

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР
ТАНЛАНҒАН АСАРЛАР

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР

КИШ ЭРТАГИ
ҚИРОЛ ГЕНРИХ IV
РИЧАРД III

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

Беш жилдлик

Бешинчи жилд

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1985

И (Ингл)
Ш 42

Таҳрир ҳайъати:

**САРВАР АЗИМОВ, КОМИЛ ЯШИН, УЎҒУН, ҲАМИД ҒУЛОМ,
АСҚАД МУХТОР, ТУРОБ ТУЛА**

**Тупловчи ЖАМОЛ КАМОЛ
Рассом И. КИРИАКИДИ**

Ш $\frac{4703000000-43}{М 352(04)-85}$ 120-85

ҚИШ ЭРТАГИ

ЖАМОЛ КАМОЛ

таржимаси

ИШТИРОК ЭТУВЧИЛАР:

Леонт — Сицилия қироли.
 Мамиллий — Сицилиянинг ёш шаҳзодаси.
 Камилло
 Антигон
 Клеомен
 Дион

} Сицилия аъёнлари.

Поликсен — Богемия қироли.
 Флоризель — унинг ўғли, Богемия шаҳзодаси.
 Арзидам — богемиялик амалдор.
 Қари чўпон — Ҳижронанинг тутинган отаси.
 Деҳқон — унинг ўғли.
 Чўпоннинг — хизматкори.
 Автолик — дайди.
 Матрос.
 Зиндончи.
 Гермiona — малика, Леонтнинг хотини.
 Ҳижрона — Леонат ва Гермionанинг қизи.
 Паулина — Антигоннинг хотини.
 Эмилия — сарой хоними, Гермionанинг маҳрами.
 Мопса
 Доркас

} чўпон қизлар.

Сарой аҳли, хизматкорлар, хос
 маҳрамлар, қозилар, масхарабозлар,
 чўпонлар, чўпон қизлар. Хор қиёфасида
 чиқадиган Замон. Воқеа қисман Сицилия, қисман
 Богемияда кечади.

БИРИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Сицилия. Қирол Леонт саройида меҳмонхона — зал. Камилло билан Архидам кирадилар.

Архидам

Камилло, мен бу ёққа келганимдек, сиз ҳам давлат хизмати юзасидан биз томонларга қадамранжида этсангиз, Богемиямиз билан сизнинг Сицилиянгиз ўртасида қанчалар тафовут бор, деганимга ўзингиз ишонч ҳосил қиласиз.

Камилло

Менинча, бу ёз Сицилия қироли Богемия қиролига жавоб ташрифи буюради.

Архидам

Биз сизни у қадар муносиб кутолмаймиз, аммо айбимизни меҳру самимият билан ювишга ҳаракат қиламиз, токи...

Камилло

Сиздан ўтиниб сўрайман...

Архидам

Ҳа, ҳа, ишонаверинг, мен бор гапни айтяпман: биз сизни шу қадар ҳашамат, шу қадар нафосат, шу қадар... нимаиди... фасоҳат билан қабул қилолмаймиз, Фақат майи-ноб, бодаю мусалласлар билан бошингизни сархуш этишимиз мумкин — токи, шармандаю шармисор бўлганимизни билолмагайсиз, мақташингизку даргумон, лекин таънаю дашном ҳам қилолмагайсиз.

Камилло

Чин юракдан инъом этилаётган нарсага шунчалар қиммат ҳақ тўлаш не ҳожат.

Архидам

Онт ичаманки, мен сизга бурчим ва идроким буюртанини айтдим.

Камилло

Сицилия қиролининг Богемия қиролига муҳаббати беқиёс. Улар болаликда бирга ўсишган. Уша аёмларда илдиз отган дўстликлари ҳамон чечак ва япроқ ёзади. Аъло ҳазратлар балоғатга етишдилару давлат ташвишлари уларни бир-биридан айирди-қўйди. Қўришиб туриш имкониятидан маҳрум бўлсалар-да, лекин бир-бирларига совға-салом, нома-пайғомлар юбориб, элчи-сафирлар жўнатиб, орадаги дўстликни эъзоз-сарафроз қилдилар. Улар айрилиқда ҳам айрилмай, олис масофалар оша бир-бирлари билан қўл сиқишиб туришди. Ўртадаги денгиз ва қуруқликларга қарамай, бир-бирлари билан қучоқлашиб юришди, илоҳим, маъна шу меҳру оқибатларига осмон барор бергай.

Ар х и д а м

Менингча, бу муҳаббатни гарон этадиган куч оламда йўқ. Тангри шаҳзода Мамиллий сиймосида сизларга битмас-туганмас давлат ато этди. У келажакда аломат ишлар қилишига ишончимиз комил. Мен умримда шундай бир нодир ўғлонни сира учратмаганман.

Қ а м и л л о

Оре, рост. У ажойиб ўғлон. Мамлакатимиз фуқаролари унга термилиб тўйишмайди, хаста кўнгилларга у мадор бағишлайди. Ҳаттоки, унинг таваллудига қадар ҳассага таяниб юрганлар ҳам унинг камолини кўриш йштиёқида яна яшасам, дейди.

Ар х и д а м

Шаҳзода тугилмаганда, улар ўлимга рози бўлишармиди?

Қ а м и л л о

О, албатта, шунга ўхшаш бирор илинж уларни ҳаётга боғлаб турмас экан, улар ўлимни афзал деб билишарди.

Ар х и д а м

Эҳтимол, қиролингиз шундоқ бир ўғил кўрмагунча, улар қўлтиқтаёқда бўлса ҳам яшаб туришни маъқул кўришарди.

(Кетишади.)

ИККИНЧИ САҲНА

Ўша жой. Саройда бир зал. Леонт, Гермiona, Мамиллий, Поликсен, Камилло ва хос махрамлар киришади.

Поликсен

Хуллас, ўша сира тиниб-тинчимас деҳқон
Тўққиз карра тузди янги ой байрамини —
Биз тарк этиб ватанимиз сарҳадларини
Олис йўлга азми сафар этгандан буён.
Бунда бизга кўрсатилган меҳмоннавозлик
Шарафига шунча муддат таҳсин айтсак оз.
Бўйнимизда қарзи-ниёз қолур билъасос.
Бас, ўнг ёққа дарж этилган биттагина нуль
Рақам салмоғини ўн бор оширганидай,
Бизнинг ушбу «яна бир бор ташаккур»имиз
Айтганларимизни тагин зиёда қилгай.

Леонт

Бу гапларни хайри-хўшга асраб қўйингиз.

Поликсен

Биз эртага тонготарда жўнаб кетамиз.
Бир оз ташвишдамиз, ахир, ўтди шунча вақт.
Қалай, осойишми бизнинг мулки-мамлакат?
Магар унда бизни қарши олмасми бўрон?
Ундоқ эса — насибаймиз бўлур пушаймон.
Кейин, гапнинг рости, аъло ҳазратларини
Толиқтириб қўйдик, анча қийнадик.

Леонт

Асло!

Мен сен уйлагандек заиф эмасман, оға.

Поликсен

Мен жўнашим керак.

Леонт

Тагин бир ҳафта холос!

Поликсен

Эртагаёқ жўнаймиз.

Леонт

Иуқ, баҳсни бас қилиб,
Иккимиз бир мурасага келайлик, оға.

Поликсен

Кел, яхшиси, ижозат бер, йўлдан қолдирма.
Ҳеч ким, сендан бўлак ҳеч ким кўндира олмас
Шундоқ шитоб билан мени ўз даъватига.
Рози бўлар эдим, балки қабул қилардим,
Хоҳишингда агар қатъий зарурат бўлса.
Подшоҳим, изн бергил, энди қистама!
Гар салтанат ташвишларин унутсак тамом,
Дўстлигимиз офат бўлур бизга бегумон.
Бизлар бунда меҳмон бўлиб кечирган кунла,
Сизлар учун ташвиш, балки даҳмаза бўлар.
Шунинг учун — ижозат бер, кетай, биродар!

Леонт

Нима, тилдан қолганмисиз магар, маликам?
Бир нима денг, ахир!

Гермиона

Шоҳим, кутаётирман,
Эртагаёқ жўнайман, деб онт ичишини.
Қизгин эмас, совуқ сизнинг ўтинчларингиз.
Айтмайсизми ахир, бугун хабар олинди,
Богемиянгизда бари осойишта, деб —
Шунда балки сўз тополмай, жимжит қолурди.

Леонт

Ҳа, чиндан ҳам бу сўзларинг ҳақ, Гермiona!

Гермиона

Майли эди, гар ўғлимни соғиндим, деса,
Ҳеч ким мене бўлмас, сўзин икки қилмасди.
Шундоқ десин, биз ҳозироқ кузатамиз, бас,
Ҳатто урчуғимиз билан уриб, жўнаб қол, деймиз.
Лекин сўраш бўлса — сўраш бошқача бўлсин:
Вақтингиздан эваз беринг бир ҳафта, шоҳим!
Менинг эрим борар экан Богемияга,
Майли, мудатидан бир ой зиёда юрсин.
Ҳолбуки шу дунёда ўз ёстиқдошини
Менча севиб-ардоқловчи аёл бўлмаган,
Ҳа, Леонтни севганимдек. Хўш, қоласизми?

Поликсен

Иўқ, маликам.

Гермиона

Иўқ, қоласиз, дедим қоласиз.

Поликсен

Мен, тўғриси, қололмайман.

Гермиона

Вой, бу нимаси!

Бошқа бир гап топинг, ушбу баҳонангиз бўш,
 Қасамингиз кучи балки юлдузга етар,
 Лекин мен «қоласиз!» дедим. Демак қоласиз,
 Аёл азми эркак инон-ихтиёридан
 Қам эмас-ку ахир. Айтинг қандоқ кетасиз?
 Агар ундоқ эса, сизни соҳиб ихтиёр —
 Меҳмон эмас, балки асир ҳисоб этамиз.
 Кетишингиз учун катта товон тўлайсиз?
 Уч юз карра ташаккур. Хўш, энди не дейсиз?
 Асирмисиз, меҳмонмисиз? Ўзингиз танланг —
 Биттасини.

Поликсен

Маликам, мен меҳмонингизман.

Асир бўлиб, сизни таҳқир этмоғим қийин,
 Ундан кўра, сиз ўлимга буюринг мени.

Гермиона

Ундоқ эса, мен ҳам сизга зиндончи эмас,
 Мурувватли бекаман. Хўш, ҳикоя қилинг
 Эрим билан кечган ёшлик давронингиздан.
 Унда орангизда, дейман, қанчадан-қанча
 Шўхлик ила бебошликлар ўтгандир?

Поликсен

Утган.

Ҳа, маликам, Леонт билан ўсдик иковлон
 Тонгниңг шомга етганини сезмай, беармон.

Бугунни эртадан зарра этолмай ажрим,
Болаликни туганмас бир даврон деб.

Гермиона

Эрим —

Ишонаман! — бебошликка бош бўлган фақат.

Поликсен

Биз, маликам, худди эгиз қўзичоқлардек
Сакраб-маъраб ўйнашардик майсазорларда.
Маъсумликни алқар эдик маъсумлик билан,
Алдов нима, риё нима, билмасдик асло.
О, агарда худди шундoқ яшаб доимо,
Билмасайдик қоннинг тошқин ғалаёнини,
«Беғуноҳ!» деб танитардик худога ўзни,
«Бўйнимизда фақат журми таваллуд — гуноҳ».

Гермиона

О, қоқиниб тушдингизлар кейин, шундоқми?

Поликсен

Ҳа, васваса қилди шайтон, лекин кейинроқ,
Бу кейинроқ бўлди пича, мунаввар бекам!
Уша маъсуд, унутилмас йилларда эса
Ҳали маъсум гўдак эди менинг рафиқам,
Сизнинг ўша гулгунчадек жамолингизни
Ҳали кўрмаганди жўрам.

Гермиона

Тўхтаг, кифоя!

Назаримда мени ва ўз маликангизни

Шайтонга тенг қўймоқчисиз, ҳай-ҳай демасам,
 Майли, давом этаверинг. Бас, шундоқ экан,
 Биз айбимиз учун жавоб бермоққа шаймиз.
 Не қилайлик! Иккингизни гуноҳга қўйдик,
 Биз туфайли айрилдингиз мусаффоликдан,
 Лекин гуноҳ қилмадингиз бошқалар билан!..

Леонт

Хўш, рақибинг энди таслим бўляптими?

Гермиона

У қолади.

Леонт

Менга эса қолмайман деди.
 Сен ҳеч қачон шундоқ ёниб сўзламагансан.
 Шундоқ ажиб шиддат билан.

Гермиона

Йўғ-ей! Наҳотки!

Леонт

Ҳа, ҳеч қачон. Аниқроғи, фақат бир марта.

Гермиона

Бундан чиқди, икки марта бўлган экан-да,
 Биринчиси қачон бўлган, айтақол дарҳол.
 Мен кутаман доим мени мақташларини,
 Мақтасалар, семираман худди ғоз каби.
 Унутаманким: яхши-яхши ишларим сўзлаб,

Мени баъзан силаб-сийпаб турмоғинг керак!—
 Жумла эркакларга шундоқ маслаҳатим бор:
 Упич билан ўттиз тошга юрмоққа шаймиз,
 Дағал қистов билан лекин силжитолмайсиз.
 Иккинчи зўр ишим — уни қолдиришимдир,
 Биринчиси нима? Уни бажардим қачон?
 Айта қолгин, ёриламан лекин шу замон!

Леонт

Биринчи бор сен иноят айладинг ошкор,
 Мени роса уч ой сарсон-саргардон этиб,
 Аммо лекин охирида «жоним» деб атаб,
 Оппоқ билак чўзиб яшнаб этгандинг нидо,
 «Мен умрбод сеникиман!» дегандинг.

Гермиона

Аъло!

Демак, икки карра роса иш кўрсатибман —
 Биринчи борида — подшо эрга етибман,
 Иккинчи борида — дўстга.

(Поликсенга қўл чўзади.)

Леонт

(четга)

Жуда ошуфта!

Ошуфта дўстликдан келар ошуфта севги.
 Оҳ, юрагим дукуллайди... Юрагим ўйнар...
 Бу нашъан бахтдан эмас, бахтдан эмас, йўқ...
 Ёки самимият, илтифотдан туғилган,
 Тасодифан пайдо бўлган ўйинмикан бу?
 Ўйин бўлса, қандай кўрқинч ўйиндир, еху!

Е бўлмасам мени хаёл алдамоқдами?
 Йўқ бу қиё боқишлар, бу туташган қўллар,
 Бир-бирига чип-чирмашиб олган бармоқлар,
 Бу ўзаро табассумлар ва бу ярадор —
 Иртқичнинг сўнг нафасидек учган хўрсиниқ,
 Йўқ, беролмас бу ўйинга юрагим бардош,
 Ғазабимни важоҳатим айлаб қўяр фош,—
 Мамиллий, сен ўғлиммисан?

М а м и л л и й

Ҳа, ҳукмдорим.

Л е о н т

Менинг тентагимсан. Нега бурнинг бўядинг?
 Дейдиларки, ўхшаш эмиш бурнимга бурнинг.
 Фу, капитан мунча исқирт бўлиш нимаси,
 Ўзингизни пок-озода тутинг, капитан.
 Шохли ҳайвон — буқа, бузоқ топ-тоза бари!
 Хўш, бузогим! Айт-чи, менинг бузоғиммисан?

М а м и л л и й

Ҳа, подшоҳим, истасангиз, бузоғингизман.

Л е о н т

Ўхшашлигимизни агар кўрсинлар, десанг,
 Сен шох чиқаришинг лозим. Бекордан-бекор
 Гап сотишар, иккимизни ўхшашади, деб.
 Бу хотинлар сафсатаси, уларга осон —
 Уйдирмалар тўқиб сотиш, лекин бари бир
 Улар уйдирмаси ҳатто сувдан, шамолдан.

Ясама қош-киприк, ҳатто бўяма сочдан,
Бировларнинг бойлигига кўз олайтирган —
Қиморбознинг соққасидан сохта бўлса ҳам,—
Чин гап шуки, бола менга, ўзимга монанд.
Хўш, яқинроқ кела қолгин, ўғлоним, қани,
Кўзларимга тикил мовий кўзларинг билан,
Менинг болагинам! Уғлим! Менинг зурёдим!—
Наҳотки у? Наҳот энди ўша ўрғочи...
Рашк ханжари, санчиласан юрагимга, оҳ!
Бўлмас ишни бўлади, деб тушни, рўёни
Кўз олдимда ҳақиқатга айлантирасан.
Билолмайман, шунча ҳукми қудратинг қайдан?
Бағишлайсан ғира-шира шарпага келбат —
Тамом, одам ҳалок бўлур. Пуч мавҳумотдан
Аллам бало ясаб, унга берасан умр.
Мия заҳарланур, ақл офатга тўлур...

Поликсен

Қирол нега хаёл суриб қолди?

Гермиона

Не бўлди?

У ташвишли кўринади

Поликсен

Нима гап, шоҳим?

Нима бўлди, биродарим?

Гермиона

Қайфингиз учик,

Ранжигандай кўринасиз, менинг соҳибим.

Л е о н т

Йўқ-йўқ, нелар демоқдасиз! Табиат гоҳо
 Назокату нафосатдан тўйиниб андак,
 Қаттиққўллик кўчасидан излайди эрмак.
 Мен ўғлимга термилгинча худди шу асно
 Болалигим осмонига учдим хаёлан,
 Йигирма уч йил нарига қилдим саёҳат.
 О, у кунлар мен ҳаттоки иштонсиз эдим,
 Уйнар эдим тўқ зангори бахмал нимчада,
 Ярқирарди мўъжаз кумуш ханжарим белда.
 Тирнамасин учун учи тўрланган эди,
 Ахир ўйинчоқ ҳам баъзан хавfli бўлади!
 Қараб туриб ўйладимки, мен ҳам ўшанда
 Увоққина шу болага, шу қўнғизчага,
 Шу кичкина шумтакага ўхшарканман-да.—

(Мамиллийга)

Хўш, азамат дўстим! Ўсиб камолга етсанг,
 Ранжу ҳақоратга нечук жавоб қиласан?

М а м и л л и й

Подшоҳим, мен жанг қиламан!

Л е о н т

Шунақа дегин!

Ажаб саодатли эрур қисматинг сенинг!
 — Ҳа, дарвоқе, биродарим, айтнинг сизга ҳам
 Ворисингиз, ўғилчангиз шундоқ ширинми?

П о л и к с е н

Ҳа, биродар мен уйимда бўлсам у менга
 Дунёдаги ҳамма нарса, севинч ва фироқ,

Ташвиш ўша тасаллийн даврон ҳам ўша,
Дўсту душман ўша аскар, аён ҳам ўша,
Унинг билан ёз куни қиш кунидан қисқа.
Болаликнинг тамом сеҳру сафосидир у,
Мени оғир хаёллардан халос этгувчи.

Леонт

Худди шундоқ менинг кичик баҳодирим ҳам.
Биз, тушуниб ишларингиз муҳимлигини,
Четланамиз, токи сизга етмасин халал.
Гермиона олиймақом меҳмонимизга
Мен учун лутф айлаб кўрсат мурувватингни.
Сицилия ўлкасида не азиз эҳсон.
Ҳаммасига эга бўлсин бирдек беармон.
Сен ва ўғлимдан сўнг менга азиздан азиз
Шу биродаримдир.

Гермиона

Биз боққа борамиз. Шоҳим сиз келасизми?
Кутайликми?

Леонт

Бораверинг истаган ёққа,
Сизни ер остидан ҳатто топишим тайин.

(Четга)

Овчи айёр ва муғомбир, қушчалар ғофил,
Тўру тузоқ қўйилгандан улар беҳабар.
Бор, бора қол, қушим!

(Поликсен ва Германионнинг ортидан кузатиб)

Қаранг, тумшукчасию
Лабларини уялмасдан чўзар у томон.
У ошкора шундоқ нозу қарашма билан
Эрни адаштирмоқ бўлар.

Поликсен, Германиона ва хос маҳрамлар,
Мамиллий кетишади.

Кетишди тамом.

Менга йирик щох қўндириб кетишди аммо...
Ўйна, болагинам, ҳозир онанг ҳам ўйнар.
Мен ҳам ўйнаяпман, лекин менинг ўйиним,
Муқаррар бир ҳалокатдир, муқаррар ўлим,
Масхараю хуштак сўнгги насибам бўлар.
Ўйна, болам, ўйна! Ёки даданг ғирт нодон,
Ёки уни жаҳаннамга итарар шайтон.
Эвоҳ, фақат менми? Балки шу дақиқада
Ўз ёрини қучаётир неча бор овсар.
Севар ёри боягина бошқа кимсага
Лутфу қарам этганидан эса беҳабар.
Беҳабардир, у эшикдан чиқиши билан
Ён қўшнисини ўзини шу эшикка урган.
Ва бегона бир ҳовузда балиқлар овлаб,
Истаганча роҳат қилган, айшини сурган.
Тасалли шу фақат, кўплаб дарвозаларни
Қанча маҳкам бекитмагил — бари бир очиқ.
Гар хотиннинг хиёнати номусга қўйса,
Ҳар учтадан бири ўзини осарди аниқ.
Лекин илож қанча! Қай бир машъум сайёра
Далла бўлиб разолатга етаклар фақат.
Ҳаволарни разолатдан заҳарлар ўша,
Ҳукмидадир шимол, жануб, мағриб ва машриқ.
Хулоса шу, қоринни сен бекитолмайсан:
Ман этганинг ғанимни у эшикдан қўяр,

Ғанимати билан кейин қўйиб юборар.
Менга ўхшаб не эркаклар бетоб, касалманд
Аммо лекин беҳабардир ўзлари.— Уғлим,
Нима дейсан?

М а м и л л и й

Дада, менга кўплар айтишган,
Сен дадангга ўхшайсан деб.

Л е о н т

О, бу қандай бахт!—
Қамилло, сен шундамисан?

Қ а м и л л о

Шундаман, шоҳим.

Л е о н т

Сен-чи, болам, бора қолгин энди, ўйнагин.

М а м и л л и й кетади.

Олий меҳмон қарор қилди қолмоққа охир.

Қ а м и л л о

Подшоҳим, кўндирдингиз уни ҳайтовур,
Аммо лекин кўп талашди.

Л е о н т

Сен пайқадингми?

Қ а м и л л о

Ҳа, кетишим зарур, дея сўровингизга
Худди қардек қулоқ осмай турди.

Л е о н т

Ҳа, тўғри.

(Четга)

Пайқашибди... Ивир-шивир авжида балки:
«Қиролимиз ундоқ...» Тагин авжланур ҳали,
Мен бу чигил, тош тугунни ечмагунгча то!—
Камилло, у не сабабдин қолди сенингча?

К а м и л л о

Марҳаматли маликамни ранжитмай деди.

Л е о н т

Нега энди «марҳаматли?» Малика, холос.
«Марҳаматли» деган номни қозонмоқ даркор.
Ҳа, дарвоқе, борми яна соҳиби идрок,
Пайқаганларингни жилла пайқай олган зот!
Сен баласан, идроклисан, дарров сезасан.
Анави тош тўнкалардек меров эмассан.
Соддадиллар қараб туриб, кўрмади лекин
Ҳозир бўлганлардан фақат бир-икки киши
Сезди, дейман, нима дейсан бунга, Камилло?

К а м и л л о

Подшоҳим, нега фақат бир-икки киши?
Ҳамма билди: меҳмонимиз қолади.

Л е о н т

Нима?

К а м и л л о

Меҳмонимиз қолади.

Л е о н т

Хўш, нега қолади?

Қ а м и л л о

Сизни, яъни сизнинг олий рафиқангизни
Хурсанд қилмоқ учун.

Л е о н т

Аҳа, мана гап қайда!

Рафиқамни хурсанд қилмоқ учун. Кифоя!
Камилло, мен сенга очдим, сенга инондим
Қалбимни ҳам, салтанатим асрорини ҳам.
Тавба қилган бир гуноҳкор каби қаршингда
Дардим айтиб юрагимни бўшатиб олдим.
Лекин сенинг пок виждонинг ила алдандим,
Пок виждон деб атаганинг алдади мени.

Қ а м и л л о

Шоҳим, нелар демоқдасиз, худо сақласин!

Л е о н т

Инсоф билан айтганда-чи, бир беномуссан,
Чунки, номус елкасига қадайсан ханжар.
Ҳақиқатни чалғитасан, адаштирасан.
Қани, менга айт-чи кимсан: бепарво бир қул?
Ё бўлмасам, жинойи бир ифлос ўйинни
Ширин ҳазил деб аташга шай турган нодон?

Қ а м и л л о

Шоҳим, бунга тайин жавоб беришим мушкул.
Эҳтимолки, қўрқоқдирман, балки бепарво.

Эҳтимолки, аҳмоқдирман, дунёда зеро,
 Беайб парвардигор. Яна кўп ҳолларда-чи,
 Қўрқоқлигу аҳмоқликка бўйсунар киши.
 Аммо, лекин сизнинг бирор ишончингизга
 Мен бепарво бўлган эсам — ўта ҳамоқат.
 Ҳамоқатлигимки — ақли қосирман фақат:
 Агарда-чи бирор ишда шубҳа-андиша
 Туғдирувчи қўрқоқликка йўл қўйган эсам,
 Бу қусурдан холи эмас, донишмандлар **ҳам**.
 Ҳукмдорим, бу шундайин бир қусурларки,
 Ор-номусни фориг тутиш улардан маҳол.
 Бироқ саҳв-хатоимни билмоқ истайман,
 Айтинг, ўша гуноҳимни юзимга солинг,
 Кўзларим то кўр бўлмаса номус-уятдан,
 Демак, зарра гуноҳим йўқ.

Л е о н т

Жим бўл, Камилло!

Бунда нелар кечганини наҳот кўрмадинг,
 Таҳқир этилганимни сен сезмадинг наҳот?
 Ё бўлмаса, кўзойнакни, кўрмаслик учун
 Қорайтириб таққанмисан бурнингга, ҳайҳот?
 Ёки эшитмадингми, а — шу аён гапни,
 Миш-миш ғийбат қўярмиди — ўйлаб кўрсайдинг,
 Тушунардинг, ўзни мундоқ нодонга йўймай,
 Хотинимнинг менга қилган хиёнатини
 Ярамас қул, соҳибингга қалтираб онт ич,
 Қаллам, миям, кўзим, балғи қулоғим йўқ, деб.
 Ё бўлмасам, хотинимни қанжиқ деб ата.
 Тўйдан олдин ифбатини топшириб қўйган
 Суюқоёқ, бузуқ дея атагил уни.
 Гапир, мен ҳақ эмасманми?

Қ а м и л л о

Қасам ичаман,

Бирор кимса подшоҳимнинг маликасини
 Шундоқ маломат этганда қўймасдим омон.
 Е худойим, мен ҳеч қачон, сиздан қачон
 Шундай номуносиб сўзни эшитмагандим,
 Қимки уни такрор этса — гуноҳи азим.

Л е о н т

Хўш, бўлмаса шивирлашмоқ гуноҳ эмасми?
 Юзни юзга, лабни лабга суйкамоқ нима?
 Кулгу орасида сирли хўрсинмоқ нима?
 Хўш, хиёнат деган бундан ортиқ бўлурму!
 Суқилишиб, бир-бирининг пинжига кириб,
 Оёқ чалиштиришга ҳам шундоқ шай туриб,
 Ва фалакдан илтижолар айлаб, оқ уриб,
 Қани, тезроқ кундуз тунга эврила қолса,
 Соат-лаҳза бўлса, деган ичкишлар-чи?
 Ҳамманинг олдида кўзни уриштиришлар,
 Хўш, бу аён бузуқилик бекорми бари?
 Ундоқ бўлса, шу муқаррар олам-жаҳон пуч,
 Пучдир ўша парвардигор, қодир қажҳор,
 Беҳудадир — хотиним ҳам, Богемия ҳам!
 Ўзим пучман, мулки олам дегани бекор!

К а м и л л о

Подшоҳим вақт борида бу тимқоронгу —
 Хаёлларни нари ҳайданг, бўлишсин бадар,
 Ахир, бунинг оқибати — хатардир, хатар.

Л е о н т

Айтчи, мен ҳақ эмасманми?

К а м и л л о

-Подшоҳим, асло.

Леонт

Йўқ, мен ҳақман, алдаяпсан мени, Камилло!
 Эй, сен, қўрқоқ алдоқчи, эй шум, хиёнаткор,
 Қимга хизмат қилмоқчисан — қани, айта қол!—
 Эзгудикками ё фақшу разолатгами?
 Хотинимнинг қони унинг ҳаёти каби
 Шундоқ ифлос, шундоқ жирканч, палид бўлсайди,
 Аниқ гапки, бир соат ҳам яшай олмасди,

Камилло

Уни йўлдан оздирган ким бўлдийкин?

Леонт

Уша—

Богемия қироли. Ҳа! Қирол, ўшанинг ўзи.
 Бўйнига нақ қўл солгудай бўлиб фоҳиша,
 Ундан айрилгиси келмас, суйканар нуқул.
 Агар бўлса эди содиқ хизматкорларим,
 Бу савдога аллақачон қўярди нуқта.
 Сен баковулбошим, сени ўз қўлим билан
 Гадоликдан шу рутбага кўтарганман то,
 Ҳасрат-надоматларимни кўриб турибсан,
 Ерга боқиб, бор нарсани кўргандай само —
 Унга заҳар бериб, ишни осон айлагил,
 Уни ҳаяок этиб, менга дармон айлагил!

Камилло

Подшоҳим, ишни ошкор этмаслик учун
 Аста таъсир айлагувчи оғу берайин.
 Аммо бу гапларга жилла ишонмоқ қийин,
 Ифбат-диёнатда шундоқ ибратли бекам
 Наҳот шундоқ бўлса. Ахир, бир ўйлаб кўринг.
 Сизга меҳрим баланд..

Леонт

Бўлди, чўзма, Камилло!
Уйлайсанки, мен жийниман ёки бир пасткаш,
Уз ёрига маломатни кўргувчи раво?
Бир пастарин — уйқу-ором бағишлагувчи
Уз тўшаги поклиги ва ҳалоллигини
Лой-балчиққа қорган, балки тиканлар билан
Нина, жуводдизлар билан ёнган бедаво?
Уйлайсанки, ўз ўғлимнинг волидасини,
Уз ёримни беҳудага этаман таҳқир?
Наҳот шунча жоҳил бўлсам, шунчалар басир?

Камилло

Не ҳам дердим, ишонаман сизга, ҳукмдор.
Богемияликни гумон этаман аниқ.
Лекин ўша даф бўларкан, рафиқангиздан
Меҳр дариг тутмагайсиз... Уғлингиз ҳақи!
Сиз бу билан кесардингиз гийбатларни ҳам,
Бўхтонни ҳам.

Леонт

Маслаҳатинг маълум, Камилло.
Мен ўзим ҳам истамасдим бу шармандалиқ
Эл ичига ёйилсаю, овоза бўлса.

Камилло

Шоҳим, энди боққа кириб, уларга учранг,
Очиқ чеҳра билан, ширин табассум билан.
Худо шоҳид, агарда мен ўз қўлим билан
Унинг косасига захри-қотил солмасам,
Майли, ишончингизга мен номуносибман!

Л е о н т

Фақат шуни бажар, ёлғиз шуни бажо эт.
Бажо этсанг, юрагимнинг ярми сеники.
Бажармасанг, юрагингни оларман юлиб.

К а м и л л о

Онт ичаман, шоҳим.

Л е о н т

Хайр, мен энди борай.
Айтганингдай мен уларга учраб, ўзимни
Қувноқ, сертакаллуф қилиб кўрсатай.

(Кетади.)

К а м и л л о

Алам!

О, нақадар, алам! Эвоҳ, шўрлик маликам!
Ҳой, Камилло, ҳукмдорнинг ҳукмин бажо қил!
Қабоҳат қил, жиноятчи қотил бўла қол!
Пасткашлигинг учун сени кўтармоқчи у!
Подшокушлик қилиб шону шуҳрат қозонган
Минглаб ному насабларни билганимда ҳам,
Мен бу ишни қилмас эдим, қилмасдим асло.
Ҳолбуки у қотилларнинг шум қилмишидан
Едномадек бирорта тош, мармар сўзламас
Қисматлари — унутилиш, сафўлатдир, бас.
Йўқ, бу ердан қочиш керак, қочиш вассалом!
Бажо этсам — умр бўйи виждон ўч олар,
Бажармасам — қирол олур қасос, интиқом.
Ўзинг паноҳ бўлгин менга, толе юлдузим:
Богемия подшоҳи келмоқда.

Поликсен киради.

Поликсен

Ажаб!

Ўзи қол, деб қистадию ўзи хафаҳол.
Бир оғиз ҳам сўз қотмади.— Салом, Камилло!

Камилло

Салом, аъло ҳазратлари.

Поликсен

Нечук хабарлар?
Саройда не янгилик бор?

Камилло

Қарийб ҳеч нима.

Поликсен

Қирол хуноб, севимли бир вилоятдан
Ёки азиз қўрғонидан бўлгандай жудо.
Биз эшикда тўқнаш келдик, мен салом бердим.
Алик олиш қайда, ҳатто боқмади қиё,
Ўтиб кетди қаршисига тикилганича,
Лабларида таҳқирли бир киноя ўйнаб,
Гўё таклиф этди менга чигал бир жумбоқ,
Ечиш мушкул.

Камилло

Сабабини айтишим қийин,

Поликсен

Қийин? Демак, биламану айтишим қийин?!
 О, мен сиздан ўтинаман, этингиз ошкор.
 Еки сизга аён бўлган ўша асорни
 Айтишингиз жоиз эмас, айтолмагайсиз,
 Айтолмайсиз ҳаттоки ўз-ўзингизга ҳам.
 Хўш, нима гап? Камилло! Ҳа, рангингиз ўчди.
 Юзингизда мен кўзгудек кўраман аён
 Менга тегиш гап борлигин аниқ, бегумон.

Камилло

Ҳа, иллат бор, ҳаммамизни этгувчи абгор.
 Аммо уни айтолмайман, айтарман фақат,
 Ўша иллат сизни паноҳ тутмишдир, ҳазрат,
 Гарчи соппа-соғсиз.

Поликсен

Мени тутмишми? Иллат?
 Нима, кўзим аждаҳонинг кўзи эканми?
 Қарашларим инсонларга қайғу-аламмас,
 Севинч — иқбол келтиргани аён. Ажабо!
 Мен биламан, Камилло, сиз, олижанобсиз,
 Бу фазилат сизга наслу насабдан эмас,
 Билим билан тажрибадан келган шубҳасиз.
 Сиздан ўтинаман, агар менга дахлдор
 Бирор нарса бўлса, уни айтингиз дарҳол,
 Ҳа, уни сир тутманг бундоқ сукут сақламанг!

Камилло

Айтолмайман!

Поликсен

Мен иллатнинг ўчоғиманми,
 Гарчи соппа-соғман! Менга айтишинг даркор,

Ҳой, Камилло, эшитдингми? Сендан сўрайман,
 Подшолисим — шу рутбан унвоним ҳақи,
 Ор-номусинг ҳақи, менга жавоб бергайсан —
 Менга таҳдид этар нечук офат-фалокат?
 Уша офат қайда? Магар яқинми, йироқ?
 Уни радди бадал этса бўлмасми ҳамон?
 Гар бўлмаса, курашмоққа йўқмидир имкон?

К а м и л л о

Майли. Сўрадингиз мenden ор-номус ҳақи,
 Ор-номус соҳибига бераман жавоб.
 Шоҳим, менинг айтганларим бажо айлангиз —
 Дарҳол! Йўқса, иккимиз ҳам бўлурмиз хароб.

П о л и к с е н

Хўш, Камилло, айта қол.

К а м и л л о

У менга буюрди...

Сизни заҳарлашни.

П о л и к с е н

Ким— у?

К а м и л л о

Қирол.

П о л и к с е н

Нимага?

К а м и л л о

У ўйлар, йўқ у кўп оғир қасамлар ичар
 Шу осмони муборакни ўртага қўйиб,

Зино қилганмишсиз бизнинг малика билан,
 Ҷзи беихтиёр шунга кўмаклашганмиш.

Поликсен

Зино қилганмишман! Менга кўмаклашганмиш!
 Ундан кўра томиримда чирисин қоним,
 Олам аро ҳоин дея аталиб номим,
 Шараф эмас, мурданинг шум қўланса ҳиди
 Атрофимда юрсин, менга дуч келган дамлар —
 Нақ ўлатдан қочган каби қочсин одамлар.

Камилло

Ҳатто осмондаги ҳар бир юлдуз номига
 Қасам ичсангиз ҳам — фойда бермас қасамлар.
 Денгизни ҳеч қуруқликка эвриб бўлмас,
 Худди шундоқ, шохимизни қуршаган жунун
 Фақат унинг умри билан топажак якун.

Поликсен

Қандай қилиб бу фикрга борибди қирол.

Камилло

Билмадим, яхшиси ҳозир фурсат борида
 Бу балойи ногаҳондан қочмоқлик даркор.
 Муҳокамаларга машғул бўлишдан не цаф.
 Агар ишонсангиз сидқу садоқатимга,
 Утинаман, ҳамроҳ қилиб олинг мени ҳам,
 Сизга гаров бўлсин менинг умрим, ҳаётим.
 Ҳаялламай бугун тунда қочайлик. Ҷзим —
 Маҳрамларингизни воқиф этгайман, кейин
 Тайинг йўлдан денгизга ҳам бошлаб бораман.
 Яхши бўлур икки-икки чиқсак шаҳардан.

Менга Сицилия ери бегона энди,
Сизникиман, сизнинг содиқ маҳрамингизман.
Аждодларим номусига қасам ичаман,
Елғон гапирмадим, бари айтганларим чин.
Лекин яна гувоҳ, далил сўрар экансиз,
Кутолмайман, иккимиз ҳам бўлурмиз ҳалок —
Қирол сизни айламишдир ўлимга маҳқум.

Поликсен

Сенга ишонаман. Унинг юзу кўзидан
Менга ҳамма нарса аён. Сен бундан буён
Менга йўлчи-даргадирсан энди умрбод
Қўл ушлашиб боражаксан мен билан, инон.
Басир жинни! Инонмайди шундоқ санамга,
Қанчалар кўр эса унинг савдойи рашки,
Рашк ўтида ўзи қанча ёнса худписанд,
Маликанинг малоҳати шунчалар баланд.
У жаҳолат ичра ёниб хаёл айламиш
Ки, мен дўсти келтирибман унга маломат.
Шундан қўзимшидир унинг ғазаби. Даҳшат!
Ераб, сафаримиз бизга омад келтиргай,
Ва бегуноҳ маликага бахш этгай мадад.
Камилдо, бўл, ошиқайлик, бошлагин мени,
Умр бўйи падаримдек ардоқлай сени.
Юр, қочайлик!

(Кетадилар.)

ИККИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Сицилия. Саройда бир хона.
Гермиона, Мамиллий ва сарой хонимлари ки-
ришади.

Гермиона

Оҳ, бу шумтакани бундан олинг!— Мамиллий,
Ҳадеб сакрайверма, бас қил бошим оғриди!

Биринчи хоним

Бирор нима ўйпаймизми, юринг шаҳзодам,
Аммо лекин қизиқ ўйин.

Мамиллий

Йўқ, истамайман.

Биринчи хоним

Истамайман?! Нега энди, менинг шаҳзодам?

Мамиллий

Шундоқ ўзим. Мени дарров ўпа бошлайсиз
Ва болага галиргандек сўзлар қотасиз.

(Иккинчи хонимга)

Мана сиз бўлсангиз, менга кўпроқ ёқасиз.

Иккинчи хоним

Шунақами? Нима билан?

Мамиллий

Уйламанг лекин,
Менга ёққан у зулукдек қошингиз эмас,
Гарчи айтишади, қошинг камон бўлсаю
Қалам билан чизилган ой ўроғи каби —
Ингичка ҳам бўлса қора бўлгани соз деб.

Иккинчи хоним

Сизга буни ким айтган?

Мамиллий

Ким... эслаёлмайман.
Хотинларни солиштириб, ўзим билганман.
Қошингиз қай тусда?

Биринчи хоним

Кўм-кўк, азиз шаҳзодам.

Мамиллий

Ҳазиллашяпсиз, чунки хотин зотининг
Фақат, бурни кўм-кўк бўлар, қошимас асло,

Б и р и ч и х о н и м

Қаранг! Маликамиз қандоқ тўлишиб борар.
 Фурсат етиб, пайдо бўлур жажжи шаҳзода.
 Биз ҳаммамиз кейин унга хизмат қиламиз.
 Шунда сиз-чи, қошимизга келиб мен билан —
 Уйланглар, деб ялинасиз бизга.

И к к и н ч и х о н и м

Илойим,
 Маликанинг эсон-омон кўзи ёрсин.
 Аҳволига қараганда ой-куни яқин.

Г е р м и о н а

Ҳой, намунича ивир-шивир?— Бери кел, ўғлим,
 Мана бунда ўтир. Энди бир оз тузукман,
 Мен билан бўл. Менга битта чўпчак айтиб бер.

М а м и л л и й

Қувноқми ё қайгулими?

Г е р м и о н а

Истаганингни.
 Йўқ, яхшиси қувноғини айта қол.

М а м и л л и й

Нега?

Қишга ярашади ахир ғамгин эртақлар.
 Жодугарлар ҳақида бир чўпчагим бор.

Гермиона

Хўп.

Ўтира қол, лекин роса келиштириб айт,
Ажиб уйдирмадар билан ойингни қўрқит.
Биласан-ку.

Мамиллий

Бир бор экан, бир йўқ экан, бир...

Гермиона

Йўқ, сен аввал ўтир. Балли, энди бошлайвер.

Мамиллий

Қабристон қошида бир гадо яшаркан...
Эртагимни мен шивирлаб айтайин, ойн,
Чиридоқча уйғонмасин тагин, ухлабди.

Гермиона

Майли болам қулоғимга секин айта қол.

Леонт, Антигон ва сарой аъёнлари киришади.

Леонт

Бандаргоҳга жўнадими? Маҳрамларню
Қамилло ҳам у биланми?

Биринчи аъён

Сайхон ортида

Мен уларни учратдим, то кемаларига
Етганлари қадар қараб, кузатиб турдим.
Қўп шошилиш жўнаб кетди меҳмонларимиз!

Л е о н т

Мен ҳақ эдим! Ҳаммасини кўриб турувдим!
 О, кошкийди, кўрмасайдим, пайқамасайдим,
 Лаънатлайман ҳақлигимни, ҳақиқатимни!
 Май косага агар тушиб, чўкса ўргимчак,
 Уни ирганмасдан, ҳар ким сипқорар бешак.
 Лекин ўша газандани қадаҳ остида —
 Кўриб қолар экан, кўнгил айнайди ёмон,
 Қусуб, қайд қилади, ҳамма ичгани ҳаром.
 О, ўргимчак чиқиб қолди косамдан менинг.
 О, уларга менинг тахтим, ҳаётим керак.
 Қул Қамилло ўшаларга айламиш кўмак.
 Ҳақ эканман, буткул шубҳа-гумонимда ҳақ.
 Ўз малайим тузлиғимга тупуриб, ҳайҳот,
 Огоҳ этган хотинимни, Поликсенни ҳам.
 Аҳмоқ бўлиб қолаверди бу ёқда Леонт,
 Ҳа, уларга дарвозани ким очиб берди?

Б и р и н ч и а ъ ё н

Камилло,— бу, биласиз-ку, эски одатъ,
 Ҳар бир фармойиши гўё сизники эди.

. Л е о н т

Ҳа, бу менга аён, менга жуда ҳам аён.

(Гермионага)

Сен болани топширасан менга. Хурсандман,
 Ки сут эммагандир ўша сенинг сийнагдан.
 Гарчи, шубҳа йўқки менга ўхшашлиги бор,
 Лекин унда зиёдадир онанинг қони.

Гермиона

Бу нимади? Ҳазилингми?

Леонт

Олинг болани!

Мамиллийни олиб кетадилар.

Ойисига энди сира яқин келмасин.

Ойисига энди унинг қориндагиси —

Полксеннинг жойлагани тасалли бўлсин.

Гермиона

Елғон! Елғон! Улдир, лекин сўзимга инон!

Йўқ-йўқ, ишонишинг керак!

Леонт

Келингиз ҳамма:

Маликага назар солинг, яхшилаб қараи.

Шубҳасизки, «гўзал!» дейсиз, ҳақиқий баҳо.

«Афсус, нопок!» дея яна уни қўшасиз аммо.

Қандай қилиб, шубҳа-гумон қилмаслик мумкин:

Сеҳру маломатга мафтун бўларкансиз, бас,

Нимасини айтай! Дарҳол етишар нафас,

Етишар бир совуқ нидо — аламингиз «э-э...»

Ва бошқаси қўллар уни «Ҳа, ҳа, шунақа»,

«Ҳмм, ҳмм», — дейди яна бири. Хўш, айтингиз-чи,

Иффатга доғ соладирган шу бўҳтонлардан,

Еки шундоқ маломатли сўзлардан кейин

«У топ-тоза, мусаффо» деб айта олур ким?

Тўппа-тўғриси унга айтай: «Фоҳиша!»

Гермиона

Энг ярамас, каззоб менга шу сўзни айтса,

Бирмас, икки карра қабих бўларди ўша.

Аммоки сиз, менинг эрим, янглишмоқдасиз.

Леонт

Йўқ, сиз янглишдингиз, менинг гўзал хотиним!
 Поликсени Леонт билан эдаштирддингиз.
 Сен, шаллақи! Сени яна бошқа ном билан
 Атамоқчи эдим, лекин хавотирим бор.
 Қўрқаманки, авом ибрат олиб подшодан,
 Қуюшқондан чиқиб кетиб, шоҳу гадони
 Дағал сўзлар билан бирдек камсита бошлар.
 Мен сизларга уни бузуқ, фоҳиша, дежим.
 Айтиб бердим унга яқин бўлган ланни.
 Ва шуни ҳам билиб қўйинг: менинг хотиним,
 Риёкор Камилло, ўша ифлос қўшмачи
 Хиёнатда айбланурлар давлат олдида,
 У билганни бунинг иқрор этиши мушкул,
 Бунинг розилиги билан қочиб қолган ул.

Гермиона

Йўқ-йўқ! Сизга онт нчаман ҳаётим билан!
 Ишонингиз ахир, булар бариси бўҳтон.
 Кейин уят-хижолатда қоласиз, шоҳим.
 Кейин қанча, хатойимга иқрорман, деманг,
 Менинг номим, номусимни оқламоқ қийин.

Леонт

Хатойимга иқрорман! Ҳа, мен хато қилдим!
 Пойдеворни қийшиқ олиб, кўтардим қўрғон!
 Энди эътиқодим шуки, олам асоси
 Уйинчоқнинг юкини ҳам кўтара олмас!
 Тез зиндонга солинг уни! Агар қимда-қим
 Финг деса-чи, хиёнаткор аталур бешак.

Гермиона

Қай бир ёвуз анжум, ёвуз юлдузлар тўпи
 Бошимизда ёнур. Керак сабр ила бардош,
 Охир шафқат қилур бизга фалак — бағри тош.
 Мен хотинлар кўз ёшига ётман, жаноблар,
 Лекин ҳайҳот агар ўша шабнам ёғмаса,
 Қўрқаманки, шафқатингиз қуриб қолади,
 Қайғу мени ўтдан олиб, ўтга солади.
 Бироқ мен тайёрман. Фақат, қатъий ҳукмингиз
 Ҳақ ва одил бўлсин худди виждонингиздай.
 Мен бош эгиб қирол фармони кутамаман.

Леонт

(соқчиларга)

Мен сизларга фармон бердим.

Гермиона

Менга ким ҳамроҳ?

Аъло ҳазрат, сўрайдирман ижозатингиз,
 Дариг тутманг, ғарибга бир иноят каби.
 Утинаман, маҳрамларим қошимга қўйинг,
 Ҳозир парваришни талаб этар аҳволим —
 Оҳ, сиз, тентакларим! Йиги, кўз ёши нечун?
 Мен агарда хиёнатчи, осий бўлсайдим,
 Ва ҳавоий бўлиб, чакки қўйсайдим қадам,
 Жоиз эди йирингиз ҳам, кўз ёшингиз ҳам.
 Қамоқни бир шарофатдек қабул этаман.
 Хайр, ҳукмдорим, хайр, сизни ҳеч қачон
 Хафаҳол бир қиёфада кўрмоқчимасдим.
 Энди эса кўрмоқчиман, кўрмоқ — тилагим.
 Юринг, азизларим, бизга ижозат бўлди.

Л е о н т

Иўқол! Ҳамманг ўша билан даф бўл!

М а л и к а н и соқчилар олиб кетишади, улар ортидан М а ҳ-
р а м — х о н и м л а р чиқишади.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Подшоҳим,
Утинаман, маликани қайтаринг.

А н т и г о н

Шоҳим,
Ғазабга эрк берманг, йўқса қаҳрингиз бутун
Улуғ бир фалокат бошлаб келиши мумкин —
Биз учун, малика учун, шаҳзода учун.

Б и р и н ч и а ъ ё н

О, ҳукмдор, олинг, менинг жонимни олинг,
Худолар олдида, сизнинг олдингизда ҳам
Маликамиз мусаффордир, ишонинг лекин.

А н т и г о н

Шу гап агар рост бўлса-чи, мен хотинимни
Отхонага қамайман ва ўзимга қўшиб,
Аравага қўшишга ҳам тайёрман, токи
Ҳар дақиқа кўриб турай, суйканиб турай.
Ушанда ҳам ишонишим гумондир, гумон.
Йўқ, агарда маликамиз алдоқчи бўлса,—
Хотинларнинг сўзи эмас, ҳар бир нигоҳи,
Ҳар бир ҳаракати, олган нафаси ёлгон!

Л е о н т

Утинаман, қизишманг!

Б и р и н ч и а ь ё н

О, раиятпаноҳ!

А н т и г о н

Ўзимизга эмас, ахир сизга куямиз.
Сизни алдамишдир қай бир ярамас, гаддор.
Унга лаънат бўлсин! Агар қўлимга тушса,
Бўйинини шарт узар эдим! Наҳотки наҳот,
Маликамиз шундоқ бўлса! Учта қизим бор:
Каттаси ўн икки ёшда, ундан кичиги —
Ҳадемай тўққизга тўлар, кенжаси — бешда.
О, ишонинг, эшитганим агар чин бўлса,
Майиб-абгор эта қолай учовини ҳам,
Улар ворисаларимдир, тоқатим борми —
Тугилажак ҳароми, шум набираларга.
Ундан кўра, илдизимни ўзим қирқаман,
Аямайман, зурёдимни гўрга тиқаман.

Л е о н т

Бас, жим бўлинг! Сизлар басир бўлибсиз магар!
Мелинг учун ҳамма нарса кун каби равшан.

А н т и г о н

Ундоқ бўлса, ҳожат борми гўр қазимоққа,
Ҳалол номус деган нарса бу дунёда йўқ.

Л е о н т

Ҳайҳот! Менга ишонишмас!

Б и р и н ч и а ь ё н

Афзал кўраман

Сизга эмас, ишонишса менга зиёда.
Сизга сўзим ёқмас, аммо менга хушёқар
Маликамиз ор-номусли бўлса дунёда.

Лео н т

Сизга нима хуш ёқади — ўзингизга тан.
Аммоки мен сўзлаганда, этманг эътироз!
Баски, сизни муқаррибу маҳрам этибман,
Бу — мендаги раҳмдиллик белгиси, холос.
Билмадим, бу гўлликми, ё муғомбирликми
Сизни басир этиб, бундай кўрликка солган,—
Менга бундай муқарриблар ортиқ керакмас,
Тергов, муҳокама, ҳукм ваколатини
Ўз зиммамга оламан.

А н т и г о н

Мен истар эдимки,
Сиз яширин бажарсангиз бу ишни, шоҳим,
Ва овоза этмасангиз.

Лео н т

Хўш, бу нимаси?

Ақлдан оздингми ёки гумроҳлигинг бор?
Мен уларга бир боқдим у тамом пайқадим.
Бекаму кўст далил учун — уларни энди
Фақат иш устида қўлга туширмоқ қолди.
Бас, ҳаракат айламоққа айладим қарор.
Бироқ шубҳаларга ўрин қолдирмай десанг,
Эҳтиёт бўл, кўзларингга ишонма зинҳор,
Шошқалоқлик бу ишларда балойи азим.
Шу сабабдан мен ҳозироқ киши юбордим
Муборак Дельфа, Апполон саждагоҳига,
Чопарларим — садоқатли Клеомен, Дион.

Бизга амри-фармойишин айтсин оракул.
Унинг ҳукми билан балки тиярман ўзни,
Е бўлмасам, бир йўласи этарман адо.
Хўш, маъқулми?

Б и р и н ч и а ъ ё н

Маъқул, шоҳим.

Л е о н т

Билганим билган.

Тахминларим тасдигига йўқдир эҳтиёж.
Аммо лекин оракул пок назари билан
Берсин дейман ноқисларнинг ақлига ривож.
Ноқисларки, фаросатда басиру басар,
Очиқ-равшан нарсани ҳам кўра олмаслар.
Маликани эса банди зиндон этамиз,
Тока анув қочқинлардан олмасин ибрат.
Юринг, очиқ-ошкора суд тайин этамиз,
Бу ҳаммани ҳаяжонга солади албат.

А н т и г о н

(четга)

Оқибатда бўлар экан ҳақиқат ошкор,
Кулавериб, кулгудан нақ ёрилиш ҳам бор.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Сицилия. Зиндон даҳлизи.

П а у л и н а ва хизматкорлар киришади.

П а у л и н а

Қани бўлинг, менга зиндонбошини чорланг,
Қимдигимни унга айтинг,

Хизматкор кетади.

Эвоҳ, маликам!

Бутун Европада сенга муносиб қаср
Еки сарой йўқдир — бироқ сен зиндондасан!

Хизматкор зиндончи билан қайтади.

Афандим, маълумми сизга кимлигим маним?

Зиндончи.

Аслзода, олимақом, шавкатли хоним.

Паулина

Кўришмоғим зарур ҳозир малика билан.

Зиндончи

Ҳеч кимсани қўймасликка фармон берилган.

Паулина

Баракалла! Ахир номус ва ҳалолликнинг
Дўстлар билан кўришмоғи бўлурми жоиз!
Аммо ўтинаман сиздан, мумкиндир балким,
Маҳрамлардан биттасини чорлаб берсангиз?
Майли, қай бирини, балки Эмилияни.

Зиндончи

Бўпти, бошлаб келай сизга Эмилияни,
Лекин хизматкорларингиз чиқиб туришсин.

Паулина

Сизлар чиқиб туринг.

Хизматкорлар чиқишади.

Зиндончи

Марҳаматли синьора,
Мен учрашув чоғи бунда бўлишим зарур.

Паулина

Ихтиёрингиз, афандим, тезроқ қимирланг.

Зиндончи кетади.

Мана буни бўёқчилик деса бўлади!
Оқни қора, ёлғонни чин кўрсатмоқчилар.

Зиндончи Эмилия билан киради.

О, азизим, салом! Айтинг, аҳволлар нечук?
Қайғуларга қандоқ бардош этар малика?

Эмилия

Фарёд чекаётир шўрлик бефигон, беун,
Бундай ишга буюк қалблар қодирдир якка,
Аммо лекин асоратин кўрсатди ташвиш,
Муддатидан олдин енгил бўлди бояқиш.

Паулина

Нима туғди, ўғилми?

Эмилия

Иўқ, жажжи қизалоқ!
Қизалоқки, қоши кўзи попукдек, дўмбоқ.
Уни алқаб, ўпиб, бекам топар тасалло,
Айтар сўзи фақат: «Шўрлик болагинам, оҳ!
Иккимиз ҳам зиндондамиз, икки бегуноҳ».

П а у л и н а

Қиролимиз қилмишини кўтарсин вабо!
 Чин ҳақиқат сўзини у тинглаши лозим!
 Бу мушкулни аёл киши айлағай бажо,
 Агар унинг қаршисида тутилса тилим,
 Қовжирасин! Ҳатто аччиқ ғазаб ичра ҳам,
 Этолмасин ҳақиқатнинг сўзини изҳор.
 Утинаман, маликага етказинг алҳол,
 Ки ҳамиша фармонига ҳозир тураман.
 Магар бекам боласини менга ишонса,
 Қизалоқни отасига кўрсатардим мен.
 Маликани ёқлар эдим бор кучим билан.
 Қирол мурғак боласига назар ташларкан,
 Эҳтимолқи юмшаб қолар. Биласиз, баъзан
 Маъсум, мурғак чақалоқнинг унсиз боқиши
 Ҳар қандайин сўзамоллик сеҳридан баланд.

Э м и л и я

Бекам, мардонасиз, мудом олижанобсиз.
 Ниятингиз йўлдошингиз бўлсин илойим.
 Сарой хонимлари ичра сиздан бўлак ким
 Бу мушкулни осон этар? Бу ёққа ўтинг.
 Айтганларингизни бориб хабар қиламан,
 Бекам ўзи ўйламишди бу ишни аввал,
 Кимга топширсам экан, деб ташвишда эди,
 Балки, рад этишар, деган андиша билан
 Эркакларга бу таклифни айтолмаганди.

П а у л и н а

Эмилия, маликага етказинг шуни,
 Мен тилимга ишонаман, ишончим баланд.
 Тилим оқил келиб, қалбим тепаркан бардам,
 Биз муқаррар қайирамиз қайсар қиролни.

Э м и л и я

Тангри сизни паноҳида асрасин. Қетдим.
Мен ҳозироқ жавоб олиб қайтаман, кутинг.

З и н д о н ч и

Маликанинг боласини чиқарар бўлсам,
Мени омон қўймагайлар, ишонинг, бекам.

П а у л и н а

Бу жаҳолат! Ахир уни она қорнидан
Озод этган биров эмас, қодир табиат.
Қирол қаҳри-ғазабидан баланд турар у.
Майли, атанг маликани осий, гуноҳкор,
Аммо бунда чақалоқнинг нима айби бор.

З и н д о н ч и

Тўғри, бекам.

П а у л и н а

Сиз хотиржам бўлинг, сўрайман,
Бир кори-ҳол бўла қолса — ёрдамга шайман.

Кетишади.

У Ч И Н Ч И С А Х Н А

Леонт саройида бир зал.
Леонт, Антигон, сарой аъёнлари ва хизмат-
корлар киришади.

Л е о н т

На қундуз, на кеча менда ором-қарор бор!
Бу изтироб — заифликдир, ожизлик тамом.

Агарда бу аламларга сабабчи бўлган,
 Хотинимни мавҳ этсаму тупроққа қорсам,
 Руҳим таскин топиб, балки олардй ором.
 Гарчанд фосиқ қирол бизнинг қасосдан йироқ,
 Лекин менинг қўлимдадир анув фоҳиша!
 Сезаманки ажалга ем бўларкан ўша —
 Фароғатим қайтиб келар қалбимга мутлақ,
 Эй маҳрамлар!

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Лаббай, шоҳим.

Л е о н т

Хўш, ўғлим нечук?

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

У кечаси тиниб-тинчиб ётди, ҳукмдор,
 Тез орада тузалади, деган умид бор.

Л е о н т

О, нақадар номуслидир, покдир бу бола!
 Онасининг маломати очилдию, бас,
 Кўз ўнгимда сўниб борди нафас-банафас,
 Уйқу билан иштаҳасин тамом йўқотди,
 Гам-андухга ботди.— Мени қўя тур бу дам,
 Ўғлим нечук аҳволдадир, хабар ол илдам.

Х и з м а т к о р к е т а д и .

Қирол хусусида ҳозир ўйламоқ бекор.
 У қудратли ғаним — ундан ўч олиш маҳол.
 Зўр давлатлар бари унга иттифоқчидир.

Бас, интиқом соатимиз ортга сурилур.
Аммо лекин маликани қондирар қасос.
Мени лақиллатдим, балки аҳмоқ қилдим, деб
Кулаверсин Поликсен шум Камилло билан,
Мен уларга кулишни бир кўрсатардим-а,
Кўрадиган бўлди энди ёлғиз малика.

Чақалоқ кўтариб, Паулина киради.

Биринчи аъён

Кириш мумкин эмас.

Паулина

Бизни нари қувмасдан,
Ичкарига киритсангиз, яхши бўларди,
Сизга қай бириси қўрқинч, айтинг, жаноблар,
Маликанинг заволими, қиролнинг қаҳри?
Айтинг, қирол ғазабими азизроқ сизга,
Ё бўлмасам, маликанинг шаъни-помуси?

Антигон

Бас қил, етар!

Иккинчи хизматкор

У тун бўйи мижжа қоқмади.
Сизни қабул қилмас.

Паулина

Тақсир, хотиржам бўлинг!
Мен қиролга оромини қайтиб бераман.

Сизлар унинг атрофида соядек юриб,
У оҳ чекса, оҳ чекасиз — нечук ухласин?
Мен эсам-чи, тамкин билан, ҳақиқат билан
Шоҳнинг қайғу-ҳасратини қувай деб келдим.

Л е о н т

Хўш, у ёқда нима шовқин?

П а у л и н а

Шовқинмас, шоҳим.
Ким қудағай бўлур сизга деган мазмунда
Жиндак мунозара қилдик.

Л е о н т

А, нима! Нима?
Йўқол, ифлос! Йўқол! Келган йўлингга жўна!—
Ҳой, Антигон, қаёқдасан?— Айтиб эдим-ку,
Остонамга йўлатма, деб.

А н т и г о н

Шоҳим, неча бор
Айтганларингизни унга айладим изҳор,
Таҳдид қилдим қаҳрим билан, қаҳрингиз билан.

Л е о н т

Ҳукминг ўтмадими?

П а у л и н а

Шоҳим, ҳукми ўтади.
Таъқиқ этар экан ғарлиқ, беномусликни.

Аммо лекин ору номус ҳимоясида —
Токи у ҳам марҳаматли шоҳимга ўхшаб,
Хотинини банди зиндон айламас экан,—
Менга буйруқ беролмайди, ҳукми ўтмайди.

А н т и г о н

Шоҳим, кўрдингизми? Узди жиловини, бас,
Энди уни отингиздек тўхтатиб бўлмас!

П а у л и н а

Улуғ ҳукмдорим, менинг арзимни тингланг,
Садоқатли чўри бўлиб, содиқ дўст бўлиб,
Ҳозиқ ҳаким бўлиб келдим ҳузурингизга,—
Йўқ, хушомад айламайман бошқалар каби,
Лекин асл ҳақиқатни изҳор этаман:
Подшоҳимнинг олижаноб рафиқалари
Олампаноҳ ҳукмдорга салом йўллади.

Л е о н т

Подшоҳимнинг олижаноб рафиқалари?!

П а у л и н а

Шундоқ, шоҳим! Керак бўлса, юз бор айтаман:
Подшоҳимнинг олижаноб рафиқалари!
Агар эркак бўлганимда қиличим билан
Исбот этар эдим буни.

Л е о н т

Йўқол бу ердан!

П а у л и н а

(хизматкорларга)

Яқинлашманг, кўзингизни ўйиб оламан!
 Бор гапимни айтай, кейин кетаман ўзим.
 Олижаноб рафиқангиз — такрор айтаман:
 Олижаноб — ўша сизга қиз туғиб берди,
 Чақалоқни дуо қилинг энди, подшоҳим.

(Чақалоқни ерга қўяди)

Л е о н т

Йўқол, шум қўшмачи, ёвуз жодугар, йўқол!

П а у л и н а

Хукмдорим, беҳабарман жодугарликдан.
 Яна ўзга кирдикорим — сизга қоронғу.
 Мен қанчалар ҳақ эсам, сиз шунча ноҳақсиз,
 Ноҳақ гумон кўзингизни кўр қилмиш, ёху.
 Бу дунёда ҳалол дея ном чиқармоққа
 Шунинг ўзи бас эмасми, шоҳим?

Л е о н т

Хоинлар!

Ҳайданг уни! Олиб кетсин ҳаромисини!

(Антигонга)

Сен, лапашанг, нега оғзинг очиб турибсан!
 Ол, бу ердан ҳаромини, ол, дедимми, ол!
 Олиб, алвастига топшир.

Паулина

(эрига)

Кўлинг тегизма!
Таҳқирланган маликага кимки қўл урса,
Умр бўйи лаънатларга кўмилур ўша!

Леонт

(Антигонни кўрсатиб)

Хотинидан қўрқад!

Паулина

Оҳ, сиз ҳам агарда
Жиндак чўчисангиз борми хотинингиздан!
Шубҳа йўқки, болангизни танир эдингиз.

Леонт

Хоинлар!

Антигон

Мен онт ичаман, хоин эмасман.

Паулина

Мен ҳам хоинмасман, кўкка қасамёд бўлсин!
Орамизда қирол ўзи — ягона хоин:
У ўзи ва маликанинг ор-номусини,
Фарзандлари номусини, шон-шавкатини
Бекорчи бир уйдирмада қурбон айлади.
Ҳа, у истамайди — мана, кўриб турибман,
Ҳамма бало унинг, ёвуз қайсарлигида,—
Ҳақиқатга тик боқишни истамайди у!

Л е о н т

Оҳ, сен олашақшақ! Уйда эрингни уриб,
 Эл олдида хўжайиннинг чуқиб оласан!
 Поликсеннинг олқиндиси менга не даркор,—
 Қуриб кетсин онаси ҳам, ҳаромиси ҳам!
 Иккисин ҳам ўтда ёқинг!

П а у л и н а

Бу қизингиз-ку!

Ўз қизингиз ахир, худди айтганларидай:
 «Шу қадар ўхшашки, боқсанг, кўнглинг айнийди!»
 Бу сиз ахир, кичрайгансиз ҳажмда фақат:
 Кўзи, бурунчаси, ҳатто қош чимириши,
 Очиқ пешонаси, кейин жилмайиши ҳам,
 Қўлчалару бармоқчалар — ҳамма-ҳаммаси!—
 Эй сен, қодир худойимиз, она табиат,
 Шў гўдакка юрак ато этар экансан,
 Дунёдаги бор рангларни аяма, ишлат,
 Фақат сарифини қолдир, сариқ телбалик
 Сололмасин юрагига бекорчи ҳадик:
 «Болаларим эримданми, эримданмасми?»

Л е о н т

Вой, лаънати!— Эй сен, қари овсар, шу замон
 Хотинингни оғзини ёп, агар ёпмасаиғ,
 Худди дорга осиласан!

А н т и г о н :

Мендақаларни

Дорга осаверса агар сўрамай-нетмай,
 Дунё бўшаб қолади-ку.

Леонт

Ҳайдангиз уни!

Паулина

Йўқ-йўқ, ўша эр деганнинг энг пасткаши ҳам
Шунчалар паст тушмас эди, шунчалар тубан.

Леонт

Амр этаман, сени ўтда ёқишади, бас!

Паулина

Мен қўрқмайман. Ахир ўтда ёнувчилармас,
Ўтда ёқишганлар — элда саналур осий.
Сизни золим деб аташга тилим бормади,
Аммо лекин уйдирмаю бўҳтонларингиз,
Маликага этгай жавру бедодларингиз
Сизга иснод бўлиб тушар, ўшалар сизни
Эл наздида золим қилар.

Леонт

Ҳайдангиз уни!

Қимки менга содиқ эса, уни ҳайдасин!
Агар золим бўлганимда, тирик турмасдинг,
Тилиннга эрк бермас эдинг шунчалар. Йўқол!

Паулина

(Хизматкорларга)

Яқинлашманг! Бу даргоҳдан ўзим кетаман!—
Шоҳим, сиз шу чақалоққа бир назар тапшланг:

Ўз қизингиз ахир.— Қодир тангри Юпитер,
 Унга ўзинг паноҳ бўлгин.— Қўлингиз тортинг!
 Хушомадгўйларсиз! Яна эркаклар эмиш!
 Унга яхшилиқни сира кўрмайсиз раво,
 Ҳа, ҳа, ҳеч бирингиз, Энди, хайр. Мен кетдим.

(Кетади)

Л е о н т

Сен бу ёсуманни шайлаб келгансан, хоин.
 Келтиргани қизим эмиш! Даф қил, улоқтир!
 Агар унга шунча меҳри-шафқатинг бўлса,
 Олгин-да, ўз қўлинг билан оловга ташла.
 Бу фахрли вазифани сенга юклайман,
 Ҳа, ҳа, фақат сенга, бошқа бировга эмас.
 Қани, тезроқ жўна, фармон бажарилди, деб
 Худди бир соатдан кейин ҳисоб берасан.
 Ҳа, билиб қўй, айтганимни топ-тоза бажар,
 Йўқса, ўзинг ва ана у ёсуманингни
 Балоларга ем қиламан, насибанг — ажал.
 Жўна! Менга чап беришни аммо ўйлама,
 Магар чап бермоқчи бўлсанг, айта қол дарров.
 Токи анув ҳаромини ўзим даф этай.
 Йўқ! Йўқ! Хотинингни шайлаб келганинг учун
 Уни ўзинг ўтга ташла. Мана шу—ҳукм.

А н т и г о н

Менинг сира гуноҳим йўқ.

(Аъёнларга)

Ахир айтинглар,
 Олижаноб афандилар,

Аъёнлар

Айтгани тўғри.

Хотинини киришга у қўймади.

Леонт

Елғон,

Сиз ҳаммангиз алдоқчисиз, риёкорларсиз.

Биринчи аъён

Сиздан ўтинамиз, бизга ишонинг, шоҳим,
Хизмат қилмоқдамиз сидқу садоқат билан.
Пойингизга бош қўямиз, сўраймиз сиздан,
Сизга қилган садоқатли хизматлар ҳақи,
Ушбу ҳукми-фармойишни бекор қилингиз.
У жуда ҳам бешафқатдир, ғоят беомон,
Оқибати даҳшат бўлур, бўлур пушаймон.
Биз ҳаммамиз ёлборамиз!

Леонт

Мен сизга нима,—

Бир хасмидим, шамолларнинг измида юрган!
Кутайинми, токи ўсиб-униб бир куни.
Шу ҳароми «ота» дея атасин мени!
Ундан кўра ҳозир ўтда ёққаним афзал.
Кейин афеус бефойдадир. Шундоқ бўлса ҳам,
Майли, ўша яшайверсин. Бўпти, розиман,
Бари бир ҳам унинг яшаб қолиши гумон.

(Антигонга)

Яқинроқ кел. Сен у доя хотиннинг билан
Шу болани қутқармоққа жуда орзуманд.
Хўш, бу йўлда сен нечук бир хизматга қодир?

Антигон

Неки құлдан келса, шоқим, барига ҳозир!
 Ор-номусим буюрганни айлағум бажо!
 Бола омон қолсин, жоним фидо этаман,—
 Уни нима қутқазади, айтинг?

Леонт

Айтаман!

Аввал менинг қиличимга қасамёд айла!

Антигон

Қасамёд қиламан шоқим!

Леонт

Едингда сақла!

Фармонимни бажо айла, бажо этмасанг,
 Улим кутар ўзингни ҳам, хотинингни ҳам.
 Унинг гуноҳидан, майли, кечдим бир карра.
 Сенга, хизматкоримизга фармонимиз шул,
 Бу ҳароми чақалоқни олиб ҳозироқ,
 Бизнинг мулки-мамлакатдан кетгайсан йироқ.
 Йўллар босиб, манзил ошиб адир-ла, дацит-ла,
 Уни тақдир, табиатнинг қўлига ташла.
 Тасодифдан туғилган у, тасодиф тағин —
 Уладими, қоладими — ўзи ҳал қилсин,
 Ол.

Антигон

Яхшироқ бўлур эди унга минг чандон
 Гар ҳозироқ ўлдирилса, лекин амрингиз
 Бажаришга онт ичаман.— Кетдик, болажон.
 Эҳтимолки, фаришталар инояти-ла
 Сенга емиш тутар ваҳший қарға-қузгунлар,

Эшитганман, бўрилар ҳам ўзни унутиб,
 Сендек норасида жонга мурувват қилар.
 Шоҳим, бахту иқболингиз доим ёр бўлсин,
 Гарчанд бу ишингиз сизга мупосиб эмас.—
 Уҳ, бояқиш, ҳалокатга маҳкумсан, нетай,
 Ё раб, қисмат ўзи сени ҳимоя этгай.

(Кетади)

Леонт

Бегонанинг қизи менга не керак!

Хизматкорлар

• Шоҳим,

Хабар қилишдиким, бундан бир соат бурун
 Дион билан Клеомен қайтмиш Дельфадан.
 Оракулнинг жавоби-ла тушиб кемадан,
 Улар ҳозир пойтахт сари ошиқмоқдалар.

Биринчи аъён

Тезда қайтишибди.

Леонт

Улар кетгандан буён

Йигирма уч кеча-кундуз кечди орадан.
 Демак, бизга тугал гапни, бор ҳақиқатни
 Ошкор этмоқчидир қодир тангри Аполлон.
 Тайёрланинг! Жам бўлишсин ақобир, аъён.
 Токи ўша хиёнаткор хотин туриб шай,
 Жумла эл олдида бир-бир сарҳисоб бергай.
 Уни ошкор айблаганман, қўнгиллар тўлур,
 Муҳокама очиқ, ҳукм ҳаққоний бўлур.
 Менга ҳаёт йўқдир ўша тирик экан то,
 Қани, ҳамма юрсин! Амрим айлангиз бажо!

Кетадилар.

УЧИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Сицилия портида бир кўча.
Клеомен билан Дион киради.

Клеомен

Ҳамон кўз ўнгимда ўша яшнаган диёр.
Мармар ҳаво, чаманзорлар қўйнида танҳо
Қад кўтариб турган улуг ибодатхона.

Дион

Оппоқ муҳит ичра заррин-зангори тусда
Қоҳинларнинг устидаги жуббаю ридо.
Ва Аполлон шарафига тоат-адолар,
Дабдабали қурбонликлар, зикри-самолар,
Дарҳақиқат, ҳар қадамда буюк тантана!

Клеомен

Ҳам оракул-авлиёнинг қалдироқ каби
Еру кўкка ларза солган ҳайқириқ саси!
Мен ўзимни шундай увоқ, ожиз сездимки!

Д и о н

Худоларга ялинаман, зиёратимиз
 Бизга шунча завқу сафо келтирганидай,
 Илоҳимки, маликага нажот келтиргай,
 Шунда бу сафарни чиндан сафар дегаймиз.

К л е о м е н

Узинг уни паноҳингда асра, Аполлон,
 Гермиянани суд қилиш менга хуш эмас.

Д и о н

Воқеалар шитоб ила югуришар, бас,
 Тунии қувиб, қабоҳатга чек қўяр замон.
 Ибодатхона муҳри-ла тасдиқ этилиб,
 Олий қоҳин қўлимизга ўзи топширган
 Оракулнинг жавобини ўқишар экан,
 Зулматни нур ёритади албатта, инон.
 Фурсат етди. Тингла, карнай чалар жарчилар,
 Неъматини аямасин биздан тангрилар.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Сицилия. Суд зали.

Леонт, аъёнлар ва судьялар киришади.

Л е о н т

Биз юракда чуқур қайғу-надомат билан
 Бошлаймиз бу ҳукм-ҳакам маъракасини.
 Қирол қизи, давлатимиз маликасини
 Қора қилмишлари учун айбдор санаймиз.

Зеро, ҳеч ким бизни энди золим деёлмас,
Ишни олий ҳакамларга топширамиз, бас,
Олиб кириңг, ё оқлансин бир йўла ошкор,
Еки қораланиб, бўлсин жазога дучор.

Судья

Қирол фармонига кўра, малика ҳозир
Олий суд олдида бир-бир жавоб беради.
Тинчланиңлар!

Гермиона, Паулина ва бошқа хос хонимлар
билан киради.

Леонт

Айбномани ўқинг!

Судья

(ўқийди.)

«Сицилия қироли, шавкатли Леонт рафиқаси Гермиона, сен давлатга хиёнат қилиб, Богемия қироли Поликсен билан мунофиқона алоқа этишда, Камилло билан тил бириктириб улуғ ҳукмдоримиз олиймақом умр йўлдошинг ҳаётига суиқасд тайёрлашда айбланасан ва жавобгарликка тортиласан, шум ниятинг қисман очилиб қоларкан, сен, Гермиона, ўз хотинлик ва фуқаролик бурчингга хилоф ўлароқ, жиноятчиларни тун маҳали қочиб қутулишларига маслаҳат ва амалий мадад бергансан».

Гермиона

Нима дердим? Қўйилган бу айбларни фақат
Алам-изтиробга тўлиб, этажакман рад.

Аммо ҳақлигимнинг тугал исботи учун
Бирор гувоҳ кўрсатишим сизларга қийин.
«Гуноҳим йўқ!» дейишимдан нима фойда бор,
Қим ишонар менга? Сиз-ку, жаноблар, алҳол
Самимийлигимда риё кўрмоқ бўласиз,
Агар одил эса чиндан тангриларимиз
Бунга ҳеч шубҳа йўқ! Мусаффолик, ҳалоллик
Устун келиб, мағлуб бўлур бу ерда бўҳтон.
Ҳақ-ҳақиқат ҳақсизликни енгар бегумон.
Ҳукмдорим, ўзингизга кундай равшан-ку
(Ахир бошқаларнинг бунга нима дахли бор?)
Қанча покдир, покизадир менинг ҳаётим,
Илгари у қанча софу мусаффо бўлса,
Эндиликда эса шунча лаънатга дучор.
Қайси солномада, эртак ё афсонада
Айтинг, топажаксиз яна шундоқ бир мисол:
Ки мен подшо қизи, яна шоҳ рафиқаси,
Яна азиз шаҳзодага она бўлсаму
Суд олдида туриб, бўҳтон, уйдирмалардан
Номус билан ҳаётимни ҳимоя қилсам...
Ҳаётимга ачинмайман. Тириклик — азоб,
Уни тарк этишга ҳатто ҳозирман шу тоб.
Номусимни мен ҳимоя этгум ҳамиша,
Чунки фарзандларга асл меросим ўша.
Подшоҳим, изн беринг, виждонингизни
Шоҳид этиб, берай сизга бир-икки савол:
Ахир, хонадонимизга ўша Поликсен
Иззатли бир меҳмон бўлиб келмасдан бурун
Менга лутфи-карамингиз зиёда эди.
Мен меҳмонни кутарканман, айтинг, не бўлди?
Янглишдимми, магар гуноҳ қилиб қўйдимми?
Агарда мен номус, ахлоқ доирасидан
Чиқиб, зарра маломатга йўл қўйган эсам,
Майли, юрагингиз чиндан тош бўлаверсин,
Майли, қабр тупроғимга ўғлим тупурсин.

Леонт

Мен биламан: осий деган беномус бўлар,
У айбини тан олмайди, инкор этади.

Гермиона

Сўзингиз ҳақ, шоҳим, аммо бу ҳақиқатнинг
Менга не дахли бор?

Леонт

Демак, иқрор эмассан?

Гермиона

Иқрордирман, ҳақиқатдир саройингизда
Ширинсухан, ифбатли бир бека бўлганим.
Яна ҳақиқатдир, олий меҳмонингизни
Қондага кўра, иззат-икром қилганим.
Шоҳим, унга лутфи-карам айладим пича,
Лекин бари меъёрида, сиз буюрганча,
Ўзгача бир муомала этсайдим агар,
Эҳтимолки, аталардим: кўрнамак, ўжар.
Хуш келмасди бу сизга ҳам, Поликсенга ҳам.
Чунки, болаликдан сизга дўсти бокарам.
Ҳатто бирга-бирга ўйнаб тилингиз чиққан.
Мени фитначи, деб қўйган айбингиз бор-ку,
Шундоқ бир ҳамоқат, шундоқ нодонликки бу —
Уни не деб аташни ҳам билмайман, рости.
Лекин биламанки, ўша Камилло чиндан
Номусли ва ҳалол эди, комил бир инсон.
Нега қочди, буни ёлғиз худойим билар,
Бу жиҳати қоронғудир менга, ҳукмдор.

Леонт

Елгон! Ушаларга мадад айлаган ҳам сен,
Бунда қолиб, қулай фурсат пойлаган ҳам сен.

Гермиона

Шоҳим, сизни тушунмайман, жунунингизни
Синдиришим қийин менинг, жуда ҳам қийин.
Майли, ола қолинг, сизга жоним берайин.

Леонт

Билсанг, сенинг кирдикоринг — жунуним менинг!
Наҳот, менинг жунунимни қўзғотур наҳот,
Поликсендан орттирган у ҳароми қизинг!
Сен ўзингга ўхшаш анув зотларга монанд
Уятни-ку унутгансан, ҳақиқатни ҳам.
Иқрор бўлмай, оёқ тираб олиш — бефойда!
Фармон бердим ҳаромингни улоқтиришга,
Отаси-ку қочиб қолди, аммо сен эсанг
Ундан неча карра кўпроқ осийсан, ланин.
Бас, адолат буйруғига бўйин эггайсан
Ва ўлимни мукофот деб қабул этгайсан.

Гермиона

Менга бундоқ таҳдидингиз беҳуда, шоҳим.
Ўлим билан қўрқитмоқчи бўласиз — бекор,
Ахир ўлим — қутулишдир ҳаётдан, ёху,
Ҳаёт эса менга — алам, оғриқ ва азоб.
Мен ҳаётда бой берганим энг олий қувонч —
Мендан дариг тутганингиз муҳаббат, ишонч.
Нега дариг тутмоқдасиз, менга қоронғу.
Яна битта саодатим — ўғлим эди, у
Амрингиз-ла мендан тамом тўсиб қўйилган.
Яна битта бахтим шўрлик кенжа фарзандим,
Манглайи шўр экан, эвоҳ, толеи забун,
Мурғак боши билан бугун ўлимга маҳкум.
Маломатлар тоши билан озурдаман, хор,
Бола туғиб, бир дам ором-фароғатим йўқ.

Она бұлганларга монанд ҳаловатим йўқ.
 Мени касал ҳолим билан шу совуқ кунда
 Қошингизга келтирдилар, Айтингиз, шоҳим,
 Мен ҳаётдан тагин нима кутишим мумкин?
 Уша ўлим деганингиз қўрқинчлимикан?
 Ва лекин мен номусимни ҳимоя этгум.
 Магар пучак шубҳаларга суяниб ёлғиз,
 Мени ҳеч далилсиз айбдор этар экансиз,
 Бу бир зўравонлик, аммо адолат эмас,
 Шунинг учун ҳукмдорим, сўрайдирман, бас,
 Бу йиғинда оракулнинг сўзи ўқилсин,
 Қисматимга ҳакам фақат Аполлон бўлсин.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Менимча, бу жуда тўғри, ҳаққоний тилак.
 Тангри Аполлон шаънига айтиб санолар,
 Оракулнинг жавобини ўқингиз.

Суд ҳайъатидан айримлари кетишади.

Г е р м и о н а

Отам —

Рус подшоси эди. Агар тирик бўлганда
 Қизининг бу аҳволини кўриб, ўларди.
 Қассос қаҳри билан эмас, ғазаб биланмас,
 Қайғу-алам билан юрак-бағри тўларди.

Суд ҳайъати Дион ва Клеомен билан қайтиб киришади.

С у д ъ я

Адолатнинг қиличига қасамёд қилинг.
 Сен, Дион, сен, Клеомен Дельфада бўлиб,

Авлиёмиз оракулдан жавоб олдик деб,
 Мактуб сурғучланган, маҳкам муҳрли эди,
 Уни бизга олий коҳин чиқариб берди,
 Шу муқаддас муҳрни биз сира бузмадик
 Ва буюк асрорга даҳл айламадик деб.

Дион ва Клеомен

(бирга).

Қасамёд қиламиз.

Леонт

Муҳр бузилсин, мактуб ўқилсин.

Судья

(ўқийди)

«Гермиона — соф, покдоман. Поликсен — бегуноҳ. Камилло — содиқ хизматкор. Леонт — рашкчи мустабид. Унинг маъсум гўдаги — қонуний. Йўқотганини топмагунча қиролда меросхўр бўлмайди».

Аъёнлар

Шукур, даргоҳингга шукур, қодир Аполлон!

Гермиона

Шукур, даргоҳингга, шукур!

Леонт

Тўғри ўқидингми?

Судья

Ҳа, тўғри ўқидим, шоҳим, аниқ, сўзма-сўз.

Леонт

Ўқиганинг тўғри эмас, сўзма-сўз ёлғон.
Суд ишини тугатмайди!

Хизматкор киради.

Кечиринг, шоҳим!
Марҳаматли шоҳим!

Леонт

Ғапир, нима гап?

Хизматкор

Шоҳим,
Қайғу-алам элчисига ғазаб айламанг!
Маликанинг қисматиға чекиб изтироб,
Қайғу ва қўрқувга ботган ўғлингиз ҳамон...
Шаҳзода...

Леонт

Хўш, гапирсанг-чи!

Хизматкор

Таслим этди жон.

Леонт

Е қудратли фалак! Мендан кўрлигим учун,
Осийлигим учун қасос олур Аполлон!

Гермиона ҳушдан кетиб йиқилади.

Нима бўлди?

Паулина

Қора хабар айлади адо,
Ажал фариштаси балки бошида пайдо.

Леонт

Эвоҳ, оғир зарба! Уни олиб чиқингиз,
У ҳушига келар. Ҳайҳот, нега инондим
Сўқир шак-шубҳага! Сизга илтижо этгум,
Уни қутқаринглар, унга ёрдам берингиз.

Паулина ва хонимлар Гермionани олиб чиқи-
шади.

Мени кечир, мени кечир, тангри Аполлон!
Осийлигим учун кечир! Поликсен билан
Мен тиклайман дўстлик меҳр-оқибатини.
Рафиқамни маҳбубам деб атайман яна.
Шавкатли ва садоқатли Камиллодан мен
Тизза чўкиб, гуноҳимга сўрайман узр.
Рашк ўтида мен шунчалар ёнибман хунхор
Ки дўстимни заҳарлашга фармон берибман.

Лекин Камиллонинг тиниқ ақли, идроки
 Улим, инъом қаршисида довдирамаган.
 У эзгулик билан, тиниқ туйғулар билан
 Тошар экан, Поликсенга ниятим очган.
 Бойлик-бисотини ташлаб жўнаган-қочган,
 Узни қисмат ўйинига этган ҳавола.
 Ярқироқ бир олмос эрур унинг номуси,
 Менинг кирдикорим эса аянч, қоп-қора!
 Унинг қаршисида буткул қораман, қора!

П а у л и н а киради.

П а у л и н а

О, нақадар алам! Алам! Йиртинг кўйлагим,
 Бўлмаса, тарс ёрилади ҳозир юрагим!

Б и р и н ч и а ъ ё н

Хоним, сизга нима бўлди?

П а у л и н а

Бағритош золим!

Қанча қийноқларинг бўлса, ёғдир, аяма,
 Дорга тортасанми ёки ўтга отасан?
 Ёки қовурасан қайнаб турган қозонда?
 Ҳар бир сўзим қўрқинч азоб-уқубатларга
 Лойиқ экан, қўлингдан не келарди яна?
 Рашк ўтида ёниб, қўрқинч бағритошлик-ла
 Сен бир нодон бола каби кўрсатган ҳунар —
 Қара, бошлаб келди қандай мудҳиш бир самар!
 Уз-ўзингни азроилга тутиб бер, малъун!
 Бу қилмишинг қаршисида аввалгилари
 Туси учиб кетиб, тамом ҳеч бўлиб қолди,
 Сен дўстингни хиёнатда айблаган замон

Кўрнамак бир нодон бўлиб қолдинг бегумон.
 Сен номус ва садоқатга ичкизиб оғу,
 Камиллони қотилликка айладинг қутқу,
 Аммоки бу қилмишларинг — пуч ва беозор,
 Булар янги жасоратинг олдида — бекор.
 Ўз қизингни қузғунларга ташлаганинг ҳам
 Ҳеч гап эмас,— иблис шундоқ қилмасди гарчанд!
 Қаҳринг билан шаҳзодани ҳалок этганинг,
 Онасини маломатга қўяр экансан,
 Олижаноб руҳи унинг ёш юрагини
 Тилка-пора этгани ҳам — қабоҳат эмас!
 Қабоҳатинг аён бўлди ҳозир, шу нафас,
 Даҳшатли бир қабоҳатким — эй қодир фалак!
 Қонли ёшлар тўкиб ҳамма йиғлангиз: малак,
 Маъсум малак, маликамиз жон берди ҳозир,
 Лекин, мана, жазоланмай турибди қотил!

Биринчи аъён

Ўзинг асра, Аполлон!

Паулина

Ҳа, маликам ўлди!
 Онт ичаман, ўлди! Агар ишонмасангиз,
 Ичкарида ётибди у, кириб кўрингиз.
 О! Сен унинг танига руҳ, ёноғига ранг
 Лабларига агар нафас бера олсайдинг,
 Тавоф қилар эдим, қодир тангри деб сени.
 Бироқ пушаймонинг энди беҳуда, жаллод!
 Сенинг қабоҳатингга тенг қайғу топилмас,
 Энди кўмилавер афсус-надоматларга.
 Саждага бош қўйиб, яккаш оч-у яланғоч,
 Уйқуни тарк этиб, балки йиғлаб қон ютиб,
 Муз қоя устида, ваҳший бўронлар ичра,
 Ўн йил, йўқ, ўн минг йил тошдек қотиб турсанг

ҳам —

Гуноҳингни тутмагайлар тангрилар маъзур!

Леонт

Балли! Давом эттир! Қақшат! Бари менга кам.
 Менга камдир, гарчи барча аччиқ таъналар,
 Дашномларни юзларимга ёғдирсангиз ҳам.

Биринчи аъён

Ҳукмдорнинг ранги бўздек оқарди, етар!
 Гарчи қилган иши унинг — гуноҳи азим,
 Лекин сўзингизда ҳаддан ошдингиз, хоним.

Паулина

Сиз ҳақсиз, афандим... Тўғри.. Ҳаддимдан ошдим...
 Биласиз-ку хотинларнинг тили югурик!
 Қаранг, қандай туси ўчди, титрайди шўрлик.
 Энди андуҳ чекиш бекор, бўлар иш бўлди,
 Энди нима фойдаси бор!— Таскин топ, шоҳим,
 Хижолатман, шунча таъна-тошларин отдим!
 Мен телбани маъзур тутинг! Сабабики, мен
 Маликани севар эдим жону дилимдан...
 Яна бошляпман! Аҳмоқ! Бўлди, бас қилдим.
 На марҳума маликани, на шаҳзодани,
 На қизингиз ва на ҳалок бўлган эримни —
 Эсламайман... Энди фақат жим тураман, жим!
 Ҳаттоки бир сўз демайман, шафқатли шоҳим!

Леонт

Хўб, гапирдинг, ҳаққоний ва тўғри гапирдинг.
 Менга ҳақиқат афзалдир ачинишингдан
 Мени ўғлим, хотинимнинг ёнига бошла.

Бир қабрга қўяй икки азизимни мен.
Ва қабр тошига ушбу ўлим сабаби —
Маломати машҳаримни ёзиб қўяйин!
Кейин ҳар кун келиб, унга бошимни қўяй,
Надоматлар чекиб, кўздан ёшимни қўяй.
Марҳумларим ҳузурига бошлаган мени.

К е т и ш а д и.

УЧИНЧИ САҲНА

Богемия, Денгиз соҳилига туташган тақир саҳро. Чақалоқ кў-
тариб Антигон ва матрос киради.

А н т и г о н

Биз Богемиянинг совуқ соҳилларига
Чиндан етиб келдикми, а? Ишонасанми?

М а т р о с

Етиб келдик, бироқ яхши соатда эмас
Қаранг, кўк юзида қора булутлар қалин,
Яшин ярқирайди. Бўрон бўлиши тайин.
Кўнглим сезар, шу чақалоқ қасоси учун
Фалак бир балога дучор этмаса дейман.

А н т и г о н

Қойим бўла қолсин қодир фалак фармони!
Сен кемага чиқа тур ва менга овоз бер.
Мен тезда қайтаман.

М а т р о с

Тезроқ бўлинг, афандим.

Қўп узоқлаб кетманг яна. Ҳадемай — бўрон.
Бундай пастқамларда гала йиртқич юради.

Антигон

Бор, мен чақираман.

Матрос

Шукур тангриларгаким,
Шундоқ оғир бир ташвишдан охир қутулдим.

(Кетади.)

Антигон

Оҳ, бечора, шўрлик бола! Эшитгандимки,
Мурдалар ҳам тобутидан турармиш, ҳайҳот.
Бовар этмас эдим аммо ўтган кечаси
Шубҳа йўқки, маликани кўрдим мен кушод.
Оппоқ либос кийиб, бекам қошимга келди,
Ўтли оҳлар чекарди ва бош чайқар эди,
Шундоқ қайғу ичра, шундоқ гўзал сувратда
Мен илгари кўрмагандим бекамни сира.
Уч карра бош эгдию сўнг шивирлаб секин
Бир нималар дейишга у уринди лекин,
Лекин қайғу-алам билан шўрлик бўғилди,
Кўздан ёши маржон-маржон бўлиб қуйилди.
Ва ниҳоят, кўз ёшларин ютиб деди у:
«Оҳ, азизим Антигон, сен қасам ичгансан,
Сўқир, золим қисматнинг шум буйруғи билан
Менинг етим гўдагимга бўлурсан жаллод.
Овлоқ, ваҳший ерлар кўпдир Богемияда,
Ноласини эшитмагай бир одаминод.
Доғи ҳижрон, бўлган ўша гўдагимга сен
Истайманки, Ҳижрона деб исм қўйгайсен.
Биламанки, гуноҳинг йўқ, лекин зулмга

Хизмат қилдинг, энди шунинг касофатига
 Паулина дийдорини кўролмагайсан—
 Фарёд чекиб, ғойиб бўлди у гўзал санам,
 Мен кўрқувдан эс-хушимни йўқотдим тамом.
 Ва ниҳоят, кўзларимдан учаркан уйқу,
 Англадимки, анчайин бир туш эмасдир бу.
 Туш алдоқчи бўлур, менинг кўрганларим чин.
 Пайқадимки, Гермiona бўлмишдир ҳалок.
 Одил Аполлоннинг хоҳиш-тилаги шулким,
 Шу чақалоқ — Поликсеннинг сағир зурёди
 Уз отаси тупроғида топсин хоки пок.
 Наргис гулим, осмон ўзи паноҳинг бўлсин!
 Куйдирмажон номинг билан ётгил ёнма-ён.
 Саломат бўл, кўзим, толе ҳамроҳинг бўлсин,
 Ва бўлгайсан тангриларнинг меҳрига нишон.
 Хайр, бўрон қўзғолмоқда! Шўрлигим, хайр,
 Онанг қилмиши деб сени жазолар тақдир.
 Гарчанд кўзларимда нам йўқ, мана, қуп-қуруқ
 Лекин оқмоқдадир қалбим қон бўлиб бу дам.
 Эҳ, лаънатлар бўлсин менга, ўша соатда
 Ақл-идрокимдан ажраб, ичганман қасам.
 Хайр, болам. Қуюқлашиб қора булутлар,
 Кун юзини тўсиб, тундек сиёҳ қилурлар.
 Гувуллашиб осмон билан денгиз шу палла,
 Етимчамга айтишмоқчи бўлишар алла.
 Кема қани? Шамол мунча учқур бетоқат.
 Тимқоронғу! Нимадир у? Ўқирган нима?
 Айиқ, айиқ! О, тангрилар, мен ҳалок бўлдим!

(Айиқ қувади, Антигон қочади.)

Ч у п о н киради.

Ч у п о н

Ун ёшга тўлиб, йигирма учга етмаганлар яшаб нима қилади ўзи. Улар ёшликни ухлаб ўтказса ҳам бўлаве-

ради, нега десангиз, хотинларнинг қорнини қаппайтириш, қарияларнинг жиғига тегиш, жанжал-тўполон кўтариш ва ўғрилиқдан бошқа ҳунарлари йўқ.

(Саҳна ортида овчилар бурғуси чалинади).

Эшитяпсизми? Шундоқ об-ҳавода ким ов қиларди, ўша йигирма ёшли зумрашалар-да! Иккита қўйимни ҳуркитиб, қочириб юборишди. Мендан олдинроқ бўрига йўлиқишмаса, гўрга эди. Яхшиси, уларни яйдоқ ердан, соҳилдан излаган маъқул. Улар шунақа жойларни ҳуш кўришади. Худованди каримлар, менга раҳм қилинлар, ўзингиз соҳиби ихтиёрсиз!—Воҳ, нима бу? Ё қудратингдан, чақалоқ-ку! Дўмбоққина-я! Уғилмикан, қизмикан? Оҳ, сен кимнингдир гуноҳига далилсан. Ҳа, бевасовод бўлсам ҳам кўриб турибман, бу иш бирор чўрми ёки оқсочнинг кўмагисиз битмаган. Баччағарлар ишни ҳойнаҳой зинапоя остидами, омборхонадами битиришган. Ушанда манави бояқишдек совуқ қотиб дийдирашмаган. Бояқишни олмасам, увол. Ҳа, айтмоқчи, ўғлим қаёқда қолди? Боягина нариёгдан овоз берганди-я. Эҳ-ҳей!..

Д е х қ о н к и р а д и .

Д е х қ о н

Эҳ-ҳей!

Ч ў п о н

Вой, сен шундамидинг! Қабрда чириб кетганингда ҳам одамлар гап-сўз қилиб юрадиган аломат бир нарсани кўрмоқчи бўлсанг, қани, келавер. Ҳа, нима бўлди?

Д е ҳ қ о н

Мен денгиздаям, соҳилдаям шунақа ҳодисотни кўрдимки, асти қўяверасан! Денгиз деганинг энди денгиз эмас — осмону фалак! У осмон билан шу қадар туташиб кетганки, орасидан қил ҳам ўтмайди.

Ч ў п о н

Хўш, нима қилибди?

Д е ҳ қ о н

Вой, унинг ўкиришини, ўзини қирғоққа отишини кўрсайдинг! Бу ҳам майлику-я, сен анави шўринг қурғурларнинг дод-фарёдини эшитсайдинг! Уларни дам кўкка иргитади, дам пастга отади. Бир боқсанг, кема мачтаси нақ ойга бориб қадалгудек, бир боқсанг, нақ пиво бочкасига тушган пўкакдай, кўликка кўмилиб, гиргир айланади. Ердаги аросатни айтмайсанми! Айиқ унинг елкасига тишларини ғарчча ботириб олгану шўрлик бўлса ҳамон типирчилаб, жон ҳолатда, мени қутқаринглар, деб қичқиради. Антигонман, аслзодаман деб қичқиради. Сўнг анавиларни эрмак қилиш денгизнинг жонига тегди шекилли, бир ямлаб, кемани ютиб қўя қолди. Аслзода бўлса, бирам додлайди, бирам додлайди, уни мазах қилгандай айиқ ҳам қўшилишиб дод солади. Денгиз ҳам, бўрон ҳам бу дод-войни босиб кетолмайди...

Ч ў п о н

Во дариг, қачон бўлди бу воқеа?

Д е х қ о н

Хозиргина! Мен ҳали киприк қоқишгаям улгурганим йўқ. Чўкканлар сув остида ҳали совумаган, айиқ аслзодани ҳали тушуриб ҳам бўлмаган. Ҳамон устида чўққайиб ўтирибди.

Ч ў п о н

Афсус, бўлмаганим. Қарияга ҳар ҳолда кўмаклашардим.

Д е х қ о н

Афсус, бўлмаганинг, илло, чўкаётганларга ҳам кўмаклашармидинг. Кўрардим, қанақасига кўмаклашардинг.

Ч ў п о н

Аросат, бўпти, аросат! Аммо сен, азизим, бу ёққа бир қара. Сенга ўлаётганлар дуч келса, менга янги туғилган чақалоқ, рўпара бўлиб турибди. Йўрғакларини қара — аслзодаларники! Кўряпсанми? Қани, торт, торт! Очавер-чи, нима бор экан? Фаришталар кўнглимга солган: бой бўласан деб. Мана, қарабсанки, лоп этиб чақалоқни кўндаланг қилишди. Нега қаққайиб турибсан! Очавер!

Д е х қ о н

Омадинг бор экан, қария! Агар гуноҳларингни айтмаса, қариган чоғингда бир ўйнаб-куладиган бўлдинг. Тилла! Мана, ҳаммаси — тилла!

Ч ў п о н

Сенга айтсам, болам, бу — сеҳрли тилла! Ҳа, кўрасан ҳали. Ол, дарров бекит! Уйга, энг яқин йўлдан уйга

чопқилла! Бир омадимиз келди, лекин ҳеч кимга оғиз
оча кўрма! Шайтон кўтарсин ўша қўйларингни. Уйга
югур, уйга!

Д е ҳ қ о н

Хазинангни кўтариб, ўзинг боравер, дада. Мен қарай-
чи, айиқ ҳамон аслзода устидамикин, қанчасини еб ул-
гурдийкин. Айиқ фақат очиққанда қўрқинчли бўлади.
Агар аслзодадан бирор суяк-тўпиқ қолган бўлса,
дафн этаман.

Ч ў п о н

Баракалла! Магар кимлигини аниқлай олсанг, мени
чақир!

Д е ҳ қ о н

Бўпти, кўмишга ёрдамлашасан.

Ч ў п о н

Бугун кунимиз хайрли келди, болам, уни хайрли иш-
лар билан якунлаш керак.

К е т а д и л а р .

ТУРТИНЧИ ПАРДА

Хор қиёфасида З а м о н киради.

З а м о н

Ҳамма ҳам хуш кўрмас, аммо ҳаммага етар кучим.
 Яхшиликдир, ёмонликдир — баробардир мен учун.
 Мен — севинчу қайғудирман, чину ёлғонман доим,
 Қим яхшидир, ким ёмондир, менинг нима парвойим.
 Мен — Замонман. Учмоқ учун учқур қанот бераман.
 Афсонавий йироқларга сизни бошлаб бораман.
 Ўн олти йил масофани ўтажакмиз бир дамда.
 Ўн олти йил ўтган, аммо изи яшар оламда,
 Олам билан ўйин тушмоқ — менинг учун қонундир.
 Асрларнинг иморатин бузмоқ менга ўйиндир.
 Бузарман ҳам, тузарман ҳам. Шудир менинг юмушим,
 Бу одатим азалийдир, азалий бу қилмишим.
 Ўтмишларнинг шоҳидиман, истиқболга чопарман,
 Ҳозирнинг ҳар лаҳзасини тўзон билан ёпарман.
 Бир-бирини қувалашган кунларимни авлодлар —
 Бир кун келиб, мен яратган афсона, деб атарлар.
 Хуллас калом, фараз қилинг шу сўзларим сўнгида
 Ўн олти йил бир муддатни ўтказдингиз уйқуда.
 Мен кўзгуни айлантирай, кўринг унда бирма-бир
 Леонт иши энди яккаш — ёлғизлигу аламдир.
 Воқеалар чорлар бизни Богемия томонга,
 Поликсеннинг ўғли бугун бўй чўзибди жаҳонга.

Флоризель номи унинг, қомати нақ чинордек,
Ҳижронамиз ҳусни тўлиб, гул очибди баҳордек.
Нима бўлур, нима қолур, айтолмаймиз албатта,
Ҳамма нарса аён бўлур тайин вақти-соатда.
Чўпон қизи таърифида байту ғазал битармиз,
Фурсатингиз бўлса, қолинг, охирига етармиз.
Фурсатингиз зиқ бўлса-чи, сизга боқий сўзим шул:
Бораверинг, азизларим, ишдан қолмаган маъқул.

БИРИНЧИ САҲНА

Богемня. Поликсен саройи.

Поликсен ва Камилло киради.

Поликсен

Азизим Камилло, сендан ўтиниб сўрайман, ҳа деб қистайверма. Йўқ, дейиш шунчалар оғирки, худди беморга айлаңаман-қоламан. Хўп дейиш, сендан айрилиб қолиш эса менга нақ ўлим билан баробар.

Камилло

Мана, ўн беш йил ўтдики, юртимда бўлмадим. Умрининг кўпи ғурбатда кечди, дуруст, аммо суяқларим ўз она тупроғимда кўмилсин, дейман. Яна валинеъматим бўлмиш қирол қилмишларига пушаймон бўлиб, ортимдан киши юборибди. Дардига шерик бўлиб, ғамини енгиллатсам, деган умиддаман. Ана шу жиҳат ҳам менинг жўнаб кетишимни тақозо қилади.

Поликсен

Камилло, мени чиндан ҳам севсанг, тўсатдан жўнаб кетиб, шунча хизматларингни бир йўла совурма. Сенсиз куним кечмас экан, айбдор — сенинг фазлу фа-

зилатинг. Сендан айрилиб қолгандан кўра, сени билмаганим афзал эди. Сен қилганни бошқалар қилиши гумон. Бас, бошлаган ишингни тугатишинг шарт. Магар хизматларингни етарлича тақдирламаган бўлсам, бу уларнинг бебаҳолиги туфайлидир. Аммо сенга меҳрим, миннатдорчилигим кун сайин зиёда. Сендан ўтиниб сўрайман. Сицилияни, ўша маъшум мамлакатнинг номи ни оғзингга олма. Уни эслагунча, ўша биродарим, ўзинг айтмоқчи тавбасига таянган қирол ҳақидаги оғир хаёллар мени қуршаб олади. Унинг муҳтарам рафиқаси, болаларининг ўлимини ўйласам, кўксимга нақ найза санчилади. Менга айт-чи, ўғлим Флоризелни сўнги бор қачон кўрдинг? Ноқобил фарзанд — подшолар учун ҳам балойи азим, уларни деб чекилган алам яхши фарзандлар ўлимига чекилган қайғудан қолишмайди.

К а м и л л о

Шоҳим, шаҳзодани кўрмаганимга уч кунча бўлди. Қандай эрмакларга машғул, айтолмайман, лекин сўнги пайтларда саройда кам кўришиб, дарсларга ўз рутбасига мувофиқ, етарлича қунт қилмаётгани рост.

П о л и к с е н

Буни мен ҳам пайқадим, Камилло ва турган гапки, ташвишга тушдим. Ҳозирча уни яширин назорат этман, вассалом, ишончли кишиларим шаҳзодани қадамма-қадам кузатиб юришибди. Уларнинг айтишича, шаҳзода кўп вақтини кутилмаганда қашшоқликдан қутулиб, бой-бадавлат бўлиб олган чўпоннинг кулбасида ўтказармиш.

К а м и л л о

Мен бу тўғрида эшитганман, шоҳим. Унинг париваш бир қизи бор. Ҳуснининг овозаси оламга кетган.

Поликсен

Менга ҳам шундоқ дейишди. Қўрқаманки, ўғлим тушиб қолган тузоқ ўша бўлмагай. Иккимиз бориб, кимлигимизни сездирмай, чўпондан сўраб-суриштирайлик. Аминманки, у соддадиллик билан бор гапни оқизмай-томизмай айтиб беради. Утинаман, бу ишда менга кўмаклашиб юбор ва Сицилия ҳақида ўйлашни бас қил.

Камилло

Амрингизга ҳозирман, шоҳим.

Поликсен

Содиқ Камилло!
Энди бориб, кийимларни алмаштирайлик.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Чўпон кулбаси яқинидаги йўл.
Жулдур кийинган Автолик кирати.

Автолик

(куйлайди)

Далалар чаман очди — оҳей, воҳей!
Келаверинг, гўзаллар, бизга!
Сўлим баҳор чоғи юраклар, бай-бай,
Мунтазирдир ташрифингизга.

Эгалари кўринмас — оҳей, воҳей! —
Чойшаб билан ёпилмиш девор.
Тап тортмасдан тортавер, тортганингда май,
Уғримассан, қиролсан, қирол.

Чуғурчуқ чуғулрайди — оҳей, воҳей!
 «Чучув-чучув» сайрар майнахон.
 Шундай пайтда ёрим билан кошкийди,
 Бутазорда ўтирсак пинҳон.

Ажаб даврон эди, шаҳзода Флоризелга хизматкор
 эдим, шоҳи-духобаларга ўраниб юрардим, энди бўлса
 бекорчиман.

Каптарим, маъюсланма,
 Тун қоронғу ҳойнаҳой.
 Уғри адашмасин деб,
 Булутдан мўралар ой.

Мисгаринг келар йўл босиб,
 Қўлида йўқ бир чақа.
 Менинг ризқим очиқ-сочиқ
 Турмага тушмагунча.

Мен чойшаб ўғрисиман. Қирғий ин қураётган ма-
 ҳалда-чи, майда-чуйда ич кийимлардан ҳам тортиниб
 ўтирмайман. Отам мени Автолик деб атаган: ўзиям
 менга ўхшаб Уторуд юлдузи остида туғилган шекил-
 ли, ашаддий киссавур эди. Қимор ўйнайвериб, жонон-
 лар кетидан изғийвериб жулдур, Мосуво бўлдим, куним
 чакана ўғриликка қолди. Қатта йўл устида талончилик
 қилишнинг оқибати маълум — ё дорга осиласан, ёки
 калтакка ем бўласан. Менга униси ҳам, буниси ҳам
 маъқул эмас. Эртанги кунни ўйлаш эса эсимга ҳам кел-
 майди. Вой, ўлжа! Ўлжа!

Д е х қ о н к и р а д и .

Д е х қ о н

Хўш, каллани ишлатайлик. Ун битта қўй йигирма
 саккиз фунт жун беради, йигирма саккиз фунт жун-

нинг баҳоси — бир фунт тилла, ҳаммаси бўлиб бир ярим минг қўйнинг жуни қирқилди, дейлик. Хўш, қирқилган жун жами қанча бўлди?

Автолик

(четга)

Тузоқ узилдиб кетмаса бўлди, тустовуқ — меники.

Деҳқон

Йўқ, буни каллада ҳисоблаб бўлмайди. Яхшиси, қўй қирқиш байрамига нималар харид қилишни ҳисоб-китоб қилай. «Уч фунт қанд, беш фунт майиз, гуруч» — Дарвоқе, синглим гуручни нима қилади? Бас, отам уни байрам бекаси қилиб қўйибдими, нарёғини ўзи билади. У жун қирқувчиларга деб йигирма тўртта гулдаста тайёрлаган, жун қирқувчилар ҳаммаси — қулинг ўргилсин ашулахон. Уч овозлаб айтишганда, ёмон чиқмайди. Кўпчилигининг овози — йўғон, дўриллаган. Биттаси ўлгудек тақводор, сурнай жўрлигида зикри само ўқийди. Ҳа, пирог учун заъфар олма олишим керак, мускат ёнғоғи билан хурмо керакмас, рўйхатда йўқ. Етти дона ёнғоқ оламан, холос. Бир-икки дона занжавул илдизи, мен буни харидларимга қўшимча қилиб, текинга беришни сўрайман. Тўрт фунт олхўри, шунча майиз.

Автолик

(ерда ағанаб)

О, нега мен бу дунёга келдим!

Деҳқон

Худо ҳақи... "

Автолик

О, ёрдам беринг, ёрдам беринг! Манави жулдурлардан қутилиб олай, кейин ўлсам ҳам майлига.

Деҳқон

Вой, шўрпешана! Бу жулдурларни ечмай, уларга яхшироқ ўралиб олишинг керак-ку!

Автолик

О, тангрим, бу латта-путталар елкамга тушган минглаб, миллионлаб қалтаклардан ҳам баттар.

Деҳқон

Вой, шўрлик! Миллионлаб қалтак дейди-я, бунақада одамнинг абжағини чиқзади-ку.

Автолик

Афандим, мени талаб, қалтаклашди. Бор-будимни шилиб, устимга мана шу ислиқи рўдаполарни ёпиб кетишди.

Деҳқон

Сени шунчалар абгор қилган ким: пиёдами, суворийми?

Автолик

Пиёда қилди бу ишни, афандим, пиёда.

Деҳқон

Тўғри, қолдирган матойидан бу ишни пиёда қилгани шундоқ кўриниб турибди. Эҳтимолки, бу нимчани суворий ҳам кийгандир, аммо ундан буён аллақанча замон ўтгани аниқ. Қўлингни бер, ёрдамлашиб юборай. Чўз қўлингни!

Автолик

Секинроқ, марҳаматли афандим! Вой — вой-воей!

Деҳқон

Бечора!

Автолик

Оҳ, шафқатли афандим! Афтидан курагим чиққанга ўхшайди!

Деҳқон

Шу етмай турувди! Хўш, туролмайсанми?

Автолик

Секинроқ, марҳаматли афандим! (Унинг ҳамёнини олади.) Секинроқ, мурувватли афандим! Сиз менга шафқат-мурувват қилдингиз!

Деҳқон

Жиндек ақча берайми? Чақам бор эди шекилли.

Автолик

Йўқ, олижаноб афандим, қўйинг, керакмас. Сиздан

ўтиниб сўрайман, керакмас. Бундан ярим чақирим нарида қариндошим яшайди. Ушаникига бораётгандим. Қанча пул керак бўлса, ўшандан олавераман. Сиздан ўтинаман, менга пул бера кўрманг — бу билан мени ҳақорат қиласиз.

Д е ҳ қ о н

Сизни талаган қандай киши эди ўзи?

А в т о л и к

Мен уни биламан, афандим, бир пайтлар карта ўйнаганмиз. У шаҳзода Флоризелнинг хизматкори эди. Билмадим қай бир фазилати учун уни калтаклаб, саройдан ҳайдашди.

Д е ҳ қ о н

Сиз, қай бир гуноҳи учун, демоқчисиз, шундоқми? Саройда фазилат учун калтаклашмайди. Аксинча, иззат-эҳтиром қилишади... Лекин бари бир у саройда турмайди, ташлаб чиқади.

А в т о л и к

Ҳа, афандим, мен қай бир гуноҳи учун демоқчийдим. Мен у одамни яхши танийман. Бир пайтлар май мун ўйнатарди, кейин қозига югурдак бўлди, сўнгра қўғирчоқвозлик қилиб, саёқ ўғилнинг қисматини кўрса тиб юрди, ниҳоят, менинг қўрғонимдан бир чақирим нарида яшовчи чегачининг бевасига уйланиб олди Турли-туман қинғир-қийшиқ ишлар билан шуғулланди ва охир-оқибат муттаҳам бир ялангоёққа айланди қўйди. Уни Автолик дейишади.

Деҳқон

Вой, лаънати-ей! Уғри, учига чиққан уғри у! Ҳайи маросимлари дейсизми, ярмаркалар дейсизми, айиқ уриштиришлар дейсизми — ҳамма жойда тентираб юргани-юрган.

Автолик

Қаромат қилдилар афандим, каромат. Уша, ўшанинг худди ўзи. Устимга манави ислиқиларни илиб кетган ўша бетавфиқ.

Деҳқон

Бутун Богемияда ундан қўрқоқроқ дайди топилмайди. Бўйингиз сал баландроқ бўлиб, қовоқ уйиб, башарасига бир тупурганингизда борми — нафаси ўчарди-қоларди.

Автолик

Сизга айтсам, афандим, мен уриш-жанжални ёмон кўраман. Қўнглим озиб қолади — ишонасизми, у лаънати буни биларди.

Деҳқон

Хўш, энди аҳволингиз нечук?

Автолик

Дуруст, марҳаматли афандим, пича дуруст. Мана — тура оламан, мана — юра оламан. Ҳаттоки, сизга, хайр! — деб қариндошимникига қараб секин равона бўлиш ҳам қўлимдан келади.

Деҳқон

Сизни йўлгача кузатиб қўйсаммикин?

АВТОЛИК

Йўқ, марҳаматли афандим, ҳожати йўқ.

ДЕҲҚОН

Мен жун қирқиш байрамига деб ул-бул харид қилмоқчийдим.

АВТОЛИК

Омадингизни берсин, марҳаматли афандим.

ДЕҲҚОН КЕТАДИ.

Уша харидлар учун ҳамёнингда ҳемири топилармикин? Уша жун қирқишингга ҳам бораман, сени яна бир бор шилмасам, майли, исмим энг инсофли инсонлар рўйхатининг бошида бўлаверсин.

(Куйлайди.)

Эй пиёда, қадам ташла, олға бос,
 Ёмғирда ҳам, тўзонда ҳам юр фақат.
 Қувноқ бўлсанг, юз чақирим писандмас,
 Маъюс бўлсанг, бир чақирим — машаққат.

(Кетади.)

УЧИНЧИ САҲНА

Чўпон кулбаси олдида ўтлоқ.
 Флоризель билан Ҳижрона киради.

ФЛОРИЗЕЛЬ

Шу либосда яна гўзал, оромижонсан,
 Чўпон қизмас, илоҳасан, зеби жаҳонсан.

Гулбаҳорга элчидирсан. Қирқув байрами
Атрофингда юзлаб барра қўзини тўплар,
Худойимни қуршагандай илоҳий зотлар.

Ҳ и ж р о н а

Гапларимни маъзур тутинг, азиз шаҳзодам,
Сизга танбеҳ бериш менга муносиб эмас,
Аммоки сиз, салтанатнинг ёлғиз умиди,
Оддий чўпон чакмонини кияр экансиз,
Чўпон қизни илоҳа деб билар экансиз,
Бу жуда ҳам ғалатидир, ғаройиб бир ҳол.
Байрам бўлмаганда, байрам шарафи учун
Турли-туман кийинишлар бўлмаса русум,
Ушбу либосингиз менга тушмасди манзур,
Негаки у кийимимни ва кимлигимни —
Фақир насабимни менга эслатиб турар.

Ф л о р и з е л ь

Тикка парвоз қилиб, ажаб ишорат билан
Мени сенга бошлаб келган лочинга аҳсан.

Ҳ и ж р о н а

Тилагингиз менга паноҳ бўлсин илойим
Олий насабингиз ҳар хил хавотирлардан
Сизни эмин тутар, аммо мен-чи, қўрқаман.
Тафовутимизни эсга олишимданоқ,
Даҳшат босиб, юрагимга тушади титроқ.
Ахир нима бўлур, айтинг, нима бўлур, хўш,
Тасодифан бу тарафга қайрилса қирол.
Ё тангрилар! Тожу тахтнинг ворисини у
Чўпон кийимида кўриб, нималар деркан.
Ва шу оддий ва тасқара кийимимда мен
Унинг назарига қандай бардош бераман?

Ф л о р и з е л ь

Оқибати бахайр бўлур бари, Ҳижронам,
 Ахир, ишқ ўтида ёнган худовандлар ҳам
 Жониворлар сувратига киришгани рост.
 Нептун қўчқор бўлган экан, Юпитер—ҳўкиз,
 Мендек чўпон бўлиб олган Аполлон-шоввоз.
 Аммо лекин улар сажда қилган париваш
 Шунча раъно бўлмагандир, шунчалар оташ,
 Тилаклари тилагимдек тиниқ бўлмаган.
 Мен бурчимни юрагимга соқчи айладим,
 Номусимни тилагимга посбон сайладим.

Ҳ и ж р о н а

Бу савдодан воқиф бўлса отангиз агар,
 Қаҳру ғазаб оташида ёнади, илло.
 Ҳа, шаҳзодам, иккисидан бири муқаррар:
 Ё мен адо бўлурман, ё ишқингиз адо.

Ф л о р и з е л ь

Бундоқ дема, ёлбораман, гўзал Ҳижронам,
 Пуч, беҳуда гумонларнинг қайғуси билан
 Шодиёна шу байрамни хуфтон айлама,
 Ёки сенга ёр бўлурман, ёки бўлмасман,
 Ушал подшоҳ падаримга ўғил бўлмасман.
 Ҳа, мен тақдир йўлларига кўндаланг бўлиб,
 Қароримда собит бўлиб тураман мутлоқ!
 Қани, битта кулиб, менинг кўзларимга боқ,
 Эртага не бўларкин, деб сира ўйлама,
 Сен бугуннинг нашъасини сурабер. Қара,
 Ҳар тарафдан келишмоқда бизга мەҳмонлар.
 Худди никоҳ айёмимиз бошланганидай,
 Сен завқларга тўлиб, шодон юришинг керак.
 Ишон, ўша айёмимиз келур муқаррар.

Ҳижрона

Бизни доим паноҳида тутсин худолар!

Флоризель

Мана, меҳмонлар ҳам келиб қолишди. Жоним,
Лутфинг билан сен ҳаммани қувонтир, токим
Қувонч ўти билан кўзлар, ёноқлар ёнсин.

Бошқача кийинган Поликсен ва Камилло, улар орти-
дан чўпон, Доракс, Мопса, деҳқон ва бошқа-
лар киришади.

Чўпон

Қизим, нега ўтирибсан? Шундоқ айёмда
Марҳум онагинанг агар тирик бўлганда,
Дастурхони ноз-неъматдан ярқирар эди.
Ҳой, келинглар бу ёққа, деб чақирар эди.
Меҳмонларга сидқидилдан хизмат қиларди.
Улар билан қўшиқ айтиб, ўйнаб-куларди.
Кимга қадаҳ тутар, кимга тутарди таом
Ҳамма билан хуш тавозе, ширин, хуш калом,
Жиндак май симириб, яна гул-гул ёнарди,
Давраларга жон бағишлаб буткул ёнарди,
Сен бўлсанг-чи, ўтирибсан ялпайиб, қизим,
Нақ меҳмонда ўлтиргандек бир чеккада жим.
Туриб, дарров қарши олгин, мана, меҳмонлар,
Бегонани эркаласанг — ошино бўлар.
Қизаришинг бекор, ахир, уй бекасисан,
Шоду хандон қарчиласанг меҳмонни қанча,
Қўйларимиз жунни майин, мўл бўлур шунча.

Ҳижрона

(Поликсенга.)

Тақсир, хуш келибсиз, Ушбу байрамда отам
Бека бўлишимни менга буюрди бу дам.

(Камиллога)

Сиз ҳам хуш келибсиз, қани, марҳабо.—Доркас,
Меҳмонларга гулдасталар тутинг шу нафас.
Манави — размарин, мана — рута, қишда ҳам
Усаверар ёздагидек муаттар, кўркам.
Шу гул каби очилгайсиз, кулгайсиз бугун,
Бизнинг азиз меҳмонимиз бўлгайсиз бугун.

Поликсен

Ташаккурлар бўлсин сенга, гўзал чўпон қиз.
Зотан қиш фаслига етиб келганлар учун
Қиш гуллари ярашиқдир.

Ҳижрона

Менинг афандим,
Унутмангким, сунбуланинг сарин ҳавоси
Саратоннинг ҳовурига тўлиқдир ҳали,
Гарчи қор-қировли кунлар яқинлаб қолди.
Бу фаслнинг энг муаттар гул чечаклари
Чиннигулу бахмалгулдир. Лекин уларни
Табнатнинг ўгайи деб аташади, рост,
Мен боғимда ўстирмадим бу чечакларни.

Поликсен

Не сабабдан сен уларни ранжитдинг, қизим?

Ҳижрона

Эшитдимки, уларнинг шўх чиройи, ҳусни
Табиатдан эмас, сидқи ҳунардан эмиш.

Поликсен

Хўш, нима қилибди? Ахир, табиатни ҳам
 Табиатнинг ўзи билан безайди одам.
 Табиатнинг боласидир санъат ва ҳунар,
 Биз ёввойи бир оғочни яхшилаётлик деб
 Нозик қаламчани ҳар гал этганда пайванд,
 Ақл табиат устидан тантана қилар,
 Лекин ўша табиатнинг кўмаги билан.

Ҳижрона

Шак-шубҳасиз.

Поликсен

Бас, боғингда бахмалгул ўстир,
 Табиатнинг ўгайи, деб таҳқир этмагил,

Ҳижрона

Эркакларга упа-элик ёқади, аммо
 Мен юзимга упа-элик сурмайман асло,
 Худди шундоқ хуш кўрмайман бахмалгулни ҳам,
 Лекин сизга хуш келгудек гуллар топаман.
 Мана гулинаёно, мана садафгул, раъно,
 Барра гуллар шомда мудраб эгик бош билан,
 Уйғонурлар қуёш билан, кўзда ёш билан.
 Булар бари — ёз ўртаси чечакларидир,
 Ўрта ёшли кишиларга ғоят ярашур.
 Ола қолинг!

Камилло

Магар сенинг қўйинг бўлсайдим,
 Сенга боқиб термулишим менга бас эди,
 Утга оғиз урмас эдим.

Ҳ и ж р о н а

Тангри Юпитер!

Унда тинка-мадорингиз кетарди қуриб,
Қиш шамоли учирарди чирширак қилиб.

(Флоризелга)

Гўзал дўстим! Сенинг баҳор ёшингга монанд
Баҳор чечакларини мен қайдан топаман?
Қани бўлса эди менда, дугонажонлар,
Сизнинг ёшингизга монанд яшил маржонлар,
Гўзал Проперина, шамол шиддати билан
Дий аравасида мағрур учар экансан,
Чўчиб туширганинг сулув чечаклар қани?
Уша чечакларга ўзинг ноил эт мени.
Навбаҳорнинг даракчиси латиф, серханда,
Тароватли нилуфарлар бўлсайди менда!
Венеранинг нафасидек хушбўй нафасли,
Шахло кўзли бинафшалар менда бўлсайди,
Баъзи қизлар каби бўса мазасин билмай,
Нозик, паришонҳол, ғунча барглари майда —
Якка-ёлғиз яшайдиган чечаклар қайда?
Атир гуллар қани, сада райҳонлар қани?
Наъматаклар қани, гули хандоқлар қани?
Сизга атаб гулчамбарлар тузардим бу дам.
Ва кўмардим улар билан севганимни ҳам.

Ф л о р и з е л ь

Нақ мурдани кўмгандек?

Ҳ и ж р о н а

Йўқ, тўй тўшагини,

Ҳа, сен ҳақсан нақ мурдани кўмгандек, фақат
Уша ўлик оғушимда этилар дафн.
Дўстларим, олингиз анво гул-печаклардан!
Шу кийимда ўзимга ишқ қангамасини
Уйнаган актирисага ўхшаб кетаман.

Ф л о р и з е л ь

О, сен не қилмагил, гўзал гулим Ҳижрона,
 Бари сенга ярашади, ўзинг фарзона.
 Сўз бошласанг — сўзларингга сира тўймасман,
 Агар куй бошласанг — тинглаб, булбулим, бирдан
 Сени ёри жоним, дея хаёл этаман.
 Тикиш, тўқишинг ҳам бирдек ярашур сенга,
 Ё садақа берсанг бева-бечораларга.
 Уйнар бўлсанг, ўйинларинг қоматингга зеб,
 Шивирлайман: ўйна, жоним! Яна ўйна! — деб.
 Ғамзаларинг тўлқин уриб оқсинлар давом,
 Маликасан, жоним, сеҳри-чиройсан тамом!

Ҳ и ж р о н а

О, Дориклес, мақтовларинг ҳаддидан ошди,
 Гўзал шоҳид бўлиб магар маъсумлигингга,
 Ёноғингда ёшлик ўти ўйнамасайди,
 Бу нимаси, дея балки савол ётардим,
 Мақтаб ўлдирмоқчисан, деб хаёл ётардим.

Ф л о р и з е л ь

Менинг мақтовларим қанча беғубор эса,
 Сенинг хавотиринг шуйча беҳуда, бекор.
 Хўп, рақсга энди! — Қўлинг бергил, Ҳижрона!
 Биз умрбод биргамиз, ҳеч ажралмагаймиз,
 Бир жуфт кабутарга ўхшаб.

Ҳ и ж р о н а

О, улар учун,
 Кабутарлар учун қасам ичмоққа шайман!

Поликсен

Чўпон қизлар орасида шундоқ санамни
 Ҳали дунё кўрган эмас. Сипо, камтарин,
 Бутун сиймосидан ёғар олижаноблик,
 Шундай бир овлоқда шундай малоҳат.

Камилло

Қаранг,
 Шеригини тинглаб, қандай қизариб кетди.
 Чиндан қатиқ билан қаймоқ маликаси у!

Деҳқон

Эй, музика!

Доркас

Сен Мопса билан-а! Мана саримсоқпиёз,
 Мопсани ўпгандан кейин еб олганинг соз.

Мопса

Вой, гапини қаранг! Ахир ўзинг-чи, ўзинг...

Деҳқон

Ҳай, жим! Байрам ахир, одоб сақлайлик бир оз.
 Қани, ҳамма биргалашиб, рақсга тушамиз.

Музика. Чўпон вигит-қизлар рақсга тушишади.

Поликсен

Хўш, қария, айт-чи, анув чиройли чўпон
 Қизинг билан бирга рақс тушаётган ким?

Чўпон

Анавими! У — Дорик*лес! Бойвачча куёв.
 Менга ўзи айтган, лекин шундоқ бўлса ҳам
 Ишонаман, номусли ва ҳалол бир йигит!
 Ҳижронани севаман деб қасам ичади!
 Унинг кўзларидан севги дарсини ўқиб,
 Шундоқ термулади, шундоқ термуладики,
 Мовий кўлга боқиб, шунча суқланмайди ой.
 Бир-бирига тенгдир меҳри-муҳаббатлари,
 Бир-биридан бир бўса ҳам зиёда эмас.
 Онт ичаман.

Поликсен

У ажойиб рақс тушади.

Деҳқон

Не қилмасин, қай бир ишга уннамасин у,
 Қойил қилар, асир этар, нимасин айтай.
 Ҳа, Дориклес Ҳижронага уйланар бўлса,
 Хазинага эга бўлар. Хулласи калом!

Хизматкор кирди.

Хизматкор

Хўжайин, дейман, эшикдаги атторни эшитсангиз бор-
 ми, чилдирма билан найга бунақа рақс тушиб ўтирмас-
 дингиз. Сурнайга ҳаттоки қайрилиб ҳам боқмасдингиз.
 У азамат қўшиқ кетидан қўшиқни шундоқ қалаштира-
 дики, унинг олдида сизнинг пул санашингиз ҳеч гап
 эмас. Қадимий қўшиқлар билан ичи тўлиб кетганми,
 дейсиз. Ҳамманинг оғзини очиб ўтирибди.

* Богемия шаҳзодаси ўзини Ҳижронага шу ном билан та-
 нитган (тарж.).

Деҳқон

Узиям айни пайтида келибди. Чақир бу ёққа. Мен қадимий қўшиқларни яхши кўраман, айниқса, ўйноқисини ғамгин, ғамгинини ўйноқи қилиб айтса.

Хизматкор

У ҳар балони билади, узуниниям, қисқасиниям, эр-каклар учунми, аёллар учунми — айтаверади. Бирор савдогар қўлқоп сотиб, бировни мунча хурсанд қилолмаган. Еш қизлар учун ишқий қўшиқлари бор, ҳалигидақа, қичиқ гапларсиз, биласиз-ку, бунақаси кам учрайди. Нақоратлари бирам сипо, бирам сипо, нуқул десангиз: «Ушла уни! Тишла уни!» Бордию бирор беҳаё қизнинг қитиқ-патиға тегиб қолса, қизнинг жавоби: «Ҳап, яхши одам, мени ранжитманг». Ҳа, худди шундоқ, қиз ўшани чақади-олади: «Ҳап, яхши одам, мени ранжитманг!»

Поликсен

Манавини азамат деса бўлади!

Деҳқон

Йигитмисан йигит! Қалай, яхши моллари борми?

Хизматкор

Қамалакнинг етти рангида товланувчи ленталар, ҳийлаи аъмол билан тўқилган, ҳатто зукко қозилар ҳам излаб, тугунини тополмайдиган тўр-пардалар, тасмачалар, жияклар, батистлар, хуллас, ҳаммаси бор, — бунинг устига уларни қўшиқ билан шундоқ таърифлайдики, гўё матомас, тангриларми ёхуд маъбудалар-

ми, дейсиз. Кўйлак ҳақида куйлаганда кўкдаги фаршталарга мадҳу сано ўқияпти, деб ўйлайсиз, енгива ёқасидаги кашталар мақтовини шундоқ келтирадики, бай-бай-бай...

Деҳқон

Тезда бошлаб кел, ўша қўшиқларни бу ерда куйласин.

Ҳижрона

Фақат огоҳлантириб қўй, мазза-матрасиз нарсалар айтмасин.

Хизматкор чиқади.

Деҳқон

Ўша атторларда, сингилжон, шунақанги нарсалар учрайдики, сен ҳатто хаёлингга ҳам келтиролмайсан.

Ҳижрона

Акажон, мен хаёлимга келтиришни ҳам ўйламайман.

Автолик

(куйлаб киради)

Оппоқ қордек матойим,
 Қораси — қарғашойи.
 Рўмолим, қўлқопларим,
 Атиргулдек мулойим.
 Юзга, бурунга ниқоб,
 Байрамда тақишга боп.
 Атирлару тароқлар,
 Маржонларим ярақлар.

Упа-эликнинг созин
 Йигитман деган олсин.
 Ленталарим бир талай,
 Сизга ярашур, бай-бай.
 Қани олавер, тoлма,
 Кейин армонда қолма.
 Шод бўлсин десанг малак,
 Пул керак, пулжон керак.
 Сотавермай сафсата,
 Олавер шартта-шартта!

Д е ҳ қ о н

Мопсага ошиқ бўлмаганимда мендан бир чақа ҳам ундиролмасдинг. Нетайки, унга қул бўлиб қолдим, энди лента ва қўлқоплар билан товон тўлашга тўғри келади.

М о п с а

Сен уларни байрамдаёқ совға қилмоқчи эдинг. Майли, ҳеч бўлгандан кўра...

Д о р к а с

Мишмишларга қараганда, у сенга бошқа нарса ҳам ваъда қилган шекилли.

М о п с а

Аммо сенга қилган ваъдасини ошиғи билан адо этган. Қайтимини берганингда — қизармасанг, бас.

Д е ҳ қ о н

Ҳай, сенларда ҳаё борми ўзи? Бунақада ҳадемай этакларингни бошларингга қоплаб оласанлар-ку. Буна-

қа гаплар молхонада, ошхонада, ётоқхонада бўлади, наҳотки, кўчага олиб чиқсаларинг? Шивирлаб гапириш-саларинг ҳам гўрга эди. Шақиллашга бало борми?

Мопса

Юр, менга маржон билан муаттар қўлқоп ваъда қилгансан. Мен тугатдим.

Деҳқон

Йўлда мени шип-шийдам қилишди, деб айтдим-ку. Чўнтагимда ҳеч вақо йўқ.

Автолик

Рост айтасиз, тақсир, бу ердаги йўлларда муттаҳамлар бижғиб ётибди. Оҳ, эҳтиёт бўлиш керак, эҳтиёт!

Деҳқон

Бир ерда ҳеч ким сени шилмайди, ошна, хотиржам бўлавер.

Автолик

Тақсир, мен ҳам шундоқ деб умид қиламан: молларим — асл, қимматбаҳо моллар.

Деҳқон

Манавининг нима? Қўшиқларми?

Мопса

Утинаман, шулардан, менга олиб бер. Босилган қўшиқларга ўлгудек ўчман. Босилибдики, демак, рос гаплар экан-да.

Автолик

Мана буниси жуда аломат — ҳазин овоз билан куйланади: судхўрнинг хотини йигирма қоп тилла туққани, кейин илон-чаёнлар ва қовурилган қурбақа ейман, деб туриб олгани ҳақида.

Мопса

Шу рост гапми ўзи?

Автолик

Рост бўлганда қандоқ, бундан бир ой бурун содир бўлган.

Доркас

Судхўрга ўлсам ҳам тегмасдим.

Автолик

Шу ишга гувоҳ бўлган Ғийбат хола деган доя кампир ва беш-олтита бинойидек хотинлар тилга олинади. Ишонаверинг, мен ёлғон сотмайман.

Мопса

Жоним, шу қўшиқни ола қолайлик.

Деҳқон

Хўп, олиб қўй. Аввал бошқа қўшиқларни ҳам кўрайлик, кейин бошқа мўлларни ҳам қарайлик.

Автолик

Манави ҳам аломат, саксонинчи апрель, чоршанба куни сув бетидан қирқ минг газ кўтарилиб, тош юрак қизлар ҳақида қўшиқ айтган балиқ хусусида. Айтишларича, ошиғига шафқат этмагани учун совуқ бир балиққа айланиб қолган аёл экан у. Жуда қайғули, лекин, энг муҳими, ишонса бўладиган қўшиқ.

Доркас

Сенингча, рост гапми шу?

Автолик

Ростлигига бешта қози шаҳодат муҳрини босган, бошқаларнинг гувоҳлиги сандиғимга сиғмади.

Деҳқон

Буни ҳам олиб қўй. Яна бошқасини ол.

Автолик

Мана бу шўх қўшиқ, лекин жудаям аломат.

Мопса

Шўхини сотиб ола қол.

Автолик

Бунақаси топилмайди. «Биз, икки қиз севиб қолдик бир йигитни.» Бутун вилоятда буни куйламаган қиз йўқ. Ҳамма жойда талаш, худо ҳақи!

Мопса

Агар сен жұр бұлсанг, биз Доркас билан икковла-
шиб куйлардик. Уч овозга мўлжалланган деяпсан-ку.

Доркас

Биз бунн бир ой бурун эшитганмиз.

Автолик

Куйлаймиз, куйлаймиз, нега куйламас эканмиз!
Ахир куйлаш менинг ҳунарим-ку. Қани, бошладик!
(Куйлай бошлайди).

Ҳой, қизларжон, даф бўлинг,
Жонга тегдингиз роса!

Қизлар

Ҳа, йўл бўлсин, қаёққа?

Автолик

Боринг, ишингиз нима.

Қизлар

Уятсиз, безбет, қўпол!

(Басма-бас)

Хўш, энди маъшуқанг ким?
Бизга қасам ичгандинг.
Алдадинг бизни, айёр —
Қишлоққами, отизга?

Автолик

Нима, қулмидим сизга?

Қизлар

Қочди, қочиб қолди у.

(Басма-бас)

Мени ёрим деб атаб,
Мен-чи масхаралаб,
Номусим ўғирлади.

Деҳқон

Етар, кейин куйлаймиз. Отам меҳмон афанди билан муҳим бир нарсани гапиришаётганга ўхшайди, халал бермайлик. Қетдик, қани қутингни кўтар. Қизларжон, иккингизга ҳам совға оламан. Аттор, биринчи харидор—камина! Юринг, гўзалларим!

(Мопса ва Доркасни бошлаб чиқади)

Автолик

Энди уни шиламан.

(Куйлайди)

Менга совға қил, ўртоқ,
Лента, упу ва тароқ,
Ёстиққа тўр-жимжима,
Қўйлак ёки шол рўмол,
Пулга кўзинг қиймаса,
Арзимас бир нарса ол,
Пулни тугиб қўйсангу
Ёрингни шод этмасанг,
Бундан пима фойда бор.

Хизматкор қайтиб киради.

Хизматкор

Хўжайин, дейман, нариёгда учта эчкибоқар, учта чўчкабоқар, уч қўйбоқар — устларига эчки териси ёпи-

ниб олишган ўзларини алламабало — сатирми, сартирми, деб аташади. Рақслари ҳам ажабтовур. Қизлар уни сакрашу югуришдан иборат чолоб деб аташяпти, ҳа, бу гапни бизларсиз ўйинга тушишаётгани учун аламдан айтишяпти-да. Чўчқабоқарлар, рақсни нуқул чир айланиб, таъзим қилиш деб тушунадиганлар таъбига ўйинимиз жилла ботмаса ҳам, бари бир хуш ёқадди, деб қасам ичишяпти.

Чўпон

Керакмас, ҳайдаб юбор! Ушаларсиз ҳам қаланғи-қасанғи эрмаклар тўлиб ётибди. Муҳтарам меҳмонларимиз ранжиб қолишади.

Поликсен

Бизни хурсанд қилмоқчи бўлганларни хафа қилясан. Сендан илтимос, кўрсат ўша раққосларингни.

Хизматкор

Уларнинг айтишича, уч чўчқабоқар ҳатто қирод хузурида ҳам рақсга тушишганмиш ўша масхаравозларнинг энг пачоғи ҳам ўн икки ярим газ баландга сакрай олармиш.

Чўпон

Бас, муҳтарам меҳмонларки рози экан, чақиравер.

Хизматкор

Улар эшикда мунтазир.

Хизматкор чиқади ва раққослар билан қайтиб киради.

Ўн икки сатир ўйинга тушади.

Поликсен

(чўпонга)

Сен баъзи бир нарсаларни билмайсан,
ошнам.

(Камиллога)

Биз нимага чўзямиз? Тугатмоқ керак.
Чол эзмаю овсар экан.

(Флоризелга)

Хўш, барно йигит?

Сен шунчалар ошиқсанки, байрамни тамом
Унутибсан магар, сенинг ўрнингда бўлсам,
Севгилимни кўмар эдим совғалар билан.
Қавлаштириб савдогарнинг тугунларини,
Ахтарардим унинг учун энг асл мато:
Сен-чи, харид айламадинг унга ҳеч вақо,
О, маъшуқанг бу тўғрида ўйлаб кўрсайди,
Мени севмайсан, деб сенга айтарди ошкор,
Шунда сенинг жавобинг ҳам бўларди душвор.

Флоризель

Азиз меҳмон, ёрим менинг муҳаббатимни
Ўлчамагай бундай майда-чуйдалар билан.
Мен қалбимда асряпман саодатимни,
Ўша совға униқидир, унга аталган.
Жоним, бир замонлар севги ўтида ёнган
Мана шу чол ҳузурида айтай ишқи роз.
Ижозат бер, қўлларингни кафтимда тутай,
Уларнинг қуш қанотидек майинлиги рост.
Улар арабларнинг садаф тишидан ҳам оқ,

Улар қутб сийнасида ярқираб ётган,
Қиш шамоли ялаб ўтган қор каби оппоқ.

Поликсен

Хўш, кейин-чи? Узи оппоқ бўлган бир қўлни
Қандоқ қилиб сен беғубор этарсан яна!
Мен сўзингни бўлдимми-а? О, давом этдир,
Назаримда сен қасамёд этмоқчисан?

Флоризель

Ҳа,
Сиз шоҳидим бўлинг,

Поликсен

Манов дўстим-чи?

Флоризель

У ҳам!

Шоҳидим бўл, осмон, замин, мунаввар олам!—
Агарда мен барнолардан барно бўлсайдим,
Агарда мен подшолардан подшо бўлсайдим,
Агарда мен донолардан доно бўлсайдим,
Ҳаммасни бағишлардим ишқингга, санам,—
Ҳаммасини этар эдим ўзингга нисор.
Е бўлмаса, ўлар эдим!

Поликсен

Қандай саховат!

Камилло

У ошиғи шайдо!

Ч ў п о н

Сен-чи, не дейсан, қизим?

Ҳ и ж р о н а

Мен бунчалар келиштириб айта олмайман,
Бундан ортигини хаёл эта олмайман.
Фақат ўз севгимга боқиб, этаман қиёс —
Мени қандоқ севишини.

Ч ў п о н

Бу жуда ҳам соз.

Гувоҳликка ўтинг, деймиз янги дўстларни,
Рози бўлдим, мен қизимни унга бераман,
Ўзига ярашиқ сепу сарупо билан.

Ф л о р и з е л ь

Ҳижронанинг сепи — ҳусну фазилатидир,
Сизга нотаниш бир кимса қиларкан қазо,
Шунчалар бой бўларманки, шунча бадавлат, —
Бундай бисот тушингизга кирмаган ҳатто —
Кел, оқсоқол, энди бизга оқ фотиҳа бер.

Ч ў п о н

Қўлингизни беринг!

П о л и к с е н

Жиндак сабр қил, ошнам!

— Отанг борми?

Ф л о р и з е л ь

Бор, нимади?

Поликсен

Бу ишларингдан
Хабардорми?

Флоризель

Хабари йўқ, билмагани соз.

Поликсен

Ўғилнинг тўйида ота — соҳиби эъвоз
Менга айт-чи отанг магар жинни эмасми,
Қариганда айнаб, ақлу ҳушидан озган?
Тили соқов, қулоғи кар эмасми магар?
Соҳиб хонадонми? Қўзи, кўриши қалай?
Шол эмасми, тўшагида чўзилиб қолган?

Флоризель

О йўқ, тақсир, отам ҳали қаримас асло,
Тенгдошлари ичра унинг қомати расо.

Поликсен

Мен шу оппоқ соқолимга қасам ичаман,
Қи ноқобил фарзанд, ёмон ўғил экансан.
Ўғил деган ёр танлашга ҳақлидир, дуруст.
Аммо ота бахти — ўғил садоқатию
Неваралар иқболида, деганлари рост.
Сенга доно бир маслаҳат берар эди у.

Флоризель

Азиз меҳмон, сўзингиз ҳақ, эътирозим йўқ,
Аммо айтиб бўлмас шундоқ сабаблар борки,
Тўйимизни сир тутишга даъват этади.

Поликсен

Отанга айт!

Флоризель

Иўқ, йўқ, асло!

Поликсен

Сен отанга айт!

Флоризель

Айтолмайман.

Поликсен

Сўйла унга севар ёрингни,
Уйлайманки, чол сира ҳам хафа бўлмайди.

Флоризель

Қасам ичиб айтаманки, бу мумкин эмас
Тасдиқ этсангиз бас аҳду-паймонимизни.

Поликсен

Аҳдингимас, ажримингни тасдиқ этаман.

(Узининг асл қиёфасида кўринади)

Сен, зумраша! Яна менга ўғил эмиш бу!
Энди нечук лойиқдирсан шаҳзодаликка,
Чўпон таёғига тожни алмаштирдинг-ку!
Сен-чи, қари туллак! Афсус, оёғинг гўрда,

Лекин қолган умринг энди тугайди дорда —
 Сен-чи, сен, жодугар, суюқ, сурбет, қизалоқ!
 Менинг ворисимга нозу ишвалар қилиб,
 Йўлдан оздирмоқчимисан!

Ч ў п о н

Эвоҳ, худойим!

П о л и к с е н

Ойимқиз, мен эсингизни киритиб қўйгум,
 Яхшилаб бир савалатсам ҳушёр тортасиз.

(Флоризелга)

Энди ушбу остонадан қадамингни уз,
 Ва умрбод бу даргоҳни ёдингга олма,
 Йўқ, десанг; тожу тахт билан хайрлашавер!
 Эсингда тут шуни! Қани, ортимиздан юр!—
 Сен-чи, қари туллак, ёлғиз ўлимнинг билан
 Гуноҳингни гарданингдан соқит этасан!—
 Сен, жодугар, шуни яхши тушуниб олким,
 Ҳар кимга, шу тентакка ҳам лойиқсан балким.
 Аммо лекин ўзини кўп адо этди ул,
 Сени деб хор этди, балки гадо этди ул.
 Агар унга тагин кулбанг эшигин очсанг,
 Ёки қучоқ очиб унга, меҳрингни сочсанг,
 Онт ичаман, қанча бўлма париваш, дилбар,
 Ўлимнинг ҳам оғир бўлур сенинг шу қадар.

(Кетади.)

Ҳ и ж р о н а

Қатлсиз ҳам энди ўлдим, халос бўлдим мен.
 Аммо унинг таҳдидлари чўчитолмади,

Бир-икки бор сўзини ҳам бўлмоқчи бўлдим,
 Яъни, кулба устида ҳам, сарой узра ҳам
 Битта қуёш нур сочади, осмон битта, деб.
 Бизни энди ҳолимизга қўйинг, шаҳзодам,
 Шундоқ бўлишини мен-ку яхши билардим.
 Сиз эҳтиёт бўлиб энди қўйингиз қадам,
 Фафлат уйқусида эдим, мана, уйғондим.
 Қўйинг, энди қўй-қўзимнинг олдига борай,
 Тўйиб-тўйиб йиғлаб олай.

К а м и л л о

Сўзла, отахон.

Тирик эканингда мундоқ мияни ишлат.

Ч ў п о н

Уйламоқ ҳам, сўйламоқ ҳам мен учун мушкул.
 Эҳ, шаҳзода! Сенинг шундоқ қилиринг билан
 Ҳалок бўлур энди мендек саксон яшар чол.
 Бобом, отам жон берган у жойда, тўшакда
 Оёғимни чўзиб туриб ўлмоқчи эдим,
 Уша марҳумларга ҳамроҳ бўлмоқчи эдим.
 Нима қилиб қўйдинг ўзи! Ҳадемай жаллод
 Ювиқсиз танимни жойлаб кафанга, ҳайҳот,
 Тупроққа кўммайди, жарга улоқтиради.
 Оҳ, лаънати! Сен муқаррар билгансан бунинг —
 Шаҳзодалигини. Энди нима қилдим мен?
 О, фалокат! Қатлгача ўлсайдим кошки!

(Кетади.)

Ф л о р и з е л ь

Нега тикиласан бундоқ таажжуб билан?
 Менга оғир, аммо руҳим ҳадикдан йироқ.

Кучим, иродамни тагин тоблар машаққат,
Устиворман, қароримдан чекинмасман, йўқ,
Мен отамга бўйсунмайман, фақат ва фақат
Мақсад сари интиламан, ниятим — ният.

К а м и л л о

Отангизнинг феъли-ҳуви аён, шаҳзодам.
У аламда ёниб, сизни тингламайди ҳам.
Ҳозир унинг ҳузурига бориш бефойда,
Ёнига йўлатмас, балки қўймас ичкари,
Сиз яхшиси кутинг, пича босилсин ҳоври.

Ф л о р и з е л ь

Хўп, кутаман, Камилло, бу сизмисиз?

К а м и л л о

Узим.

Ҳ и ж р о н а

Мен неча марталаб унга айтгандим, ахир,
Бошқалар бу ишдан хабар топишдими, бас,
Бало келиб, иқболимиз топар деб абас.

Ф л о р и з е л ь

Йўқ, санамим, бахт-иқболнинг пайҳон этилмас,
Токи тирик эканман — гар қасамим бузсам,
Ҳаёт битар, қулаб тушар гумбази олам.
О, сен бошинг кўтаргину кўзларимга боқ,
Отам тожу тахтдан мени айласин жудо!
Менга мулки давлат — сенинг муҳаббатингдир.
Сенинг васлинг.

К а м и л л о

Эсингизни йиғинг, шаҳзодам.

Ф л о р и з е л ь

Менинг муҳаббатим — ақлим, фаросатимдир.
Ақлим агар тўсиқ бўлса, ишқимга, ҳамон
Воз кечаман, жунун бўлур насибам тамом.

К а м и л л о

Сиз беҳуда бу аламни қўйинг, шаҳзодам.

Ф л о р и з е л ь

Менга бари бирдир энди — қувончим, шавкат,
Онтим, аҳду паймонимга мадад берса, бас.
На номус, на шараф, сўзим чиндир, Камилло,
На буюк Богемиянинг қадимий тахти,
На тоғлар, на денгизларнинг бойлик-сарвати
Мени қатъий қасамимдан айнита олар,
Хиёнатга бормасман мен ўшаларни деб.
Шундоқ экан, Камилло, мен сиздан сўрайман,
Сиз отамга муқаррибсиз, дўсти-қадрдон,
Мен уни тарк этиб, буғун кетарман йироқ,
Агарда у мени эслаб, чеқаркан фироқ,
Сиз тасалли беринг, бўлинг дардига дармон.
Унинг ҳақсиз ғазабини силанг, юмшатинг
Мен юракдан ишонаман, ҳаёт баҳрида
Биз чинакам йўлимизни олгаймиз топиб,
Сиз отамга сўзларимни бир-бир етказинг,
Она юртда ўзининг чин севгани билан
Бахтли бўлиш умидини тамом йўқотиб,
Ўғлингиз бош оққан ёққа сузиб кетди, денг.
Кемам шай турибди, зотан шайланган эди

Бошқа ниятлари ўзга мақсадлар учун.
 Ҳайё-ҳайт, деб бир ёқларга сузиб кетарман,
 Буни билиш фойдасиздир энди сиз учун.

К а м и л л о

Сабот ҳамроҳингиз бўлсин, азиз шаҳзодам,
 Лекин тинглаш керак яхши маслаҳатни ҳам...

Ф л о р и з е л ь

Ҳижрона, қулоқ сол... Жиндек сабр, Камилло.—

(Ҳижронани сахна ичкарасига бошлайди)

К а м и л л о

У қочмоққа узил-кесил қарор айлади.
 Кошки мен ҳам ҳамроҳ бўлиб жўнасам эди,
 Йўлда қўриқласам турли тасодифлардан,
 Унга хизмат қилсам, яна юртимга қайтиб,
 Яна ўша шўрпешона Леонтни кўрсам,
 Кўрсам валинеъматим ва ҳукмдоримни,
 Тараҳхумлар билан унинг ҳолини сўрсам.

Ф л о р и з е л ь

Ўтинаман, маъзур тутинг, азиз Камилло:
 Ташвишим кўп, назокатли бўлолмаяман.

К а м и л л о

Марҳаматли шаҳзодам, сиз эшитгандирсиз
 Отангизга қилган ҳалол хизматларимни.

Ф л о р и з е л ь

Ҳа, сиз ҳалол садоқатли хизмат қилдингиз,
 Отам буни айтишни кўп яхши кўради,
 Қандай мукофотласам, деб ўйлаб юради.

К а м и л л о

Хўп, шаҳзодам, бу тарафи жуда соз, зотан.
 Мен қиролни ва қиролнинг яқинларини
 Севаман, деб оғт ичишга ҳожат йўқ экан,
 Сизни ҳам севаман, хизмат қилмоқчидирман.
 Кенгашимни қабул қилинг, айтайин кушод —
 Сизни, яна сизнинг гўзал маҳбубангизни
 Қайси юртда қучоқ очиб, кутажаклар шод.
 Осмон паноҳингиз бўлсин! — Қўраман аён
 Фақат ўлим сола олур ўртага ҳижрон.
 Бас, пайсалга солмай, тезда никоҳдан ўтинг,
 Юшатаман, мен қиролнинг қаҳри-заҳрини
 Ва сиз билан ярашмоққа ундайман уни.

Ф л о р и з е л ь

Қирол... биз билан-а. О, бу буюк мўъжиза!
 Камилло, жон дўстим, шундоқ қилсайдинг кошқи,
 Истасанг, мен жонимни ҳам берайин.

К а м и л л о

Тўхтаг, —
 Қай тарафга сузмоқчисиз?

Ф л о р и з е л ь

Ҳали номаълум.
 Қисмат бизга, қочингиз, деб айлади фармон,

Бўйсунамиз ва тақдирга келтириб имон,
Шамол эсган ёққа сузиб кетаверамиз.

К а м и л л о

Баски, шундоқ экан — менинг маслаҳатим! Сиз
Дарҳол Сицилия томон сузиб кетингиз.
Сузиб кетингиз шу суюк ёрингиз билан.
(У сизники эканлиги кўрга ҳам равшан)
Боринг тўппа-тўғри қирол Леонт ёнига.
Ҳа, айтмоқчи, сизнинг гўзал ҳамроҳингизга
Маликаларга хос зийнат, сарупо керак.
Леонт қучоқ очиб, сизни қаршилар бешак.
Отангизнинг олдидаги гуноҳи учун
Кўзига ёш олиб, сизга айтар тазарру,
Кейин ўпар шаҳбонунинг қўлларини у,
Меҳрини қиёслар собиқ нафрати билан
Муҳаббати эса яшнаб қулф урар чунон.

Ф л о р и з е л ь

Ва лекин, Камилло, қай бир баҳона билан
Қирол ҳузурда ҳозир бўламиз?

К а м и л л о

Айтинг,

Қирол юборди деб дуо тасалли билан.
Кейин ўзингизни қандоқ тутишингизни,
Фақат уч кишига аён ушбу асрорни
Қиролнинг номидан қандоқ айтишингизни
Мен сизга ёзаман, азиз шаҳзодам, фақат
Леонт билан учрашганда ҳар сафар албат
Бу тўғрида такрор-такрор сўзламоқ керак.
Сизда Поликсенни кўриб, қувонсин қирол,
Отангизга ишонгандек ишонсин қирол.

Ф л о р и з е л ь

Ташаккур, Қамилло. Жуда ажойиб режа.

Қ а м и л л о

Бу менингча яхшироқдир, сув-сарҳад кечиб,
 Бегона, ёт қирғоқларга томон юришдан.
 Олис, ганим ўлкаларга қадам қўйишдан,
 Фалокатлар турар унда оғзини очиб.
 Унда машаққатлар чекиб, толиққан сайёҳ
 Тўхтар экан, лангарига суянур фақат.
 Яна эсда тутинг шуни, азиз шаҳзодам,
 Муҳаббатнинг тамалидир тўкис маишат
 Қайғу ҳусн-тароватни бузиб кетади,
 Туйғу деганингиз шунда тўзиб кетади.

Ҳ и ж р о н а

Ҳақ эмассиз, қайғу билан, машаққат билан
 Гул чеҳралар сарғаяди сарғайса, лекин —
 Асл туйғу собит қолар.

Қ а м и л л о

О, баракалла!

Қирқ йилда бир туғилади сизга ўхшаши,
 Чўпон қиз.

Ф л о р и з е л ь

О, марҳаматли, азиз Қамилло!

Унинг насл-насаби паст бўлгани билан,
 Қалби билан қиёфаси нақадар баланд.

Ҳижрона

Бас, бу мақтовлардан тамом хижолатдаман.

Флоризель

Менинг суюклигим, менинг гўзал Ҳижронам!
Қайси гуноҳимиз учун бу азиятлар!—
Сиз отамни қутқаргансиз, азиз Қамилло.
Дўсти-халоскорсиз. Нима қилишим керак?
Қирол Леонт ҳузурига бориш учун мен —
Маблағ, заррин либосларни қайдан оламан?

Қамилло

Бу тўғрида ташвиш тортманг, азиз шаҳзодам.
Биласизки, бор давлатим Сицилияда.
Хат ёзиб бераман, сизга беришар кийим,
Ташвиш чекманг, ажабланманг, дея атайин,
Юринг яна бир гапларни сизга айтайин,

Четга чиқишади.

Автолик киради.

Автолик

Ҳа-ҳа! Эй, шу ҳалоллик дегани ўзи ғирт аҳмоқлик эмасми! Унинг суюкли сингилчаси бўлмиш соддадиллик-чи? У ҳам ғирт авомлик-ку! Латта-путталаримни уларга ошириб бўлдим. Сандиғимда ҳеч вақо қолмади: на сохта олмослар, на ленталар, на ойначалар, на тўғнағичлар, на қўшиқлар, на тасмачалар, на қўлқоплар, на иплар, на тақинчоқлар, на узуклар — мана, бўмбўш! Худди мен бахт келтирувчи туморлар сотаётгандек, ҳаммаси ўлиб-тирилиб ёпишди. Шунда кимнинг ҳамёни семизроқ бўлса, кўз остимга олиб қўйдим.

Оқилман деб мақтанган анави маскаравоз қизларнинг қўшиғига чунонам маҳлиё бўлдики, сўзи ва оҳангини ўрганиб олмагунча ёнимдан бир қарич ҳам жилмади. Унга қараб бошқалар ҳам оғизларини очиб тура беришди, бутун жисмлари — қулоқ... Этак остидан истаган ҳамёнга қўл чўз, истаган чўнтакни кес, калит занжири-ни аррала — биров пайқамайди. Ҳаммаси каминанинг қўшиғига маҳлиё, ўша олди-қочди гапларга гиргиттон. Улар шундоқ кўзларини бақрайтириб ухлаб туришаркан, мен байрамга деб қаппайтирилган ҳамёнларни ўмаравердим. Анави эзма чол: «Вой, қизим-ей!», «Вой, шаҳзодамей!» деб, кутилмаганда дод солиб кириб, похол титкилаётган зағчаларни чўчитмаганда борми, нақ ҳамён зотига қирон солардим.

Камилло, Флоризель ва Ҳижрона саҳна ичкари-сидан чиқиб келишади.

К а м и л л о

Менинг хатим сизга ҳамроҳ бўлиб боради,
Тарқатади унинг шубҳа-гумонларини,

Ф л о р и з е л ь

Қирол Леонт сизга ёзадиган хат эса...

К а м и л л о

Отангизга бир ажойиб туҳфа бўлади.

Ҳ и ж р о н а

Осмон сизга паноҳ бўлсин! Ҳар бир сўз билан
Бизга севинч бағишлайсиз.

К а м и л л о

(Автоликни кўриб)

У ким бўлдийкин?
Ким бўлмасин, ҳамроҳ бўлур сизга аломат,
Барча воситани ишга солишимиз шарт.

А в т о л и к

Агар эшитиб қолишган бўлса — тамом, осилдим, дея-
вер.

К а м и л л о

Ҳой, азамат! Безгак тутгандай намуноча қалтирайсан?
Қўрқма, ёмон ниятимиз йўқ.

А в т о л и к

Тақсир, мен бир фақир-бечораман,

К а м и л л о

Шундайлигингча қолавер. Фақирликни ўғирлаб
бўлмайди. Биз фақат бечораҳол кўринишингингина
олмоқчимиз, холос. Қани, бўл, ечина қол — бу жуда
зарур, ошнам — кейин манави жаноб билан кийим-
ларингни алмаштириб ол. Тўғри, у ютқизади, лекин
бари бир сен устига тагин устама оласан.

А в т о л и к

Тақсир, мен бир бечора-ғарибман. (Четга.) Ким-
лигингизни кўриб турибман.

Қ а м и л л о

Қани, қимирла, тезроқ! Қўрмаяпсанми, жаноб ечин-
япти.

А в т о л и к

Ростдан-а? (Четга.) Мен бунақанги ҳазилкашликнинг
таги зил кетишини биламан.

Ф л о р и з е л ь

Бўла қол, ошнам.

А в т о л и к

Албатта, саховатингиз учун ташаккур. Лекин,
ростини айтсам, менга ноқулай...

Қ а м и л л о

Белбоғни еч тезроқ, қани, тугмани бўшат.

Ф л о р и з е л ь ва А в т о л и к кийимларини алмаштиради-
лар.

Саодатли гўзал, менинг башоратимга
Фалак ўзи омад бериб, етказгай барор.
Бутазорга кириб, қайта кийиниб чиқинг.
Юзингизни ўраб олинг бўйинбоғ билан,
Шаҳзоданинг қалпоғини кўзга туширинг
Ва гавага ўтиб олинг, кимдир шу маҳал
Ўйлайманки, ортингиздан кузатиб турар.

Ҳ и ж р о н а

Ўйнаш керак, чамамда, нақ саҳнадагидай.

К а м и л л о

Баракалла. Тайёрмисиз, менинг шаҳзодам?

Ф л о р и з е л ь

Шу турқи-тароватимда ҳаттоки отам
Танимасди дейман мени учратганда ҳам.

К а м и л л о

Иўқ, сиз қалпоқ кийманг, уни буёққа беринг.

(Қалпоқни олиб, Ҳижронага узатади.)

Малжам, сиз бора қолинг

(Автоликка)

Хайр, биродар.

А в т о л и к

Хайр, синьор!

Ф л о р и з е л ь

Ҳижронам, бир гапим бор эди...

(Унинг қулоғига шивирлайди.)

К а м и л л о

(четга)

Мен қиролнинг олдига бориб,
Уларнинг бу қочишидан этай хабардор.

Айтай, қай тарафга қараб қочганларин ҳам,
 Қирол шунда қочоқларнинг изидан тушар.
 Шубҳасизки, мен қиролга ҳамроҳ бўламан,
 Шунда соғинганим гўзал Сицилияни
 Кўриш яна насиб бўлар.

Ф л о р и з е л ь

Азиз Қамилло,
 Осмон сизга паноҳ бўлсин. Биз йўлга тушдик.

Қ а м и л л о

Хўп, хўп, бора қолинг. Тезроқ жўнаган маъқул.

Ф л о р и з е л ь, Ҳ и ж р о н а ва Қ а м и л л о кетишади.

А в т о л и к

Хо-хо! Ҳаммасини пайқадим, ҳаммасини эшитдим!
 Уғри учун энг муҳими: тиккайган қулоқ, ўткир кўз ва
 эпчил қўл, дейишгани бежиз эмас. Сезгир бурун ҳам
 зиён қилмайди. — ҳидлаб-ҳидлаб, бошқа тана аъзолари
 учун бир зумда иш топиб беради. Лекин замонамиз—
 каззобга жаннат. Бунақа айрибош устамасиз ҳам
 дуруст, устамаси билан эса — худди хазинанинг ўзи.
 Биздақаларга тангрилар мададкор, қаёққа қўл чўз-
 майлик, ишимиз бароридан келаверади. Қимсан, шаҳ-
 зода жувонбозлик йўлига кирибди, отасидан қочиб
 кетяпти азамат, яна бўйнига осиглиқ тоши ҳам бор.
 Қиролни хабардор қилиб қўйишини номус бурчим деб
 билганимдаям, бу гапни айтишга ошиқмасдим. Аммо
 хабар қилмаслик — беномусликдан ҳам баттар. Бас,
 ўз эътиқодимда қоламан.

Д е ҳ қ о н билан Ч ў п о н киради.

Четроқда турай. Яхши калла учун тағни бир иш
 борга ўхшайди. Ақлли одам ҳамма жойда ўзига иш

топиб олади; истаган чорраҳада, истаган дўкон, бутхона, қозихона дейсизми, ҳаттоки дор тагида ҳам.

Д е ҳ қ о н

! Бўлди, бас, қанақа одамсан ўзи! Қиролга айтиш керак, вассалом, менинг қизиммас, ташландиқ деб.

Ч ў п о н

Йўқ, сен аввал эшит...

Д е ҳ қ о н

Йўқ, сен эшитсанг-чи...

Ч ў п о н

Хўш, гапир.

Д е ҳ қ о н

Бас, у сенинг жону танингдан эмас экан, демак, қиролни ҳақоратлаган ҳам сенинг жону танингмас. Демак, сенинг жону танингни жазолаш ножоиз. Унинг ёнидан нималар топиб олгансан, барини кўрсат. Эгнида нима бор эди-ю бўйнида нима бор эди, хуллас, ўзи яшириб сақлаётганларидан бўлак, ҳаммасини. Кейин қонун дегани хуштагини чуриллатаверсин. Тупур, сенга нима.

Д е ҳ қ о н

Мен қиролга ҳаммасини айтаман: ўғлининг тамом кори, бор кирдикорини. У отасини ҳам, мени ҳам лақиллатмоқчи бўлди — мени подшонинг муқарриби қилиб кўтармоқчи бўлди-я, хумпар.

Д е ҳ қ о н

Балли, худди муқаррибус-султон қилиб кўтармоқчи бўлди! Шундоқ қилганда борми, қонимиз роса қимматлашарди, билмадим, бир қатраси неча минг танга баҳоланарди.

А в т о л и к

(четга)

Ақли бажо, вой, қизталоқлар-ей!

Д е ҳ қ о н

Юр, бўлмасам, қиролга учрашайлик. Тугунчадагани кўриб, ўзиям соқолини юлса керак.

А в т о л и к

(четга)

Валинеъматимнинг қочишига ҳалал беришмаса, гўрга эди.

Д е ҳ қ о н

Қиролни саройда учратолсак, бас.

А в т о л и к

(четга)

Гарчи табиатан ўғри бўлсам ҳам, баъзан тўғри бўлиб кетамаё. Атторлик аломатини яшириш керак. (Ясама соқолини юлади.) Ҳа ислиқилар, йўл бўлсин!

Чўпон

Саройга, муҳтарам афандим.

Автолик

Саройда ишларинг борми? Қимга ишларинг бор? Қанақа иш? Тугунчадаги нима? Исмингиз, унвонингиз, молу мулкингиз, таълим-тарбиянгиз, ёшингиз — ҳаммасини айта қолинг тезроқ!

Деҳқон

Биз фақиру ҳақирлармиз, тақсир.

Автолик

Ёлғон! Сиз қўпол, исқирт одамларсиз, менга тўррисини айта қолинг. Алдоқчилик — савдогарларга тааллуқ. Улар биз, аскарларга ёлғон-яшиқ сотишади, биз уларга шамшир тиғи биланмас, жарақ-жарақ тилла билан ҳақ тўлаймиз хуллас, улар бекорга ёлғон сотишмайди.

Деҳқон

Жаноблари чамамда бизга ҳам тўламоқчи эдилару лекин ўзларини тўхтатиб қолдилар шекилди.

Чўпон

Тақсир, ижозатлари билан сарой аъёни бўлсангиз керак.

А В Т О Л И К

Ижозатлари биланми, ижозатлари биланмасми, лекин сарой аёни эканлигим рост. Аёنлигим кийимдан аён эмасми? Аёнлигим савлатимдан кўринмайдими? Ҳидимдан-чи, аёнлигим сезилмайдими? Сенга бурнимни жийриб боқишимдан-чи? Сенинг майдачуйда ишларингни суриштираман, дарров мени аёнмас, деб ўйладингми? Мен бошимдан то оёғимгача қуйиб қўйган аёнман, сени саройга киритишим ҳам, киритмай, ҳайдаб юборишим ҳам мумким, қани, муддаоингни баён қил!

Ч ў п о н

Тақсир, қиролга ишимиз бор эди.

А В Т О Л И К

Адвокатинг борми?

Ч ў п о н

У нимаси, тақсир, ижозатингиз билан?

Д е ҳ қ о н

Саройда адвокат деб куркани айтишади. Менданақаси йўқ, десанг-чи.

Ч ў п о н

Тақсир, менда курка ҳам, хўроз ҳам, товуқ ҳам йўқ.

Автолик.

Қандай бахтки, туғилганман бекзода бўлиб!
Авом бўлиб туғилсам, не қилардим унда,
Шунинг учун сизга шафқат айлагум пича.

Деҳқон

Улуғ бир амалдор бўлса керак.

Чўпон

Кийими бажо, лекин кийиниши бежо.

Деҳқон

Бу баъзида сал овсарроқ бўлиб кўринадиган улуғ
амалдорнинг худди ўзгинаси. Балад мартабали бир
зот, тиш тозалагичи шундан далолат беради.

Автолик

Анави тугундаги нима? Қутичами? Қутичада нима бор?

Чўпон

Тақсир, қутичада шундоқ бир сир борки, у ёлғиз
қиролга аён бўлиши мумкин, агар қирол ҳузурига ҳо-
зир кирсам борми, бу сирдан у дарров воқиф бўлар-
ди-қўярди.

Автолик

Бекорга овора бўласан, қария.

Чўпон

Нега, тақсир?

Автолик

Қирол саройдамас. У кемасига ўтириб, сайрга
жўнади. Фаросатларинг етишса, айтай, қиролимизнинг
бошига оғир қайғу тушган.

Чўпон

Эшитдик, тақсир, бунга ўғли сабабчи эмиш, ў
чўпон қизига ўйланмоқчи бўлибди.

Автолик

Агар ўша чўпон қўлга тушмаган бўлса, қочиб қол-
гани маъқул. Уни шунақанги азобу уқубатлар, шуна-
қанги қийноқлар кутадики, нақ одамнинг ичаги узи-
либ, ҳайвоннинг юраги ёрилади.

Деҳқон

Ростданми, тақсир?

Автолик

Елғиз унинг ўзимас, етти пушт уруф-аймоғи жал-
лод болтасига ем бўлади. Жазоси! Қандайдир паст-
каш, эси айнаган қўйбоқар шаҳзодани куёв қилмоқчи
бўлса-я. Айтишларича, уни тошбўрон қилишармиш.
Лекин унақада осонгина ўлади-қўяди. Подшо тахтини
қўтонга кўчириш! Ё тавба! Бунинг учун энг даҳшатли
қатл ҳам оз!

Деҳқон

Ижозатингиз билан, тақсир, голибо эшитмадингиз-
ми, ўша қариянинг ўғли ҳам бормикан?

А В Т О Л И К

Бор, унинг ҳам терисини шилишади. Кейин асал суркаб, қовоқари уясининг ёнига қўйиб қўйишади. Чала ўлик бўлмагунча ўша ерда тураверади. Сўнгра ароқми ёки шунга ўхшаш бирор ичимлик билан жон киргизиб, энг жазирама кунда тош деворга суяб қўйишади, ўша ерда жони узилгунча, пашшаларга таланиб ётаверади. Ҳа, ўша муттаҳамлар ҳақида гапиришдан нима фойда? Яхшиси, қиролга қандай ишингиз борлигини менга айта қолинг, афтидан фақир ва ҳалол одамлар кўринасиз. Мени яхшилаб хурсанд қилсангиз, бас, қирол ҳузурига бошлаб бораману унинг қулоғига бир оғиз шипшитиб қўяман. Сизга қиролдан бўлак ёрдам бера оладиган ёлғиз менман.

Д е ҳ қ о н

(чўпонга)

У жудаям зўр кишига ўхшайди. Мойла, мойлаб юбор, чўз тилладан. Амалдор дегани ўжар айиққа ўхшайди, лекин тилла берсанг, бас, бурнидан етаклаб юраверасай. Ҳамёни олиб, кафтига бўшат, вассалом. Ҳа, «тошбўрон қилишади, тириклайин терисини шилишади», деганини унутма.

Ч ў п о н

Агар жаноблари бизга мадад бермоқчи бўлсалар, мана, мендаги бор тилла. Физиллаб уйга бораману яна шунча ола келаман, унгача манави йнгитча қўлингизда гаров бўлиб тураверади.

А В Т О Л И К

Айтганимни олдин бажарай, кейин қолганини берсан.

Чўпон

Хўп бўлади, жаноблари.

Автолик

Хўш, ҳозирча ярмини бера қол. Сен ҳам шу ишнинг ташвишидамисан?

Деҳқон

Қисман шунақароқ, муҳтарам афандим. Менинг теримда юришнинг хосияти камроқ, лекин шундай бўлса ҳам уни шилиб олишмайди, деган умиддаман.

Автолик

Фақат чўпон ўғлининг терисини шилишади. Еки уни дорга осинади, бошқаларга ибрат учун.

Деҳқон

Баракалла, тасалли бердинг.— Йўқ, биз қиролга учраб, унга гаройиботларни кўрсатайлик. Ҳалиги сенинг қизинг, менинг синглим эмаслигини айтайлик, йўқса, ўлдим, деявер. (Автоликка.) Тақсир, иш битгач, мен ҳам шунча тилла бераман, қария уйдан тилла келтирмагунча, қўлингизда гаров бўлиб туравераман.

Автолик

Мен сизларга ишонаман. Унг томонга, денгиз қирғоғига қараб юринглар. Мен бир зумда нариёққа ўтиб, ортингиздан етиб оламан!

Д е х қ о н

Шундоқ одамнинг бизга йўлиққани — худонинг инояти, ҳа, худонинг инояти.

Ч ў п о н

Унинг айтганига юрайлик. Уни бизга фалак ўзи мададкор қилиб юборган.

Ч ў п о н ва Д е х қ о н кетишади.

А в т о л и к

Борингки, мен ҳалол одам бўлишга аҳд қилдим, дейлик, лекин бари бир қисмат бунга йўл қўймайди. У ўлжани нақ оғзимга келтириб солади. Бу гал неъматига икки карра муяссар этди. Ҳам тилла олдим, ҳам хўжайиним бўлмиш шаҳзодага хизмат қилдим. Шу сабаб бўлиб, мартабам зиёда бўлса, ажабмас. Анави миясиз каламушларни шаҳзоданинг кемасига тўғридайман. Шаҳзода уларни тингламай, кемадан ҳайдаб туширса, майли, хизматим ҳақиға мени саёқ, деб сўкаверсин. Бунақанги ном билан мени чўчитиб бўлсан, дашномларга эгим ўлиб, ўрганиб қолганман. Хўш, анавиларни шаҳзода олдига бошлаб борай-чи, зора бирор гап чиқиб қолса. (Кетади.)

БЕШИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Леонт саройида бир зал.

Леонт, Клеомен, Дион, Паулина ва бошқалар
киришади.

Клеомен

Беҳуда ғам-алам чекиш, шоҳим, бас энди.
Ахир гуноҳ учун роса тўланди товон,
Айбни босиб кетди андуҳ билан пушаймон.
Фурсатидир энди маъзур тутсангиз ўзни,
Маъзур тутган каби сизни шу қодир фалак,
Худовандлар унутганини унутмоқ керак.

Леонт

То ўлгунча ёд этарман Гермюниани,
Юрагимни ёқар айбим — қора қилмишим.
Қандай қилиб маъзур тутай қабоҳатимни,
Қабоҳатки, ворисимдан жудо айламиш,
Қабоҳатки, қуёш каби оламда танҳо
Ўша жону жаҳонимни қабрга солмиш.

Паулина

Таассуфки, айтганингиз бағоят тўғри!
Дунёдаги бор хотинни йиғиб мабодо,
Ҳар бирдан бир фазилат олиб, ягона —
Санам ясалганда, шоҳим, ўша ҳам балки
Ўлдирилган малиқамга тенг келолмасди.

Л е о н т

Ҳа, сўзинг ҳақ! Ўлдирилган... ҳмм... ўлдирилган...
 О, сен аямайсан, шартта чақиб оласан!
 Хўш, нима ҳаққинг бор... Майли, чўзмайлик ортиқ.
 Аммо сен ҳам таъналарни бас қил тамоман!

К л е о м е н

Ахир минглаб мавзу боис-баҳона бор-ку
 Сизнинг меҳру оқибатга муносиб, лойиқ,
 Яна подшо учун суду самарга тўлиқ.

П а у л и н а

Мен биламан, уйлантирмоқ бўласиз уни.

Д и о н

Хўш, айтнинг-чи, бундан зарур тадорик борми?
 Хоним, юртнинг қисматига ачинмайсизми?
 Шавкатли бир насл қуриб битса майлими?
 Ўйлаб кўринг ахир, қандай бало кўзгалур
 Қиролимиз тахт устида қолса бефарзанд.
 Бизга қувонч-таеаллидир: марҳум руҳи
 Парвоз этиб, ноил бўлди равзага чиндан.
 Энди тирик қолганларни ўйламоқ зарур.
 Янги ворис таваллуди сингари, зеро,
 Нима бор давлатга яна муҳим, бебаҳо?

П а у л и н а

Қирол учун маликани қайдан топасиз,
 Ки фазл аро марҳумага тенг келсин ўша?
 Мумкинмидир сира шундоқ қайсарлик билан
 Қарши турмоқ тангриларнинг иродасига?
 Ё Аполлон башоратин унутдингизми?
 Қодир худо айтган эди, йўқолган қизи

То топилмас экан, Леонт безурёд қолур.
 У топилса, Антигоним уйига қайтса,
 Бу хаёлга сиғмас буюк мўъжиза бўлур.
 Аммо илож қанча? Тақсир, маслаҳатингиз
 Тескаридир самоларнинг измига тамом!
 Ворис топилади, шоҳим, хотиржам бўлинг!
 Ахир биласиз-ку, ўша Буюк Искандар
 «Лойиқ кимсага» деб тахтни мерос қолдирган.
 Кейин унга ўшандоқ бир ворис топилган.

Леонт

Балли, Паулина, азиз Гермионанинг
 Хотирасин юрагингда тутасан эзгу.
 Агар маслаҳатларингга қулоқ солсайдим,
 Ҳозир бадбахт эмас, балки бахтли бўлардим
 Унинг хумор кўзларига термулиб такрор,
 Лабларидан жон бўсасин олар эдим мен.

Паулина

Уша лаблар ўзни қанча этмасин ниҳор,
 Ноз-неъматни тугамасди сира ҳам.

Леонт

Балли!

Унақаси топилмайди! Агар бошқага
 Юрагимни берсам, гўзал Гермионанинг
 Қутлуғ руҳи қад кўтариб қаршимда тикка,
 Сўрамасми мендан: «Недур гуноҳим?»— дея.

Паулина

У ҳақ бўлур агар шундоқ савол сўраса.

Л е о н т

Албатта ҳақ, Уйлашга ҳам ҳатто қўрқаман,
Улдирардим шунда янги хотинимни мен.

П а у л и н а

Мен-чи, яшар эдим фақат шунга орзуманд
Маликанинг руҳига мен кира билсайдим,
Шитоб билан қаршингизда бўлардим пайдо.
«Янги ёрнинг кўзларига термулинг, кейин
Кўнглингизни айтинг!»— дея солардим нидо.
Сўнгги қичқиригим: «Эсла, унутма меин!»
Ларза солур эди сизга қалдироқ каби.

Л е о н т

Юлдуз бўлиб порлар эди унинг кўзлари,
Бошқаларнинг кўзлари-чи — кўмирдай хира.
Паулина, хотиржам бўл, Леонт кўнглини
Ўзга ёрга бермас, энди уйланмас сира.

П а у л и н а

Бас, ҳозироқ қасам ичинг, фақат ва фақат
Сенинг розилигинг билан уйланурман деб.

Л е о н т

Жоним ҳақи, мен шундоқ деб қасам ичаман.

П а у л и н а

Сиз, жаноблар, қасамига шоҳид бўлингиз.

Клеомен

Уни бошлаб боғладингиз!

Паулина

Узим ечаман!

Агарда Гермionaга ўхшашин топсам.

Клеомен

Хоним...

Паулина

Жим бўлингиз!— Шоҳим, яна бир қарра
Уйланишни этарқансиз агар ихтиёр,
Изн беринг, топиб берай мен сизга дилдор.
Бир санамни биламан мен, Гермionaдан
Сал каттароқ, лекин унга жуда ҳам монанд.
Ки, марҳума маликанинг руҳи шубҳасиз
Бу никоҳни олқишлаб, оқ фотиҳа ўқир.

Леонт

Дўсти содиқдирсан! Майли, сенга инондим,
Тақдиримга ўзинг энди топавер тадбир.

Паулина

(четга)

Уйланмайсиз, подшоҳим, ошиқманг мунча,
Гермiona қабрдан то қўзғолмагунча.

Сарой аъённи қиради.

Аъён

Ҳукмдорим, ташриф этмиш хорижий бир зот,
Флоризель деб ўзини танитди бу дам,
Богемия шаҳзодаси, Поликсен ўғли,
Унга ҳамроҳ — ёш малика, сулув бир санам.

Леонт

Нима? Шундоқ тасодифан! Бу мумкин эмас!
Бундоқ ташриф унинг исми шоҳонасига
Ярашмайди. Қалай, кўпми хос маҳрамлари?

Аъён

Ҳамроҳлари кўпмас, уч-тўрт хизматкор, холос.

Леонт

Улар билан биргамидир ёш малика ҳам?

Аъён

Бир санамким бунақасин дунё кўрмаган.

Паулина

О, қайдасан, Гермiona! Янги замона
Қибру ҳаво билан боқур эски айёмга.
Сен, марҳума, энди чиндан йўл бўшатурсан
Янги ҳусну малоҳатга, зеби жаҳонга.
Ахир ёзгансиз-ку унинг қабр тошига:
«Бунақаси бўлмаган, йўқ, бўлмагай!» дея.
Уша завқу сурурингиз сўнибди, эвоҳ
Мана, янги келган меҳмон сизга дилрабо!

Аъён

Хоним, маъзур тутинг. Марҳум маликамизни
 Қарийб унутибман, лекин, тутингиз маъзур,
 Агар бир кўрсангиз ўша ёш шаҳбонуни,
 Лабингиздан мақтов эмас, шаккар тўкилур.
 Таърифини айтолмайман, бу ерда барча
 Оёғига бош қўярди.

Паулина

Э, қўйсангиз-чи!
 Хотинлар ҳам бош қўярми?

Аъён

Ҳа, хотинлар ҳам
 Уни хуш кўради, чунки ягонадир у,
 Биз эркаклар учун асл дурдонадир у.

Леонт

Сен, Клеомен, дўстлар билан чиқиб қарши ол
 Ва бошлаб кел меҳмонларни қучоғимизга.

Клеомен ва бошқалар чиқишади.

Бу — сирли бир жумбоқ бўлиб туюлар менга.

Паулина

О, агарда шаҳзодамиз тирик бўлганда,
 Дўстлашарди балки анув ёш меҳмон билан.
 Ахир, улар тенгдошлар-ку.

Леонт

О, Паулина!

Бас қил! Шаҳзодани ҳар гал сўзлар экансан,
 Менга худди қайта бошдан ўлгандай бўлар.
 Нега бундай қилдинг, яна эслатдинг уни —
 Мен меҳмонни кўриб энди бўлурман жинни
 Ана, ўзи келяпти.

Клеомен, Флоризель, Ҳижрона ва бошқалар
 киришади.

Қани, марҳабо!

О, шаҳзода, садоқатли экан ойингиз!
 Онт ичаман, отангизнинг худди ўзисиз.
 Агарда-чи, йигирма йил ёш бўлганимда,
 Қучоқ очиб қичқирардим: марҳамат, оға!
 Сизни турфа-турфа сўзлар, ажиб туйгулар,
 Шўхликлару умидларга кўмардим тамом.
 Салом, сизга, шаҳзодам! О, шаҳбону салом!
 Мунча латиф бўлмасангиз, мунча дилором!
 Эвоҳ, сиздек болаларим бор эди маним,
 Бахтли ота бўлур эдим мен ҳам беармон,
 Ҳайҳот, ўз бахтимни ўзим хароб айладим,
 Шак келтирдим отангизнинг дўстлигига ҳам.
 Лекин ҳалигача уни севаман жондан,
 Уни яна кўрсам дейман, кўрмоқ истайман

Флоризель

Бизлар ташриф этдик унинг хоҳиши билан.
 Отам сизга, соҳиби тож биродарига
 Дуо, салом айтиб қолди юрак-юракдан.
 Бемор бўлмасайди, руҳий қуввати тушкун,
 Ўзни сезмасайди ҳорғин, шикасталардек,
 Сиздек ҳукмдорни келиб қучмоқлик учун
 Дашту денгизларни кечиб ўтарди бешак.

Леонт

О, менинг жон биродарим! Нақадар комил!
 Ва нақадар олижаноб, дарёйн ҳиммат!
 Мени баттар ёндирмоқда уят, хижолат.
 Ташрифингизга мен шодман, жигарбандларим,
 Баҳор чоғи ер қуёшга қувонганидай.
 Аммо айтингиз-чи, шундоқ ҳусни жамолни
 Отангиз тоғ тўлқинларга ишонмиш қандоқ,
 Наҳотқи бир номуносиб оғайнини деб,
 Шаҳбонуни машаққатга қўйибди шундоқ?

Флоризель

Подшоҳим, сизнинг азиз остонангизга
 Тўппа-тўғри Ливиядан келдик.

Леонт

Мард Смал

Диёридан десангиз-чи, уни то ҳануз
 Севишар ҳам чўчишади ундан шундоқми?

Флоризель

Шундоқ, шоҳим. У соҳилда ёш тўкиб қолди
 Қизи, дилбандини менинг кемамга йўллаб.
 Хайрлашдик ва жанубий шамоллар билан
 Отамизнинг саломини етказмоқ учун
 Суза кетдик сизнинг азиз соҳилга қараб.
 Сицилия қирғоғидан маҳрамларимни
 Мен жўнатдим, то отамга бориб айтсинлар —
 Маликанинг висолига ноил бўлганим
 Ва соғ-омон юртингизга етганимни ҳам.

Леонт

Токи бунда экансиз, бу тупроқ-заминни
 Худовандлар ёрлақайди, безайди шараф.
 Қодир қисмат отангизни хизматлари-чун
 Садоқатли фарзандларга этмиш мушарраф.
 Осийлигим учун тақдир куйдирди мени,
 Кошки кўра олсам эди ўғлим, қизимни!

Мулозим киради.

Мулозим

Хукмдорим, изн беринг, ғалати хабар,
 Бир хабарким, ишониш ҳам қийиндир, бироқ
 Ҳамма ҳақиқат деб уни тасдиқ этмоқда!
 Богемия шоҳи сизга салом йўллайди,
 Рутба, номус ва бурчини унутиб қўйган,
 Битта чўпон қиз-ла қочиб бу ёққа келган
 Шаҳзодани тутиб туришингиз сўрайди.

Леонт

Қани ўзи? Қирол қайда?

Мулозим

Шунда, шаҳарда,
 Ҳозир тўппа-тўғри унинг қошидан келдим.
 Сўзларим ҳам узуқ-юлуқ, нега десангиз,
 Воқеалар бир-биридан ажиб, ғаройиб.
 Яна гапни чувалтирдим, маъзур тутингиз,
 Қирол келар экан еизнинг саройга томон,
 Оёғига йиқилишди иккита чўпон.
 Еш шаҳзода билан бирга бу ёққа қочган
 Сохта шаҳбонунинг ота, бғаси экан.

Ф л о р и з е л ь

Бизни сотмиш олижаноб, ҳалол Қамилло!
Ақд бовар этмас!

М у л о з и м

Сўраб кўринг ўзидай.
Қирол билан биргадир у.

Л е о н т

Ким у? Қамилло?

М у л о з и м

Ҳа, подшоҳим, мен у билан гаплашдим ҳатто.
Чўпонларни сўроқ қилди ўша. Вожаб!
Шўрликларни қўрқув босиб, ўрабди даҳшат.
Улар қирол оёғида ёниб-қалтираб,
Еш тўкади, ер ўпади, қасам ичади.
Қирол тингламайди, баттар ғазаб қилади,
Ҳатто ўша осмоннинг ҳам қути ўчади.

Ҳ и ж р о н

Шўрлик отам! Ишимизни бузмоқлик учун
Фалак бизга нобакорни йўлламиш бугун.

Л е о н т

Сиз никоҳдан ўтганмисиз?

Ф л о р и з е л ь

Юлдузлар балким
Денгиз билан топишади, бизга бу мушкул.

Леонт

Хўш, айтинг-чи, шаҳзодам, шу сиз севган санам
Подшо наслиданми?

Флоризель

Шундоқ бўлур, албатта,
Менга хотин, чин рафиқа бўлган фурсатда.

Леонт

Ҳайҳот, энди у фурсатни узоқ кутасиз,
Отангизнинг ҳаракати ундайди шунга.
Афсус, афсус, кўп афсуслар бўлсин, шаҳзодам,
Ки фарзандлик бурчингизни бузмоқ бўласиз.
Ачинаман, ачинаман, сиз севган санам
Насаб эътибори билан сиздан жуда паст,
Ҳайҳот, шу сабабдан сизга хотин бўлолмас.

Флоризель

О, сен менинг кўзларимга боққил, азизам!
Майли, ғаним бўлсин бизга отам, худолар,
Ишқим собит турар, ҳалок этолмагайлар —
Сизга ёлбораман, сизга, подшоҳи олам.
Бир замонлар ёш бўлгансиз, севгансиз сиз ҳам —
Фақат сиз берарсиз менинг ишқимга нажот.
Ахир, ҳеч нарсани сиздан отам аямас,
Тортиқ этар сизга бутун хазинани ҳам!

Леонт

Шунақами, мен билмасдим, бўлмаса менга
Бера қолсин қимматбаҳо қайлиғингизни.

Паулина

Хукмдорим, кўзингизнинг чақнаши бежо!
Эсга олинг, ўлимидан беш ҳафта бурун
Рафиқангиз бундан гўзал эмас эдимиз?

Леонт

Ажаб... унда мен... ўшани... кўргандай бўлдим!

Флоризелга

Ҳа, айтмоқчи, сизга ҳали жавоб бермадим,
Мен розиман ҳаммасига. Отангиз қани?
Биз у билан гаплашамиз, ваъда бераман.
Никоҳингиз ор-номусга зид бўлмаса, бас.
Мен сизларга дўстман, қани, юринг, шаҳзодам.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Сицилия. Леонт саройи олдида
Аслзода ва Автолик.

Автолик

Маъзур тутасиз, тақсир, сиз шу воқеаларнинг
гувоҳи бўлдингизми?

Аслзода

Қутичани очишганини ўз кўзим билан кўрдим.
Чўпон бир нималар деб ҳикоя қила бошлади. Бирдан
уларнинг юзида улуг ҳайрат, таажжуб намоён бўлди.
Ҳаммани четга чиқишга буюришди. Мен чўпон чақал
лоқни топиб олганини эшитиб қолдим, холос.

Автолик

Ажаб, иш нима билан тугадийкин?

Аслзода

Бу ёри менга маълум. Қирол билан Камиллонинг юзлари бўздек оқариб кетди. Кўзлари нақ қинидан чиққудек чақчайиб қолди. Улар жим туришар, лекин ҳайратлари шу даражада эдиким, гўё бутун дунё остин-устин бўлган ёки қайта туғилаётгандек эди. Бу — қайғуми, қувонғи, билиб бўлмасди. Ҳар ҳолда уларга аён бўлган нарса гоят ҳайратомуз эканлиги рост. Балки манави келаётган жаноб кўпроқ нарса билар.

Иккинчи аслзода киради.

Не янгиликлар бор, Рожерс?

Иккинчи аслзода

Янгилик шуки, ҳаммаёқда байрамга тараддуд кўришяпти. Оракулнинг башорати рўёбга чиқди. Қиролнинг қизи топилди. Сицилияда шу бир соат ичида рўй берган муъжизаларни куйлаб берўшга шоирлар етишмаяпти.

Учинчи аслзода киради.

Мана, Паулина хонимнинг мулозими. У балки мендан ҳам кўпроқ хабардордир. Не гаплар, синьор? Булар бари худди эртатка ўхшайди, одамнинг ишонғиси ҳам келмайди. Қирол қизини топиб олгани ростми?

Учинчи аслзода

Айни ҳақиқат. Далиллар шунақаки, рад этишга оғиз ҳам очолмайсиз. Малика Гермнионанинг либоси, унинг чақалоқ бўйнига таққан маржони, Антигоннинг қутичага солинган мактуби, имзоси — ҳаммага таниш, ниҳоят, ёш қизнинг шоҳона қиёфаси, ойисига ўхшашлиги, юриш-туришидаги олижаноблик ва ҳоказо минглаб аломатлар унинг қирол қизи эканлигидан далолат беради. Қиролларнинг қандай учрашганини кўргандир-сиз?

Иккинчи аслзода

Кўрмадик.

Учинчи аслзода

Аломат бир томошани кўрмай қолибсиз. Уларнинг қувонганини кўрсангиз эди! Кўз ёшларини айтмайсиз ми! Назаримда, уларнинг юракларини тарк этаётган ҳасрат-надоматнинг ўзи йиғлаб ёш тўкаётганга ўхшарди. Йиғлайвериб, қиролларнинг юзлари шишинқираб, ажабтовур бўлиб қолди, уларни фақат кийимларидан таниса бўларди. Қиролимиз қизи топилганидан юраги тарс ёрилай деди. Лекин қувончи бошқа бир қайғусини эслатди-ю, шўрлик: «О, Гермниона! О, Гермниона!» — деганча дод-фарёд солди. Кейин Богемия қиролидан узрлар сўради, кейин куёвини қучоқлай кетди, кейин қизини тагин шундоқ бағрига босдики, асти қўяверасиз. Кейин не-не салтанатлару салотинларни кўрган, не-не бўронлару суронлардан титиги чиққам ҳайкалдек бўлиб, қотиб турган чўпонга ташаккурлар айтди. Хуллас, кўз кўрмаган, қулоқ эшитмаган гаплар.

Иккинчи аслзода

Болани олиб жўнаган Антигоннинг ҳоли не кечдийкин?

Учинчи аслзода

Бу ҳеч ким бовар этмайдиган ва ҳаттоки эшитишни ҳам истамайдиган бир чўпчакка ўхшайди: Антигонни айниқ тилка-пора қилган. Чўпоннинг ўғли шундоқ деб айтди, гапининг чинлигига, ёлғиз самимиятию содалиги эмас, марҳумдан қолган узук билан рўмолча ҳам далил, Паулина уларни бир қарашда таниди.

Биринчи аслзода

Унинг кемаси, шериклари-чи?

Учинчи аслзода

Айниқ Антигонни ўлдирганда кема чўпоннинг шундоқ кўз ўнгида чўкиб, фарқ бўлган. Чақалоққа нажот етганда, ўша манфур ишга бош қўшганларга заволетган. Чўпон уларнинг ҳалокатини сўзлаб берди. Шўрлик Паулинанинг қалбида қўзғолган қайғу ва қувонч тўғренини кўрсангиз эди! У эрига куйиб, каромати ҳақ бўлган оракулга шукрона айтар эди. У шаҳбонуни кўтариб, шундоқ бағрига босдики, гўё тағин йўқотиб қўймаслик учун уни кўксига жо қилмоқчими, дейсиз.

Биринчи аслзода

Ҳа, буюк актёрларга муносиб бир саҳна бўлибди.

Учинчи шаҳзода

Аммо менинг кўз ёшларимни дарё-дарё қилиб оқизган нарса бошқа. Маликанинг ўлими ҳақидаги ҳикоя, қиролнинг ҳалол ҳикояси, қайғули иқрори шаҳбонуга қанчалар таъсир қилганини кўрсангиз эди! У

аввалига жим туриб тинглади, сўнг бирдан «Қандай қаро кун!»— дея қичқириб юбордию қонли кўз ёшларига ғарқ бўлди. Нега қонли, дейман, негаки ўшанда менинг юрагимдан ҳам қонлар силқиб оқди. Ушанда энг тошюрак кишилар ҳам бўзариб кетишди, бошқалар ҳушидан ажради. Ялпи мотам бўлди, мотам.

Биринчи аслзода

Улар саройга қайтишдими?

Учинчи аслзода

Йўқ, шаҳбону Паулина уйда марҳум маликанинг ҳайкали бор, деб эшитган экан. Меъмор Жулио Романо ясаган бу ҳайкал шундоқ мукамал эмишки, ҳатто табиат билан ўзишармиш, камчилиги жон ва нафас эмиш, холос. Ҳайкал Гермionaга шунчалар ўхшармишки; кўрганлар беихтиёр тирик деб ўйлаб, савол бериб, жавоб кутишармиш. Шаҳбону бесабру қарор бўлиб ўша ёққа жўнади. Улар ҳаммаси кечликни ўша ерда қилишмоқчи.

Иккинчи аслзода

Мен ҳамиша Паулинада бир сир бўлса керак, деб ўйлардим. Гермiona ўлимидан буён у ҳар кун икки-уч карра овлоқ боғчасига қатнайди. Биз ҳам ўша ёққа бориб, байрам қилмаймизми?

Биринчи аслзода

Жон деб борамиз. У ерда ҳар дақиқа қувончли бир ҳангама. Томошадан қолмайлик. Юринглар.

Аслзодалар кетишади.

Автолик

Кечмишимда ҳалигидек доғ-дуғлар бўлмаганида ҳозир баланд бир пояга чиқишнинг айна мавруди эди. Ахир, чўпон билан ўғлини кемага, шаҳзода олдига бошлаб борган ким? Камина! Уларнинг қутича ва алламбалолар ҳақида валақлашларини айтиб берган ким? Яна камина! Фақат шаҳзода ҳалиги сохта чўпон қизи-ю, унинг денгиз касали билан овора, кайфи бузуқ эди. Денгиз ҳам қутургандан қутуриб, сира тинчитмади, сир сирлигича қолаверди. Э, қайғуришга бало борми: ўша сирни мен очганим билан гуноҳларим ювилармиди!

Чўпон ва Деҳқон киради.

Ана, мendan беихтиёр лутфу марҳамат кўрганлар келишяпти. Севинчлари ичларига сўғмайди.

Чўпон

Ўғлим, менинг фарзанд кўришим даргумон. Лекин сенинг ўғил-қизларинг энди аслзода бўлиб туғилади.

Деҳқон

(Автоликка)

Тақсир, сизни учратганимдан бағоят хурсандман. Яқинда, аслзода эмассан, деб мен билан яккама-якка чиқишдан бош тортгандингиз. Қийимларимни кўряпсизми? Қийимларингни кўрмаяпман ва сен аслзода эмассан, деб айтиб кўринг-чи! Яхшиси бу камзул чин аслзодаларники эмас, деб айта қолинг. Қани, ёлғон айта-япсан, денг-да, чин аслзодалигимни кейин синаб кўраверинг.

А В Т О Л И К

Кўриб турибман, тақсир, энди чин аслзодасиз.

Д е ҳ қ о н

Ҳа, мана тўрт соатдан буён шу унвондаман.

Ч ў п о н

Мен ҳам шундоқ, болам.

Д е ҳ қ о н

Тўғри. Лекин аслзодаликка мен отамдан олдинроқ ўтдим. Нега десангиз, шаҳзода қўлимдан тутиб, мени биродар, деди. Кейин иккала қирол ҳам отамни биродар деб аташди. Шаҳзода акам, малика синглим отамни «ота» деб аташди. Шунда биз йўғладик, бу аслзода бўлиб тўккан илк кўз ёшларимиз эди.

Ч ў п о н

Омон бўлсак, тагин бўлаверади, болам,

Д е ҳ қ о н

Албатта-да, аслзода бўлгандан кейин шундоқ бўлишим керак-да.

А В Т О Л И К

Тақсир, ўтинаман, жаноблари олдидаги гуноҳларимни маъзур тутсалар, собиқ хўжайиним бўлмиш шаҳзодага мен учун бир оғиз шипшитиб қўйсалар.

Ч ў п о н

Уғлим, йўқ дема, хўп деявер. Олижаноблар сафи-
га ўтгандан сўнг олижаноб бўлиш ярашади.

Д е ҳ қ о н

Хўш, анави ҳунарингни қўясанми?

А в т о л и к

Албатта, тақсир, агарда шунга амр этсалар.

Д е ҳ қ о н

Қўлни бер. Мен сени Богемиядаги ҳар бир кимсадек
бағоят ҳалол, бағоят садоқатли, деб шаҳзодага қасам
ичаман.

Ч ў п о н

Айтиш кифоя болам, қасам ичишинг нимаси?

Д е ҳ қ о н

Аслзодаман-ку, қасам ичмасам, қандоқ бўлади?
Фуқаро шунчаки айтади-қўяди, мен эса қасам ичаман.

Ч ў п о н

Агар айтганларинг ёлғон чиқса-чи?,

Д е ҳ қ о н

Қанчалар ёлғон чиқмасин, чин аслзода дўсти учун
қасам ичаверади. Қинғир йўлдан юриб, ароқхўрлик

қилишингни-ку биламан, лекин бари бир шаҳзодага сени «ҳалла-ҳалол, оғзига ароқ олмайдиган фаришта» деб қасам ичаман. Ҳа, албатта, қасам ичаман.

Автолик

Мен, тақсир, бажону дил буни исбот этаман.

Деҳқон

Энг муҳими, ҳалол номусли бўлишингда. Агар ўшанда ҳам, нега ароқхўрлик қилмаяпсан, деб ажабланмасам, мени алдоқчи деб атайвер.

Карнайлар чалнади.

Эшитяпсанми, қироллар ва шаҳзодалар, қавми-қариндошларимиз маликанинг ҳайкалини кўргани кетишяпти. Кетдик, ҳа, сен ҳам ортимиздан юравер, биз сенга мурувватли хўжайинлар бўламиз.

Кетишади.

УЧИНЧИ САҲНА

Паулина уйида бир хона.

Леонт, Поликсен, Флоризель, Ҳижрона, Камилло, Паулина, аъёнлар ва хизматкорлар киришади.

Леонт

Азиз Паулина, сенга таҳсин, ташаккур,
Сендан миннатдорман.

Паулина

Аё, азиз ҳукмдор!
Баъзан бир оз жаҳлингизни чиқарган бўлсам,

Гаразданмас, яхшиликни соғинганимдан.
 Сиз ҳам менга яхшиликлар қилдингиз бисёр.
 Аммо бугун оғайнингиз — шаҳриёр билан,
 Ворисингиз — келин-куёв, бахтиёр билан
 Менинг остонамга қадам қўяр экансиз,
 Каминага марҳаматлар этдингиз қанча,
 Қаршингизда қарздордирман умрим борича.

Леонт

Паулина! Гапнинг рости, бу ташриф ила
 Тинчинг бузиб сени фақат ташвишга қўйдик.
 Қўрғонингни бажону дил қилгум томоша.
 Аммо лекин шаҳбонуга айтганинг ўша —
 Ҳайкал қани, ойисининг ҳайкали қани?

Паулина

Ҳаёт эканида бекам бемисол эди,
 Шунинг учун тимсоли ҳам беназир бўлди.
 Не-не санъат деғанлари қолдилар йўлда,
 Жоизмидир энди ўша даҳлизда турса.
 У — анави ерда. Ажаб, совуқ тош-заранг.
 Тирик маликага шунча ўхшашки, ҳатто
 Ҳлик билан ухлоқ шунча ўхшамас, қаранг!

Пардани очадӣ, шоҳсупада ҳайкалдек қотиб турган Гер-
 миона намоён бўлади.

Леонт

Ақл бовар қилмас! Ажаб! О, гўзал мрамор,
 Қошки, оғир дашномларинг эшитсам энди,
 Гермiona!— дея ёниб қичқирсам эди!
 Жим турасан, этолмайсан аччиқ таъналар...
 Шу билан ҳам севгилимга ўхшайсан жуда.
 Лекин, Паулина, ажаб, бу ажинларни

Мен илгари кўрмагандим Гермионада.
У бу ерда ёши бир оз улгайган.

Поликсен

Тўғри.

Паулина

Бу — устанинг маҳорати маҳсули, сеҳри.
Бекам ўлмагандай ҳамон унинг наздида
У бекамни ўн олти йил яшатган бунда.

Леонт

Шу ҳолича менга айни саодат эди.
Жоним пайваст этар эдим жонига, бугун—
Тилсиз мрамар қаршисида турибман дилхун.
На сўзу, на тавалло, на кўз ёши билан.
Номус, шармандалик! Ажаб, назаримда у
Мен тош эмас, ўзинг тошсан, дегандек, ёҳу!
Йўқ-йўқ, бу бир жодугарлик! У гўё тирик!
Эсимда бор... Эсимда бор... Қизим, сен қара,
Ишонмайсан? Нима бўлди сенга, Ҳижрона,
Нега сен ҳам ҳайкал каби тош қотиб қолдинг...

Ҳижрона

Подшоҳим, изн беринг — билмайман, нега...
Изн беринг, қаршисида тиз чўка қолай,
Оқ фотиҳа сўраб, унинг дуосин олай.
Менинг азиз онажоним, азиз маликам,
Қўлингни бер, қўлларингдан ўпайин мен ҳам!

Паулина

Қўл тегизманг! Бўёқлари ҳади қотмаган.

К а м и л л о

Аъло ҳазрат! Аламларни отинг батамом!
Ун олти йил! Ахир, фақат айтмоққа осон!
Қандай толе эта олур шунчалар давом,
Қандай қайғу топа олур шунчалар поён!

П о л и к с е н

Менинг азиз биродарим, агар билсайдим —
Чорасини, ўзимни минг куйга солардим,
Сенга нажот бағишлардим, дардинг олардим.

П а у л и н а

Подшоҳим, шу безабон ҳайкални кўриб,
Фигонингиз ошди, яна тозарди алам.
Билганимда кўрсатмасдим уни сира ҳам.

Л е о н т

Қўй, бекитма!

П а у л и н а

Унга узоқ боқиш мумкинмас.
Бўлмаса-чи, чалғитади сизни тасаввур,
Уни чиндан тирикдир, деб ўйлай бошлайсиз.

(Пардани ёпмоқчи бўлади).

Л е о н т

Иўқ, қўятур! О, тангрилар, бу не мўъжиза!
Бу ҳайкални ким яратган? Қарангиз, ҳайҳот,
Нафас олянти! Ахир, бу томирларда
Қонлар оқмаяптимикин?

Поликсен

Ажойиб ижод!
Лабларида ўйнагандек латиф бир кулгу.

Леонт

Кўзлар чақнаб боқар, санъат мўъжизаси бу!

Паулина

Йўқ, мен бекитаман! Йўқса, шоҳим, шубҳасиз
Уни чиндан тирикдир, деб ўйлай бошлайсиз.

Леонт

Агарда мен алдансам-чи, о Паулина,
Нақ йигирма йилга қадар чўзилсин алдов!
Бахтим каби бахту иқбол борми дунёда,
Телбалигим ахир менинг бахтимга гаров!

Паулина

Ачинаман, шоҳим, сизни азобга қўйдим,
Тўлқинланиш сизга зиён.

Леонт

Аҳ, сен қўя тур!
Ширин азоб борми яна бундан зиёда!
Аммо онт ичаманки, у нафас олмоқда,
Майли, кулишингиз мумкин устимдан, бироқ —
Мен ўпаман уни.

Паулина

Шоҳим, ҳай, бу нимаси!
 Тўхтагил! Лабларида ҳали бўёқ қотмаган.
 Упаман деб чиройини бузиб қўясиз.
 Йўқ, яхшиси, бекитаман мен уни.

Леонт

Тегма!

Йигирма йил шундоқ қараб туришим мумкин.

Ҳижрона

Мен ҳам йигирма йил шундоқ тураман лекин.

Паулина

Ёки кетинг бундан, ёки шайланинг тугал
 Бундан ҳам зўр мўъжизани энди кўрмоққа.
 Ҳа! Чиндан ҳам юрагингиз дов берса агар,
Мен ҳайкалга амр этаман ҳозир юрмоққа.
 У ўриндан тушар, келиб қўлингиз тутар,
 Фақат, шоҳим, кўрмагайсиз шаккокликни эп,
 Буни жодугарлик, яъни сеҳру амал деб.

Леонт

Паулина, қўлингдан не келса, бажо қил!
 Қўзғолишга буюравер — шундоқ қоламан,
 Уни тилга киргиз — жон деб қулоқ соламан,
 О, қўлингдан келади бу, адо айлагил!
 Қўзғолсин у! Гапирсин у!

Паулина

Шоҳим, розиман,
Шартим шуки, мўъжизага ишонинг чиндан,
Қимир этманг. Қимки буни жоду деб билса,
Шу ондаёқ бу маконни тарк этсин ўша.

Леонт

Ишонамиз, мўъжизангни кўрсат.

Паулина

Музика!

Музика янграйди.

Уйғон, фурсат етди! Шунча тош бўлганинг бас!
Қўзғол, порлоқ қуёшни қуч, қафасни тарк эт!
Кел, севгию садоқатнинг оғушига ет!
Кел, муштоқмиз! Тошдек қотиш мурдаларга хос,
Тирикларнинг хосияти — ҳаракат, нафас.

Гермиона мармар шоҳсунадан тушади.

У қўзғолди. Қадам қўйди. Аммо чўчиманг.
Менинг ишим эса қанча шайтанатга ёт.
Унинг жисму жони шунча лиммо-лим ҳаёт.
Уни маҳкам тутинг, ундан сира ажраманг.
Ажрасангиз, ўлдирурсиз қайтадан, ҳайҳот.
Подшоҳим, қани энди қўлингиз беринг,
Шу қўлни деб сийнангизга аламлар сингди,
Қўлингизни кутмоқдадир ёрингиз энди.

Леонт

(Гермионани қучади.)

О, иссиқ-ку! Агарда шу жоду бўлса ҳам
Ишонарман унга тамом жону дил билан.

Поликсен

У қиролни ўпаяпти!

Камилло

Қучоқлаяпти!

Тирик! Нега сўзламайди, сукут қилади?

Поликсен

Қандай пинҳон юргани ва ўлим дастидан —
Қандай омон қолганини айтса бўларди.

Паулина

Шу чоққача кимки уни тирик деб айтса,
Алдоқчи деб атардингиз ўшани албат.
Аммо кўряпсиз, тирик, жим турар фақат!
Лекин сабр қилинг! — Қани, шаҳбону пошша,
Онангизнинг оёғига тиз чўка қолинг,
Оқ фотиҳа сўранг, унинг дуосин олинг —
Бекам, мана, қизингиз!

Ҳижрона Гермиона пойига тиз чўкади.

Гермиона

О, худолар, бу дам
Тўкингиш шу дилбандимнинг бошига карам!
Болам, сени ким қутқарди, ким нажот берди?
Қайда ўсдинг? Қандай қилиб отангни топдинг?
Мен Паулинадан, болам, эшитиб билдим,
Аполлон айтмишди сени топар деб нажот,
Сени деб тирикман, ёлғиз сени деб ҳаёт.

Паулина

Ҳаммасини айтиб берур мавруди билан!
Фақат ўтган аламларни хотирга олиб,
Мунаввар шу айёмни сиз қайғуга солманг.
Толеи ёр азизларим, саройга жўнанг.
Бахтингизга шерик бўлсин бутун халойиқ.
Мен бўлсам-чи, қуриган бир новдага қўнган
Етимча бир кабутардек жимжит қолурман,
Эргинамни йиғлаб-йиғлаб эсга олурман,
У•дунёда кўришарман энди у билан.

Леонт

Йўқ, йўқ, Паулина, сен ҳам қайғуни бас қил!
Менга ёр танладинг, сенга ижозат этдим,
Сенга ёр танлайин, энди ижозат этгил.
Сен ёримни қайдан топдинг, било билмадим,
Ахир мен ҳар куни унинг қабри бошида
Ибодатлар қилиб, ўксиб-ўксиб йиғладим,
Аммо сенга эр топишим қийинмас унча,
У сенга мунтазир.— Қани, келгин, Камилло,
Қўлингни чўз назокати, фазли, камоли,
Бирмас, икки шоҳга манзур бўлган санамга.
Сарой сари ёппасига юрингиз барча.
Гермиона! Сен оғамга қараялсанми?

Маъзур тутинг. Иккингиз ҳам мусаффордирсиз,
Мен тентакман. Мана, жоним, ёш куёвингиз,
У — шаҳзода, таңгриларнинг иродаси-ла
Қизимизга туташгандир қисмати.— Юринг,—
Азиз Паулина, бизга ўзинг йўл бошла,
Токи бориб, дастурхонга давра тутайлик,
Токи кечмиш йиллар, кечмиш давронлар оша
Кўрган-кечирганни бир-бир эслаб ўтайлик,—
Дўстлар, базми зиёфатнинг пайтидир роса!

Кетишади.

ҚИРОЛ ГЕНРИХ IV

ТАРИХИЙ ХРОНИКА

Биринчи қисм

ЖАМОЛ ҚАМОЛ

тарж имаси

ИШТИРОК ЭТУВЧИЛАР:

Қирол Генрих Тўртинчи.
 Генрих — Уэльс шаҳдозаси,
 Жон — Ланкастер шаҳзадаси. } Қиролнинг ўғиллари.
 Граф Уэстморленд.
 Сэр Уолтер Блент.
 Томас Перси, граф Вустер.
 Генри Перси, граф Нортумберленд.
 Генри Перси, лақаби Хотспер, унинг ўғли.
 Эдмунд Мортимер, граф Марч.
 Ричард Скруп — Йорк архиепископи.
 Арчибальд, граф Дуглас.
 Оуэн Глендаур.
 Сэр Ричард Вернон.
 Сэр Жон Фальстаф.
 Сэр Майкл — Йорк архиепископининг дўсти.
 Пойнс.
 Гедсхиль.
 Пето.
 Бардольф.
 Леди Перси — Хотспернинг хотини, Мортимернинг
 синглиси.
 Леди Мортимер — Мортимернинг хотини,
 Глендаурнинг қизи.
 Мистрис Куикли, — Истичипдаги майхона бекаси.
 Лордлар, офицерлар, шериф, буфетчи, майхона малай-
 лари, хизматкорлар, аравакашлар, йўловчилар ва хос
 маҳрамлар.

Воқеа ўн бешинчи асрнинг бошида Англияда кечади.

БИРИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Лондон. Саройда тахт ўрнатилган хона. Қирол Генрих тахтда ўтирибди. Атрофида тикка турган ҳолда шаҳзода Жон Ланкастер, граф Уэстморленд, сэр Ричард Вернон, сэр Уолтер Блент ва хос маҳрамлар.

Қ и р о л

Гарчанд ҳали исёнларнинг чеки кўринмас,
 Лекин пайтимасми энди тинчиб бир қадар,
 Келгуси зўр юришларга кўрсак тараддуд,
 Юришларки — юртимиздан йироқда кечар.
 Ватанимиз этиб энди ўз-ўзига қасд,
 Фарзандлари қони билан оғзин бўямас.
 Уруш-суриш далаларни айламас пайҳон.
 Хазон бўлмас туёқлардан топталиб гуллар.
 Машъум вабо юлдузидек ёниқ кўз билан
 Бир-бирига ўқрайишмас оға-инилар.
 Бундан буён бир қавмнинг асли-наслини
 Бир-биридан жудо этмас хунрезлик ва қон.
 Ватандошлар, тамом хешу ақрабо — бари
 Битта сафда туриб, бўлгай дўсту қадрдон.
 Уруш тиғи қини йиртиқ ханжар сингари
 Санчилмагай соҳибнинг ўз қуймичига.
 Бундан буён мақсадимиз — Исо мақбари,

Ҳамма бирдек отланамиз салиб юришга!
 Англия лашкарларин сафга тизамиз,
 Улар она қорнидаёқ ҳаққа етишган.
 Қўлларини кўкраклари узра хоч қўйиб,
 Ун тўрт аср бурун хочга михланган зотнинг
 Қутлуғ қадамгоҳи, азиз хоки покени
 Озод айламоққа гўё паймон этишган.
 Биз йил бўйи бу тўғрида сўзладик, аммо
 Иш юришмас, бир қадам ҳам жилмас жойидан.
 Шу масала юзасидан кечаги мажлис
 Қандай қарор қабул қилди, Уэстморленд?

Уэстморленд

Биз бу ишнинг эҳтиёжи-сарфи деб худди
 Олиқ-солиқ тайин этдик кеча, ҳукмдор.
 Лекин шунда Уэльсдан хабар етишди,
 Глендаур галалари ғавғо солди деб,
 Сардор Мортимерни жангда асир олди деб.
 Ҳалок бўлмиш унинг мингга яқин аскарари.
 Уэльснинг хотинлари ўлик танларни
 Шундоқ таҳқир этмишларки, сўзламоқ уят.

Қирол

Наҳотки шу ур-йиқитнинг хабари энди
 Ортга сураар мўлжалдаги юришимизни?

Уэстморленд

Фақат бумас ташвишларга ўраган бизни.
 Гольмдон этагида майдон талашмиш яктан
 Жасур Перси, ўша шону шуҳратли Хотспер
 Шотландия баҳодири Арчибальд билан.
 Отишманинг бизга етган овозасидан
 Жанг бошдаёқ ғоят қонли, қиронли бўлган,

Аmmo қандай якун топди — бизга қоронғу,
Зеро, чопар биз томонга от сурганида
Ҳали тугамаган, ҳали қизиб турган у.

Қ и р о л

Ҳозиргина келди бизнинг Уолтер Блент.
Устидаги чанг-чунгини қоққани ҳам йўқ.
Ҳаммангизни табриклайман: Дуглас енгилган,
Жанг майдони эса минглаб аскар жасади,
Офицерлар мурдасига қалашиб, тўлган.
Асир олинмишлар Дуглас вориси — Мордейк,
Граф Этол билан Меррей, Энгус ва Ментейс.
Хўш, биз учун буюк ўлжа, шойли бир зафар —
Эмасми бу ўзинг айт-чи, азиз биродар?

У э с т м о р л е н д

Шод бўларди шаҳзода ҳам бундоқ зафарга.

Қ и р о л

Эвоҳ, сўзинг ханжар бўлиб қадалур менга.
Ота Нортумберленд менинг ҳавасим қўзғар,
Қи ягона ўғли унинг шундоқ азамат.
Ўрмондаги адл қомат чинорга ўхшаб,
Мағрур боши бошқалардан бир карра баланд.
Қисмат арзандаси, аср ифтихори у.
Унинг қаршисида менинг Гаррим — лапашанг.
Қандай севиначдим, агар фаришта руҳлар
Нажот бериб, ўғилларни алмаштирсалар,
Ва менинг ўғлимнинг оти Перси бўлсайди,
Унинг ўғлин аташсайди Планагенет!
Йўқ, яхшиси ярага қўл урмаган маъқул.
Ҳа, дарвоқе, янгиликдан хабаринг борми?
Перси бермас эмиш менга асирларини,

Ундан чопар келиб, менга хабар қилдимки,
Топширмоқчи эмиш фақат Файф графини.

Уэстморленд

Унга амакиси Вустер ўргатмиш бунн,
Қайда имкон топса, сизга қилмиши — зиён.
Ҳотспер ёшмасми, кибру ҳаво кўрсатар,
Одоб билан андишани тарк этиб тамом

Қирол

Чақиртирдим, қилмишига жавоб беради.
Ва бу ишлар яна маълум муддатга қадар
Қуддус сари юришимиз ортга суради.

(Тахтдан қўзғалиб)

Сиз лордларга айтиб, дарров орқага қайтинг:
Чоршанба кун Унидзорда мажлис-машварат.
Олдимизда яна талай муаммолар бор,
Босиқ бўлиб, муҳокама этмоғимиз шарт.

Уэстморленд

Бош устига, шоҳим.

Карнайлар чалинади.

Чиқишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Лондон. Шаҳзода Генрихнинг хонаси.

Бир ёқдан шаҳзода Генрих, иккинчи ёқдан Фальстаф киради.

Фальстаф

Соат неча бўлди, Гарри?

Шаҳзода

Шароб ичавериб, қорин қўявериб, кундузлари бурчак-бурчаклардаги скамейкаларда ағанайвериб, миянг айниб қолибди, ўзингга алоқаси бўлмаган нарсаларни сўраб юрасан. Агар соат дегани — шароб тўла жом, дақиқалари — қовурилган жўжахўрозлар, чиқ-чиқи — чўри қизларнинг гурунги, рақамлари — майхона эшигидаги ёзувлар, саховатли қуёшнинг ўзи эса — қипқизил тўшакка чўзилган мунис ва қайноқ бир жонон бўлгандаям, бошқа гап эди, тушунардим, қизиқсанг бўларди. Аммо ҳозир у билан неча пуллик ишинг бор?

Фальстаф

Нақ нишонга урдинг, Гарри. Дарвоқе, бизга ўхшаш ашаддий киссавурларни кўпроқ кун қушларимас, тун қушлари деб аташса, ярашади. Кейин биласанми, жоним, сен қирол бўлганингда, худойим марҳаматингни омон сақласин... Узр, «аъло ҳазратингни» дейишим керак эди, негаки, худодан сенга марҳамат бўлмайди...

Шаҳзода

Наҳотки бўлмайди?

Фальстаф

Бўлмайди, дедим, вассалом, ҳаттоки, оддий бир нонуштага етгудек ҳам бўлмайди.

Шаҳзода

Майли, шундоқ бўла қолсин. Хўш, кейин-чи? Қисқароқ қил, қисқароқ!

Ф а л ь с т а ф

Хўш, десанг, жоним, сен соҳиби тахт бўлганингда шундоқ қилким, биздақа тун баҳодирларини кундузги талончилар, деб аташмасин. Биз учун ой ўрмончиларими ёки зулмат қоровулларими, деган рутбаи унвоилар жорий қил. Токи одамлар худди бизни денгизга ўхшаб, осмондаги ой паноҳида, унинг вазиятига қараб иш тутишади, деб иззат-эҳтиром қилишсин.

Ш а ҳ з о д а

Зап топиб гапирдинг. Талончилик қисматида ҳам денгизга ўхшаб кўтарилиш — пасайиш ҳолатлари бўлади. Масалан, душанба куни талончиликдан кейин тилла дегани кўпириб-тошади, лекин сешанба куни базми жамшиддан сўнг, у пасайиб қолади. Майхона зинасидан пасга думалатган саёзликдан кейин эса, шундоқ тўфон қўзғоладики, сеци худди дор баландлигига олиб чиқади.

Ф а л ь с т а ф

Худо ҳаққи, айтганларинг рост, бўталоғим. Ҳа, дарвоқе, менинг майхона бекачим ширингина бир оймча, шундоқ эмасми?

Ш а ҳ з о д а

Ҳақиқий асал, ошнам. Ҳа, айтмоқчи буқа терисидан тикилган нимча ширингина бир матоҳ, шундоқ эмасми?*

* Уша даврда Англияда маҳбусларга буқа терисидан тикилган нимча қийғизишган. (Тарж.)

Ф а л ь с т а ф

Бу қанақа майнавозчилик, сэр. Жин урсин, унақа нимча билан менинг нима ишим бор?

Ш а ҳ з о д а

Хўш, сенинг майхона бекачинг билан менинг нима ишим бор?

Ф а л ь с т а ф

Ахир, сен у билан неча бор ҳисоблашгансан.

Ш а ҳ з о д а

Ҳаққингни сўрамовдим шекилли?

Ф а л ь с т а ф

Тан бераман: унда ўзинг тўлагансан.

Ш а ҳ з о д а

Унда ҳам, бошқа гал ҳам нақд пулим бўлганда, ўзим тўлаганман. Чўнтагим қуриб қолганда эса, қарз олганман.

Ф а л ь с т а ф

Тўғри, сенда тортиниб туриш йўқ, сен тож-тахтнинг ҳақиқий ворисидек ҳаракат қиласан. Дарвоқе, менга айт-чи, сенинг подшолик даврингда Англияда кишиларни дорга осишдек ваҳшиёна одат наҳот бекор қилинмаса. Наҳотки, қонун деган нарса ёш ташаббускорликни аввалгидек бўғиб ётаверса? Менга қара, подшоликка чиққанингда ўғриларни осмай қўя қол.

Шаҳзода

Бўпти. Бу ишни сен бажарасан.

Фальстаф

Ростдан-а? Ҳимматингга балли. Қўрасан, мен ҳамиша тўғри ҳукм чиқазаман.

Шаҳзода

Сен ҳалитдан нотўғри ҳукм чиқаздинг. Мен сени судья эмас, жаллод қилиб тайинлайман.

Фальстаф

Шуниҳига ҳам шукур, Гарри. Сен нима десанг — шу бажонудил қабул қилавераман: турмага ясовул десанг ҳам майли, кийим-кечакларингга қоровул десанг ҳам — хўп.

Шаҳзода

Эгнимдан кўйлагимни ўмаришингга қулай бўларди-а?

Фальстаф

Менга қатл этилганлар эгнидан ўмарганим ҳам етиб ортарди. Кел бошқа нарсалар ҳақида гаплашмайлик. Бугун мен алланечук паришонман, юмдаланган мушукдай ёки қантариб қўйилган айиқдекман.

Шаҳзода

Ёки кемшик арслондек, ёки ошиқнинг дўмбирасидек.

Ф а л ь с т а ф

Ҳа. Еки Линкольншир сурнайнинг пишиллашидек.

Ш а ҳ з о д а

Еки айнаган қуён кабобидек, ёки Мурфильд ботқоғининг билчиллашидек.

Ф а л ь с т а ф

Ухшатишларинг беқиёс, аммо мен билган шаҳзодалар ичида энг беқиёси — ўзингсан. Лекин менга қулоқ сол, Гарри. Мени айнитишни бас қил. Уйлаб қара, иккимизга ҳам яхши ном деган матоҳ қақчалар зарур. Аммо уни қайдан оласан? Яқинда сени деб кўчада қирол маслаҳатчиларининг биридан эшитадиганимни эшитдим. У шундоқ тузлади, шундоқ тузладики, мен эсам қулоқ ҳам солмадим. Лекин у гапнинг сирасини айтди. Яна халойиқ олдида.

Ш а ҳ з о д а

Худди китобларда айтилганидек. Ақлу дониш кўчада дод-фарёд солади, аммо уни ҳеч ким эшитмайди.

Ф а л ь с т а ф

Бемаъни одатинг бор: китобларни нотўғри талқин қиласан, эшитган одам авлиё бўлса ҳам, йўлдан озади. Худо ўзи кечирсину менинг хулқ-атворимниям роса булғаладинг. Сен билан танийшмасимдан аввал мусичадек бегуноҳ эдим. Эндй гапнинг рости, энг беномусдан ҳам сал бундайроқман. Мен бунақа яшашни тарк этишим керак, худо ҳаққи, тарк этаман ҳам, агар тарк

этмасам, майди, мени аблаҳ деб атайвер. Дунёдаги бирор шаҳзода мени имонимдан ажрашга мажбур этолмайди.

Шаҳзода

Эртага зарур ақчани қайдан оламиз, Жек?

Фальстаф

Ихтиёр сенда, бўталоғим, биласан-ку, мендан иш қочиб қутулмайди. Ишончингни оқламасам, мени аблаҳ деб атаб, рицарлик шавкатидан маҳрум қилавер.

Шаҳзода

Хулқ-атворингни тузалиши ёмон кетмаяпти! Тақводорлик жазавасидан ўғриликка қараб!

Фальстаф

Ростданми, Гарри? Хўш, нима қилай, истейдодим шунақа. Ҳар ким ўз майдонида жавлон уради.

Пойнс киради.

Ана, Пойнс ҳам келиб қолди. Кўрайлик-чи, Гедсхиль бирор янги нарсанинг изига тушганмикин. О, дунёда адолат бўлганда, билмадим, дўзахнинг қайси алангали бурчаги бунга муносиб бўларди? Бу катта йўл бўйидаги қароқчиларнинг энг тасқараси.

Шаҳзода

Салом, Нед!

Пойнс

Салом, Гарри! Хўш, қилмишига пушаймон осий бандамиз нималар деб жавраяпти? Қанд қўшилган му-салласнинг аҳволи нечук? Жек, иблис билан имонинг устидаги музокараларинг нима бўлди? Сен уни муқад-дас жума куни бир қадаҳ май билан битта яхна хўроз оёғига алмаштирувдинг шекилли?

Шаҳзода

Сэр Жон сўзи устидан чиқади. Шайтон ҳақини ола-ди. Жек ақидага содиқ қолади. Иблисники — иблисга.

Пойнс

Ҳа, эсимда борида айта қолай. Жаноблар, жаноб-лар! Эртага эрталаб соат тўртда Гедс тепалигида йи-гин. Худди шу ердан художўйлар Кентерберига, савдо-гарлар пул-ақча билан Лондонга ўтишади. Мен сизлар-га ниқоб келтирдим. Ўз отларингиз бор. Гедсхиль биз-ни кутиб, Рочестерда тунайди. Эртага Истчипда базм қиламиз. Иш ўнғай, қийинчиликсиз битади. Бош қўш-ганларга — ҳамён тўла муллажиринг тайин, бош торт-ганларга — дор билан сиртмоқ ёр бўлсин.

Фальстаф

Борамизми, Гарри?

Шаҳзода

Ким? Менми? Уғриликка-я? Талончилик қилишга-я? Сираям бормайман.

Фальстаф

Демак, ўн шиллингни деб таваккал қилишга юрагинг бетламас экан-да? Биласанми, сенда номус деган нарсa йўқ. Йигит ҳам, оғайни ҳам эмассан, шаҳзода бўлишингга йўл бўлсин.

Шаҳзода

Ҳа, майли, таваккал, бир марта тентаклик қилсам— қилибман-да.

Фальстаф

Мана бу бошқа гап!

Шаҳзода

Таваккал; мен уйда қоламан.

Фальстаф

Қасам ичиб айтаманки, қирол бўлганингда шу қилишингга мен давлатга хиёнат қилиш билан жавоб бераман.

Шаҳзода

Вой-бўй, қўрқиб кетдик!

Пойнс

Сэр Жон, бизни шаҳзода билан холи қўй. Шундай далилларим борки, у, албатта, боради.

Фальстаф

Хўп. Сенга қувват, унга тавфиқ ато қилгай, Токи у ҳам чинакам шаҳзода деган ҳазил-мазаҳ йўлида умрида бир марта ўғрилиқ қилиши мумкинлигини тушунсин, Хайр. Мени Истчипда топасизлар.

Шаҳзода

Хайр, адо бўлган ёшлик! Алвидо, саратонда ёққан қор!

Фальстаф кетади.

Пойнс

Ана шунақа. Азиз, жондан азиз шаҳзодам, эртага биз билан юра қолинг. Мен бир ғалати ўйин қилмоқчиман, аммо ёлғиз ўзим эплашим гумон. Фальстаф, Бардольф, Пето ва Гедсхиль ҳалиги мўлжалдаги ишни бажаришади. Биз улар билан бормаймиз. Улар ўлжани қўлга киритишгач, биз ҳужум қилиб, улардан тортиб оламиз. Худо ҳаққи, бу аломат иш бўлди.

Шаҳзода

Бўпти. Аммо биз улардан йўлда қандай қилиб ажраб қоламиз?

Пойнс

Биз улардан эртароқ ёки кечроқ йўлга тушамиз. Учрашув жойини тайинлаймиз. Кейин ўша жойга бориш-бормаслик ихтиёримизда. Шунда улар ўзлари бошлашга мажбур бўлишади, ишни охирига етказишди дегунча, биз тикка ҳужум қилаверамиз.

Шаҳзода

Хўп, лекин улар бизни кийимларимиз, қурол-аслаҳаларимиз, отларимиздан таниб қолишади-ку.

Пойнс

Отларимизни кўришмайди. Мен уларни ўрмонга яшириб қўяман. Ниқобларни ўзгартирамиз. Қўйлақларни чакмонлар билан бекитамиз. Мен уларни тайёрлаб қўйганман.

Шаҳзода

Бас келиб бўлармикин? Улар тўрт киши.

Пойнс

Қўйсангиз-чи. Иккитаси ўлгудек кўрқоқ, дарров жуфтакни ростлашади. Учинчиси хавф-хатар туғилмагунча, ўзини ҳимоя қилишга бир уннаб кўради. Биз бир зумда уларни тумтарақай қиламиз. Аммо гап бунда эмас. Ҳамма гап зиёфат устида анави муттаҳам, мечкайнинг валақлаб гап сотишида. Кўрасиз, у, роса ўттиз киши ҳужум қилди, биз анақа-манақа жанг қилдик, деб айюҳаннос солади. Шунда авра-астарини очамиз— қанақа томоша бўлишини бир тасаввур қилинг-а!

Шаҳзода

Бўпти. Мен бораман. Ҳамма нарсани шайлаб, эртага Истчипга* келинг. Мен кечликни ўша ерда қиламан. Хайр.

* Истчип — Лондон кўчаларидан бирининг номи, у ерда кўплаб майхоналар, ошхоналар, қассоблик дўконлари жойлашган эди. (Тарж.)

Пойнс

Хайр, милорд. *(Кетади.)*

Шахзода

Мен биламан баҳойингиз, аммо ҳозирча
 Бир бепарво улфат бўлиб қараб тураман.
 Қуёш ҳар кун кўкда ибрат кўрсатур менга,
 У индамай тураверар, босса ҳам туман.
 Кейин бирдан тунни ҳайдаб, шуъласин тарар.
 Аввалгидан неча карра яшнаб-ярқирар.
 Биз ҳар куни байрам қилиб, очсайдик кўнгил,
 Ҳордиқ деган туюларди меҳнатдан мушкул.
 Лекин байрам деган бўлур аҳён-аҳёнда,
 Нодирлиги билан севинч қўзғатар қонда.
 Бас, бир куни мен ҳам нажот йўлини тутиб,
 Шу бетийиқ бебошликка бераман барҳам.
 Гарчанд ҳеч қимсага ваъда бермадим, лекин
 Ўзгарарман одамларни ҳангу манг этиб,
 Эътибор топарман элнинг наздида чиндан,
 Кечмишимда бўлган айбу қусурлар сабаб —
 Кўринарман кўзга яна равшан, мунаввар,
 Ахир, қора ёстиқ узра бир парча олтин
 Қандай жило берар, қандай кўз қамаштирар,
 Ҳозир неки совураман эрмак-ўйинда,
 Битта қўймай йиғиб-териб оламан унда.

(Кетади.)

УЧИНЧИ САҲНА

Лондон. Саройда мажлислар зали.

Қарнайлар чалинади. Қирол Генрих тахтда ўлтирибди, агро-
 фида — шахзода Жон, Нортумберленд, Вустер, Хотспер, сэр
 Уолтер Блент, рицарлар, соқчилар ва хос маҳрамлар,

Қирол

Шунча тоқат қилдим, шунча кўндим, чидадим,
 Балки қатъиятсиз бўлиб кўриндим баъзан.
 Аммоки сиз поймол этиб сабрим, чидамим,
 Тарк этдингиз одобни ҳам, андишани ҳам.
 Аммо ҳозир бўлинг, бирдан оловланаман!
 Гарчи пардек юмшоқ эдим, мойдек мулойим,
 Не бўлмасин, маъzur тутдим ювош, кўнгилчан,
 Оқибатда иззатимдан айрилиб қолдим.
 Сизга лутфи-назокатлар не эмиш... Ҳа-да,
 Қўполдирсиз, қўпол кучга қилурсиз сажда.

Вустер

Шоҳим, бизга сиздек қудрат, соҳиби даврон
 Қўпол кучдан сўз очмоғи жоизми эди.
 Сизнинг ўша қудрат учун бизнинг хонадан
 Қанча заҳмат чекди, қанча суянчиқ бўлди.

Нортумберленд

Ҳукмдорим...

Қирол

Вустер, бундан қорангни ўчир,
 Кўнглингдаги адоватинг кўзингда зоҳир.
 Ҳа-ҳа, кўп дағалсиз, тақсир. Ахир подшолар
 Қовоқ уйиб, боққанларни хушламайдилар.
 Ҳой, мен нима дедим сизга? Қаққайманг, боринг,
 Лозим бўлса чақирармиз ўзимиз кейин.

Вустер чиқади.

(Нортумберлендга)

Сиз бир нима демоқсиз, шекилли?

Нортумберленд

Шоҳим,

Асирларни беришдан бош тортди деб сизга
 Етказишган хабарлари — ғалат ва мубҳам.
 Уғлим ундоқ деган эмас ва демайди ҳам,
 Хуллас, сизга етиб келган ўша маълумот —
 Янглиш ёки хатодирким, бўлак гап эмас.

Ҳотспер

Асирларни беришдан мен бош тортганим йўқ,
 Не бўлганини айтай. Жангни саранжом этиб,
 Қиличимга суянганча, қорғин, бемадор.
 Ғазаб, шиддат, ташналикдан бир ёққа етиб,
 Ултирардим, келиб қолди қошимга бир лорд,
 Худди куёвтўралардек ясаниб олган.
 Соқоллари қиртишланган, юзлари силлиқ,
 Узини нақ олифта бир сувратга солган.
 Бир қўлида мўъжаз атир шишаси ҳам бор,
 Уйнарди у, ҳидлаб-ҳидлаб акса урарди,
 Бир нималар дерди, ҳиринг-ҳиринг куларди.
 Аскарларим шаҳидларни жанг майдонидан
 Олиб чиқишаркан, танбеҳ-эътироз этди:
 Хув, наридан олиб ўтинг, токи мурданинг
 Қўлансаси димоғимга урмасин, деди.
 Худди шундай йўл-йўлакай сайраб-бидирлаб,
 Асирларни беришимни талаб этди у.
 Биламан, бу қиролларнинг ҳуқуқи, ҳаққи,
 Лекин жаҳлим қўзғатмишди сайроқи тўти.
 Кейин, жароҳатларим ҳам ёниб турарди.
 Худо ҳақи, эслолмайман, мен беҳуд эдим:
 Асирларни бераман ё бермайман, дедим.
 Лекин жаҳлим қўзиб, жуда қутуриб кетдим.
 У ясанган эди, атир сочиб турарди,
 Замбараклар, талафотлар хусусида у

Бир беозор ойимчадек суҳбат қуради.
 Жа қулай деб тузатмоққа кантузияни,
 Мақтар эди спермацет деган доруни.
 Кейин афсус чекди, нечун жирканч, ярамас
 Селитрани ердан қазиб олишади деб,
 Ундан тирик жонга қирон солишади деб,
 Ахир, соғлик учун кони зиёндир ўша.
 Бир пайт, агар отиш-тутиш бўлмагандайди,
 Аскарликка кирардим, деб бидирлаб қолди.
 Йўқ, мен ҳазм этолмасдим бу машмашани,
 Жиддий жавоб айтишим ҳам унга маҳолди.
 Токи сунмагайсиз шунга мени гуноҳкор.
 Токи анув жаноб билан айтишганларим
 Утинаман, ўртамизда бўлмагай девор.

Б л е н т

Ҳукмдорим, унутайлик бу мажорони,
 Қаранг, далил-изоҳлар ҳам юмшатар уни!
 Гарри Перси сўз қотмасин қанчалар оғир,
 Не боисдан, қаердадир, яна кимгадир,
 Аммо айтганларин қайтиб олар экан, бас,
 Уша айтганлари ортиқ ҳеч нарса эмас.

Қ и р о л

У ҳозир ҳам асирларни бермоқчи эмас.
 Бунинг учун олдимизга шарт қўймоқда у,
 Қайноғаси Мортимерни сотиб олинг деб.
 Уша телба Мортимерни. Ахир маълум-ку,
 Лашкаримни атайлабдан маҳв этиб, ўзи
 Асир тушди қайнотаси — Глендаурга.
 Уша қўрқоқ, қочоқ энди менга не даркор?
 Ҳайф эмасми хазинани совурмоқ унга?

Ўз-ўзига чуқур қазди у хиёнаткор,
 Энди очдан ўлиб, тоғда кўмилсин қорга.
 Онт ичаман, мен ўзимга душман санайман —
 Кимки мендан бир чақалик ёрдам сўраркан
 Уша хоин Мортимерга, ўша ғаддорга.

Ҳотспер

Хоин! Хоин эса, кимга хиёнат этмиш?
 Хиёнатми магар жангда келмаса омад?
 Лекин бундоқ гап-сўзларга чекмоқ учун сад
 Кифоядир, шоҳим, бир зум эсга олинса
 Глендаур билан жангда яккама-якка
 Солишаркан, орттиргани неча жароҳат!
 Бир соатча давом этмиш қизғин солишув,
 Туриб берган иккиёқ ҳам мардона, хунхор!
 Бу орада нафас ростлаб жангчилар худди
 Северидан сув ичишган уч карра такрор.
 Дарё тўлқини ҳам ҳатто қалтираб турган,
 Ўзини нақ қамишзорнинг қўйнига урган.
 Ким ҳам шунча собит туриб чопарди шамшир,
 Қонга ботиб жанг қиларди айёрлик учун.
 Йўқ-йўқ, ўйин кўрсатмаган унда Мортимер.
 Таанти туриб, машаққатни бўйнига олган.
 Унга бўҳтон-ёзғириқлар этиш не даркор,
 Кейин буни хиёнат деб аташ ҳам бекор.

Қирол

Айтганларинг бошдан-оёқ уйдирма, бўҳтон,
 Глендаур билан сира солишмаган у.

(Урнидан қўзғолиб.)

Гар истаса, майдон аро яккама-якка
 Ҳатто иблисни ҳам мағлуб этар эди-ку,
 Шунча ёлғонладинг, уят эмасми сенга?
 Мортимердан сўз очишинг энди қатағон!

Менга асирларни жўнат, пайсалга солма.
 Нақ бошқача гаплашаман, иш бўлар ёмон.
 Ҳазиллашаётганим йўқ... Ҳа, Нортумберленд,
 Сизга рухсат, кетаверинг ўглингиз билан.

(Кетаётиб.)

Асирларни жўнат, кейин пушаймон бўлма.

Қарнайлар чалинади. Нортумберленд ва Ҳотспердан бўлак
 ҳ а м м а кетади.

Ҳотспер

Йўқ, мен жўнатмасман энди тилло берса ҳам.
 Орқасидан бораман, ҳа, не бўлса бўлар.
 Юрагимда борини шарт тўкиб соламан,
 Майли, олар бўлса, кейин бошимни олар.

Нортумберленд

Ҳой, сен жинни бўлдингми-а? Ўзингни босгил,
 Бундоқ қила кўрма. Ана, келар амакинг.

Ҳотспер

«Мортимердан сўз очишинг энди қатағон».
 Мен истайман, сўз очаман, сурон соламан.
 Чириб кетай, гар у билан бирга бўлмасам.
 Йўқ-йўқ, унга қоним, ҳатто жоним бераман,
 Тинчимасман, Мортимерни тахтда кўрмасам.
 Шу тахтдаким, савлат тўкиб ўлтирар ҳозир
 У лаънати Болинброк, нодон, тошбағир.

Нортумберленд

(Вустерга)

Қирол уни не аҳволга солибди, қара.

Вустер

Мен чиққанда не тўғрида сўз борди бунда?

Ҳотспер

Асирларни битта қўймай берасан, деди.
Мортимерни сотиб олиш шартини қўйдим:
У бўлса-чи, Мортимернинг эшитиб отин,
Сескандию қазабидан кўкариб кетди.

Вустер

Бўлмаса-чи, Мортимер у марҳум Ричарднинг
Валиаҳди қилиб тайин этилган эди.

Нортумберленд

Мен ҳам унда ҳозир эдим, эшитган эдим
Ричард ворис этиб уни, берганда фармон.
Кейин ўзи Ирландия устига юрди,
Кейин ортга қайтди — бунда қўзғолди исён.
Сўнгра тахтдан ағдарилди ва ўлдирилди.

Вустер

Шу қабоҳат юкини биз олдик бўйинга
Ва бутун дунё олдида шарманда бўлдик.

Ҳотспер

Эшитганим ростми? Қирол Ричард чинданам
Мортимерни ворис қилиб тайинлаганми?
Сиз ҳам унда бормидингиз?

Нортумберленд

Ҳа, ҳозир эдим.

Ҳотспер

Ундоқ бўлса, таажжубга асло ўрни йўқ,
 Энди менга аён, нима сабабдан қирол
 Мортимерни худди очдан ўлдирмоқ бўлар.
 Аммо сиз-чи, сиз қаёқда эдингиз? Нега,
 Нега унга тахт бердингиз, тож кийдирдингиз,
 Яхшиликни билмовчи бир лани кимсага?
 Нега шундоқ жиноятга бош қўшдингиз; бош?
 Магар эл наздида дор ё болтага ўхшаб,
 Ё жаллод кундаси, ёки арқонга монанд
 Қабоҳат малайи, қатл қуроли деган
 Шухрат қозонмоқлик сизга мақсад эдими?
 Ахир кўряпсиз, сиздек зотларни ҳатто
 Ярим чақага олмас бу эпчил ҳукмдор!
 Бу номусга чидармисиз маҳшаргача то?
 Ахир қилмишингиз ўқиб келажак авлод
 Бунга ишонмайди, бунга ишонмоқ маҳол:
 Шундоқ ишни қилмиш шундоқ аслзодалар.
 (Худо шоҳид, гуноҳкорсиз бунда қанчалар),
 Узиб ташлаб Ричард каби бир гули покни,
 Ўтқазгансиз тиканакдек Болинброкни*.
 Хўш, атиги шуми? Ахир, номус нақадар,
 Сизни қанча маломатга қўйган ўша зот
 Бугун ёд айламас, бугун калака этар,
 Ҳатто даргоҳидан қувиб ҳайдайди, ҳайҳот.
 Аммо ҳали номусингиз тикламоққа ҳам
 Номингизни оқламоққа кеч эмас зинҳор.
 Қилмишлари учун ўша безбет қиролдан
 Қасос олмоққа ҳам ҳали фурсатингиз бор.

* Болинброк — Генрих Тўртинчини у тактага ўлтирмасдан олдин шундоқ деб аташган. (Тарж.)

Сизни ҳалок этиб, тамом қутулмоқчи у,
Кечасиям, кундузиям — ўйлагани шу.
Шунинг учун...

Вустер

Бас қил, жиян, бир нафас тўхта.
Мен китобга боққан каби кўнглим қаърига
Кўз ташлайман ҳозир, сен ҳам кўрасан аён,
Унда кўпдан ўйлаб юрган ўйларим пинҳон.
У бир қўрқинч қадам бўлур, гоят серхатар,
Бир хатарким, жаҳаннамдек жарлик устидан
Ингичка бир найза қўйиб, ўтишга ўхшар.

Ҳотспер

Майли, мен ўтаман. Агар йиқилиб тушсам,
Шунда чўкишимни демак буюрмиш азал.
Қўрқинч, хавфу хатар менинг қонимни ёқар.
Қуён қуваламоқ эмас йигитлик расми,
Мен арслон овламоқни севаман асли.

Нортумберленд

Хатарли бир вазифани эшитдим, бас,
Хаёллари чарх уради, тўхтатиб бўлмас.

Ҳотспер

Биласизми, доврўқ учун, шараф-шон учун
Мен тирмашиб, ҳатто ойга чиқишим мумкин.
Мен ўзимни гирдобларга отарман ҳатто
Ва етарман ўпқонларнинг тубига ҳам то,
То бўлмагай майдон аро мендек мардона,
Фақат ўзим бўлсам дейман — танҳо, ягона.

Вустер

Худо шоҳид, осмонларда парвоз этар у,
Аммо ерга тушишни ҳеч хаёл айламас.
Диққатингни бир дақиқа сўрайман, жиян.

Ҳотспер

Амакижон, изн беринг...

Вустер

Мен сенга айтсам,
Шотланд асирларини...

Ҳотспер

Мен унга бермайман.
Ҳа, бермайман, ҳатто унинг жони — имони
Уша шотланд асирларга боғлиқ бўлса ҳам,
У битта ҳам мендан асир ололмас.

Вустер

Шошма.

Оғиз очишга ҳам ҳатто қўймайсан, жиян.
Майли, ўша шотландларни берма.

Ҳотспер

Бермайман.

Қўнглингиз тўқ бўлсин. Ахир истамади у
Товон тўлаб, Мортимерни озод этишни.
Ҳатто номини ҳам тилга олмангиз, деди
Мен-чи, ҳузурига кириб ухлаган пайти
Қичқираман Мортимернинг номини айтиб.

Иўқ!

Бу сўзни чуғурчуққа ёдлаттираман,
Кейин уни нобакорга тақдим этаман.

Вустер

Жиян, тингла. Сўз айтишга бер менга имкон.

Хотспер

Воз кечаман барча хоҳиш-тилакларимдан,
Фақат Болинброкнинг мен гашига тегиб,
Ундан даҳшатли бир қасос ола билсам, бас,
Бир стакан пиво бериб заҳарлар эдим
Мен ҳаттоки ўша Уэльс шаҳзодасини
Аммо қирол у ўғлини хушламас унча,
Ўлар бўлса, қутулдим, деб қувонар шунча.

Вустер

Хайр, жиян. Сен баҳарҳол ўзингни босиб,
Тинчиб олгин. Гаплашармиз кейин бафуржа.

Нортумберленд

Нима, кар бўлдингми, қандай жин урди сени?
Хотинчалиш ўжарликни қаёқдан олдинг?
Истамайсан бошқаларни эшитишни ҳам.

Хотспер

Болинброк хусусида сўз кетган маҳал
Уртанаман, тутақаман, чидаёлмайман.
Ногаҳонда кимдир қамчи солгандай бўлар,
Ёки куйган каби таним азобга тўлар,
Ёки бир газанда чақиб олгандай бўлар.

Шошманг, эсингизда бордир, Ричард даврида
 Қаср бор эди-жу, оти нимади ҳали,
 Эҳ, жин урсин, бор-ку анув Глостерширда,
 Қирол амакиси, ўша мажнуннамо Йорк
 Уз саройи билан унда турганди, хуллас,
 Уша ерда биринчи бор тизза букканман
 Шу масхара қирол — Болинброк олдида.
 Эҳ, лаънати! Номи тилим учида худди,
 Сиз ўша кун Ревенспергдан келгандингиз-ку.

Нортумберленд

Бэркли қасри эмасми?

Ҳотспер

Ҳа, ўшанинг ўзи.

Хушомадлар қилган эди менга ўшанда!
 Худди итдек оёғимга суйкалган эди!
 «Мен ҳам қайтарарман магар тахтга ўлтурсам».
 «Менинг Гарри Персим», «Менинг туғишган иним».
 Шайтон шарафласин сени, алдоқчи золим!
 Ҳа, шошмай тур ҳали, мени кечир, худойим!
 Мен гапимни тамом қилдим. Амаки, сўзланг.

Вустер

Йўқ, сен давом этавер.

Ҳотспер

Мен гаприб бўлдим.

Вустер

Уша шотланд асирлари ҳақида, ошна.
 Товон олмай, сен уларнинг барин озод қил.

Дуглас ұғли бу бебақо қимматинг учун
 Сенга лашкар йиғиб берар Шотландияда.
 Лашкар нега зарур, буни бир оз кейинроқ
 Баён этажакман сенга бир мактуб ила.

(Нортумберленга)

Сиз бўлса-чи, милорд, сиз ҳам қармоқ соласиз
 Ҳотспер банд бўлар экан Шотландияда,
 Ҳазрат руҳонийни роса қўлга оласиз.

Ҳотспер

Йорк епископини кўзда тутмоқдасиз?

Вустер

Ҳа.

Ахир Бристолда унинг туққан укасин
 Қатл этишганди, буни нечук унутгай.
 Лорд Скруп учун қасос олмоққа у шай.
 Бу бир тахмин эмас, сизга аниқ айтаман.
 Ҳаммаёқда қалашгандир ўтин, хору хас,
 Гурра ёниб кетар, фақат учқуң бўлса, бас.

Ҳотспер

Тутун ҳиди анқияпти. Сезиб турибман.

Нортумберленд

Аммо сен қушчани эрта чўчитиб қўйма.

Ҳотспер

Биз енгамиз. Бунга менинг ишончим комил.
 Шотландияликлар, Йорк ва сўнгра — Мортимер?
 Хўш, амаки, пайқадимми?

Вустер

Балли, пайқадинг.

Ҳотспер

Ажойиб бир режа.

Вустер

Энди қараб туриш йўқ.
Фақат исендадир нажот, қутулиш йўли.
Энди не қилмайлик, қирол бизнинг сиймода
Кўрар ёлғиз мухолифлар, норозиларни.
Хуллас, барчамизга барҳам бермагунча то
У хотиржам тура олмас, тинчимас асло.
Кўрдингиз-ку ҳозир, қандоқ чеҳраси хуфтон,
Бу — бўлажак савдолардан аниқ бир нишон.

Ҳотспер

Ҳа, ҳа. Аммо биз бу учун қасос оламиз.

Вустер

Хайр, жиян. Лекин сира ҳаддингдан ошма.
Мен ёзаман, ёзганимга қатъий амал қил.
Пайти келиб, топишаман Мортимер ила,
Яна Глендаур бўлур биз билан бирга.
Дуглас лашкарию сенинг аскарларингни
Битта жойга йиғиб, кўрик ясармиз унда.
Қўлга олингиз, деб фурсат қистайди бизни
Қўлдан бериб қўйган ўша қисматимизни.

Нортумберленд

Соғ бўл. Ғалабага менинг ишончим комил.

Ҳотспер

Хайр, соғ бўлинглар. Мен-чи, ором билмасман,
То жанговар лашкарларим жангга тизмасам.

Кетишади.

И К К И Н Ч И П А Р Д А

Б И Р И Н Ч И С А Х Н А

Рончестер. Мусофирхона.
А р а в а к а ш фонус кўтариб киради.

А р а в а к а ш

(Эснаб)

Эҳ-ҳе-ҳе! Тонг ёришиб қолибди-ку, соат ҳам тўртдан каммас, ўлай агар. Етти оғайни мўрининг устига етибди-ю, юклари ҳали ортилмаган. Ҳой, отбоқар!

О т б о қ а р

(саҳна ортидан)

Ҳозир, ҳозир!

А р а в а к а ш

Том дейман, эгарнинг остига теллик босиб юбор. Байтал шўрликнинг елкаси яғир бўлиб кетибди.

И к к и н ч и а р а в а к а ш

И к к и н ч и а р а в а к а ш киради.

Берганлари чириган нўхат билан ясмиқ, отнинг силласини қуритишдан бўлак гапмас. Лаънати мусофирхона! Робин ўлди-ю, шу-шу бу ердан барака кўтарилди.

Биринчи аравакаш

Сули қимматлашгандан сўнг бечоранинг бир марта ҳам очилиб кулганини кўрмадим. Марҳум учун бу балойи ногаҳон бўлди.

Иккинчи аравакаш

Бутун Лондон йўлидаги мусофирхоналар ичида бунақа расвоси йўқ: ҳаммаёқ ғиж-ғиж бурга. Баданимни моматалоқ қилиб ташлашди, ҳозир илондек олачипорман.

Биринчи аравакаш

Улар биринчи хўроз қичқирғи билан менга ташлаиб, шу-шу тонг отаргача қўйиб юборишмади.

Иккинчи аравакаш

Бу ерда тувак деган нарсанинг уруғи ҳам йўқ — қистаса, печкага қараб чоптиравер, бурга деган савил шундан кўпаяди-да.

Биринчи аравакаш

Отбоқар! Қаёққа йўқолди экан бу лаънати, ер ютур! Ҳой, бошингни чиқара қол энди!

Иккинчи аравакаш

Мен Черинг-Кроссга дудланган чўчқа гўшти билан икки той занжавил олиб кетяпман.

Биринчи аравакаш

Ана холос, куркалар саватда хўраксиз. қопти-ку, эслатганинг учун раҳмат, оғайни! Отбоқар, қар бўлиб

қолдингми? Қачон турасан, жин ургуб! Ҳозир бошингни ёрамиз, кейин мацца қилиб ётаверасан!

Гедсхиль киради.

Гедсхиль

Салом, аравакашлар! Соат неча бўлди?

Биринчи аравакаш

Чамаси икки бўлгандир.

Гедсхиль

Фонусингни бериб тур, отхонага бориб, бедовдан хабар олай.

Биринчи аравакаш

Гапингни қара-ю, «бериб тур» эмиш! Вой, хумпар-ей! Кўрганмиз сендақаларни!

Гедсхиль

(Иккинчи аравакашга)

Бўлмаса, сен бера қол.

Иккинчи аравакаш

Фонусни-я! Тушингни сувга айт. Аввал сени қандоқ осишларини бир томоша қилай, кейин бераман.

Гедсхиль

Ҳой, жин ургурлар, Лондонга қачон етиб бормоқчисиз?

Иккинчи аравакаш

Керак соатда. Ушанда муккасидан тушиб ухлашнинг айни палласи бўлади, хотиржам бўлавер. Қани, қудағайим Мегс, бориб хўжайинларни уйғотайлик. Улар йўлда йўлдош борлигига хурсанд бўлишади, юклари кўп.

Аравакашлар кетишади.

Гедсхиль

Қоровул!

Қоровул

(саҳна ортидан)

Киссавурлар айтганидек, тап-тайёрман, тақсир!

Гедсхиль

Янада яхшироғи, қоровуллар айтганидек. Улар бири иккинчисидан қолишмайди.

Қоровул киради.

Қоровул

Эртангиз хайрли бўлгай, мистер Гедсхиль. Кечаги тахминларим тўғри чиқди. Кентдан келаётган ўрмон эгаси ўзи билан икки юз фунт-стерлинг тилла олиб кетяпти. У бу ҳақда кеча ҳамроҳига ўзи иқрор бўлиб айтди. Ҳамроҳи бўлса, бож-хирож йиғувчига ўхшайди,

юки зил-замбил. Унда нималар борлигини ёлғиз худонинг ўзи биледи.

Гедсхиль

Бошимни гаровга қўйиб айтаманки, улар йўлда бир балога учрашади.

Қоровул

Бошингизни бошимга ураманми? Яхшиси, уни сиртмоққа деб асраб қўя қолинг. Гапнинг сираси шуки, йўлда улар учрайдиган биринчи бало ўзингиз. Лекин дордан қочиб қутулиб бўлсиз.

Гедсхиль

Намунча дор, сиртмоқ, деб валақлайверасан, ақмоқ? Осиладиган бўлсам, ёлғиз ўзим осилармидим. Енма-ён қўйиб, қари сэр Жонни ҳам осишади, у бир нима эмаски, кўзга чалинмай қолса. Шунақа шерикларим борки, эшитсанг, анграйиб қоласан! Улар бизнинг ҳунарни эрмак-ўйини учун қилишади, сиримиз очилгудек бўлса, ўшаларга доғ тушмасин учун шартта бекитишади. Йўқ, оғайни, мен ишимни билиб қиламан. Майдачуйда ўғриваччалар билан борди-келдим йўқ. Жулдурвоқи, ялангоёқ, бурни шишиқ, мўйлови ўсиқ, каллакесар, ҳар хил қаланғи-қасағилар бизнинг тенгимиз эмас. Бизда десаиғ нуқул олий аслзодалар, қароқчиликда мену сенга сабоқ берадиган шаҳар ҳоқимлари, хуллас, тош девор ортида юргандек ишни бемалол дўндираверасан. Биласанми, биз қирққулоқ гулларни узамизу кўринмас бўлиб юраверамиз.

Қоровул

Менимча, сизни кўринмас қилган қирққулоқ гуллармас, тун қоронғиси бўлса керак.

Гедсхиль

Бўпти. Қўлингни бер! Оғиз очмайсан. Ҳалол кишининг сўзи: ўлжадан улушингни оласан.

Қоровул

Ҳалол кишининг дейсизми? Йўқ, унда алдайсиз. Яхшиси, чинакамига, яъни муттаҳам-қаллоб бўлиб қасам ичаверинг.

Гедсхиль

Бўпти. Бор, отбоқарга айт, отимни олиб чиқсин. Хайр, эй ярамас!

Кетадилар.

ИККИНЧИ САҲНА

Гед тепаликлари ёнидан ўтадиган катта йўл.
Бошқача кийиниб олишган шаҳзода Генрих билан
Пойнс киради.

Пойнс

Бутазорга, бутазорга! Отини яшириб қўйганим учун
Фальстаф қутуриб юрибди.

Шаҳзода

Бекинсанг-чи.

Саҳнанинг ичкарисига ўтадилар.
Бошқача кийиниб олган Фальстаф киради.

Фальстаф

Пойнс! Ер ютгур Пойнс! Пойнс, дейман!

Шаҳзода

(олдинга чиқиб)

Эй, секинроқ. Намунча бақирасан, бақалоқ?

Фальстаф

Пойнс қани, Гарри?

Шаҳзода

У тепада. Мен ҳам кетдим.

(Яна саҳна ичкарисига юради.)

Фальстаф

Уша муттаҳам билан тағин топишганим учун шундоқ кунга қолиб ўлтирибман. Лаънати отимни етаклаб кетди-ю, аллақаяёққа яшириб қўйди. Яна бир қадам яёв юрсам, йиқиламан. Унда ҳар қалай анави ярамасни ўлдирганим учун дордамас, шу ерда ўз ажалим билан ўламан. Йигирма икки йилдирким, ҳар соат шу галамис билан юз кўришмайман, деб қасам ичаману лекин у мени илондек аврайди-қўяди. Худо ҳаққи, ёлгон айтсам, бўғилиб ўлай, у менга қандайдир муҳаббат доруси ичирган шекилли. Бўлмаса, бу нимаси ахир. Пойнс! Гарри! Илоё, гумдон бўлларинг! Бардольф! Пето! Яна бир қадам юрсам, илоё, очимдан ўлай. Эс

борида этакни йиғиб, уларга тупуриш керак, вассалом. Агар шундоқ қилмасам, дунё яралгандан бери овқатни тиши билан чайнаб ютган махлуқлар ичида энг тасқараси ўзимман. Менга саккиз газ нотекис йўл юриш етмиш чақирим текис йўл босишдан машаққат. Галамислар буни яхши билишади. Борди-ю, ўғрилар орасида ҳам виждон қолмаса, ҳолимиз не кечади? (Ҳуштак чуриллайди, Фальстаф ҳуштак чалиб жавоб беради) Хуу-ху-шт! Вабо кўтарсин сенларни! Отим қани, итваччалар? Отим қани деяпман, ўлаксалар?

Ш а ҳ з о д а

(олдинга чиқиб)

Жим, бақалоқ! Ерга ётиб қулоқ сол-чи, биров келмаяптимикин?

Ф а л ь с т а ф

Кейин мени кўтариш учун пашанг борми сенда? Кейин бутун Англия қироллигини берсанг ҳам ўз кучим билан ўрнимдан қўзғалмайман. Шаҳзода, жоним, отимни топиб бер.

Ш а ҳ з о д а

Эсингни йиғ, аҳмоқ! Мен сенга отбоқармидим!

Ф а л ь с т а ф

Бўлмаса, илоё ўз орденинг ипига ўзинг ўралиб ўл! Мени қўлга туширсалар, сенларни айтиб бераман. Сенларга атаб беҳаё бир қўшиқ тўқиб, истаган чорраҳада айттирмасам, мени шароб урсин! Ҳазил ҳам шунақа зил бўладими, яна пиёда юрганда.

Бир томондан Пойнс, иккинчи томондан Гедсхиль, Бардольф ва Пето киришади. Улар бошқача кийиниб олишган.

Гедсхиль

Тўхта!

Фальстаф

Афсуски, ҳали ўтирганимча йўқ.

Пойнс

Бу бизнинг айғоқчимиз. Ушанинг овози.

Бардольф

Хўш, не янгиликлар?

Гедсхиль

Белни боғланг. Ниқобларни шайланг. Тоғдан подшолик пуллари оқиб келяпти. У подшолик хазинасига тушади.

Фальстаф

Бекор гап, у подшолик шаробхонасига тушади.

Гедсхиль

Ҳаммамизга етади.

Фальстаф

Дор тагига ҳам элтади.

Шаҳзода

Сиз, тўртталангиз йўл торайган жойда уларни тўх-
татасиз. Мен билан Нед пастликка тушиб турамыз.
Борди-ю, сиздан қутулишса, бизга тугулишади.

Пето

Улар неча киши?

Федсхиль

Саккиз ёки ўнтача.

Фальстаф

Улар ҳужумга ўтиб, биз ҳимоячи бўлиб қолмасак,
гўрга эди.

Шаҳзода

Жаноб Жон Бақалоқ, қўрқяпсизми?

Фальстаф

Ҳа, албатта, бобонгиз Жон Қилтириққа етишга
бизга йўл бўлсин! Шундоқ бўлса ҳам қўрқаётганимиз
йўқ.

Шаҳзода

Биз буни синаб кўрамыз.

Пойнс

Айтмоқчи, Жек, отинг қўрадан нарида бойловда ту-
рибди. Керак бўлса, шундоқ ечасану миниб кетавера-
сан. Хўп, саломат бўл, уялтириб қўйма тагин.

Фальстаф

Ана, айтмадимми, яна эридим-қўйдим, ўлдирсаям
унга бармоғимни тегизмайман.

Шаҳзода

(Пойнсга секин)

Нед, плашчларимиз қаёқда?

Пойнс

(Шаҳзодага секин)

Шу орада. Қани, юринг.

Шаҳзода ва Пойнс кетадилар.

Фальстаф

Хўп жаноблар, омад ёр бўлсин! Ҳамма жой-жойига!

Бекинишади. Йўловчилар пайдо бўлади.

Биринчи йўловчи

Яна бир оз юрайлик. Отларимизни болакай етаклаб
тушаверади, унгача биз оёқнинг чигилини ёзамиз.

Уғрилар

Тўхта!

Иккинчи йўловчи

Е Исо, ўзинг асрагайсан!

Фальстаф

Бос уларни, оғиздан қонини оқиз! Ҳу, очкўз чигирткалар! Еганларингни едингми, текинхўрлар? Энди бошқалар есин! Бос уларни, терисини шил!

Биринчи йўловчи

Вой, талон-торож қилишди! Вой, ўлдиришди! Вой, бола-чақамиз билан адо бўлдики!

Йўловчилар қочишади, Бардольф, Гедсхиль, Пето уларни қувади.

Фальстаф

(Қиличини яланғочлаб, саҳнада у ёқдан-бу ёққа югуриб.) Талон-торож қилишдими, гушналар! Сандиқларинг, хумчаларингда қолгани-чи, ирkitлар? Қани, қимирланглар, тилла саночлар! Навқирон асрни еб-ямлашни кўрсатиб қўямиз сенларга! Балки ораларингда мўнтабар зотлар, суд ҳайъати аъзолари ҳам бордир! Суд ҳайъатини кўрсатиб қўямиз сенларга! (Кетади.)

Плаш кийиб олган шаҳзода Генрих билан Пойнс қайтиб киришади.

Шаҳзода

Ўғрилар ҳалол кишиларнинг дилларини доғлаб, қўлларини боғлашди. Энди ўз навбатида биз уларни шиламиз ва тақводорлик заҳматидан кўнгил ёзиш учун Лондонга жўнаймиз. Бир ҳафтагача гап-сўз, бир ойгача кулгу мазах, то ўлгунча ҳазил-ҳузулга баҳона топилди.

Пойнс

Яширинайлик. Улар келишяпти.

Бекинишади. Фальстаф ва Пето қоп елкалаб қайтиб
киришади.

Фальстаф

Қани, йигитлар, бўлишиб оламиз-да, тонг отмасдан
отларга миниб, жўнаб қоламиз. Шаҳзода билан Пойнс-
нинг қўрқоқлигига энди ҳам ишонмасаларинг, бу дун-
ёда адолат йўқ экан, вассалом. Пойнсда ёввойи ўрдак-
ча ҳам юрак йўқ.

Ўлжани бўлишаётганда шаҳзода билан Пойнс уларга хужум
қилади.

Шаҳзода

Пулни ташла!

Пойнс

Ярамаслар!

Гедсхиль, Бардольф. Пето дарҳол, сўнг жиндак қарши-
лик кўрсатиб, Фальстаф ҳам ўлжани ташлаб қочади.

Шаҳзода

Қудайгина қўлга тушди. Йўлга тушайлик.
Тумтарақай қочишди-ку, тарқаб кетишар.
Нега десанг, бир-биридан олишар ҳадик,
Бир-бирини қоровул деб гумон этишар.
Энди йўлга тушайлик, Нед. Шўрлик Фальстаф.
Роса терлаб-пишиб, этар, тупроқларни нам.
Ўнга менинг кулгим қистар ва ачинаман.

П о й н с

Қандай бұқирди у! Зотли буқами дейсан!

Кетадилар.

УЧИНЧИ САХНА

Уоркуорт. Қасрда бир хона.

Қўлида мактуб билан Ҳотспер киради.

Ҳотспер

(Ўқийди)

«Ўз тарафимдан шуни маълум қилмоқчиманки, милорд, хонадонингизга бўлган муҳаббатим нуқтаи назаридан сиз билан бирга бўлишни ўзимга қувонч деб билардим»*. Қувонч деб билармиш! Нега бўлмасам, ўша қувончга ўзини мушарраф этмайди? Хонадонимизга бўлган муҳаббати нуқтаи назаридан! Аммо афтидан у ўз омборларини бундан ҳам кўпроқ севади. Хўш, яна ўқийлик-чи. «Сиз қўл урмоқчи бўлган иш—хатарли». Шубҳасиз. Дунёда ҳамма нарса хатарли. Тоза ҳавога чиқиш ҳам, ичкилик ичиш ҳам, ётиб ухлаш ҳам. Ҳа, аммо тушунсангиз-чи, аҳмоқзода милорд, биз хавф-хатар деб аталган ўша тиканакзорда роҳат-фароғат гунчасини узамиз. «Сиз қўл урмоқчи бўлган иш—хатарли, сиз таъриф-тавсиф қилиб ёзган дўстларингиз ишончли эмас, вақт ҳам ноқулай, фитна-хуружингиз замирида шу қадар кучли бир душман билан курашмоққа етарли асос ҳам йўқ». Сиз шундоқ деб ўйлайсизми? Шундоқ деб ўйлайсизми? Бўлмаса, эшитинг: фирт қўрқоқ, қип-қизил

* Ҳотспер ўз иттифоқчиси, граф Денбар Мрачнинг мактубини ўқийди. (Тарж.)

аҳмоқ ва бунинг устига, пихини ёрган алдоқчисиз. Вой, тентак! Тангрига қасам ичиб айтаманки, бунақа пухтапишиқ хуруж бўлмаган. Дўстлар садоқатли ва синашта. Ажойиб фитна, ажойиб дўстлар, катта орзу-умидлар. Ҳа, ҳа. Аломат бир фитна, аломат, дўстлар! Вой, сен тошюрак ҳайвон! Агар фитна маъқул бўлмаса, нега уни архиепископ ҳазратлари қувватлайди? Вой, сен шайтон, шалпайган товуқ, қани энди, хотинининг елпугичи билан бошини уриб ёрсанг! Отам-чи, амаким-чи, ўзим-чи? Хўш, биз исёнда қатнашмаяпмизми? Магар лорд Эдмунд Мортимер, архиепископ Йорк ва Оуэн Глендаур биз билан бирга эмасми? Нима, Дугласни унутиб қўйдингизми? Улар келаси ойнинг нақ тўққизинчи куни бизга қўшилишлари ҳақида ёзма ваъда беришмадимми? Ҳатто айримлари ҳалитдан юриш бошламадимми? Хўш, бу беимон мажусий нималар деяпти ўзи? Энди у қўрқоқ қиролга бориб, ҳаммасини оқизмай-томизмай етказадил! О, шундоқ бир ажойиб режани анави латтачайнарга ошкор этганим учун ўзимга шапалоқ тортишга ҳам тайёрман. Падарига лаънат! Чақса чақавермайдим. Биз тайёرمىз. Мен бугуноқ йўлга чиқаман.

Л е д и П е р с и к и р а д и .

Салом, Кет. Мен икки соатдан сўнг жўнаб кетаман.

Л е д и П е р с и

Жоним, нима бўлди, нега қовоғинг солиқ?
 Нима гуноҳ қилдим, мана, икки ҳафтаким,
 Бир қайрилиб қарамайсан чеҳрангни очиб?
 Айт, нимадир сени бундоқ хаёлга солган,
 Хаёлларга солиб, тамом тинчингни олган?
 Сабаб нима — ўй сурасан ер боқиб оғир,

Ва ногаҳон сесканасан — сабаб нимадир?
 Еноқдаги қизилликни қаён йўқотдинг?
 Менинг жону жаҳонимсан, ахир, сўйлагил,
 Нега бундоқ машаққатли ўйларга ботдинг?
 Кеча ҳузурингга кирдим. Ухлаб ётардинг.
 Ғудурлардинг, сўзингда: жанг, қурол-аслаҳа.
 Отинг юлқинарди гўё «жилов тортардинг»
 Ва уйқунгда қичқирардинг: «Йигитлар, олға!»
 Айқаш-уйқаш сўзларингни тингладим. Нуқул
 Ҳужумлару пистирмалар, тўсиқ-деворлар,
 Асирлар, ўликлар, хуллас, фарқ айламишди
 Даҳшатли жанг майдонида нима бўлса — шу!
 Манглайингдан маржон-маржон тер қуйиларди,
 Тўлқинли сув юзидаги кўпиклар каби,
 Юзларингда ифодалар юз товланарди,
 Гоҳ оқариб кетар эдинг, гоҳи қорайиб.
 Булар бари нима демак? Нималар пинҳон
 Бу безабон белгилар-да? Билайн уни.
 Эрим менга юрагини айласин аён,
 Айламаса, демакки у севмайди мени.

Ҳотспер

Ҳой, эшикда ким бор? Кирсин!

Хизматкор киради.

Мактубни олиб,

Жўнадими Жильямс?

Хизматкор

Ҳа, бир соат бурун.

Ҳотспер

Батлер судьялардан менга от келтирдими?

Хизматкор

Ҳа, келтирди. Биттасидан.

Ҳотспер

Саманми, жийрон?

Хизматкор

Жийрон, тақсир.

Ҳотспер

Жийрон бизни давлатга элтар.

Айт ҳозироқ эгарлашсин. О, Espérance*
Батлер отни шайлаб, мени эшикда кутсин.

Хизматкор кетади.

Леди Перси

Хўш, жонгинам?

Ҳотспер

Нима, жоним?

Леди Перси

Сени бу ердан

Элтаётган нима?

* Espérance — французча «умид», Перси хонадонининг гербида битилган шиор. (Тарж.)

Ҳотспер

Мени элтар тулпорим.

Леди Перси

Вой, сен, маймун — масхаравоз, ўйинни бас қил!
 Чегара йўқ сенинг турфа найранглариңга.
 Гарри, ишларингни мен ҳам билмоқ истайман,
 Менга туюларки, яна акам Мортимер
 Писта пўчоғидан кема қурмоқчи бўлар,
 Сендан мадад кутар, сенга умид боғлаган?
 Агар шунга кўниб, унинг измини тутсанг
 Ва шу йўлдан кетсанг...

Ҳотспер

Йўғ-ей? Яёвми? Қандоқ?

Леди Перси

Кўп товланаверма бундоқ, тўти қақилдоқ!
 Қани, менинг саволимга жавоб айлагин,
 Бармоғингни чиқазаман бандидан лекин.

Ҳотспер

Кўй, қўйвор, дейман! Мендан нима истайсан?
 Сени севаманми? Аён, севишим гумон.
 Упишлару қучишларнинг мавсуми ўтди,
 Қўғирчоқ ўйнашга энди йўқ менда имкон.
 Бугун, билсанг, синдирилган тилла тож билан
 Пачоқланган бурунларга эҳтиёж баланд...
 Қачон от беришар менга, ўзинг инсоф эт,
 Ҳой, кет, нима бўлди сенга? Нима дейсан. Кет?

Леди Перси

Шунақами? Демак, мени севишинг гумон?
 Деганларинг чинми? Майли, севмай қўя қол.
 Худди сенга ўхшаб жавоб берурман мен ҳам.
 Йўқ, ростдан ҳам севмайсанми, совудинг, ёҳу?
 Очиқ гапир, чинингми ё ҳазилингми бу?

Ҳотспер

Юр, ҳовдига чиқайлик. Мен жўнаш олдидан
 От устида туриб, сенга ичайин қасам,
 Сеникиман, ўлгунимча сенга содиқман,
 Аммо сен ҳам ваъда бергин, сўрамагайсан —
 Мендан, яна қаёққа, деб. Аёндир бешак,
 Баски, кетяпман — демак кетишим керак.
 Мен кетарман бугун сени бунда қолдириб.
 Оқиласан, аммо ақлинг ўзингга лойиқ,
 Садоқатли рафиқамсан, аёлсан лекин,
 Фақат билмаганингни сир тутишинг мумкин.
 Мен ҳам шундоқ чегарага риюя қилдим.

Леди Перси

Шундоқ чегарага?

Ҳотспер

Ҳа, бу муқаррар бир ҳол.
 Бириси кун менга етиб оласан, шунда —
 Барча сирдан хабардор ҳам бўласан унда.
 Розимисан?

Леди Перси

Рози бўлмай, не иложим бор.

Кетадилар.

ТУРТИНЧИ САҲНА

«Тўнғиз бош» майхонасида бир хона. Шаҳзода Генрих киради.

Шаҳзода

Вой, ортиқ чидаёлмайман, Нед, қарашвор! Димиққан хонадан чиқ энди. Кулдиравериб, тинка-мадоримни қуритишди.

Пойнс киради.

Пойнс

Қаёққа йўқолиб қолдинг, Гарри?

Шаҳзода

Тўрт нафар заранг бош билан, тўрт нафар заранг бочканинг даврасида эдим. Мен жамиятнинг туб-тубига гача тушиб, майхонанинг ҳамма малайлари билан ағанаб ичишдим. Биласанми, исмлари қанақа? Том, Дик ва Френсис. Гарчи мен ҳозирча Англия қиролимас, бор-йўғи Уэльс шаҳзодаси бўлсам-да, улар учун лутфу назокатлар подшосиман, негаки Фальстафга ўхшаб бурнимни жийирмайман. Аксинча, оддий хокисорман, яъни кўнглим очиқ. Тож кийганимдан сўнг менга бутун Истчип гумашталари ҳомийлигини таъминлаймиз, деб ваъда қилишди. Айтмоқчи, уларнинг сўзларини эшит. «Ичайлик» ўрнига «қизаришайлик» дейишади. Кружкани бир кўтаришда қуритиш керак, кимда-ким орада нафасини ростлаеа, «бошқатдан ўйнасин» деб ҳар ёқдан қичқиривади ва қайта қуйишни талаб қилишади. Хуллас, чорак соат ичида улар билан шу қадар элакишиб кетдимки, энди истаган фуқаро билан истаганча ичишиб, отамлаша оламан. Афсус, Нед, бўлмаганинг.

Менга қара, шакарим... ҳа, айтмоқчи. Мана сенга бир чақмоқ қанд, буни кенжа малай қўлимга зўрлаб тутқазди. У шунақаларданки, инглиз тили бўйича билгани икки-уч калима, холос, масалан: «саккиз шиллингу олти пенс», «марҳамат», «ҳозир, ҳозир», «ярим ой кабинетига ширин мусаллас» ва ҳоказолар. Хуллас, шунақа гаплар, энди нега чақирганимни эшит. Фальстаф келгунча бирор эрмак топиб турайлик. Сен қўшни хонага чиқ. Мен кенжа малай билан бояги чақмоқ қанд хусусида гап бошлайман. Сен «Френсис» деб уни тўхтовсиз чақираверасан, токи якки ўртада қолиб, менинг барча саволларимга «ҳозир, ҳозир» дейишдан бўлак чораси қолмасин. Эшикка чиқ. Машқ қилиб кўрамиз.

Пойнс чиқади.

Пойнс

(Саҳна ортидан)

Френсис!

Шаҳзода

Аъло!

Пойнс

(Саҳна ортидан)

Френсис!

Френсис киради.

Френсис

Ҳозир, ҳозир, сэр! Ральф, қирмизи хонага қарай қол.

Шаҳзода

Бу ёққа кел-чи, Френсис!

Френсис

Нима истайдилар, милорд?

Шаҳзода

Френсис, яна югурдак бўлиб қанча хизмат қиласан?

Френсис

Беш йил, худо ҳаққи, сўзим чин, агар ҳисоблайдиган бўлсак...

Пойнс
(Саҳна ортидан.)

Френсис!

Френсис

Ҳозир, ҳозир, сэр!

Шаҳзода

Беш йил! Ё тангрим, шунча муддат ичида идиш-товоқ жонга тегса керак. Менга айт-чи, Френсис, хўжайинингга қараб тураверасанми? Муддатидан олдин жуфтакни ростласанг, нима қилади?

Френсис

О сэр, мен Англиядаги жамики инжили шарифларга қасам ичаманки...

Пойнс

(саҳна ортидан.)

Френсис!

Френсис

(кетмоқчи бўлиб.)

Ҳозир, сэр.

Шаҳзода

Ешинг нечада, Френсис?

Френсис

Ҳозир ҳисоблайман. Майрамазонда...

Пойнс

(саҳна ортидан.)

Френсис!

Френсис

Ҳозир, сэр. (Кетмоқчи бўлиб.) Бирпас сабр қилинг, милорд.

Шаҳзода

Фақат бир дақиқа, Френсис. Мен ҳалиги, ўзинг менга берган чақмоқ қанд хусусида. У бир тийинлик қанд эди шекилли, шунақами?

Френсис

(изига қайтиб.)

Афсуски, икки тийинлик эмасди.

Шаҳзода

Мен ўшани деб сенга истаган пайтингда нақд минг фунт бераман.

Пойнс

(саҳна ортидан.)

Френсис!

Френсис

Ҳозир, ҳозир.

Шаҳзода

Ҳозир дейсанми, Френсис? Йўқ, бесабр бўлма. Ҳозирмас. Аммо эртага ёки келаси пайшанба куни, марҳамат. Лекин Френсис...

Френсис

Лаббай, милорд.

Шаҳзода

Лекин бир шартим бор. Анави чарм камзул кийиб, шиша тугмалар қадаб, сочини хўрознинг тожидек диккайтириб олган, қизил узук тақиб, боғичли қора пайпоқ кийган, испан терисидан сумкаси бор, ширинсухан жанобни бошлаб шилишинг керак.

Френсис

Ё худойим, кимга шама қиляпсиз, сэр?

Шаҳзода

Демак, сизларда ичиш учун қизил мусалласдан бошқаси йўқ экан-да. Эҳтиёт бўл, Френсис, нимчангни суркаб олма. Йўқ, аъло ҳазратим, Барбаристонда бу рўй бермас эди.

Френсис

Маъзур тутинг, милорд, тушунмаяпман.

Пойнс

(саҳна ортидан.)

Френсис!

Шаҳзода

Марш, алвасти! Сени чақиришяпти. Эшитмаяпсанми? (Шаҳзода ва Пойнс уни дамба-дам чақира бошлайдилар. У гоҳ у ёққа, гоҳ бу ёққа югуради.)

Буфетчи киради.

Буфетчи

Бу қанақаси? «Френсис» деб чақиришсаю сен бунда қаққайиб турсанг? Қани тезроқ, анави хонага, меҳмонлар ёнига югур!

Френсис кетади.

Милорд, кекса сэр Жон билан беш-олти киши келди. Қиришсинми?

Шаҳзода

Ҳа, бирпас туриб.

Буфетчи кетади.

Пойнс!

Пойнс киради.

Пойнс

Ҳозир, ҳозир, сэр!

Шаҳзода

Фальстаф бошқалар билан эшикда кутиб турибди. Ҳозир қанақа томоша бўлишини тасаввур қиласанми?

Пойнс

Бир мазза қиларканмиз-да. Хўш, малай билан ҳазилингиз қандай тугади?

Шаҳзода

Ҳозир калламга шунақа бир кулгили фикр келдики, дунё дунё бўлиб бунақасини кўрмаган.

Френсис шароб кўтариб киради.

Соат неча бўлди, Френсис?

Френсис

Ҳозир, ҳозир.

(Кетади.)

Шаҳзода

Ажабо, сўзни бир тўтича ҳам билмайдиган мана шу болани аёл киши туққанми ўзи? Туриш-турмуши— зинапоя бўйлаб у ёқдан-бу ёққа югуришу айтар сўзи— майхона ҳисоб-китоблари, холос. Ана, кўряпсанми, мен ҳали ўзимни босиб олганимча йўқ. Менга Перси Ҳотс-перга, шимолнинг ўша «колов товони»га етишишга йўл бўлсин. У эрталабданоқ юзтача шотландни чўзилтириб, нонушта олдидан қўл юваркан, хотинига ҳасрат қилади: «Бу осойишта ҳаёт жонимга тегиб кетди, чинакам ишга чанқовман». Хотини сўрайди: «Азизим Гарри, бугун неча кишини ўлдирдинг?» «Саманни суғоринглар»,— дейди у ва бир соатдан сўнг жавоб беради. «Қўпмас, ўн тўрттасини. Э, шу ҳам иш бўптию». Энди Фальстафни чақириш мумкин. Мен Гарри Перси бўламан, анави махлуқ эса Мортимер хоним, яъни, менинг хотиним бўла қолсин. Ароқхўрлар қичқиргандек: «Pivo!» Қани, бу ёққа судранглар ўша қийма дўлмани, мой тепани тортинглар бу ёққа!

Фальстаф, Гедсхиль, Бардольф, Пето ва

Френсис кирадилар.

Пойнс

Салом, Жек. Қаёқларда юрибсан?

Фальстаф

Кўрқоқларга қирон ва лаънатлар! Омин, илоҳи шундоқ бўлсин. Бир стакан шароб, йигитча! Мен энди сенларга ўртоқ эмасман. Тўқийман, пайпоқ ямайман, кашта тикаман— мана, менинг машғулотим. Ҳа, ҳа.

Мен сенга айтдим шекилли бир стакан шароб деб, галварс? Дунёда мардоналик қолмабди.

Френсис шароб тутади. Фальстаф ичади.

Шаҳзода

Сен сира ёз қуёшида билқиллаб эриган бир товоқ сариёғни кўрганмисан? Манави терга ботган харсанг тошга бир қараб қўй.

Фальстаф

Шаробга оҳак қўшибсан, муттаҳамлар!*
(*Сепиб юборади.*)

(*Сепиб юборади.*)

Френсис кетади.

Ҳаммаёқда нуқул қаллоблик. Аммо кўрқоқлар галаси оҳак қўшилган шаробдан ҳам баттар. Лаънати кўрқоқлар! Қари Жек, сен собит туравер! Улсанг, имонинг бутун кетади. Агар дунёда мардлик, ҳақиқий мардоналикдан асар қолган бўлса, мени шўрбалиқ, деб атай қолинг. Бутун Англияда дорга осилмаган учта ҳам ботир қолмаган. Биттаси тўлишиб, қариб боряпти, худо, уни паноҳингда асра. Нимасини айтасан, дунё расво бўлди-қўйди. Нега мен бўзчи бўлмадим? Бўзимни тўқиб, оятларни ўқиб юраверардим. Илоё, кўрқоқларга қирон келсин.

Шаҳзода

(*Фальстафга яқинлашиб.*)

Нималар деб жавраяпсан, жун халта?

* Майхона эгалари нордонлигини камайтириш учун ёмов шаробга оҳак қўшишган. (*Тарж.*)

Фальстаф

Қиролзода эмиш, сени қараю! Битта ўқлоғи билан ўзингни ҳам, ўзингга қўшиб фуқароларингни ҳам бир гала гоздек қийқиратиб, мамлакатингдан қувмасам, мен ҳам юрган эканман. Уэльс шаҳзодаси эмиш, сени қараю!

Шаҳзода

Вой, қари тўнка-ей, бу нима деганинг гағин?

Фальстаф

Хўш, сенлар қўрқоқлик қилмадиларингни, сен билан Пойнс?

Пойнс

Мени яна бир бор қўрқоқ, деб кўр-чи, қорнингни ёраман, сен текинхўрни!

Фальстаф

Сени қўрқоқ дейишми? Улсам ўламанки, унақа демайман. Бунинг ҳожати ҳам йўқ. Сенга ўхшаб қочишни ўрганиб олишим учун мен минг фунт беришга ҳам тайёрман. Жаноблар, белларингиз роса хипча экан. Эҳтимол шунинг учундир, одамларга орқа ўгирганда, уялиб-нетиб турмайсиз. Шу ҳам мададкорлик бўлдию. Жин урсин бунақа мададкорликни! Менга хавф-ҳатарга тикка қарайдиган йигитлар керак. Бир стакан шароб, йигитча. Эрталабдан бери бир қатра ҳам тотганим йўқ, ўлай агар.

Ш а ҳ з о д а

Ҳозиргина ичдинг, ҳатто лабингни ҳам артганингча йуқ.

Ф р е н с и с бошқа стакан кўтариб киради.

Ф а л ь с т а ф

Аҳамиятсиз. (Ичади.) Илоё, кўрқоқларга қирон келсин!

Ф р е н с и с кетади.

Ш а ҳ з о д а

Хўш, нима демоқчи бўласан?

Ф а л ь с т а ф

Демоқчиманки, биз тўртовлон кеча кечқурун нақд минг фунт ақчани қўлга киритдик.

Ш а ҳ з о д а

Қани ўша ақчалар, Жек? Чўз бу ёққа.

Ф а л ь с т а ф

Қани ўша ақчалар эмиш! Биздан тортиб олишди. Тўртталамизга юз киши ҳамла қилди.

Ш а ҳ з о д а

Наҳотки юз киши?

Ф а л ь с т а ф

Унтаси билан юзма-юз туриб икки соат олишган бўлмасам, мени аблаҳи лани деб атайвер. Бир бало

қилиб, қутулиб қолдим. Найза билан нимчамнинг саккиз еридан, иштонимнинг тўрт жойидан илма-тешик қилишди. Қалқонимни галвир қилиб ташлашди, қиличим дастаррага ўхшаб қолди. Мана, кўриб қўйинг! (Қиличини кўрсатади.) Мен қўлимга қурол олганимдан буён бунақа жанг қилмаганман. Лекин бари бекор кетди. Илоё, кўрқоқларга қирон келсин! Сўранг, бошқалар ҳам айтиб беришсин. Ҳақиқатдан зарра тойишса борми, улар — жаҳолат болалари, касофат бандалари, вассалом.

Ш а ҳ з о д а

Хўш, жаноблар? Нима бўлди ўзи?

Г е д с х и л ь

Биз тўрттовлашиб ўн кишига ҳужум қилдик.

Ф а л ь с т а ф

Йўқ, кам билан ўн олти киши эди, милорд.

Г е д с х и л ь

Тутиб, қўлларини боғладик.

П е т о

Йўқ, йўқ, боғламадик.

Ф а л ь с т а ф

Бекорларни айтибсиз, биз уларни боғладик, битта-битталаб боғладик. Елғон айтсам, майли, мен яҳудий, энг қадимий яҳудий бўла қолай.

Гедсхиль

Улжани бўлишаётганимизда олти ёки етти киши етиб келиб, бизга тикка ҳужум қилишди.

Фальстаф

Улар ҳалигиларнинг қўлларини ечишди. Уларга яна янгилари келиб қўшилаверди.

Шаҳзода

Сиз ҳаммаси билан солишдингизми?

Фальстаф

Балли, ҳаммаси билан! Бу ёғи қандоқ тушунишга боғлиқ. Агар элликтаси билан солишмаган бўлсам, мени бир бойлам сабзи, деб атайвер. Бордию бечора кекса Жекка ташлангани эллик икки ёки эллик учдан кам бўлса, майли, мен икки оёқли махлуқ эмасман.

Шаҳзода

Ҳайтовур, улардан бирортасини ўлдириб-нетмагандирсан, худо асрасин.

Фальстаф

Ҳа, бундоқ пайтда тангри таоллога илтижоларинг фойдасиз. Иккитаси шундоқ кўз ўнгимда тузланди-қолди. Яна иккитаси, плаш кийган икки аблаҳи мenden таъзирийи еди. Гарри, маҳобат қилаётган бўлсам, кўзимга тупур-да, мени қари-қирчанғи, деб атай қол. Менинг мудрофаа усулимни биласан-ку. Қара, ҳимояга мана бундоқ қилиб турдим, қиличимни мана бундоқ

қилиб кўтардим. Шу пайт плаш кийган яна тўртта хум-
пари аллақайси гўрдан пайдо бўлиб қолди.

Ш а ҳ з о д а

Тўртта! Ҳозиргина иккита, дединг шекилли.

Ф а л ь с т а ф

Тўртта, Гарри. Мен тўртта, дедим.

П о й н с

Ҳа, ҳа, у тўртта, деди.

Ф а л ь с т а ф

Тўртталаси қаторлашиб менга ҳамла қилди. Мен
ҳам ўйлаб-нетиб ўтирмадим, шундоқ қилдимки, еттовин-
нинг ҳам қиличи қалқонимга шундоқ санчилди-қолди.

Ш а ҳ з о д а

Еттовиннинг? Боя тўртта эди-ку.

Ф а л ь с т а ф

Плаш кийганми?

П о й н с

Ҳа, плаш кийган тўртталови.

Ф а л ь с т а ф

Қиличим сопига қасамёд қиламанки, улар еттига
эди. Наҳот мени шу қадар алдоқчи, деб ўйласанг?

Шаҳзода

Сўзини бўлма. Уларнинг сони энди ошаверади.

Фальстаф

Мени эшитяпсанми, Гарри?

Шаҳзода

Бутун жисмим қулоқ.

Фальстаф

Эшит, ҳа, эшитиб қол, армонда қолиб юрма тағни.
Хуллас, ҳалиги плаш кийган тўққизтаси...

Шаҳзода

Айтмадимми? Яна иккита қўшилди.

Фальстаф

Улар чекина бошлашди. Қараб турармидим, етиб бордимۇ ўн бирдан еттитасини гумдон қилдим.

Шаҳзода

Ажабо! Плаш кийган ўн икки киши ўн биттага етса-я!

Фальстаф

Шунда яшил кийим кийган учта ҳаромиси етиб келса бўладими! Қоронғиликни паноҳ тутиб, орқадан ташланишди. Шундоқ зим-зиёки, кўзингни йриб боқсанг

ҳам, ҳеч балони кўрмайсан. Сен бўлсанг, Гарри, ҳатто ўз қўлингни ҳам таниёлмасдинг...

Шаҳзода

Бу сафсаталар худди эгасига ўхшайди. Шу қадар аҳмоқона ва шу қадар ошириб-тоширилганки, сохта авра-астари шундоқ кўриниб турибди. Эҳ, сен, сули солинган емхалта, беномус текинхўр, эҳ, сен, итвачча, ифлос ёғмунди...

Фальстаф

Ҳой, эсингни йиғ, оғзингга қараб гапир! Ишбот қилинган нарсани нега инкор қиласан?

Шаҳзода

Ҳатто ўз қўлингни ҳам танимайдиган қоронғу зим-зиёда қандоқ қилиб яшил кийганларни пайқадинг? Қани, тушунтириб бер-чи. Хўш, бунга нима дейсан?

Пойнс

Ҳа, ҳа, бизга тушунтириб бера қол, Жек.

Фальстаф

Шунақами — ҳамманг бир кишига ёпишасанми? Бунақа зўрлайдиган бўлсаларинг, оғиз очмайман. Жин урсин, мен ҳатто энг даҳшатли қийвоқ остида ҳам гапирмасдим. Зўрлаб гапиртириш осон бўптими! Балки жавобим супургидан ҳам арзондир, лекин зўрлик остида уни айтиб бўлман.

Ш а ҳ з о д а

Мен сени бошқа зўрлаб ўтирмайман. Жаноблар, эшитмадим, деманглар. Манави ашаддий қўрқоқ, отларнинг белию каравотлар кушандаси, мана шу бир халта гўшт...

Ф а л ь с т а ф

Ҳай-ҳай, секинроқ, қилтирик, ўлакса, бузоқ тили, балиқ териси! Ўз нимжонлигинг билан нималарга ўхшашлигингни санашга товуш ҳам етмайди. Яхшиси, дамингни юта қол, газчўп, ўқсиғ садоқ, чархланавериб, адо бўлган кемтик шашпар! *(Нафасини ростлайди.)*

Ш а ҳ з о д а

Балли, нафасингни ростлаб, давом эттиравер. Бемаъни ташбиҳларингни айтиб адо қилгину кейин марҳамат қилиб, мени тингла.

П о й н с

Ҳа, ҳа, сен уни тинглай қол, Жек.

Ш а ҳ з о д а

Тўрттовлашиб тўрт кишига ҳужум қилганларингни, уларни боғлаб, бор-будини тортиб олганларингни кўриб турдик. Энди мен яна бир нималар дейман, шунда сендан ҳеч вақо қолмайди. Биз икковлашиб сенларга ҳужум қилдик, сенлар халта-хултани ташлаб, тирақайлаб қочдиларинг. Улжалар шу ерда, истасаларинг, кўрсатишимиз мумкин. Лекин сен, Фальстаф, лаш-лушингни кўтариб, чунонам қочдингки, қочаётиб, зотдор буқага ўхшаб бўкириб ҳам бердинг. Хўш, шунча шарман-

даликдан сўнг қиличингни атай тўмтоқлаб, жангда шундоқ бўлди, деб бизни ишонтиришга уринишинг—ўта бир пасткашлик эмасми? Қизиқ, шунча расволикдан сўнг ўзингни оқлаш учун тагин нималар тўқий оласан?

Фальстаф юзини қалқон билан яширади.

Пойнс

Ростданам қизиқ, Жек, тагин нималар тўқий оласан?

Фальстаф

(қалқонни итқитиб ташлаб.)

Ўшанда мен сизни бир қарашдаёқ танидим. Худо ҳаққи, худди ўз отамни танигандек. Хўш, ўзингиз инсоф билан айтинг-чи, мен қўлда қурол билан тож-тахт ворисига ташланармидим? Тўсатдан ўлдириб қўйсам, нима бўлади? Биласан, Гарри, мен Геркулесдек баҳодирман. Бир бошласам, мени ҳеч нарса тўхтатолмайди. Савқи табиийдан бошқа... Арслон ҳам ҳақиқий шаҳзодани бир қарашда таниб олади ва ҳеч қачон унга даф қилмайди, ҳа, ҳа, ўйлаб қаранг! О, савқи табиий — буюк куч. Бугун чўчидим, негаким, савқи табиий тўхтатиб қолди. Мен бу билан икки карра фахрланаман. Арслон сезгиси мени алдамагани учун — бир, подшозода эканлигинг дарров аён бўла қолганлиги учун — яна бир карра. Биз вақтни нимага сарфляяпмиз, йигитлар! Худо ҳаққи, ақчалар ёнингизда шай эканлигидан хурсандман. Бекам эшикларни бекит. Тунда айш қилиб, тонгда тавба қиламиз. Айшингни сур, азаматлар! Болаларим, ботирларим, сизга садоқатимни қандай изҳор этай? Қани, базмни бошла! Яхшиси, бирорта комедия ўйнаймиз!

Шаҳзода

Айни муддао. Мавзу — сенинг қочишинг.

Фальстаф

Бас қил энди, Гарри! Мени яхши кўрсанг, бу ҳақда
оғиз очмайсан.

Майхона бекаси киради.

Бека

Ё қудрати Исо, милорд шаҳзодам!

Шаҳзода

Хўш, милоди бекам, нима гап?

Бека

Оҳ, милорд, саройдан бир аён келиб, сизни йўқла-
япти. Отангиз юборганмишлар.

Шаҳзода

Унда ўша аённи саройга, ойимнинг ҳузурига жў-
нат.

Фальстаф

Ўзи қанақа: ёшми, қарими?

Бека

Чол.

Фальстаф

Нега бўлмасам, шу маҳалда тўшакда ётмай, сандирақлаб юрибди? Мен гапиришиб кўрсаммикин?

Шаҳзода

Шундоқ қила қол, Жек.

Фальстаф

Бўпти. Мен уни шайтоннинг ҳузурига жўнатаман.

(Кетади.)

Шаҳзода

Хўш, жаноблар, худо шоҳид, мардона жанг қилдингиз. Сизни айтяпман, Пето, Бардольф, сизни. Шер экансиз, савқи табиий дегани ҳам сизда чаккимас, ҳақиқий шаҳзодани кўрибоқ, ура қочиб қолдингиз.

Бардольф

Қарасам, бошқалар қочяпти, мен ҳам қочавердим.

Шаҳзода

Ростини айтинг, нега Фальстаф қиличининг дами қайтиб, арра-арра бўлиб кетган?

Пето

Бу ёғи маълум. У қиличини ханжар билан арралаб, ҳарна бўлганда ҳам шу жангда бўлган, деб ишонтира-санлар, дея қулоғимизга қуйди. Кейин, шундоқ қилин-лар, деб бизга ҳам ташвиқот қилди.

Бардольф

Бурунларни чақиртиканак билан қонатиб, кўйлақларга суркашни, кейин уни шаҳидларнинг қони деб аташни маслаҳат берди. Буларни эшитиб, кейинги ўн йил ичида биринчи марта худди болаликдагидек қип-қизариб кетдим.

Шаҳзода

Ростданам-а? Бир стакан шароб ўмариб, қўлга тушганингдан буён юзинг шолғомдай-ку. Ун саккиз йилдан буён бурнинг лов-лов ёнади. Худди замбаракнинг пилигидек! Шундоқ замбарак пилиги билан жуфтакни ростладинг! Қандай савқи табиий сени бу аҳволга солди?

Бардольф

(бурнини кўрсатиб)

Сиз манави шафақ ва шимол шуъласини айтаяпсиз шекилли?

Шаҳзода

Ҳа, ўшаларни.

Бардольф

Сизнинг-ча, бу қизилликнинг маъноси нима?

Шаҳзода

Ичкилик ва фақирлик.

Бардольф

Йўқ, таг-тубидан олиб айтганда, бунинг маъноси жиззакилик.

Шаҳзода

Э, йўқ, таг-тубидан олиб айтадиган бўлсак, унинг маъноси — дор.

Бардольф ранжиб, кетиб қолади.
Фальстаф қайтиб киради.

Мана қоқ-суяк, қилтириқ Жек ҳам келиб қолди. Хўш, парёстигим, нима гап? Менга айт-чи, Жек, тиззаларингни кўрмаганинга неча йил бўлди?

Фальстаф

Тиззаларимними? Сенинг ёшингда, Гарри, ажаб мўрчамиён эдим ва бош бармоққа тақиладиган эркак узукка бемалол сиваверардим. Мени дилсиёҳликлар шу кўйга солди. Ҳадеб «уф» торта бериш кишини ачиган хамирдек кўпчилик юборади. Нима гап, дейсанми? Иш чатоқ, оғайни, Отангнинг буйруғи билан сени йўқлаб келган сэр Жон Бреси экан. Сени эрталаб саройга чақиришяпти. Анави шимолдан чиққан бебош Перси бор-ку, ўша, кейин Уэльсдан чиққан анави, иблиснинг қорнини ёриб, азроилнинг бурнини қонатган, шайтонни эшшак қилиб миниб олган анави бор-ку, сен биласан у жин ургурни...

Пойнс

Ҳа, Глендаурми?

Ф а л ь с т а ф

Ҳа, Оуэн, худди ўзи. Хўш, ўша Оуэн, унинг куёви Мортимер, кекса Нортумберленд ва ашаддий шотланд Дуглас, ўша тоққа ҳам тикка от қўйиб чиқадиган...

Ш а ҳ з о д а

От қўйиб бораркан, тўппончасидан ўқ узиб, учиб кетаётган чумчуқни урадиган, шундоқми?

Ф а л ь с т а ф

Ҳа. У ботирликни бировдан қарз олмайди. Қочади-ганлардан эмас.

Ш а ҳ з о д а

Ҳозиргина қочишини таърифладинг шекилли?

Ф а л ь с т а ф

От минганда, деяпман, нодон. Пиёда пайтида у чекинмайди.

Ш а ҳ з о д а

Савқи табиий буюрса-чи?

Ф а л ь с т а ф

Савқи табиий буюрса — бошқа гап. Хуллас, ўша шотланд, кейин қандайдир Мордейк, яна минглаб кўк қалпоқлилар хуруж қилишибди. Тунда Вустер қочиб кетибди. Буни эшитиб, отангнинг соқоли оппоқ оқариб

қолибди. Ҳозир ернинг баҳоси бир сават сасиган балиқ эмиш.

Шаҳзода

Езгача бу гала-говур тинчимас экан, одамзод уруғи тагин ҳам арзонлашиб қолади. Одамларни худди миҳга ўхшаб ҳовуч-ҳовучлаб сотишаверади.

Фальстаф

Рост айтасан, дўстим. Саноатнинг бу тармоғи роса гуллайди. Лекин ичингда қанчалар қўрқиб кетганингни сезиб турибман, Гарри! Сен ҳақсан, тож-тахт йўлида сенга анави алвасти Дуглас, анави жодугар Перси ва анави иблис Глендаурдан қўрқинчлироқ хавф-хатар йўқ. Бу сени даҳшатга солади, шундоқ эмасми? Ҳозир қонларинг ҳам музлаб кетгандир?

Шаҳзода

Сираям-да. Афтидан сендаги савқи табний менда йўқ шекилли.

Фальстаф

Хўп, яхши. Аммо эртага отанг ҳузурида сени роса исканжага олишади. Мени оғайни десанг, шунга шайланиб тур.

Шаҳзода

Бўпти. Фараз қилайлик, сен менинг отамсан. Юриш-туришим ҳақида мени сўроқ қил, мен жавоб бераман.

Ф а л ь с т а ф

Жуда соз. Манави курси — меннинг тахтим, манави пичоқ — давлат нишоним, манави ёстиқ — бошимдаги тожим бўлсин.

Ш а ҳ з о д а

Демак, тахт — бор-йўғи бир курси, давлат нишони — қалайн пичоқ, олмос қадалган тож — сенинг ялтираган, тап-тақир бошинг экан-да!

Ф а л ь с т а ф

Агар сенда олижанобликдан зирғирча асар қолган бўлса, мен сенга таъсир эта оламан. Бир стакан шароб беринг, кўзларим қизарсин, гўё йиғлаган бўлай. Мен «Подшо Қамбиз»да ўйнагандек, астойдил, берилиб ўйнайман. *(Ичади.)*

Ш а ҳ з о д а

Мана, қаршингда тиз чўкаман.

Ф а л ь с т а ф

Бўлмаса, эшит. Йўл беринг, баҳодирларим.

Б е к а

Ё қудрати Исо, қандай ажойиб-а!

Ф а л ь с т а ф

Йиғлама, маликам. Кўзёши — бекор.

Бека

Шўрлик отанг қанчалар хафа бўляпти.

Фальстаф

Лордлар, ўтинаман сиздан, олиб чиқингиз
Аччиқ-аччиқ йиғлаётган маликамизни.

Бека

Е қудратингдан, қандай устамон-а! Анави ярамас
комендиантларнинг худди ўзи!

Фальстаф

Жим бўл, пиво кружка! Халал бермай тур, ачиган
ароқ! Гарри, мен вақтинги қандоқ ўтказишингимас,
кимлар даврасида ўтказишингни ҳам эшитиб, аросат-
даман. Нега десанг, мойчечак қанча қуюқ ўсса, уни
шунча кўп пайҳон қилишади, ёшликнинг йўриғи бош-
қа. Уни қанча кўп совурсанг, шунча тез адо бўлади.
Ўғлим, бир ёқдан онангнинг айтганлари, иккинчи ёқ-
дан — ўзимнинг мушоҳадаларим, ҳаммадан ҳам — кў-
зингни бундоқ чақчайтириб, пастки жағингни жоҳил-
ларча осилтириб туришинг шундан далолат бериб ту-
рибди. Хўш, сен менинг ўғлим бўла туриб, ҳамма гап
шундаки — менинг ўғлимсан, хўш, мумкинмидирким,
халойиққа кулги-масхара бўлиб юрсанг? Мумкинмидир-
ким, қуёш, ёнбошлаб ётсаю ялқовлик қилиб, ишдан
бўйин товласа? Бундоқ савол бериш бемаъни ва у ҳеч
кимни қизиқтирмайди. Хуш, мумкинмидирким, Англия
тожу тахтининг вориси ўғирлик йўлига кирсаю киссавур-
лик қилса? Бундоқ савол бериш ўринли ва буни му-
ҳокама этса арзийди. Шундоқ нарсалар борки, Гарри,
эҳтимол эшитгандирсан, бизнинг давримизда уни қора-

мой, деб аташади. Қорамой суркалади, деб таълим беради, қадим ҳукамолар. Сен орасида юрган оломон ҳам сенга шундоқ суркалади, сени булғайди. Шунинг учун ҳам, Гарри, сен билан ичмасимданоқ кўзларим ёшга тўлиб, эрмак учунмас, алам-изтироб билан гаплашяпман, гапларим калималаргамас, оҳу надомат, фиғону фарёдлар билан тўлиб-тошган. Аммо ораларингда баҳарҳол чинакам бир инсон бор, неча бор кўрганман, лекин афсуским, отини билмайман.

Шаҳзода

У қандоқ одам экан, ҳазрати олийлари?

Фальстаф

У кўркам, басавлат бир зот, ҳа, жуссаси нича тўлароқ. Кўриниши ҳамиша ҳушчақчақ, кўзлари ёқимтой ва ҳаракатлари бағоят мутаносиб. Ешини элликларда ёки олтмишларга яқин тахмин қилса бўлади. Дарвоқе, эсладим, уни Фальстаф дейишади. Уни хотинбоз дейишса, бундоқ уйдирмага мен ишона қолардим, негаким, Гарри, унинг кўзларида олижаноблик маънолари чақнайди. Дарахтни мевасидан, мевани дарахтидан танигандек, ўша Фальстаф дегани менимча, ниҳоятда олижаноб бир киши. Ўша билан дўст тутинавер, аммо бошқаларни ҳайда. Хўш, энди менга айт-чи, сен ярамас саёқ, бир ой қаёқларда гумдон бўлдинг?

Шаҳзода

Ҳой, жинни-пинни бўлдингми? Подшо деган шунақа дейдими? Яхшиси, сен мени ўйна, мен отамни ўйнайман.

Фальстаф

Ана холос! Мени қулатмоқчимисан! Ташаккур. Агар келиштириб, мен ўйнаганнинг ярмича ўйнай олсанг, майли, мени гўшт дўконида қуёндек қилиб, оёғимдан осавер.

Шаҳзода

Келишдик. Мана, мен ўтирдим.

Фальстаф

Мен эса тикка турибман. Жаноблар, ҳукм қилинглр.

Шаҳзода

Хўш, Гарри, қаёқларда юрибсан?

Фальстаф

Истчипда эдим, подшоҳим.

Шаҳзода

Уғлим, устингдан арз-дод бениҳоя бисёр.

Фальстаф

Жин урсин, милорд, ҳаммаси бўҳтон. (*Атрофдагиларга.*) Мен шаҳзодани шундоқ ўйнайки, оғизларингланг очилиб қолсин!

Шаҳзода

Сен ҳали сўқиняпсанми, тирмизак? Йўқол кўзимдан! Сени йўлдан оздиришяпти. Шайтон қари бақалоқ

қиёфасида изингдан изғиб юрибди. Уша тавия сен билан дўст тутинибди. Хўш, нега ўша тўнка билан ошначилик қиласан, а? Ахир у одаммас, разолатнинг уяси-ку, шаробдан шишиб кетган меш, бозор қозонида бўтқада бус-бутун қовурилган хўкиз-ку. Ичкилик ичишдан бўлак қўлидан нима келади? Ахталаниб боқилган хўрозни бурда-бурдалаб, паққос туширишдан бошқа нимани билади? Алдоқчилик ва пасткашликдан бўлак бирор ҳунари бормикан? Бирор фазилати борми? Йўқ. Қасофати-чи? Бижғиб ётибди.

Фальстаф

Жаноби олийлари, марҳамат қилиб айтсалар, кимни кўзда тутяпсиз?

Шаҳзода

Мен ўша ёшларни йўлдан оздираётган, лаънати ҳароми, қари иблис Фальстафни кўзда тутяпман.

Фальстаф

Милорд, мен у зотни танийман.

Шаҳзода

Мен ҳам шундоқ деб ўйлайман!

Фальстаф

Лекин бирор жиҳатдан уни ўзимдан паст дейишга ботинолмайман. Афсуски, қарилиги рост, оппоқ соч-соқоли бундан шаҳодат бериб турибди. Аммо ижозатингиз билан, уни бузуқи деб аташни қатъиян рад этаман. Ширин мусаллас ичиш жиноят саналса, унда

менга таниш бўлган барча майхона эгалари ўлим жазосига мустаҳиқ бўлишлари лозим. Агар семизлик, тўлалик нафрат уйғотса, фиръавнларнинг қоқ-суяк сигирлари муҳаббат қўзғотармикин? Йўқ, марҳаматли шохим! Майли, Петони қувинг, Бардольфни ҳайданг, Пойнснинг қорасини ўчиринг. Лекин олижаноб Жек Фальстафга, жасур ва оқкўнгил Жек Фальстафга ғайир кўз билан боқманг, ахир қари бўлса ҳам нақадар довурак у. Уни Гарридан айирманг, Гарригини етим қилиб қўйманг. Ёнида семиз Жек бўлмас экан, ундан бутун дунё юз ўгиради.

Шаҳзода

Энди фойдаси йўқ. Мен уни ҳайдайман.

Эшик қоқилади. Майхона бекаси чиқади.
Югурганича Бардольф киради.

Бардольф

Шаҳзодам, шаҳзодам, шериф бир тўда соқчилар билан эшикда турибди.

Фальстаф

Даф бўл, қасанги! Томошанинг белига тепма. Ҳали Фальстаф фойдасига келтирадиган далилларим кўп.

Майхона бекаси шошилиш киради.

Бека

Ё қудрати Исо! О милорд, милорд!

Шаҳзода

Секинроқ, нима гап ўзи? Гўё камонга миниб олган шайтонни кўргандайсизлар.

Бека

Шериф соқчилар билан эшикда турибди. Улар уйни тинтув қилишмоқчи. Нима қилай, қўяйми?

Фальстаф

Эсингда тут, Гарри, асл олтиннинг қадрига ет, уни сариқ чақа билан аралаштирма. Гарчи ақли-ҳуши бутун кўринсанг ҳам аслида қип-қизил жиннисан.

Шаҳзода

Сен бўлсанг, қип-қизил кўрқоқсан, ҳар қандай савқи табиийдан маҳрум бир кўрқоқ.

Фальстаф

Дашномингга тупурдим, сен эса шерифга тупур. Сен мени сотмайсан, деб умид қиламан. Агар шерифдан мени ҳимоя қилмасанг, болалигимга қасамёд қиламанки, дор остида тихирлик қилиб ўтирмайман, арқон бошқаларни бўққандек, мени ҳам хиппа бўғади-қўяди.

Шаҳзода

Сен парда ортига ўтиб тур, жаноблар, сиз чердакка чиқинг. Ҳой, ўзингизни қарчиғайдек тикка тутинг, виждони пок, номусли кишиларга ўхшаб.

Фальстаф

У деганинг бир замонлар менда ҳам бор эди, қадим

замонларда. Яхшиси, бекиниб олай. (Парда ортига яширинади.)

Бардольф, Гедсхиль ва Пето кетадилар.

Шаҳзода

Шерифни чақиринг!

Майхона бекаси кетади. Шериф аравакаш билан киради.

Хизмат, жаноб судья?

Шериф

Гуноҳимни маъзур тутинг, милорд. Бу уйга Яшириниб олмиш неча қинғир кимсалар.

Шаҳзода

Масалан, ким?

Шериф

Ушалардан биттаси маълум.

Дум-думалоқ семиз.

Аравакаш

Худди мойтепа дейсиз.

Шаҳзода

У ҳозир йўқ. Жўнатганман уни бир ёққа. Аммо, судья, амин бўлинг, худди эртага Ҳузурингизга бориб, у ҳозир бўлади. Нима айби бўлса, шунда жавоб беради. Хўш, шу билан кетиш учун сизга ижозат.

Шериф

Хўп, ҳозир кетаман, милорд. Икки жанобнинг Йўлда икки юз фунтини ўғирламышлар.

Шаҳзода

Эҳтимол. У ўғирлаган бўлса мабодо,

Бунинг учун жавоб берар. Хайр бўлмасам.

Шериф

Хайрли тун бўлсин сизга, азиз шаҳзодам.

Шаҳзода

Тўғри бўлур, хайрли тонг, дейилса балки.

Шериф

Сўзингиз ҳақ, милорд. Соат эрталаб икки.

Шериф ва аравакаш кетадилар.

Шаҳзода

Бу мойтумшуқ авлиё Павел ибодатхонасида ҳам машҳур. Қани, торт бу ёққа!

Пойнс

Фальстаф! (*Пардани юлқиб очади.*) Уликдек ухлабди, отдек пишқиради.

Шаҳзода

Ҳа, чиндан ҳам нафас олиши оғир! Чўнтақларини ағдар.

Пойнс унинг чўнтақларини титкилайди.

Хўш, нима топдинг?

Пойнс

Қандайдир бир қоғоз, милорд.

Шаҳзода

Қўрайлик-чи, нималар ёзилган экан. Уқи.

Пойнс

(ўқийди)

«Яна, ахталанган хўроз—икки шиллингу икки пенс, яна, бир товоқ соус—тўрт пенс, яна, икки кўза шароб—беш шиллингу саккиз пенс яна, қўшимча шароб, қовурилган балиқ билан—икки шиллингу олти пенс, яна, ярим тийинлик нон».

Шаҳзода

Буни қара-я, бир хум шаробга ярим тийинлик нон! Бошқа қоғозларни бекит, бафуржа ўқиймиз. Уни уйғотма, мириқиб ухласин. Сал туриб саройга бораман. Ҳаммамизнинг жангга жўнашимизга тўғри келади. Сенга бир яхши вазифа олиб бераман. Манави қароқчини пиёда қўшинларга жойлайман. Чопишни ўрганиб олсин. Таланган ақчаларни ошиғи билан қайтарамиз. Эрталаб вақтлироқ ҳузуримга кир, хўп энди, хайр, Пойнс!

Пойнс

Хайр, милорд.

Кетадилар.

Парда

УЧИНЧИ ПАРДА**БИРИНЧИ САҲНА**

Бангор. Архидьякон уйида бир хона.
Ҳотспер, Вустер, Мортимер ва Глендуар кирадилар.

Мортимер

Ҳамма яқдил. Ва бу ишга дўстлар ҳам рози. —
Ишнинг бошланиши учун ёмон эмас бу.

Ҳотспер

Лорд Мортимер, Глендаур, қани, амаки,
Утирингиз, эҳ, картани унутибман-ку!

Глендаур

Йўқ, мана у. Узингиз ҳам ўтиринг, Перси
Утиринг, Ҳотспер, Сизни шу лақаб ила
Аташаркан ҳар гал қирол Генрих олдида
У макон деб сизга самовотни тилайди.

Ҳотспер

Сизга эса жаҳаннамни.

Глендаур

Бу равшан — аён.

Хўш, нега десангиз, ахир мен туғилганда
Осмон лов-лов ёниб, замин дир-дир титраган.

Ҳотспер

Сиз туғилмай, оингизнинг мушуги болалаганда ҳам
шундоқ бўлиши турган гап эди.

Глендаур

Сизга яна айтаманки, мен туғилганда
Замин дир-дир титраган деб.

Ҳотспер

Мен ҳам айтаман,

Балки замин сиздан чўчиб қолгандир, аммо
Тан олмайман, истамайман эшитишни ҳам.

Глендаур

Ер чайқалиб турган, осмон ловуллаб ёнган.

Ҳотспер

Эҳтимолки ерни бундоқ қўрқувга солган
Кўкнинг оловидир, сизнинг таваллуд эмас.
Ахир заминнинг ҳам оғриқ-азоблари бор,
Қорни шишиб, дўппаяркан шўрлик ҳар сафар,
Қалтироққа тушиб, оғир тўлганиб қолар,
Уйлар ва бутхоналарни оёқдан чалар.
Эҳтимолки, сиз таваллуд топганда замин
Шундоқ тўлғоқ тутиб, оғир тўлганиб турган.

Глендаур

Мен ҳаётда эътирозга ўрганмаганман.
 Такрор-такрор айтдим, яна такрор айтаман:
 Мен онадан туғилганда ловуллаб осмон,
 Қўй-эчкилар тоғдан қочиб тушган, подалар —
 Даҳшат ичра бўкиришиб, солишган сурон.
 Хўш, нима бу ва ниманинг каромати бу —
 Қисмат илоҳийнинг ажиб аломати бу.
 Ҳаёт, истиқбол ҳам буни кўрсатди ошкор,
 Ки мен оддий одамлардан эмасман зинҳор.
 Шотландия, Уэльс ва Англияда
 Менга ўргатувчи, сабоқ бергувчи ким бор?
 Йўқ, оламда менга сира баробари йўқ,
 Ки ботиний билимларга дадил йўл солган,
 Сеҳри — амал ҳунарини эгаллаб олган.
 Мендек соҳиб салоҳият, соҳиб иқтидор.

Ҳотспер

Балки, ҳақиқатан ҳам уэльсчалаб гапиришда сизга
 тенг келадигани йўқдир. Аммо менга ижозат этинг, бо-
 риб овқатланай.

Мортимер

Баҳслашманг. У газабга минади чиндан.

Глендаур

Мен ҳаттоки арвоҳларни чорлай олурман.

Ҳотспер

Чорлашга-ку мен ҳам чорлай оламан, лекин
 Ҳамма гап шундаки, улар келишармикин.

Глендаур

Мен ўргатгум шайтонни нақ миниб олишни.

Ҳотспер

Мен ўргатгум уни қандай мазах қилишни.
Ҳақиқатни эъозланг. Бу — шайтонга ўлим.
Сиз шайтонни жоду билан чақиринг бу дам
Мен бир қошиқ сувда уни ҳалок этурман.
Ёлғон айтманг — шайтондан ҳам келасиз устун.

Мортимер

Бу беҳуда тортишувни бас қилинг энди.

Глендаур

Болинброк солишмоқчи бўлиб мен билан
Ҳузуримга майдон тортиб келди уч карра.
Уч карра ҳам таъзирини еди.

Ҳотспер

Афтидан,
Қўпроқ таъзирини еган ўзингизмасми?

Глендаур

Мана карта. Солавермай пайсалга энди,
Келишганимиздек, учга бўлайлик ерни.

Мортимер

Ҳа, дарвоқе, уни бизнинг архидьякон
Учта тенг бўлакка бўлиб, белгилаб берди.
Англия, — Северн ва Трентдан бошлаб
То жануб, то шарққа довур менга тегади.

Уэльс ўлкаси — гарбдан шимолга қадар
 Бор бўйича, Глендаур, сенга тегади.
 Трентдан то шимолгача қолган тамом ер
 Бари сизга тегиш бўлур, сизга, Ҳотспер.
 Мен буюрдим, ёзилмоқда аҳднома-битим,
 Уч нусхада бўлур, имзо чекармиз бугун.
 Эртага-чи, Вустер, икков елкама-елка
 Йўл оламиз Шрусбери — шотландлар сари.
 Отангизга ошиқамиз. Қайнотам ҳали
 Улгурмаган лашкарини жамулжам этиб,
 Биз бир-икки ҳафта уни кутамиз балки.

(Глендаурга)

Сиз унгача битта қўймай сафга тизасиз
 Қўни-қўшни, мулозиму деҳқонингизни.

Г л е н д а у р

Мен эртароқ балки қувиб етарман сизни.
 Хотинларингизни ўзим билан элтаман.
 Сиз ҳозирча улар билан хайрлашмангиз.
 Йўқ, десангиз, фарёд-фиғон бўлур бегумон
 Ва бир зумда кўз ёшлардан яралур уммон.

Ҳ о т с п е р

Улушимга қараяпман. Мана Бертондан —
 Шимолгача, сизникидир кичик бир қадар.
 Узи-ку каттамас, лекин неча жойидан
 Кесиб ўтар уни қинғир-қийшиқ дарёлар,
 Улар улушимни тағин кичрайтиб қўяр.
 Шунинг учун дарёга мен тўғон соламан.
 Унда сокин Трент ҳадеб бурилавермай,
 Тўлқин уриб оқар янги, равон ўзандан.
 Иланг-биланг оқишига йўл қўймайман — шу,
 Токи гул водийни бошқа бузолмасин у.

Глендаур

Йўл қўймайман? Бу сўзингиз кимга ёқади?
Қандоқ оқаётган бўлса, шундоқ оқади.

Мортимер

Яна унутмангким, янги бурилишда у
Менинг улушимни ямлаб-емириб ҳайҳот,
Менга зиён келтиради, сизга мукофот.

Вустер

Бу ерда-чи, кўп ҳам ташвиш, харажат қилмай,
Дарё учун янги ўзан қазимоқ мумкин,
Бизга фойда бўлиб қолар манави бурун.

Ҳотспер

Мен бу ишга меҳнат — маблағ аямам зарра.

Глендаур

Мен қаршиман бунга.

Ҳотспер

Нима, қаршимисиз?

Глендаур

Ҳа.

Ҳотспер

Аmmo менинг йўлимни ким тўса олади?

Глендаур

Ким тўса олади? Мана, тўсадиган мен.

Ҳотспер

Сиз яхшиси, айтинг буни уэльсчалаб,
Тушунмайман, истамайман тушунишни ҳам.

Глендаур

Инглизча муомалам сиздан кам эмас,
Англия саройида униб-ўсганман.
Унда арфа жўрлигида куйламоқ учун
Тўқиганман ёшлигимда талай тарона.
Тилингизни бойитишга берганман кучим,—
Биламанки, бу истеъдод сизга бегона.

Ҳотспер

Беҳад шодман, таҳсин дейман ҳимматингизга.
Қофияли қилиб ёлгон сўқиб-сотгандан
Мушук бўлиб миёвлашни афзал кўраман.
Шамдон қулаб тушар экан ногоҳ жаранглаб,
Ё ғилдирак гичирласа ёғсираб, ночор —
Барчасига чидаб, сабру таҳаммул айлаб,
Тинглар эдим, тиш оғриққа бўлмасдим дучор.
Аммоки шеър қироати — мен учун ўлим,
Оқсоқ байтал юришидек айнитар кўнглим.

Глендаур

Ҳай, майлига, қазий қолинг ўша Трентни.

Ҳотспер

Арзимаиди. Ён-веримга қарамай зарра,
Инъом айлаганман бундан уч карра зиёд.

Аммо лекин одатий иш—муомалада
 Кўрсатаман савдолашиб сабр ва сабот,
 Ҳа, аҳднома битилдими? Жўнасақ бўлар?

Г л е н д а у р

Кеча ойдин, кундузгидек йўл босиш мумкин.
 Бориб, мирзоларни бир оз шошилтирай-да,
 Хотинларингизни шайлай хайр-маъзурга.
 Бунга қандоқ чидар экан қизим, билмадим,
 Мортимерсиз яшаш беҳад азобдир унга.

(Кетади.)

М о р т и м е р

Қайнотамни қон қиласиз намуноча, Персий?

Ҳ о т с п е р

Ахир унинг сўзи жуда жонга тегеди.
 Тўйиб бўлдим ўша турфа сафсаталардан.
 Кароматли чумолилар ва каламушлар,
 Мерлин жодугарларидан қулоғим батанг.
 Қанотсиз қартааллар, ажабтовур балиқлар
 Ва гербларда нақш этилган сирли арслонлар,
 Қандоқ қилиб ҳазм қилай шунча нарсани!
 Кеча ярим оқшомгача мени қийнади
 Санайвериб измидаги шайтонларини.
 Мен-чи, унинг сўзларига қулоқ осмадим,
 Фақат ора-сира «балли», «дуруст» деб турдим.
 У жанжалкаш хотин, қари байталдан баттар,
 У қоп-қора тутун тўлган уйдан ҳам ёмон.
 Мен бу сўқиб-соттишлардан қочардим бадар,
 Майли, жойим сарой эмас, бўлсин тегирмон,
 Емишим май, сомса эмас, сув ва қуруқ нон.

Мортимер

Айтганларинг беҳуда. У ажойиб инсон,
 Алломадир, билимларга хазинадир — то,
 Оқ кўнгилдир, марди майдон, хулласи калом,
 Меҳрибонлик, меҳмондўстлик бобида танҳо.
 У севади сизни, иззат-икром қилади.
 Совуқ жавобларингизни тутади маъзур.
 У бошқани кечирмасди, ҳамма билади,
 Уни бундоқ кулгу-мазах этмаган маъқул.

Вустер

Рости, унга сўз қотасан қўполлик билан
 Айтишгандан айтишасан келгандан буён.
 Йўқ, тўғримас, такаллуфсиз, совуқ бир оҳанг
 Самимият ва қудратдан бўлмагай нишон.
 Бу аслида одобсизлик намойишидир,
 Манманлигу мақтанчоқлик деганлари, бас,
 Шу чоққача ҳеч кимсани безаган эмас.

Ҳотспер

Раҳмат. Ўзни тутгум энди киборлар каби.
 Хайрлашмоқ учун келди хотинларимиз.

Глендуар қайтиб киради, изидан — леди Мортемир
 билан леди Перси.

Мортимер

Тушунмайман уэльсча бир калима ҳам,
 Инглизча тушунмайди хотиним. Алам!

Глендаур

Қизим, Мортимерни қандоқ қўяман, дейди.
 Дада, аскарликка ўзим бораман, дейди.

Мортимер

Тез орада борасиз, деб айтингиз унга,
Леди Перси билан бизнинг ҳузуримизга.

Глендаур леди Мортимер билан уэльсча гаплашади.

Глендаур

Тош-метин, Эшитишни ҳам истамас нодон,

Леди Мортимер эрига қараб уэльсчалаб гап қотади.

Мортимер

Тушунаман. Маржон-маржон кўз ёшинг тили
Таржимасиз, изоҳсиз ҳам аёндир менга.
Мен ҳам шу лаҳжада жавоб берардим, лекин
Йирлаб, кўз ёш оқизмоқлик — уятдир менга.

Леди Мортимер эрига қараб яна уэльсчалаб бир нималар
дейди.

Мен туйғулар суҳбатини англай оламан
Бўсаларнинг жарангидан. Қийнасин мени
Машаққатлар—тинчимайман, тинчий олмасман,
То ўрганиб олмагунча уэльсчани.
Сен сўзлар экансан — унда сеҳр ва жило.
У — бир ўрмон ичидаги қасрда маҳбус—
Маликанинг қўшиғидек таралар гўё.

Глендаур

Ўзни босинг, оғир бўлинг. Бояқиш ахир
Ақлдан озиши мумкин.

Леди Мортимер эрига яна уэльсчалаб бир нималар дейди.

Мортимер

Авомман, авом —

Рўпарангда.

Глендаур

Қизим дерки, қамишга бир дам
Ястанинг ва бошингизни тиззамга қўйинг.
Истасангиз, куйлаб берай сиз севган куйни.
Қиприкларингизга уйқу илашар дарҳол,
Бир оз енгил тортиб қолар бошингиз унда.
Тингларкансиз, ора йўлда қоласиз гўё,
Уйғоқ — мудроқликда, кеча-кундуз қўйнида.

Мортимер

Ташаккурлар бўлсин. Уни тинглагум жон деб,
Унга қадар битимни ҳам бўлишар ёзиб.

Глендаур

Хўп, бўлмаса ёнбошлангиз. Бу ердан расо
Ун минг чақирим нарида турган машшоқлар
Худди бир сониядан сўнг жўр бўлиб чалар.

Ҳотспер

Ета қолайлик, Қет. Бу сенга тегишли. Қел, бошимни
тиззамга қўяй.

Леди Перси

Мана сенга, мана сенга, бетавфиқ!

Глендаур уэльсчалаб бир нималар дейди.
Музыка янграйди.

Ҳотспер

Шайтон ҳам уэльсча тушунишига энди сира шубҳам йўқ. Кейин, шайтонларнинг намунача бебош бўлишларига ҳам ақлим етиб қолди. Эшитяпсанми, нақадар дилрабо бу шайтоний оҳанглар?

Леди Перси

Агар бебошлик оҳангдорликка замин бўлолсайди, сен шубҳасиз даҳо бўлардинг, негаким бошдан-оёқ ўжарлик ва жинниликнинг қуйиб қўйган ўзисан. Тинч ёт, бебошвоқ, йўқса, ҳеч нарса эшитолмаймиз. Ҳозир леди уэльсчалаб кўйлаб беради.

Ҳотспер

Менинг исковуч «ледим» ирландчалаб увлаб берганда, жон деб эшитардим.

Леди Перси

Бошингга бир туширайми?

Ҳотспер

Йўқ.

Леди Перси

Бўлмаса, ҳап ёт.

Ҳотспер

Бу хотинлик иллоти.

Леди Перси

Худо хайрингни берсин!

Ҳотспер

Нимага, Уэльс хонимнинг тўшагига кириб олишдами?

Леди Перси

Тағин нима?

Ҳотспер

Жим. У куйлаяпти.

Леди Мортимер уэльсчалаб қушиқ айтади.

Энди сенинг куйлашингни истардим, Кет.

Леди Перси

Ҳо, ёқмай ўлсин. Сираям-да.

Ҳотспер

Ҳо, ёқмай ўлсин, сираям-да! Сўзларингни эшитиб, новвойнинг хотинимикан, дейди киши. «Ёқмай ўлсин», «танги туриб бер», «мени худогина урсин», «кўзларим кўр бўла қолсин».

Умр бўйи онт ичасан, кўрмагандайсан

Финсбери деворидан нари томонни.

Сўзни қасам билан тасдиқ этмоқчи бўлсанг,

Қасамингга шафе келтир еру осмонни.

Занжавилнинг ҳиди анқиб-уфуриб турган

Қасамларни ошиқ-маъшуқ сайронларга қўй,
Ясанишиб олган гули хандонларга қўй,
Кел, куйлаб бер, азизам.

Л е д и П е р с и

Йўқ, мен куйламайман.

Ҳ о т с п е р

Ҳа, майли, ихтиёринг. Қўшиқ айтиш тикувчилару
овчиларга ярашади. Хўш, битим тайёрми? Унда мен
икки соатдан сўнг йўлга тушаман. Истасанг, ёнимга
кел.

(Кетади.)

Г л е н д а у р

Қани, кетдик, Мортимер. Ҳа, мунча карахтсиз,
Перси худди ёниб турар, қизгин, бечидам.
Битим тайёр шекилли. Хўш, имзо чекайлик,
Кейин йўлга тушаверинг.

М о р т и м е р

Шодман юракдан.

Кетадилар.

ИҚҚИНЧИ САҲНА

Лондон. Саройда қабулхона.

Қирол ўлтирибди. Атрофида — шаҳзода Генрих, шаҳзода Жон
Ланкастер, граф Уэстморленд, сэр Уолтер Блент ва бошқалар,
Соқчилар ва хос маҳрамлар.

Қ и р о л

Бизни холи қўйинг. Мен ва шаҳзода ёлғиз
Бир гаплашиб олмақчимиз ҳозир, жаноблар.

Аммо лекин тез орада бўларсиз зарур.
Ҳа, узоққа кетманг.

Қирол ва шаҳзодадан бўлак ҳамма чиқали.

Эвоҳ, мен билолмадим,
Тангри ғазабига нечун бўлибман дучор.
Ки журмимнинг жазосига — ўз жигарбандим,
Ўз ўғлимни айлар жумла халойиққа хор.
Ҳар қадамнинг ила ўзинг тасдиқ этасан,
Ки манглайим шўри, менга тиғи парронсан.
Бўлмаса-чи, бу нимадир, ўзинг жавоб бер,
Бундоқ юриш-туришинг, бу айшу-ишратинг,
Паст-баландни билмай, бирдек кўриш одатинг?
Қани, айт-чи, булар қандоқ келишар экан
Қиролзода деган наслу насабинг билан?

Шаҳзода

Хукмдорим, қаршингизда тамом беғубор,
Мусаффоман, деб айтишга бормайди тилим.
Бироқ баъзи таъналарга эътироз этгум.
Фақат илтимосим, менинг шаънимда юрган
Ўйдирмалар чок-чокидан сўкилар экан,
Ешлик билан қилган неча бебошлигимни
Инобатга олмагайсиз, тутгайсиз маъзур,
Мен уларни тан оламан, афсус чекаман.

Қирол

Тангри сени маъзур тутгай. Аммо не қилай,
Сенинг машғулотларингга ҳайронман, Гарри.
Боболаринг салобати ўзгача эди.
Сен кенгашга қатнашишни этмайсан хаёл,
Унда ўлтирибди сенинг ўрнингда ининг.
Саройга ва аъёнларга ёт бўлиб қолдинг.

Бир кун тузаларсан, деган умидимиз пуч,
Ҳамма сенинг ҳалокатинг башорат қилар.
Агар мен ҳам худди сендек шаҳзода маҳал
Шундоқ майдалашсам, шундоқ назардан қолсам,
Бугунгидек соҳиби тахт бўлармидим ҳеч.
Мардум авло билур эди қари қиролни,
Мен эсам нақ эътиборга нохойиқ бир жон,
Ҳаттоки бир из қолдирмай бўлардим пинҳон...
Йўқ, эл аро бир нодири даврон эдим мен,
Юлдуз бўлиб нигоҳларни қамаштирардим.
Кўриб шивирлашар эди: «Болинброк бу»,
Ва сўрашар эди: «Қани, қани? Кўрсатинг».
Мен зангори само каби дилтортар эдим,
Халойиқни ҳар гал асир этар эдим, рост.
Мени кўриб, севиңчларга тўларди мардум,
Тирик подшо туриб, мени айларди эъзоз.
Қимматимни билар эдим, элнинг кўзига
Черков қуббасидек аён эмасдим ҳар дам.
Кўп чиқмасдим, чиқар эдим гоҳи-гоҳида,
Ҳар чиқишим одамларга бўларди байрам.
Ҳамма жойда ҳозир эди чирмовиқ-қирол,
Гала масхаравоз мудом ёнида пайдо.
Эрмак излар эди, эрмак топарди алҳол,
Кулгу — мазах қилишса ҳам этмасди парво.
Кўча-кўйда ҳар учраган олмасдан ҳадик
Орқасидан гап отиши муқаррар эди.
Мен ҳаммага суюкли деб ўйларди шўрлик,
Мен ҳаммага баробар деб бахтиёр эди.
Такрор-такрор пиширилган таомдан баттар
Ўша асал меъдаларга тегди-ку қаттиқ.
Таом мўътадил бўлмаса, кўнгил айнитар,
Меъёридан сал ошгани — бари бир ортиқ.
Эшитмаслар, эшитганда парво этмаслар
Қанча ёниб сайрамасин баҳорда какку.
Билсанг, ўша қирол билан учрашиб ҳар гал
Уни зарра назар-писанд қилмас эдилар,

Боққанда ҳам боқишарди, шунчаки қараб,
 Нақ қуёшга боққан каби ҳайрат биланмас,
 Балки унга қовоқ уйиб боқишарди, бас,
 Бемаҳалда йўқлаб келган меҳмондек санаб.
 Сен ҳам шундоқ йўл танладинг ўзингга, Гарри
 Ва рутбайи олийингни айладинг қурбон.
 Барча безор бўлиб саёқ улфатларингдан,
 Сендан ранжи—хотир бўлиб, юз бурган тамом,
 Фақат мен боқаман сенга, узмасдан назар,
 Нетай, кўз ёшларим оқиб, нигоҳим тўсар.

Ш а ҳ з о д а

Бу сўзларни эшитиш кўп оғир, подшоҳим,
 Мен ўзимни тузатишга ваъда бераман.

Қ и р о л

Уғлим, баъзида-чи худди ҳали айтганим,
 Уша ландовур Ричардга ўхшаб кетасан.
 Перси — менинг ўзим, менга жудаям монанд,
 Чамамда, тож кийиш унга ярашар чунон,
 Гарчи қонун юзасидан ворис ўзингсан.
 Сенинг қонунингни сўраб ўлтирармиди
 Майдонларда жавлон уриб юрган қаҳрамон?
 Уни чўчитолмас ҳатто ўкириб арслон.
 Ўзи сендек йигитчадир, аммо назар сол,
 Не-не епископлар, не-не кекса лордларни
 Жангга йўллаётир бугун юритиб фармон.
 У Дугласни абгор этиб, доврўқ таратди,
 Юришларда йўлбошчиди ягона бўлган,
 Яшинворий ҳамлаларда афсона бўлган,
 Дунё бўйлаб донг таратган ўша Дугласни!
 Ҳа, Хотспер уни уч бор этди тору мор,
 Ҳали янги чақалоқ Марс, бола баҳодир,
 Э, тору мор нима, уни айлади асир
 Ва озод ҳам қўйиб; битим — шартнома тузди,

Шундоқ биргалашиб, улар давронимизни,
 Тожу тахтимизни бузиб-йиқмоқчи энди,
 Эшитдингми, граф Нортумберленд ва Перси,
 Ҳам Йорк епископи ҳамда, Дуглас, Мортимер
 Тил битишиб, бош кўтармиш бизларга қарши.
 Кимга айтяпман буни — душманимсан-ку!
 Менга қарши иш тутасан — ишончим комил.
 Фаройиб бир шум кирдикор кўрсатмоқ учун
 Еки қўрққанингдан — улар томонга ўтиб,
 Худди итдек думингни ҳам ликиллатарсан,
 Башарангни унда буткул аён этарсан.

Шаҳзода

Йўқ, йўқ, бундоқ бўлмас, ана кўрасиз ҳали.
 Эвоҳ, парвардигор, сизни қанчалар қайраб,
 Қаршингизда қанча айбдор этмишлар мени!
 Гуноҳимни Перси боши билан оқлайман.
 Ва муқаррар саодатли зафар айёми
 Уғлигиз деб аталишга оламан ҳуқуқ.
 Бошдан-оёқ қонга ботиб худди ўша кун
 Номусимни қонлар билан юварман бутун.
 Ҳа, ўша кун солишади яккама-якка:
 Бир тарафда — ўша бахтли, баҳодир Ҳотспер,
 Бир тарафда — сизнинг шўрлик, хокисор ўғил —
 Қилич сирмаб, майдон аро тузиб маърака.
 У ўн карра дубулғасин дол қилиб қўйиб,
 Мен ўн карра ҳақоратга дучор бўлсам ҳам,
 Биз жойларни алмашамиз, у менинг айбим,
 Мен унинг шон-шавкатини тортиб оламан.
 Ҳа, у менинг мардикорим, шунчалар жайлаб,
 Шавкатларни беражакдир менга бир йўла.
 Ҳаммасини беради у, агар бермаса,
 Мен уларни юрагидан юлиб оламан.

(Тиз чўкади.)

Худди шундоқ қиламан, деб ваъда бераман
 Худойим ёр эса, худди шундоқ қиламан.
 Ота, шунда майдон аро мен қучган зафар
 Юракдаги ярангизга шифо бағишлар.
 Агар толе чеҳрасини очмаса қушод,
 Улим бизни бурчимиздан айлағай озод.
 Мен майдонда юз минг карра ўларман, аммо
 Сизга ичган қасамимни бузмасман асло.

Қ и р о л

Фитначилар юз минг карра ўлишар ҳали.

*(Шаҳзода яқинлашиб, уни турғизади ва қучоқлаб,
 бағрига босади.)*

Уғлим, тайин этгум сени қўмондон қилиб.

Сэр Уолтер Блент киради.

Хўш, нима гап, Блент? Ташвиш-ҳаяжондасан.

Б л е н т

Ташвишли бир хабар ила келганман зотан.
 Лорд Мортимер Шотланд махфий хабар айлади,
 Ун бешинчи куни тамом қўшилишибди
 Дуглас билан Англия исёнчилари —
 Шрусбери этагида. Улар кўп эмиш.
 Ваъда берганларнинг бари қўшилар бўлса,
 Исён чиндан даҳшатли тус олади, демиш.

Қ и р о л

Бугун йўлга тушди граф Уэстморленд.
 Жон Ланкастер борар унга қорама-қора.
 Кўп кечикиб келди ушбу хабаринг... Гарри,

Чоршанба кун сен йўлга чиқ, мен—пайшанбада.
 Биз учрашув тайинлаймиз Брижнорсада.
 Глостершир орқали юр. Мен аминманки,
 Учрашамиз чамаси шу икки ҳафтада.
 Қани, ишга. Ҳаяллашга қўймасман ортиқ,
 Ҳаялласак, душманга қўл келиши аниқ.

Кетишади.

УЧИНЧИ САҲНА

Истчил. «Тўнғиз бош» майхонасида бир хона.
 Фальстаф билан Бардольф киради.

Фальстаф

Шу сўнги гал йўлга чиққанымдан буён роса озиб-
 тўзидим, Бардольф! Ҳа, адои тамом бўляпман. Тери-
 ларим олмақом бир кампирнинг эғнидаги кўйлакка
 ўхшаб шалвираб-осилиб қолди. Қўрга кўмилган олма-
 дек қовжирадим. Куч-мадорим борида тавба қилма-
 сам, ҳадемай, тилим гўлдираб қолади. Агар бутхона
 ичининг қандайлигини унутмаган бўлсам, майли, қалам-
 пирнинг уруғими ёки пивопазнинг қирчангиси бўла
 қолай. Бутхона ичи! Ё парвардигор, ёмонлар билан
 юриб, не кунларга қолдим!

Бардольф

Сэр Жон, кайфингиз жудаям учиқ. Афтидан, узоқ-
 қа бормайсиз.

Фальстаф

Ҳамма гап шунда-да. Эй, менга қара, маза-матра-
 сиз бирор нарса куйлаб бер. Гамимни тарқат. Бир
 пайтлар ахлоқ-одобда нодиру ягона эдим... Ҳа, ахлоқи

комил бир зот эдим. Меъёрида сўқинардим. Ҳафтада кўпи билан етти марта қимор ўйнардим. Ҳалиги ёмон жойларга фақат пайшанба кунлари ҳар чорак соатда бир кириб чиқардим. Уч-тўрт карра қарзимни ҳам қайтариб берганим бор. Турмушим ақл-идрок доирасида кечарди. Хўш, энди-чи?

Бардольф

Бундай семизликда ақл-идрок доирасидан чиқмай бўладими, сэр Жон? Доира чизиқлари ҳам ўчиб кетган.

Фальстаф

Сен аввал башарангни тўзатиб ол, кейин қандай яшаш ҳақида менга ақл ўргатасан. Сен бизга адмиралсан, дарға чироғинг бурнингда шундоқ ловуллаб туради. Сен бизда лампачилар орденининг кавалерисан.

Бардольф

Қўймадингиз, қўймадингиз-да, сэр Жон. Башарам сизга нима қилди?

Фальстаф

Ёмонлик қилмаган. Аксинча. Мен ундан тарбиявий мақсадларда бош чаноғими ёки ажал нишонаси сифатида фойдаланаман. Сенга қарадимми, бас, дарҳол жаҳаннам ҳақида ўйлаб кетаман ва ўша ривоятдаги қип-қизил либос кийиб, алангада ёнган бой-бадавлат киши эсимга тушаверади. Агар сенда олижанобликдан асар бўлганда, башарангни ўртага қўйиб қасам ичардим. «Шу оташин шамшир билан қасамёд қилман»,— дердим. Бироқ сен адойи тамом бўлган бир

бандасан, юзингда ёришиб турган озгина жойни ҳисобга олмаганда, бошдан-оёқ қоронғи зулматсан. Биз босқин қилган кеча изимдан югурсайдинг, сени узоқдаги хира чироқми ёки кўкдан тушган думалоқ чақмоқми, деб ўйлаган бўлардим, ёлғон айтсам, пулни севмайсан, деб юзимга солавер. Сен бизга — гулханлари гуриллаб, мушаклари ловуллаб турган абадий байрамсан, сен менга кечалари у майхонадан бу майхонага кўчиб юрганимизда машъал ёқишга кетадиган етти юз фунт-стерлинг ақчамни асраб қолдинг. Дарвоқе, шу муносабат билан иккимиз ичган мусалласнинг пулига Европада аломат бир шам заводи қурса буларди. Ҳа, худо шоҳид, йигирма уч йилдирким, шу ўчоқнинг ўтини ўчирмайман, пуфлаганим-пуфлаган.

Бардольф

Намунча башарамга ёпишиб олдингиз, илойим у томоғингизга тикилсин.

Фальстаф

Худо асрасин, есам ичим куйиб, ўламан-ку.

Майхона бекаси киради.

О, товукчамизга саломлар! Хўш, чўнтақларимни ким қоқлаб кетганини аниқладингизми?

Бека

Инсоф қилинг, сэр Жон! Менинг уйимда ўғрилар нима қилади! Ақлга сиғадиган гапми шу? Биз, эрим икковимиз ҳаммани бир-бир титкилаб чиқдик, биттаям малай, биттаям чўри қолмади. Шу чоққача менинг уйимда тук ҳам йўқолмаган.

Ф а л ь с т а ф

Елғон. Бардольф боягина шу ерда соқол қириб, талай тук йўқотди. Ахир чўнтақларимни сизнинг уйингизда ағдаришган-ку! Узингизни фаришта қилиб кўрсатаверманг. Қимлигингиз менга маълум. Не қилса ҳам, хотинсиз.

Б е к а

Қим, менми? Шу гапни айтишга қандоқ тилингиз борди? Ё худойим! Мени ўз уйимда ҳеч ким шу қадар ҳақорат этмаган.

Ф а л ь с т а ф

Кўйсангиз-чи! Мен сизни яхши биламан.

Б е к а

Иўқ, сэр Жон, сиз мени билмайсиз. Аммо лекин мен сизни яхши биламан, сэр Жон, қарзни тўламаслик учун атай жанжал чиқармоқчи бўласиз. Мен сизга бир эмас, бир неча кўйлак сотиб олиб берганман.

Ф а л ь с т а ф

Ҳа, ҳа, қоп-қанор тикиладиган кандирдан. Мен уларни элак ўрнида ишлатарсан, деб новвойга топширдим.

Б е к а

Бекорларни айтибсиз. Ҳар гази саккиз шиллинг турадиган голланд матосидан эди, ёлғон айтсам, турган еримда тил тортмай ўлай! Кейин, бунинг ус-

тига, қарз ҳам олдингиз, қарзга овқатландингиз, турли найранг-усуллар билан йигирма фунтга шароб ҳам ичдингиз.

Ф а л ь с т а ф

(Бардольфни кўрсатиб.)

Менга қўшилишиб манави ҳам ичган. Тўласин энди.

Б е к а

Нималар деяпсиз, сэр Жон? Шундоқ камбағал-а? Нима ҳам олардим ундан?

Ф а л ь с т а ф

Юзида шундай зарбхонаси бор киши камбағал эмишми? Хўш, бу сизга бойлик бўлмай, нима? Унинг бурни ва ёноқларидан тилло тангалар зарб этиш керак. Мен ҳеч нарса тўламайман. Нима, мен бугун келибманми? Бу меҳмонхонада мизғиб ҳам бўлмайди, дарров шилиб кетишади. Бобомдан қолган қирқ сўмлик муҳрли узугим ҳам гумдон бўлибди.

Б е к а

Ё парвардигор, бу қип-қизил ёлғон! Узугинг мисдан деб шаҳзода айтганини неча марталаб ўзим эшитганман.

Ф а л ь с т а ф

Овсар ва гирт нодон ўша шаҳзоданг. Ҳозир шу ерда бўлганида-чи, ўша айтгани учун итдек савалардим.

Енгил қурол-аслақа тақинган шаҳзода ва Пойнс ҳар-
бийчасига қадам ташлаб киришади.
Фальстаф уларни қаршилаб, ҳассасини сурнай қилиб чалади.

Нима гап, ошна? Шамол чиндан ҳам бу ёққа эс-
яптими? Бу ердан жилишимизга тўғри келадими?

Бардольф

Ҳа, Ньюгэт турмасидагидек, иккитадан бўлиб, ба-
раварига қадам ташлаб.

Бека

Милорд, менга қаранг...

Шаҳзода

Хўш, мистрис Куйкли? Эрингиз қалай? У менга
ёқади. У — яхши инсон.

Бека

Шафқатли милорд, мени эшитинг...

Фальстаф

Тупур унга. Яхшиси, менга қулоқ сол.

Шаҳзода

Ҳа, Жек,

Фальстаф

Кейинги гал бу ерда парда ортида ухлаганимда
чўнтақларимни супуриб кетишибди. Бу ер — ўғрихона.
Аямай шилишади.

Шаҳзода

Ниманг йўқолибди, Жек?

Фальстаф

Айтсам, ишонмайсан, Гарри. Уч ёки тўртгача қирқ сўмлик ақчам билан бобомдан қолган муҳрли узугим.

Шаҳзода

Э, анави саккиз чақа турадиган узукми?

Бека

Ана, айтмадимми? Милорд, мен ҳам унга худди шундоқ дедим. Шаҳзода ҳам шундоқ фикрдалар, дедим. У бўлса, сизни оғзига олиб бўлмайдиган сўзлар билан ҳақорат қилди. «Мен уни калтаклайман», деди.

Шаҳзода

Наҳотки? Янглиш эшитмадимми?

Бека

Ёлғон айтсам, менда имон ҳам, виждон ҳам, хотинлик номуси ҳам бўлмасин.

Фальстаф

Улар сенда нима қилади. Имон дегани сенда қора олхўри мураббосидек бир гап, виждонинг тутун қўйвориб, ниндан ҳайдаб чиқазилган тулкининг виждонидан ортиқмас. Хотинлик нөмусига келсак, ҳар ҳолда,

хотинлик нишонаси полиция нозирда қанча бўлса, сенда ҳам шунча. Йўқол бу ердан, қорангни ўчир, анақа махлуқ!

Б е к а

Қанақа — анақа махлуқ? А? Ҳозироқ айт, қанақа?

Ф а л ь с т а ф

Анақа, худо кўрсатмасин, қанақа.

Б е к а

Елғон, мен худо кўрсатмагур анақа эмасман, қонуний никоҳдаги номусли хотинман. Аммо сен рицарь ва аслзода бўлганинг билан менинг шаънимга шундоқ гаплар айтганинг учун ярамас, тубансан.

Ф а л ь с т а ф

Сен эса майхона бекаси бўла туриб, мен билан ҳадеб айтишганинг учун — ҳайвонсан.

Б е к а

Қанақасига ҳайвонман? А? Ҳозироқ айт, қанақа ҳайвон?

Ф а л ь с т а ф

Қанақа ҳайвон? Сувсарсан — мана, қанақасан.

Ш а ҳ з о д а

Сувсар дедингизми, сэр Жоң? Нега энди сувсар бўларкан?

Фальстаф

Негаки, у эт ҳам эмас, балиқ ҳам. Эркак зоти унга қай томондан ёндашишни ҳам билмайди.

Бека

Бекорларни айтибсан, муттаҳам, илойим турган ерингда қотиб ўл! Сен ҳам, бошқа эркаклар ҳам менга қай томондан ёндашишни яхши билишади.

Шаҳзода

Тўғри айтасан, бекам. У сени бегуноҳдан-бегуноҳ ҳақорат қиляпти.

Бека

У сизни ҳам шундоқ ҳақорат қилди, милорд. Сиз ундан минг сўм қарздор эмишсиз.

Шаҳзода

Нима — мен сендан минг сўм қарздорманми, туллак?

Фальстаф

Нега энди минг сўм бўларкан, Гарри — миллион сўм! Сенинг муҳаббатинг миллион сўмдан ҳам орғиқ, сен мени севишинг керак.

Бека

У сизни овсар ва нодон деб айтди, сизни калтақлайман, деди.

Ф а л ь с т а ф

Мен шундоқ дедимми, Бардольф?

Б а р д о л ь ф

Худди шундоқ дедингиз, сэр Жон.

Ф а л ь с т а ф

Ҳа, агар шаҳзода узугимни мисдан ясалган, деса, шундоқ қиламан, дедим.

Ш а ҳ з о д а

Узугинг мисдан, деб ҳозир ҳам айтаман. Хўш, кучингни кўрсат энди.

Ф а л ь с т а ф

Ўзинг биласан-ку, бир одам сифатида сенга кучимни кўрсатардим. Аммо шаҳзода сифатида сендан, шерваччанинг наърасидан қўрққандек, қўрқаман.

Ш а ҳ з о д а

Нега энди шернинг наъраси эмас?

Ф а л ь с т а ф

Мен шердан қўрққандек, подшо ҳазратларидан қўрқишим керак. Наҳотки, мени ўзингдан отангдан қўрққандек қўрқади, деб ўйласанг? Сенларни баравар қўйсам, белим чўрт узилсин.

Ш а ҳ з о д а

Ўшанда қорнинг «шалоп» этиб, тиззангга тушишини тасаввур қиламан! Аммо ғирт ҳайвонсан! Зигирча

ҳам номусинг йўқ. Туриш-турмушинг — ошқозон, ичак-чавоқ. Ҳалол бир хотинни, чўнтагимга қўл солдинг, деб мазаммат қилиб ўтирибсан-а! Хўш, итвачча, без-бет, бўрдоқи тўнғиз, ўша чўнтақларингда ошхонанинг ҳисоб-китоб қоғозларию ўғрихоналардан келган мак-тублар, нафас қисганда ичиладиган бир чақалик доридан бўлак нима бор эди? Балки, айтганларим ёлғондир? Лекин сен бари бир ўжарлик қилиб тураверасан, бўйнингга олмайсан. Хўш, уят эмасми?

Ф а л ь с т а ф

Менга қулоқ сол, Гарри. Одам Ато маъсумлик салтанатида гуноҳга йўл қўйган. Шўрлик Жек Фальстаф сенларнинг шу бузуқи замонанда нима қилсин? Кўриб турибсанки, менинг устимда бошқаларга нисбатан эт-юким кўп, демак шайтон васвасасига учшим ҳам кўпроқ бўлади. Хуллас, қиссавурлик қилганингга ўзинг иқрорсан?

Ш а ҳ з о д а

Ҳа, шундоқ шекилли.

Ф а л ь с т а ф

Бекам, мен сени маъзур тутаман. Бориб нонушта ҳозирла. Эрингни сев—қадрла, хизматкорларингдан кўз узма, меҳмонларни иззат-эҳтиром қил. Кўриб турибсан, зарур бўлганда мен далилларга бош эгаман! Тинчлик яна барқарор. Ййе, ҳали ҳам шундамисан? Қани бор, марҳамат қилиб, бора қол энди.

Б е к а, кетади.

Хўш, Гарри, саройда не гаплар? Бизнинг ишимизга қандоқ қарашяпти?

Ш а ҳ з о д а

Оҳ, сен, димлама эт, нуқул жонингга ора кираман-а. Ақчалар эгаларига қайтарилди.

Ф а л ь с т а ф

Шу қайтариб беришларни жиним севмайди — ўлганни устига тепгандай бир гап.

Ш а ҳ з о д а

Мен отам билан ярашдим, у бутун инон-ихтиёрни ўзимга қўйди. .

Ф а л ь с т а ф

Унда биласанми, нима: давлат хазинасини ўмар, шундоқ қилки, сих ҳам қуймасин, кабоб ҳам.

Б а р д о л ь ф

Ҳа, шундоқ қила қолинг, милорд.

Ш а ҳ з о д а

Жек, мен сен учун пиёда қўшиндан битта жой сўраб олдим.

Ф а л ь с т а ф

Суворий қўшинда бўла қолсин. Марҳамат қилиб, ўғриликка қўли эпчил бирортасини менга адъютант қилиб бер. Еши йигирма иккиларда бўлсин. Бўлмаса, уриш-суришда мени ким боқади? Хайриятки, тангри-таоло бизга анави исёнчиларни етказди. Улар ҳалол

одамлардан бўлак ҳеч кимга зиён қилишмайди. Қанди-
ни урсин азаматлар, мен уларни оқлайман.

Ш а ҳ з о д а

Бардольф!

Бардольф

Амрингизга ҳозирман, милорд!

Ш а ҳ з о д а

Мана бу мактубни укам милорд Жон Ланкастер-
га, манавини эса милорд Уэстморлендга етказ.

Бардольф кетади.

Хўш, Пойнс, энди отларга минайлик! Биз сен би-
лай бугун тушгача ўттиз чақирим йўл босишимиз ке-
рак. Жек, сен эртага соат иккида Темплъ-Холлга ме-
нинг олдимга бор.

Унда ҳамма гапни ўзинг билиб оласан

Ва оларсан ёлловчилик унвони билан

Аскарларга тегиш зарур пул — маблағни ҳам.

Юрт ёнмоқда, Перси тахтга интилар алҳол,

Еки унга, ёки менга етишгай завол.

(Кетади.)

Ф а л ь с т а ф

Бекам, нонуштани келтир! Муқим бир хона

Бўлса яхши эмасмиди менга — майхона.

(Кетади.)

П а р д а

ТУРТИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Шрусбери яқинида исбнчилар қароргоҳи.
Ҳотспер, Вустер ва Дуглас кирадилар.

Ҳотспер

Сиз ҳақдирсиз, менинг шонли шотланд ботирим.
Ҳақиқатни хушомад деб билурлар бизда.
Бўлмаса-чи, мен Дугласни таърифлар эдим,
Унинг номи эътиборга ноил ақчадек,
Ҳамма жойда эъзозли бир муомалада.
Менга хушомад бегона, лутф дегани ёт,
Аммо сиздан бўлак ҳеч ким менинг қалбимдан
Шунчалар жой ололмаган, ярқираб кушод.
Мен амалда буни ҳали исбот этаман.

Дуглас

Сиз — ор-номус тимсолисиз. Жаҳонда бирор
Рақиб мени чўчитолмас сизчалик зинҳор.

Ҳотспер

Ташаккур.

Чопар кириб, бир неча мактуб топширади.

Хўш, айтинг-чи, бу мактублар кимдан?

Чопар

Отангиздан, милорд.

Ҳотспер

Ажаб, отамиз бугун
Бизга мактуб йўллаб, ўзи келмамиш нечун?

Чопар

У юришни кечиктирди. У ётиб қолди.

Ҳотспер

Аmmo ётиб қолишнинг зап пайтини топмиш!
Унинг қўшинини бизга бошлаб келар ким?

Чопар

Билолмадим. Битилгандир мактубда балким.

Вустер

У ҳали ҳам тўшакдами?

Чопар

Шундоқ, тўшакда.
Менинг йўлга тушганимдан уч кунча олдин
Ётмиш эди, оғир эди аҳволи лекин.

Вустер

Умид улким, ўтган фурсат мобайнида ул
Хасталикдан халос бўлиб, тuzалмиш буткул.
Бу биз учун билсанг ҳозир нақадар зарур.

Ҳотспер

Хасталанмиш! Етиб қолмиш! Ахир бу айём
 Унинг хасталиги бизга — ҳалокат тамом!
 У ёзибди менга — ички касаллик билан
 Оғриб қолмиш — ахир ҳозир мавридимиқан?
 Менга ёзибди у, дўсти-қадрдонларни
 Бу аҳволдан воқиф, оғоҳ этолмадим, деб.
 Асроримни чопарларга айтолмадим, деб.
 Аммо бизга, шу бир ҳовуч фидойиларга
 Дадил туриб иш тутишни кенгаш беради.
 Синаб кўрингиз, дер — толе-иқбол юлдузи
 Сизга чеҳра очиб, нечук таратар ёғду,
 Яна ёзибдиким, қирол бу ишдан бешак
 Хабардордир, шунинг учун ошиқмоқ керак.
 Хўш, бу ҳодисага нечук берурсиз баҳо?

Вустер

Биз графсиз қўл-оёғи шолмиз мутлақо.

Ҳотспер

Ҳа, дарвоқе, мен ҳам шундоқ совудим-қолдим,
 Аммо лекин биласизми? Графнинг иши
 Бизга у қадарлик зиён—йўқотиш эмас.
 Биз тамом қўшинни, неки измимизда бор,
 Бир йўласи шайлаб, жангга солмоқчи эдик,
 Ишни бир зарб ила осон қилмоқчи эдик,
 Лекин бундоқ қилиш, бундоқ соддалик билан
 Таваккалга умид боғлаш авомликмасми?
 Орқамизда кўнгил тўқи қўшин бўлмаса,
 Душман бизни баёларга дучор этмасми?

Дуглас

Ҳа, бу ҳақ гап. Энди тўла таъкидлаш мумкин:
Орқамизда суянчиқ ҳам, умид ҳам тайин.

Ҳотспер

Биринчи қадамда шайтон оёқдан чалса,
Яна қайта йиғилмоққа маконимиз шай.

Вустер

Отанг бунда ҳозир бўлса, яхши бўларди.
Якка, тарқоқ иш тутишнинг охири чатоқ.
Биласанми, ўйлашади одамлар не деб —
Имилляптими, демак, бордир бир гапи.
Демак, бизнинг қўзғолонни қувватламас у,
Ўз бурчига садоқати ва соғлом ақли
Отангизни бир чеккада тутиб туради.
Бизни кўплаб ёр-дўстлардан айиради бу!
Биз тиккаси ҳужум қилиб борамиз. Аниқ,
Ўй ўйлашга вақтимиз йўқ. Муҳокамага
Идрокимиз эшиклари тақа-тақ ёпиқ.
Отангизнинг келмагани ноҳўядир кўп,
Бу бизнинг сир пардамизни очар бир қадар.
Билмаганлар буни шундоқ таъбир этарлар,
Демак ишга ишончлари камроқ экан деб.

Ҳотспер

Сиз ҳаддидан оширдингиз тусмол-гумонни.
Графнинг йўқлиги худди қўл келар бизга.
Бас, унингсиз ҳадик олмай, қўрқув билмасдан,
Тортишар эканмиз бутун мамлакат билан,
Дейншарки, сафимизда граф бўлганда

Ҳаммасини остин-устин этаоламиз.
Йўқ, ҳозирча ишларимиз бари жойида,

Дуглас

Орзу этганимиздан ҳам яхшидир бари,
«Қўрқув» сўзин билишмайди Шотландияда.

Сэр Ричард Вернон киради.

Хотспер

О, азизм Вернон, қани, марҳамат айла.

Вернон

Билмадим, шод этармикин хабарим сизни?
Ҳозир граф Уэстморленд ва шаҳзода Жон
Нақ етти минг қўшин билан келур бу томон.

Хотспер

Нима қилти, келаверсин. Хўш, тагин нима?

Вернон

Тагин шуки, махсус қўшин йиғиб қирол ҳам
Яқинлашиб келмоқдадир бу ёққа илдам.

Хотспер

Майли, у ҳам келсин. Аммо бошқа зурёди,
Яъни Уэльс шаҳзодаси қайда бу замон?
Кетган эди бебошларга ўзи бош бўлиб,
Уларнинг устида ташвишидан қўл узиб тамом.

Вернон

Улар билан биргадир у. Майдонда кўрдим,
Ҳашаматли дубулғаю яроқ-аслаҳа
Устларида ёниб-ярқирар эди,

Бургутлардек тизилишиб келар бир сафда.
 Олтин совутлари чақнаб, кўзни оларди
 Ривоятдаги самовий қўшинлар мисол.
 Бари май ойидек дуркун, навқирон, яна
 Ез ўртаси — саратондек қайноқ, баркамол.
 Танларида куч-ҳарорат қайнаб тошарди
 Югуришиб буқачалар, қўчқорлар каби.
 Бошдан-оёқ пўлат кийган эди шаҳзода,
 Ҳавас билан қараб турдим қадди-бастига
 Бир маҳал бир сакраб, ўзни эгарга олди,
 Жилов силтаб, отини минг мақомга солди.
 Тулпор гоҳ пишқириб, гоҳи сапчиди баланд,
 Назарингда адил қомат шаҳзода эмас,
 От машқини олаётган қай бир худованд.

Ҳотспер

Бас қил! Истайсанки, сенинг сўзларинг тинглаб,
 Худди аёзда қолгандек, дир-дир титрасам?
 Улар йўлда дегин? Яхши, жуда соз! Бари —
 Ҳалокатга маҳкум, найза — насибалари.
 Барин қурбон қилиб уруш илоҳасига
 Мурдаларин ирғитамиз Марс меҳробига.
 Енаяшман! Тугаб борар бардошим буткул
 Ўлжа яқин, аммо ҳали бизникимас ул.
 Қани, отни келтиринглар, худди ўқ бўлиб
 Уэльс шаҳзодаси сари учай шу замон.
 Олишармиз майдоң аро худди ўт бўлиб
 От билан от, Гарри билан Гарри беомон.
 Ва биримиз ерга қулаб тушмагунча то
 Олишамиз, майдонни тарк этмаймиз асло.
 О, қанийди Глендаур бўлсайди бунда!

Вернон

Ҳа, менга айтишди Вустер графлигида
 Қўшин йиғаман, деб иши чўзилмиш ғоят.

Дуглас

Мана бу шум хабар бизга оғир бароят.

Вустер

Эшитдимү совуқ қотиб, жунжикиб кетдим.

Хотспер

Қалай, қирол қўшинида аскарлар кўпми?

Вернон

Уттиз мингча бордир.

Хотспер

Майли, қирқ мингта бўлсин.

Майли, Глендаур билан отам келмасин,
Биз кучлимиз, бир зарб ила тепар юраклар.
Бурғу чалиб, сафланамиз ишончга тўлиб,
Улар бўлсак, бош қўямиз мардона бўлиб.

Дуглас

Улим сўзи дафигача қатағон. Чунки
Битишганмиз, бир йилгача танимас мени.

Кетишади.

ИККИНЧИ САҲНА

Ковентрига олиб борадиган катта йўл. Саҳна ортида ноғоралар ва сурнайлар чалинади. Нарн-бери қурол-яроқ таққан Фальстаф билан Бардольф кирадилар.

Фальстаф

Бардольф, сен Ковентрига бор. Менга бир шиша мусаллас келтир. Биз аскарлар билан шаҳар атрофини

айланиб турамыз. Кечаси Сеттон-Кольфильдга етиб
боришимиз шарт.

Бардольф

Пул бермайсизми, капитан?

Фальстаф

Ҳозирча ўзингникини харжлайвер. Ҳа, лейтенант
Петога айт, шаҳар дарвозасида менга пешвоз чиқсин.

Бардольф

Хўп, бўлади, капитан. *(Кетади.)*

Фальстаф

(қўли билан узоқларни кўрсатиб, кула-кула.)

Агар аскарларимни кўрганда ўзим уятдан ерга
кириб кетмасам, майли, мени сиркага солинган шўрба-
лиқ, деб атай қолишсин. Мен офицерлик, ваколатимдан,
билмадим, қандай истифода этдим. Ёллашим зарур
бўлган бир юз эллик нафар аскар ўрнига нақд уч юз
фунт-стерлинг ақча йиғиб олдим. Аскар йиғиш ҳақи-
даги фармонни нуқул бадавлат қишлоқиларга, янги
куёвтўраларга, кейин худди шайтондан қўрққандек
ноғора гумбуридан чўчийдиган, милтиқ овозини эшити-
боқ, ўқ теккан ўрдакдек шалпайиб тушадиган нозик-
ниҳолларга рўкач қилдим. Мен нуқул шунақа қаланғи-
қасангиларни жуфтёқа қилавердим, табиийки, улар-
нинг ҳаммаси товон тўлаб, жонини қутқазиб қолди.
Энди менинг ротам ўзининг бутун прапоршчиклари,
капраллари, лейтенатлари билан ўша, расмда чизил-
ган, ярасини итлар ялаб турган Лазарга ўхшаш жул-
дурвоқилардан иборат. Улар ҳеч қачон аскар бўлиш-

маган. Улар қўним топмаган хизматкорлар, меросдан маҳрум меросхўрлар, мусофирхонанинг қочоқ малайлари, синиб қолган майхона эгалари, хуллас, тинчлик замонининг лойқа-луйқалари, эски полк байрогидан ҳам баттар титиғи чиққан оломон. Уларни кўриб, кечагина чўчқа боқиб, сарқит, ювинди билан кун кўриб юрган бир юз эллик бебош ўғил гўё қайтиб келибди, деб ўйлайсан. Йўлда бир жинни учраб, шунча мурдани қайси дордан ўмардинг, деб сўраб қолса-я. Дунё дунё бўлиб, бунақа бедаволарни кўрмаган. Худо кўрсатмасин, шу аҳволда Ковентрига кириб борсам, роса шарманда бўламан. Шунинг учун уни айланиб ўтишга тўғри келади. Бунинг устига аскарга ўхшаб юришни билишса ҳам гўрга эди, шундоқ қадам босишадики, худди оёқлари тахтакачлаб қўйилгандек. Нафсиламрни айтганда, уларнинг кўпчилиги турмалардан териб олинган тасқаралар. Бутун бошлиқ ротага ичкийим бор-йўғи бир яримта кўйлак, яримта деганим бу — жуфтлаштириб, даккам-дуккам қилиб тикилган иккита сочиқ, жарчининг нимчасидек қилиб елгага ташлаб қўйилади. Анави битта бутун кўйлакни эса, билмадим, Сент — Олбанидаги мусофирхона ҳовлисидаими ёки Дентри қовоқхонасининг шолғом бурун эгасиданми, ҳар қалай, бир гўрдан ўғирлаб олишган. Э, бари бир эмасми. Ичкийим дегани истаган тахта деворда истаганча топилади.

Шаҳзода Генрих билан Уэстморленд киради.

Шаҳзода

Ҳа, шишмақул Жек. Ишлар қалай, хўжагумбаз?

Фальстаф

Ё худойим, Гарри! Қаёқдан пайдо бўла қолдинг, эси паст? Қайси шайтон сени Уорикширга учирди?

Маъзур тутасиз, милорд Уэстморленд, мен сизни пай-қамабман. Мен жанобларини аллақачон Шрусбериде деб ўйлагандим.

Уэстморленд

Сўзларингиз айни ҳақиқат, сэр Жон. Аллақачон Шрусберига етиб олишимиз керак эди, биз ҳам, сиз ҳам. Аммо менинг қўшинларим етиб боришди. Қирол йўлимизга кўз тутиб турибди. Эрталабгача ухламай, йўл босишга тўғри келади.

Фальстаф

Мендан кўнглингиз тўқ бўлсин. Бирор жойда ялагудек қаймоқ топилса, бас, мушукка ўхшаб кўз юрмайман.

Шаҳзода

Ҳа, ялагудек қаймоқ топилса, бас. Қаймоқ ялай-вериб, бир тепа сариёққа айланибсан-қолибсан. Хўш, менга айт-чи, анави орқада судралиб келаётган рўдаполар кимнинг қисмидан?

Фальстаф

Менинг қисмимдан Гарри, менинг асқарларим.

Шаҳзода

Бунақа бедаво оломонни сира учратмаганман.

Фальстаф

Секинроқ, намуноча бақирасан. Нима бўларди, найзаларга нишон, замбаракларга ем, ҳа, замбараклар-

га ем. Қабрларни бошқалардан ёмон тўлдиришмайди. Инсоф билан гапир, азизим. Улар ҳам одамлар, худонинг бандалари, азизим, худонинг бандалари.

Уэстморленд

Ҳмм... лекин, сэр Жон, нега уларнинг кўринишлари шу қадар абгор-афтода? Булар — кўча-кўйдаги фақир-гадолар.

Фальстаф

Фақирликни қайдан илаштиришган, билмадим. Аммо ориқликни мендан юқтиришмаган.

Шаҳзода

Уч энли қалинликдаги мой ориқлик саналмас экан, айтганларинг ҳақиқат. Аммо жин ургур, қадамни жадаллат. Перси қўшинларини жангга шайлажоқда.

Фальстаф

Қирол қароргоҳ тутиб бўлдимиз?

Уэстморленд

Ҳа, сэр Жон, биз кечикмасак гўрга эди.

Шаҳзода Генрих билан Уэстморленд кетади.

Фальстаф

Майли, базми жамшидларга ошиқсанг ошиқ, Аммо жангга ошиқмоқлик сенга не лойиқ.

(Кетади.)

Саҳна ортида яна боягидек ноғоралар ва сурнайлар садоси.

УЧИНЧИ САҲНА

Шрусбери яқинида исёнчилар қароргоҳи.
Ҳотспер, Вустер, Дуглас, Вернон, офицер-
лар ва аскарлар киришади.

Ҳотспер

Улар билан жанг қиламиз тунда.

Вустер

Ошиқма.

Дуглас

Ҳаялласак уларга қўл келади.

Вернон

Асло.

Ҳотспер

Улар мадад келишини кутмоқда.

Вернон

Биздек,

Ҳотспер

Уларнинг режаси пишиқ, бизники — думбул.

Вустер

Дўстим, сенга маслаҳатим: бир оз кутиб тур.

Вернон

Бугун жанг бошланг, сизга маслаҳатим шу.

Дуглас

Бу яхши маслаҳат эмас. Қўрқоқлик, холос.

Вернон

Менга бундоқ гапингизни гапирманг, Дуглас.
 Бурчим чиндан буюраркан, эътиборимдан
 Тамом четда қолиб кетар ҳадик, эҳтиёт
 Ва қўрқувни унутамак сиз каби мен ҳам,
 Сизга ўхшаб мен ҳам шотланд эрурман, милорд,
 Эртанги жанг кўрсатади майдон аро чин —
 Ким қўрқоқ.

Дуглас

Йўқ, бугунгиси.

Вернон

Бўпти, розиман.

Ҳотспер

Бугунгиси.

Вернон

Сизга қараб, ҳайрон қоламан,

Шундоқ саркардаларсизу наҳотки, наҳот,
 Қутиб туриш заруратин кўрмайсиз кушод?
 Акам отлиқлари билан етиб келмаган.
 Вустер боягина келди қўшини билан,
 Ҳансирайди отлари ҳам, одамлари ҳам.
 Жонзмикан жаҳду жадал айласак талаб,
 Аскарлари чала жондек ётишар ухлаб.

Ҳотспер

Шундоқ аҳволдадир душман отлиқлари ҳам.
 Улар роса толиқишган йўл босиб анча,
 Бизда дам олганлар эса топилар пича.

Вустер

Уларнинг сони кўп. Перси, худо ҳаққи, сен
 То бошқалар келмагунча, кутиб тургайсан.

Карнайлар чалиниб, элчилар келишганидан хабар беради. Сэр
 Уолтер Блент, унинг изидаг оқ байроқ кўтариб офи-
 церлар ва аскарлар киришади.

Блент

Мен элчиман, истасангиз, эшитинг сўзим,
 Мен қиролдан келдим сизга таклифлар билан.

Ҳотспер

Сэр Уолтер Блент, қани, келинг, азизим,
 Бизнинг одаммассиз, шунга афсус чекаман.
 Ҳамма ерда сиз баробар севгига ноил,
 Ҳаттоки энг яқин дўсти — аҳбобингиз ҳам
 Бегоналар билан кўриб, юракдан хижил.
 Биз ҳам қаршингизда бугун дўст эмас, душман.

Б л е н т

Худо шоҳид, мен ҳам сизни шундоқ атайман,
 Сиз қонунни поймол этиб, подшо билан то
 Муноқаша этаркансиз, шу бўлур баҳо.
 Хуллас, мени қошингизга қирол йўллаган,
 Нималардан норозисиз, нима сабабдан
 Гражданлик битимини буздингиз бундоқ,
 Фитна қўзғаб, халойиққа солдингиз нифоқ?
 Подшо сўрайдирким, агар хизматингизни
 Етарлича этолмаган бўлса у эъвоз —
 Уларни у жуда юксак баҳолайди, рост, —
 Айтинг, нимадир у тилак-истакларингиз.
 Қирол барисини дарҳол бажо келтирар,
 Кейин ушбу можарога бош қўшган барча
 Шерикларингизга авфи-умумий берар.

Ҳ о т с п е р

Қирол мурувватли! Қачон ваъдалар бериб,
 Қачон бажо келтиришни яхши билади.
 Отам билан амакимга буни кўрсатди.
 Салтанатни олди бизнинг қўлимиз билан.
 Унда мўйлови чиқмаган ўспирин эди.
 У хориждан, сургунлардан ёлғиз, бенаво
 Қиёфада ватанига қочиб келаркан,
 Қучоқ очиб кимсасиз бир соҳилда таянчо
 Менинг отам эди уни қаршилаб олган.
 Шунда орзу-аъмолини сўзламиш қочоқ,
 Мен Ланкастер графлиги — ўз меросимни
 Олмоқчиман, дегач, отам олдида шундоқ
 Аҳду паймон қилиб, роса кўз ёши тўккан,
 Отам унга ишонган ҳам ваъдалар берган,
 Кейин ўша ваъдасига айлаган вафо.
 Граф Нортумберленд унга тарафдор, дея
 Қулогига чалингандан аён амалдор.

Кела берган ҳар тарафдан бел боғлаб қатор,
 Кела берган ҳар тарафдан ёшу қария.
 Далаларда, қишлоқларда, шаҳру кентларда
 Ёзёз айлаб, этишарди иззат-икромлар.
 Чиқишарди кўприкларда, йўлларда пешвоз,
 Таъзим этиб, тутишарди совға-саломлар.
 Хизматига ҳар тарафдан йиғилиб бисёр,
 Халқ хизматга берди унга ўғлонларини.
 Халойиқнинг муҳаббати менга барқарор,—
 Дея бузди у аҳд ила паймонларини.
 У Ревенспер соҳилида отамга берган
 Ваъдаларни эсламади, тамом унутди.
 У кўпчилик фуқарога юк бўлиб тушган
 Қонунларни ўзгартириш йўлини тутди.
 У ҳар турли иллатларни қарғади роса,
 Юртнинг аҳволини айтиб, хўрсинди оғир.
 Ниятига етди ҳийла, айёрлик ила
 Ва оқибат, юракларни айлади асир.
 Яна янги қадам қўйди: бояқиш Ричард
 Жанг қиларкан Ирландия ерида дадил,
 Унинг бунда қолган барча одамларини
 Тутиб олиб, битта-битта айлади қатл.

Б л е н т

Мен буларни эшитмоққа келган эмасман.

Ҳотспер

Мана, асл муддаога ўтамиз энди
 У Ричардни тахтдан йиқиб, жонини олди.
 Бутун мамлакатга оғир солиқлар солди.
 Шундоқ зулм-қабоҳатлар охирида у
 Мортимердан юз ўгирди. Ахир, Мортимер—
 Ундан кўра подшоликка муносиб бир эр.
 Қирол уни асирликда чириб кетсин, дер,

Шу йўл билан ундан халос бўлмоқни истар.
 Менга муомаласи-чи, баттардан баттар.
 Жангда голиб чиқдим, аммо изимдан нуқул
 Унинг фармойиши билан изғир жосуслар,
 Мени бир балога дучор этмоқчи бўлар.
 Амакимни ҳақоратлаб, мажлисдан қувди
 Ва отамни саройдан ҳам айлади ихрож.
 Бизга берган ваъдасини ҳамийша бузди,
 Бизга ҳамийша етказди ранж ила озор,
 Бизни оёққа қалқишга мажбур қилди у.
 Подшо бўлиб, умидимиз оқламади у.

Б л е н т

Бу — қиролга берган расмий жавобингизми?

Ҳотспер

Йўқ-йўқ, Блент. Жавобни биз ўйлаб кўрамиз.
 Сиз унгача айтинг, қирол элчиларимнинг
 Дахлсизлигини тўла таъмин айласин.
 Эрта тонгда жавобимни элтар амаким.

Б л е н т

Сизни яраштиришни мен истардим жуда.

Ҳотспер

Эҳтимолки ярашармиз.

Б л е н т

Баҳаққи худо!

Карнайлар ва ноғоралар. Ҳамма тарқалади: Блент ўз киши-
 дари билан бир томонга, Ҳотспер — бошқа томонга.

ТҮРТИНЧИ САҲНА

Порк. Архиепископ саройида бир хона.
Архиепископ ва сэр Майкл киредилар.

Архиепископ

Тезроқ бўлинг. Мана бу лорд—маршалга мактуб,
Бу — укамга, Скрупга, Майкл, азизим,
Бошқаларни адресидан ўқиб оласиз.
Биласизми, бу бағоят, бағоят муҳим!
Ҳа, шошилинг.

Сэр Майкл

Хатни қўлга олишим билан —
Муҳимлигини мен дарров пайқаб оламан.

Архиепископ

Ҳа, пайқаш қийинмас. Эрта бўлажак саваш
Кўплар учун жуда оғир имтиҳон бўлар.
Менга хабар беришдиким, кўп қўшин билан
Шрусбери этагида ҳозирдир қирол.
У лорд Перси билан унда қаттиқ солишар.
Мен Персининг куч-қуввати оз, деб қўрқаман.
Бирламчиси, Нортумберленд тўшакда бетоб,
Биз учун бу жуда катта зиёндир шу тоб.
Иккиламчи, Глендаур ёрдам ҳақида
Ваъда бериб, ваъдасига вафо қилмади.
Балки ёмон оқибатдан чўчиб қолди у.

Сэр Майкл

Бари яхши бўлур. Унда Мортимер, Дуглас.

Архиепископ

Мортимер йўқ унда.

Сэр Майкл

Бунинг зиёни бўлмас.

Унда Вернон, Вустер, яна сара ва афзал
Неча баҳодирлар, неча аслзодалар.

Архиепископ

Аммо юртининг гулларини йиғмиш қирол ҳам.
Унда Жон Ланкастер, Уэльс шаҳзодаси ва —
Шонли Уэстморленд билан баҳодир Блент,
Бари асл қаҳрамонлар, шавкатли, донгдор,
Ҳаммасининг жанг-жадалда тажрибаси бор.

Сэр Майкл

Бизникилар устун келур майдонда бешак.

Архиепископ

Ҳа, менинг ҳам яратгандан тилагим шудир.
Лекин эҳтиёт ҳам зиён айламас, илло,
Мен офатни радди бадал айламоқ учун
Чорасини кўряпман. Мабодо Перси
Мағлуб бўлиб қолса, унда музаффар қирол
Исёнга бош қўшганимдан хабардор бўлиб,
От бошини бу томонга буради дарҳол.
Уз вақтида қуролланиб туришим зарур.
Менинг қуроллариш ушбу мактублардадир.
Сиз буларни элтинг. Мен-чи, ҳозироқ бориб,
Яна янгисини ёзай. Азизим, хайр.

Кетадилар.

Парда

БЕШИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Шрусбери яқинида қирол қароргоҳи.
Қирол Генрих, шахзода Генрих, шахзода
Жон Ланкастер, сэр Уолтер Блент ва сэр
Жон Фальстаф кирадилар.

Қирол

Бадқовоқ тонг қирмизи қон тусли шафақни
Тепаларга ёйди. Қаранг, субҳидам хомуш,
Қора кунни пайқагандек.

Шахзода

Карнайчи шамол
Урмонзорни айқаш-уйқаш чайқатиб бу дам,
Хабар берар бўрондан ва қайғули кундан.

Қирол

Шамол мағлубларга томон эсмоқда, ана.
Ғолиб билмас: қайғу нима, хавотир нима.

Карнайлар чалиниб, элчилар келганидан хабар беради. Вус-
тер, Вернон, оқ байроқ кўтарган офицер киради.

Э, сизмисиз? Лорд Вустер, бу яхши эмас-ку,
Биз учрашиб турсак бунда шундоқ алфозда.

Сизга ишонгандик. Аммо сиз алдадингиз,
 Енгил тўнни ечиб, қари баданга оғир —
 Совут кийишимга яна мажбур этдингиз.
 Такрор айтаманки, Милорд, бу яхши эмас!
 Менга қаранг, қани, менга айтингиз ошкор:
 Тайёрмисиз жангу жадал дамани кесиб,
 Ўз қонуний ўрнингизга ўтмоққа такрор?
 Шарофатли юлдуз каби шуъла сочинг сиз,
 Қонсираган, даҳшатли бир метеор каби
 Авлодларга таҳдид солиш айтинг, не даркор?

Вустер

Подшоҳим, мен ўзим-чун жавоб бераман.
 Менга қолса, ўз умримни осойиш ичра
 Фароғатда ўтказишни аъло кўрардим.
 Мен бу можарони сира истамаганман.

Қирол

Сиз бу можарони сира истамагансиз?
 Бўлмаса, у қандоқ қилиб рўй бера қолди?

Фальстаф

Ҳа, у истамаган. Аммо исён унинг оёғи остидан чиқиб
 қолган. У эгилгану шартта олиб, қўлтиққа уриб қўя
 қолган.

Шаҳзода

Тек тур, олашақшақ.

Вустер

Сиз ўзингиз юз бурдингиз, подшоҳим, биздан,

Бизнинг хонадонимиздан, ахир бир замон
Бизда эди сизнинг асл дўсти-қадрдон.
Мен сизни деб ўша Ричард айёмидаёқ
Хизматни тарк этдим, мансаб—амални қўйдим.
Сизнинг қўлингизни ўпиш иштиёқида
Кун демадим, тун демадим, югурдим-елдим.
Гарчи баланд эди унда нуфузим менинг,
Соқчи бўлиб уйингизда кузатиб қўйган
Биз эдик-ку, ахир — ўзим, жияним, акам.
Олий салтанатни сира этмасман ҳавас,
Гонтнинг ўлиmidан кейин эгасиз қолган
Шу Ланкастер герцоглиги бўлса менга бас,—
Дея Лонкастерда бизга ичгансиз қасам,
Мададкормиз, дея қасам ичганмиз биз ҳам.
Омад келаверди сизга омад кетидан.
Сизнинг фойдангизга бари ҳал бўлди тамом.
Қирол узоқдайди. Тоғдек суянчиқ бўлиб,
Мададкорлик қилдик. Пишиб етилди исён.
Бегуноҳ бир қурбон, деган номингиз чунон
Довруқ ёйганидан-ёйди. Тескари шамол
Эсиб, узоқ қолиб кетди денгизда қирол,
Уни ўлган санадилар Англияда.
Сиз фурсатни ғанимат деб билдингиз алҳол.
Дўстлар тож кийишни сизга таклиф этдилар.
Сиз рози бўлдингиз, аҳду паймонни бузиб.
Хуллас, шундоқ қилиб, бизнинг хонадон учун
Чумчуқ уясига кирган какку бўлдингиз.
Бизнинг нону тузимизнинг шарофатидан
Тез орада даҳшатли бир кучга тўлдингиз,
Қи яқинлаб бўлмай қолди, яқинлашган жон
Ютиларди, комингизда топарди макон.
Кўзингиздан нари қочиш ва ўзимизни
Мудофаа қилиш бўлди бизга қолгани.
Сиз ўзингиз қўлимизга бердингиз қурол
Қасамхўрлик билан, балки нонкўрлик билан,
Муомала чоғи бизга сўз айтиб қўпол.

Қирол

Сиз шуларни айладингиз элга овоза,
 Айюҳаннос солиб бозор, бутхоналарда
 Ва исённи ҳақ, деб нидо солдингиз тоза,
 Ур-йиқитга ташна бўлган жонлар олдида?
 Улар умри ўтар ахир тўполон кутиб,
 Юрганда ҳам, турганда ҳам бир-бирин туртиб,
 Исён деганлари бизда озмас ҳар қалай,
 Исён учун баҳона ҳам, боис ҳам талай.

Шаҳзода

Ҳар иккала томонга ҳам ёғилар ажал,
 Агарда шу жанжални деб бўлса жанг-жадал.
 Сиз марҳамат қилиб айтинг жиянингизга:
 Уэльс шаҳзодаси бутун дунёга ўхшаб,
 Гарри Перси мухлисидир. Агарда унинг
 Шу исёнга иштирокин этсак мустасно,
 У нодири даврон эрур мардоналикда,
 Асл жўмардликда, асл фарзоналикда,
 Олижанобликда бизнинг асрда танҳо.
 Мен хижолат ичра шуни этаман иқрор,
 Ки менда на ботирлик, на баҳодирлик бор,
 Буни Перси юзимга шарт солиши мумкин.
 Шунга қарамасдан қатъий айтаман лекин
 Шу соҳиби ҳукмдорим, отам олдида:
 Перси устун, шу важдан ҳам ушбу таклифни
 Менга қулай эрур баён айласам тикка.
 Беҳуда қон тўкилмасин қўшинлар аро,
 Биз майдонда олишайлик яккама-якка.

Қирол

(ўрнидан қўзғолиб)

Биз берамиз оталик оқ фотиҳамизни,

Гарчи бундан фойда эмас, зиён келса ҳам...
 Йўқ, Вустер, биз қадрлаймиз фуқаромизни.
 Биз севамиз ҳатто йўлдан адашиб аввал,
 Сўнг тўғри йўл топиб, бизга келганларни ҳам.
 Шунинг учун сизга шундоқ таклиф этаман:
 Урушмайлик, келингиз, сиз, жиянингиз, мен
 Хуллас, ҳамма дўстлашайлик яна қайтадан.
 Сиз бу сўзимизни бориб Персига айтинг.
 Унинг қарорини бизга етказинг зинҳор.
 Билиб қўйинг, агарда у ўжарлик қилса,
 Қасос олиш учун бизнинг қудратимиз бор.
 Биз ишга соламиз ўша қудратни. Оқ йўли
 Йўқ-йўқ, жавоб бериш учун оғиз жуфтламанг.
 Биз қўл узатмадик сизга эрмакка лекин.
 Аввал ўйлаб кўринг. Жавоб берасиз кейин.

Вустер. Вернон ва оқ байроқ кўтарган офицерлар кетишади.

Шаҳзода

Улар таклифларимизни қабул этмаслар,
 Ахир Дуглас, Ҳотсперга замиң-замона
 Қилич суғурмоқлик учун тайёр баҳона.

Қирол

Яна яхши. Саркардалар, шай бўлиб туринг!
 Сўзга кўнишмаса, жангга кирамиз дарҳол,
 Биз ҳақ учун курашамиз. Тангри мадакор!

Қирол шаҳзода Жон, офицерлар ва аскарлар кетишади.

Ф а л ь с т а ф

(шаҳзодани тўхтатиб.)

Гарри, мабодо ерда ётганимни кўрсанг, гавданг билан мени тўсиб тур. Бу — дўстлик бурчи.

Ш а ҳ з о д а

Бунинг учун дев бўлиш керак. Тангрига тавба қилу мазза қилиб ётавер.

Ф а л ь с т а ф

Оҳ, қандоқ яхши ҳаммаёқ тинч-осойишта бўлса, мазза қилиб ётиб ухласанг!

Ш а ҳ з о д а

Бир кун эмас, бир кун жонни жабборга бериш—ҳам фарз, ҳам қарз.

(Кетади.)

Ф а л ь с т а ф

Тўлов муддати ҳали етмаган бўлса-чи! Қарзингни тўла, деб қистамаётган экан, шошиб қаёққа бораман! Хўп, яхши, балки менга буни номус иши, дейишлар ва ўша номус дегани мени оёққа турғизар. Оёққа турсам-у, бошимдан ажрасам, нима бўлади? Номус менга янги оёқ ясаб бера оладими? Йўқ. Қўл-чи? Қўлидан келмайди. Ярамни тузатармикан? Яна йўқ. Демак, номус табиб эмас экан-да? Балли. Бўлмаса, нима у? Сўз. Ичида нимаси бор? Ҳаво. Ургилдим унақа хазина-

дан! Хўш, у кимга аталган ўзи? Чоршанбада уни деб ҳалок бўлган кимса пайшанбада унга ноил бўлади. Хўш, буни унинг ўзи сезармикин? Йўқ. Балки эшитар? Йўқ. Эҳтимол номус дегани тирикларга аталгандир? Йўқ, асло. Нега Гийбат-бўхтон уни майдалаб, кулини кўкка совуради. Бас, мен уни истамайман. Номус — қабр тошига ёзиладиган ёзувнинг бир тури. Мана, менинг таълимотим. (Кетади.)

ИККИНЧИ САҲНА

Исёнчилар қароргоҳи.
Вустер ва Вернон киради.

Вустер

Йўқ-йўқ, Вернон, билмаслиги керак жияним
Сулҳу салоҳ ҳақидаги қирол таклифин.

Вернон

Йўқ, менимча, буни унга билдирмоқ зарур.

Вустер

Унда ҳаммамизга завол етди, деявер.
Қирол ҳозир бизга берган ваъдаларига
Содиқ қолади, деб ўйлаш — ақлдан йироқ.
Қирол энди аввалгидек ишонмас бизга.
У ҳеч қачон унутмас бу исёнимизни,
Таъна қилиб, юзимизга солади ҳар чоқ.
Ортимиздан кузатишар кейин умрбод.
Хоинга ким ишонарди, хоин нақ тулки,

Уни қанча боқма, меҳринг айлама аён,
 Ииртқич табиати лекйн бўлур намоён,
 Кулсанг ёки йиғласанг ҳам бари бир энди,
 Емонликка йўйишади — насибамиз шу,
 Қанча яхши яшамагин, турарсан мудом
 Қушхонада турган молдек ўлимга яқин.
 Эҳтимолки, жиянимни тутарлар маъзур.
 Ешлик—қизиққонлик, дея этарлар талқин.
 Хўш, нимага, десанг, унинг эл орасида
 «Бебош, олов-оташ» деган лақаби тайин.
 Персини деб биз балога қолармиз лекин:
 «Отаси ва амакиси ўргатмиш унга»,
 Биз — балонинг илдизимиз, демак, гуноҳкор.
 Мана шундоқ сабабларга кўра жияним
 Қиролнинг сулҳ таклифини билмасин зинҳор.

Вернон

Бўлмаса сиз, бир нималар тўқиб айтинг-да,
 Мен қувватлай уни. Мана ўзи ҳам шунда.

Ҳотспер билан Дуглас, уларнинг изидан офицерлар
 ва аскарлар киришади.

Ҳотспер

Амаким қайтибди. Демак Уэстморлендни
 Озод қўйиш мумкин. Қани, айтинг, не бўлди?

Вустер

Қирол жанг қилишга ҳозир шайдир биз билан.

Дуглас

Розилигимизни элтсин Уэстморленд.

Ҳотспер

Ҳа, Дуглас, бу вазифани Лордга топширинг.

Дуглас

Мен бу ишни бажону дил-бажо этаман.

(Кетади.)

Вустер

Қирол бизни кечиришни истамас асло.

Хотспер

Сиз кечирим сўрдингизми ундан? Ё худо!

Вустер

Мен таъналар отдим унга, қасамхўрсан, деб.
У рад этди, айтганига иқрор бўлмади.
Қасамидан топиб, яна қасамлар ичди
Ва қичқирди: «Сиз, хонлар, исёнчилар!» деб.
Ҳаммангизни қиличга ем қиламан, деди.

Дуглас қайтиб киради.

Дуглас

Афандилар, қани бўлинг, қуролни шайланг!
Мен қиролни даъват этдим майдонга зотан.
Ҳозир етказди унга Уэстморленд.

Вустер

Уэльс шаҳзодаси сени ҳамма олдида
Майдонга чақирди — жангга, яккама-якка.

Хотспер

Қанийди иш бита қолса иккимиз билан,
Бошқаларни четлаб ўтса оғриқ ва алам!

Ҳа, айтинг-чи, жангга таклиф этаркан мени,
У ўзини қандоқ тутди? Нафратомузми?

Вернон

О, йўқ. Таклиф этди ғоят камтарлик билан —
Ука акасини таклиф этганга монанд.
Иззатингиз бажо қилди туриб мардона,
Шундоқ мадҳ этдики, фазлу фазилатингиз
Солномачи каби бир-бир қайд этди яна.
Яна бир ҳолати кўзга ташланди аён,
Қи бир тортинчоқлик ила ўзини сизга
Қиёс этганида буткул бўлди намоён.
Бирор айбми ё гуноҳга йўл қўйган шогирд
Ўзини ўз устозига қиёслар баъзан
Шундоқ ўкинч билан, балки ҳижолат билан.
Мен ҳаммага эшиттириб дадил айтаман,
Агарда у тирик қолса, саломат, омон,
Майлига, мишмишлар қайнаб турибди, лекин,
Суврати ҳар соат айнаб турибди, лекин,
Англия истиқболи равшан, чарогон.

Ҳотспер

Чамамда, сиз, дўстим, унга меҳр қўйибсиз —
Унинг жунунига, унинг маломатига.
Эшитмадим бебошликда бирор-бир кимса
Шу шахзодачалиқ элга овоза бўлса.
Майли, ким бўлмасин ўша, лекин ишонинг,
Уни шундоқ қудрат ила сиқарман, токим
Суяклари ўз ўзидан қисирлаб кетсин.
Қани, қуролларингизни шайланг, жаноблар,
Оғаларим, ўртоқларим ва аскарларим!
Асл бурчингизни яхши биласиз зотан,
Сизга айтиб беролмасман уни сўз билан,
Сўзамолликка мен унча моҳир эмасман.

Чопар киради.

Чопар

Милорд, сизга мактуб.

Ҳотспер

Ҳозир ўқишга вақт йўқ.
 Дўстлар, ҳаётимиз ўзи жудаям қисқа.
 Аммо ўша бир соатга етмаганда ҳам,
 Уни майда-чуйда, бўлар-бўлмасга сарфлаб,
 Шарафсиз яшасак, жонга тегарди роса.
 Биз ҳаётда подшолардан қўрқмадик асло,
 Жоиз эса, подшолардек ўламыз аммо.
 Бизнинг ниятимиз холис, эзгу, муўтабар
 Қиличимиз дамини у ёритиб турар.

Иккинчи чопар киради.

Иккинчи чопар

Фурсат етди, Милорд. Қирол яқинлаб қолди.

Ҳотспер

Мен хурсандман, ажаб қилди, сўзимни бўлди.
 Энди жим тураман. Сўзга моҳир эмасман.
 Ҳар ким қўлдан келганини айласин бажо.
 Қиличимни суғурдим мен. Уни бўйайман
 Шу майдонда қимматбаҳо қирмиз қон билан.
 Қани, карнайларни чалинг, довулни қоқинг,
 Ҳаммангиз ҳайқирингиз: «Перси! Espérance!»—деб.
 Келинг, сўнгги марта бир-бир қучоқлашайлик,
 Балки баъзи бировларга энди ҳеч қачон
 Қучоқлашиб кўришмоққа бўлмагай имкон.

Карнайлар чалинади. Ҳамма қучоқлашади.
 Кейин чиқадилар.

УЧИНЧИ САҲНА

Шрусбери* яқинида жанг майдони.

Унда-мунда қиличлашмоқдалар. Узоқда ҳужумга ўтишга сигнал берилади. Дуглас қирол кийимини кийиб олган сэр Уолтер Блент билан тўқнашади.

Блент

Қайга борай, кўз ўнгимда бўласан пайдо,
Кимсан ўзинг? Нега мунча илашиб олдинг?

Дуглас

Мен — Дугласман. Жангда нуқул излайман сени,
Сабабки, айтишларича, қирол эмишсан.

Блент

Адашмадинг.

Дуглас

Ҳозир сенга ўхшагани-чун

Лорд Стеффорд этди менга жонини таслим.
Сен деб ўйлаб, уни жаҳаннамга жўнатдим.
Таслим бўл! То жаҳаннамни кўрсатай сенга,
Улажаксан, агар таслим бўлмасанг менга.

Блент

Мен ҳеч кимга бирор марта ён бермаганман
Ва Стеффорд учун сендан, такаббур шотланд,
Қасос олажакман.

Қиличлашадилар. Блент қулайди.

Хотспер киради.

* Шрусбери — Фарбий Англиядаги Шропшир графлигининг бош шаҳри. (Тарж.)

Ҳотспер

Гольмдонда жанг қилсайдинг шунчалар бардам,
Сендан устун чиқолмасдим унда сира ҳам.

Дуглас

Биз галаба қилдик... Жанг ҳам тугади алҳол.
Мана ерда ётар қонга беланиб қирол.

Ҳотспер

Қани?

Дуглас

Ана.

Ҳотспер

Манавими, Дуглас? Адашдинг.
Бу юз таниш менга, уңи яхши биламан,
Ер тишлаб ётган бу Блент — баҳодир рицарь,
Қирол кийимини кийиб олган у, холос.

Дуглас

Вой, жин урсин! Шу ясама уивонинг учун
Ҳаётингни товоң қилиб тўладинг бутун.
Қирол сувратига бекор кирибсан, бекор.

Ҳотспер

Бундайлардан майдон аро ҳали бир талай,
Бари қирол кийимини кийиб олишган.

Д у г л а с

Мен уларни битта қўймай саваб чиқаман —
Навбат билан ва ҳақиқий қиролгача то,
Етмагунча, тиним нима, билмасман асло.

Ҳ о т с п е р

Қуянинг бошланиши бизни умидвор этар.

Кетишади.

Узоқдан ҳужумга ўтганларнинг қичқириқлари эшитилади. Фальстаф киради.

Ф а л ь с т а ф

Бу ер сенга Лондон эмаски, ҳар балога чап бериб кетаверсанг, бу ерда пайсалга солиб ўтиришмайди, ҳаш-паш дегунча «пақ» этиб бошингга тушириб қолишадди. Аммо, шошма, секинроқ, ким бўлдийкин бу? Сэр Уолтер Блент! Сиз мардона жон бердингиз. Турмуш ташвишлари оромингизни энди бузолмагай. Вой, жин урсин, совутда терлайвериб, суюқ қўрғошинга айланиб, тамом оғирлашиб қолдим. Ҳа, айтмоқчи, ё тангрим, қўрғошинни менга раво кўрмагайсан! Шусиз ҳам ичакларимнинг оғирлиги ўзимга етиб ортади, яна юк орттириш нимаси. Шўрлик рўдаполарим! Мен уларни худди жаҳаннамга солдим. Бир юз элликтасидан аранг учтаси қочиб қутулди, улар ҳам шундоқ дабдалаки, энди умр бўйи шаҳар дарвозаси олдида ўтириб, тиланчилик қилишидан бўлак чоралари йўқ. Тўхта, ким кел-япти экан?

Шаҳзода Генрих киради.

Ш а ҳ з о д а

Нега бунда қаққайганча турибсан? Менга Қиличингни бериб тургин. Қара, бу замон —

Шаҳидларимизни душман топтар беомон,
Қасос олиш керак. Менга қиличнингни бер.

Фальстаф

Гарри, тўхта, нафасимни ростлаб олай. Уша турк султони Григорий ҳам мен бир кунда қилган ишни умр бўйи қилолмаган. Перси билан орани очиқ қилдим. У энди зиён етказолмайди.

Шаҳзода

Безиён демоқчимисан. У тирик, ўлдирмоқчи бўлиб сени излаб юрибди. Қиличнингни бериб тур.

Фальстаф

У тирик экан, қилич ўзимга керак. Истасанг, тўппончамни ола қол.

Шаҳзода

Қани, бер. Ийе, тўппончанг ҳали ғилофидами?

Фальстаф

Ҳа. Хушёр бўл, эт-бетингни куйдириб олма тагин. Силтанавериб, ўлгудек қизиб кетган. Бир шаҳарга етгулик мусалласи бор.

(Шаҳзода ғилофдан бир шиша май олади.)

Шаҳзода

Ҳозир майнавозчиликка бало борми?

Шижани Фальстафга иргитиб, ўзи кетади.

Ф а л ь с т а ф

Бўпти. Агар қиличимга рўпара келиб қолса борми, ўша Перси деганинг тирик қолмайди! Бордию нодоғлик қилиб, ўзим унга рўпара келиб қолсам, майли, мени қиймали кабоб қилиб ея қолсин. Шу жин ургур, номус билан боғлиқ бўлган ҳазил-ҳузулларни жилла хушламайман, нега десангиз, оқибати — мана бунақа. Улик сэр Уолтерни бир томоша қилинг, тишларини қандай иржайтириб ётибди! Йўқ, менга ҳаёт ҳали керак. Бордию у номус билан боғлиқ бўлса, марҳамат, бўлаверсин, эътирозим йўқ. Бордию у номусдан бегона бўлган тақдирдаям, бари бир, манави фахрли оқибатдан қочиб қутулиб бўлмайди, шундоқ экан, ташвиш чекишнинг ҳам ҳожати йўқ.

Бургулар чалинади.
Ф а л ь с т а ф қочади.

ТҮРТИНЧИ САҲНА

Майдоннинг бошқа бир қисми.

Хужум қилаётганларнинг қичқириқлари. Унда-бунда жанг қилмоқдалар.

Қирол Генрих, шаҳзода Генрих, шаҳзода Жон Ланкастер ва Уэстморленд кирадилар.

Қ и р о л

Бошдан-оёқ қора қонга ботибсан, Гарри...
Жон, акангни тезда бундан олиб чиқ нари.

Л а н к а с т е р

Мен кетмайман, чунки ҳали ярадормасман.

Шаҳзода

Шу ондаёқ сиз қўшинга қайтинг, ҳукмдор,
Йўқлигингиз кўриб, унда ҳайрон бўлишар.

Қирол

Сўзинг тўғри. Мен жўнайман. Уэстморленд,
Утинаман, сен чодирга бошлаб бор уни.

Уэстморленд

Шаҳзодам, мен олиб чиқай.

Шаҳзода

Қимни? Мени-я?

Мен ҳозирча ёрдамнингга муҳтож эмасман.
Худо кўрсатмасин, Уэльс шаҳзодаси то —
Эт-бети тирналиб, шунга қуруқдан-қуруқ.
Ташлаб чиқиб кетармиди майдонни? Асло!
Юрт гуллари туёқлардан топталиб, пайҳон,
Майдон аро малъунларнинг байроғи баланд.

Ланкастер

Пича дамимизни олдик, Уэстморленд,
Майдон кутаётир бизни. Борайлик энди!

Шаҳзода Жон ва Уэстморленд кетишади.

Шаҳзода

О, Ланкастер, жуда бошлаб алдадинг мени!
Сени шундоқ шиддаткор деб ўйламагандим.
Шу чоққача бир укам деб ардоқлар эдим,
Энди асл қаҳрамон, деб севарман сени.

Қирол

У Персининг зарбасига зарбалар берди,
Боя кўрдим. Аммо ўзи ўспирин ҳали!

Шаҳзода

О, бу бола ҳали роса довруқ солади!

Кетади.

Жанговар хитоблар. Дуглас киради.

Дуглас

Яна битта қирол! Худди аждаҳо монанд
Бир бошини кессанг, бири кўриниб қолар.
Кимсан? Мен — Дугласман, яъни сенларга ажал,
Қани, ўзинг айт-чи, сохта қиролмасмисан?

Қирол

Мен ҳақиқий қиролдирман. Таассуф, Дуглас,
Учратибсан менмас, менинг сояларимни.
Менинг икки ўғлим ҳозир излайди сени,
Сени ва Персини қонли'жанг майдонида.
Менга дучор бўлганингга хурсандман жуда.
Кел, бўлмаса, олишайлик. Қайтар зарбани.

Дуглас

Қўрқаманки, ҳақиқиймас сохта қиролсан,
Гарчи хатти-ҳаракатинг қиролларга хос.
Майли, ким бўлмагин, менга ўлжасан, холос.

Қиличлашадилар. Қирол танг аҳволда. Шаҳзода Генрих қайтиб киради.

Шаҳзода

Ҳой, нобакор шотланд, қани бир қайрилиб боқ,
 Нақ елкангга қилич тушиб, бўлурсан ҳалок!
 Мени арвоқлар юборди, олажакман хун —
 Блент, Шерли, Стеффорд ва бошқалар учун.
 Мен — Уэльс шаҳзодаси. Қаршингда пайдо,
 Айтганимни шу ондаёқ этарман адо.

Қиличлашадилар.. Д у г л а с чекиниб, яширинади.

Милорд, аҳволингиз қалай, ҳолингиз нечук?
 Сэр Никлос Гоузи биздан мадад сўрайди,
 Клифтонга шошяпман ёрдамлашай деб.

Қирол

Тўхта. Нафасингни ростла. Болам, сен чиндан
 Менинг ҳаётимни эъзоз этар экансан.
 Сен амалда буни ҳозир айладинг исбот.

Шаҳзода

Магар бунга гумонингиз бормиди? Ҳайҳот,
 Мени қандоқ булғамишлар бўҳтонлар билан.
 Гўёки мен сизга ўлим — завол тилайман?
 Буни ростми-ёлғонлигин кўрдингиз кушод.
 Агар мен Дугласга жиндак бермасам халал,
 Бир нафасда тақдирингиз этар эди ҳал,
 Мен, ярамае оппоқ бўлиб қолардим бунда.

Қирол

Қетайлик — сен Клифтонга, мен — Гоузияга.

(Кетади.)

Ҳотспер киради.

Ҳотспер

Сен — Гарри Монмутсан, агар хато қилмасам.

Шаҳзода

Рад этмайман, ўзиман.

Ҳотспер

Мен — Гарри Персимай.

Шаҳзода

Демак, менинг рўпарамда ҳозир муқаррар

Жаҳондаги энг довюррак фитначи турар.

Мен — Уэльс шаҳзодаси. Билиб қўй, Перси,

Шон-шуҳратни биз иккига бўлмасмиз энди.

Бир чизикда икки юлдуз этмагай парвоз.

Бундаң кейин шарофатли шу Англия

Бир йўла ҳам сеники, ҳам меники бўлмас.

Ҳотспер

Ҳа, шундоқ бўлмагай. Фурсат етишди мутлоқ.

Иккимиздан биримизнинг кетишимиз ҳақ.

Фақат, афсус, шон-шуҳратнинг меникидан кам.

Шаҳзода

Бугун уни сеникига тенглаб олурман

Ва дубулғанг узра кўпдан ўстириб юрган

Гултожингни қирқиш учун қилич солурман.

Ҳотспер

Мақтанишинг тингламоққа йўқ менда чидам.

Солйшадилар. Фальстаф киради.

Фальстаф

Баракалла, Гарри. Ана шундоқ, бопла уни! Бу ер сенларга қўғирчоқбозлик эмас, деб айтмабмидим.

Дуглас қайтиб киради. у Фальстаф билан жанг қилади. Фальстаф йиқилиб, ўзини ўлганга солади. Дуглас кетади. Ҳотспер яраланиб йиқилади.

Ҳотспер

Менинг ёшлигимни единг. Менга бу замон
 Ҳаётдан айрилиш унча машаққат эмас.
 Менинг шон-шуҳратим сенга ўтар бу нафас.
 Мана шу андиша бағрим ёқар беомон.
 Ва менинг жонимга ботар қилнчдан баттар.
 Аммо фикр — тафаккурга ҳаёт ҳукмрон,
 Ҳаётни бир эрмак қилиб ўйнайди замон.
 Замона ҳам эрмак қилиб ўйнайди зеро —
 Неки муваққатдир бунда, неки бебақо.
 О, мен ҳозир этмоқчийдим жиндек башорат,
 Муздек совуқ қўли билан сиқиб шу қадар,
 Зилдек оғир этмасайди тилимни ажал!
 Перси, энди сен тупроқсан. Сен энди емиш...

Улади.

Шаҳзода

«Қуртлар учун», — демоқчийдинг шекилли? Хайр,
 Хайр, жасоратли ўғлон, баҳодир юрак!
 Такабурлик — ҳилвираган, омонат мато,

У ювилган латта каби киришар бешак.
 Бу баданда ҳаёт ҳали барҳаёт экан,
 Ҳаттоки бир подшолик ҳам унга кам эди.
 Лекин, мана, икки газ ер кифоя қилди.
 Сен бағрида ўлиб ётган бу мамлакатда
 Баҳодири йўқдир энди сенга баробар.
 Қулоғинг сўз эшитмайди, шунинг учун ҳам,
 Мен шаънингга айтяпман ҳамду санолар.
 Кел, юзингни ёпиб қўяй бўйинбоғ билан.
 Ажаб, менга туюлдики, бу хизматим-чун
 Ташаккур айтгандай бўлиб туюлдинг менга.
 Голибият шуъласида самоларга уч,
 Мағлубият аламлари қолсин қабрда.
 У сенинг қабринг тошига ёзилмагай ҳеч.

Ерда ётган Фальстафни кўриб қолади.

Эвоҳ, қадрдоним! Шундоқ баҳайбат бир тан
 Ҳаёт учқунини асраб қололмадимми?
 Хайр, бечора Жек, жойинг жаннатда бўлгай,
 Сендан неча карра яхши одамлар борки,
 Уларнинг ўлими шунча ўртамас мени.
 Шоду хандон кунларимга бағишлардинг жон.
 Сенга ачинаман, сенга, мақтанчоқ, лаққи.
 Бугун шаҳид бўлганларнинг орасида сен
 Энг ғаройиб махлуқдирсан, ғалати ҳайвон.
 Биз ичингни ёриб, мушки-анбар сурамиз,
 Аввал мўмиёлаб, кейин этамиз дафн.
 Сен ҳозирча ёта қолгин Ҳотспер билан.

Кетади.

Фальстаф

(ўрнидан қўзғалиб.)

«Ичингни ёрамиз!» Бугун ичакларимни ағдарсанг,
 эртага тузлаб, тановул қилишинг ҳам ҳеч гапмас. Вой,

жин ургур ўзимни зап вақтида ўликка солганим, бўл-маса-чи, анави шотланд мендан шотландча шўрбалиқ ясаши турган гап эди. Ййе, ўзимни ўликка солдимми? Сираям-да. Ҳа, сираям ўзимни ўликка солганим йўқ. Уликлар асли ашаддий алдоқчилар бўлишади.

Улар одамликдан чиқишса ҳам, худди одамга ўхшаб ётишади. Тирик қолиш учун ўзингни ўликка солишинг — алдоқчиликмас, самимият. Ботирликнинг бир зийнати — камтаринлик. Ана шу зийнат мени қутқазиб қолди. Ё алҳазар! Улик бўлсаям шу қароқчи Персидан чўчийман. Мабодо у ҳам муғомбирлик қилиб ётгану тўсатдан ўрнидан туриб қолса-чи? Ёки муғомбирликни мендан ҳам бир парда ошириб ётган бўлса-я? Баҳарҳол унга яна бир-икки зарба бериш зиён қилмайди. Кейин, уни мен ўлдирдим, деб айтсам ҳам бўлаверади. Хўш, нима қипти? Уни уриб гангитишган, у йиқилиб ҳушидан кетган, кейин менга ўхшаб тирилиб қўя қолган. Бас, айбга буюрмагайсиз, манавини оч бнқинга қабул қилгайсиз (*қилич санчади*), энди товонини ҳам ола қолинг.

(Ҳотсперни ағдариб, чалқанча ётқизади.)

Шаҳзода Генрих, шаҳзода Жон Ланкастер қайтиб киришади. Тўртта аскар уларнинг изидан кириб, орқада туришади.

Шаҳзода

Илк жанговар қадам билан сени қутлайман!
Қўп аломат ишлар қилдинг шамширинг билан.

Ланкастер

Менга қара. Ҳой, нима бу? Айтмабмидинг сен
Менинг бақалоғим бугун ҳалок бўлди деб?

Шаҳзода

Ҳа, айтгандим. Унинг ўлиб, нафаси ўчиб,
 Ерда ётганини, ахир, кўрганман ўзим.
 Ҳой, сен тирикмисан? Арвоҳ бўлмагин тагин?
 Эй, ростдамам ўзингмисан? Ишонтир ўзинг.

Фальстаф

Албатта ўзимман. Арвоҳ эмасман. Агар Жек Фальстаф бўлмасам, майли, Жек алламабало бўла қолай. Мана сизга — Персингиз. (*Жасадни ерга ташлайди.*) Отангиз мени мукофотласа — хўп. Мукофотламаса, бундан кейин Перси деганларни ўзи ўлдйра қолсин. Мен энди камида граф ёки герцог бўлишим керак.

Шаҳзода

Бекорларни айтибсиз. Персини мен ўлдирдим, сенинг ўлиб ётганингиям ўзим кўрганман.

Фальстаф

Ҳали шунақами? Ё худо, ё парвардигор! Одамлар нақадар айниб кетишибди. Тўғри, мен ҳам унга ўхшаб нафасим ўчиб ётувдим, бир пайт иккимиз ҳам баравар сакраб, оёққа турдик, Шрусбери минорасининг соати билан ҳисоблаганда роса бир соат жанг қилдик. Мени диёнатли десангиз, ишонинг, ишонмасангиз, ношукурлик уволи ҳимматига яраша мени мукофотлаши лозим бўлган зотнинг бўйнига тушади. Оч биқинига манави ярани мен солдим, бунинг исботи учун жонимни беришга ҳам тайёрман. Тирик бўлганда-чи, буни ўзи ҳам инкор этолмасди, йўқса, қиличимни сопига қадар яна ботираддим.

Ланкастер

Бундай фаройиботни ҳеч эшитмаганман.

Шаҳзода

Мен бунақа мақтанчоқни сира кўрмадим.
Ҳа, анави юкинг билан, майли, фахрлан
Елгон деган матоҳ сенга суянчиқ экан,
Уни рост ўрнида кўриб, тасдиқ этаман.

Карнайлар чалинади.

Жанг тугади. Зафар билан қутлайман сени!
Юр, анави тепаликдан қарайлик ҳар ён.
Қимлар биздан ҳалок бўлган, ким қолган омон.

Шаҳзода Генрих ва шаҳзода Жон кетишади.

Фальстаф

Уларнинг изидан бораман. Ҳойнаҳой, мени мукофот-
лашса керак. Худойим, мени ярлақанни ўзинг ярлақа.
Тепага кўтариладиган бўлсам, ёғни камайтишга тўғри
келади. Даволанаман, ичишни ташлайман, тартиб-қои-
да билан яшайман. Ҳа, орбў-эйтиборли одам бўлиш
фурсати етди.

Карнайлар чалинади. Фальстаф аскарларга Хотспер жа-
садини кўтаришга ишора қилади, ўзи улар билан бирга чиқади.

БЕШИНЧИ САҲНА

Қирол Генрих чодир.

Карнайлар ва ноғоралар чалинади. Қирол Генрих ўлтирибди,
шаҳзода Генрих, шаҳзода Жон Ланкастер, Уэстморленд, офи-
церлар ва аскарлар тикка туришибди. Вустер ва Вер-
нонни олиб киришади.

Қ и р о л

Исён кўтарганлар роса тазирын еди.
 Ҳой, нобакор Вустер, сени юбормадимми
 Муҳаббату сулҳу салоҳ таклифи билан?
 Айтганларимизни бузиб талқин айладинг,
 Ёлғон айтиб, илинтирдинг домингга уни.
 Шаҳид бўлган уч ботир ва шавкатли граф,
 Яна қанча жонлар тирик бўлурди алҳол —
 Сен асл баҳодир, Исо умматига хос
 Диёнат-ла иш тутсайдинг, битишиб ҳалол.

В у с т е р

Мен фақат жонимни ўйлаб, шу ишни қилдим.
 Муносибдир жиноятга яраша жазо.
 Ҳаммасига бош эгаман.

Қ и р о л

Олиб чиқингиз,
 Вустерни ҳам, Вернонни ҳам қатл этингиз.
 Бошқа айбдорларни сўроқ қиламиз кейин.

Соқчилар Вустер ва Вернонни олиб чиқишади.

Яна нечук хабарлар бор жанг майдонидан?

Ш а ҳ з о д а

Шотланд Дуглас жангда омад кетганин кўриб,
 Кўриб Перси ўлимию қўшинларининг

Жон ҳолатда тумтарақай бўлиб қочганин,
 Узи қочиб қолди отнинг бошини буриб.
 Оти ўқдек учар экан, қоқилиб тушди,
 Суворийси қулаб, бизга асирга тушди.
 Ҳозир менинг чодиримда ўлтирибди у,
 Уни менга беринг, сиздан илтимосим шу.

Қирол

Марҳамат.

Шаҳзода

Жон иним, ҳозир чодиримга бор,
 Савоб иш бу, адосини сен бўйнингга ол.
 Сен Дугласни асирликдан озод қил. Кетсин.
 Айтгил, товон-жаримаси менга керакмас.
 Бошимизга кўп зарбалар ёғдириш билан
 У ўргатди — биз қадрлай оламиз чиндан
 Душман жасоратини ҳам.

Ланкастер

Раҳмат сизга. Мен
 Буни мамнуният билан адо этаман.

Қирол

Иккига бўлурмиз энди қўшинларни биз.
 Сен, Жон, сиз лорд Уэстморленд, яъни, иккинги
 Йоркка* йўл оласиз, Нортумберленд ва Скруп

* Йорк — Шимолий Англиядаги Йоркшир графлигининг бош шаҳри. (Тарж.)

Турар бизга қарши унда тараддуд кўриб.
Мен ва Гарри йўл оламиз Уэльс томон,
Марч ва Глендаур унда кўтармиш исён.
Энг сўнгги бир зарба ила бадкорларни биз
Узил-кесил парчалаймиз, яксон этамиз.
Ғалабамиз буюк лекин тинмаймиз асло,
Ҳаммасининг таъзирини бермагунча то.

Кетадилар.

РИЧАРД III

АСҚАД МУХТОР

таржимаси

ИШТИРОҚ ЭТУВЧИЛАР:

Қирол Эдуард IV
 Эдуард, Уэльс шаҳзодаси, } Қиролнинг
 Ричард, Йоркгерцоги, } ўғиллари.
 Георг, герцог Кларенс, }
 Ричард, герцог Глостер, } Қиролнинг инилари.
 кейин — қирол Ричард III. }
 Генрих, граф Ричмонд, кейин — Генрих VII
 Жон Мортон, Или епископи,
 Герцог Бекингем.
 Герцог Норфолк.
 Граф Серри, унинг ўғли.
 Граф Риверс, қиролича Елизаветанинг
 укаси.
 Маркиз Дорсет. } Елизаветанинг ўғиллари, биринчи
 Лорд Грей. } эридан.
 Граф Оксфорд.
 Лорд Хестингс.
 Лорд Стенли.
 Лорд Ловель.
 Томос Воген.
 Ричард Ретклиф.
 Вильям Кетсби.
 Жемс Тиррел.
 Роберт Брекенбери, Тауэр комендант.
 Кристофор Эрсуик, руҳоний.
 Яна бир руҳоний.
 Лондоннинг Лорд-Мери.
 Уильтшир миршаби.
 Елизавета, қиролича, Эдуард IV нинг
 рафиқаси.
 Маргарита, Генрих VI нинг беваси.
 Йорк маликаси, қирол Эдуард IV ва герцог
 Кларенс билан Глостернинг онаси.
 Хоним Анна, Генрих VI нинг ўғли бўлган
 Эдуарднинг беваси, кейинроқ — қирол Ричард
 III нинг рафиқаси.
 Кларенснинг ўғилчаси ва қизчаси.
 Лордлар, сарой аҳли, навкар, фуқаро, қо-
 тиллар, чопарлар, арвоқлар, солдатлар.

Воқеа Англияда бўлиб ўтади.

БИРИНЧИ ПАРДА*

БИРИНЧИ САҲНА

Лондон. Куча.

Г л о с т е р киради.

Г л о с т е р

Қишдай ўтиб кетди низоларимиз,
 Йорк қуёшида яшнади баҳор:
 Тепамизда сузган қора булутлар
 Деңгиз гирдобида ғарқ бўлиб кетди,
 Шон-шараф безади манглайимизни,
 Кўҳна қилич-қалқон улоқтирилди.
 Босилиб шиддатли жанглар садоси,
 Янграр шодиёна майин қўшиқлар.
 Энди

уруш

от дупури билан

Элтмас оломонга даҳшатли хабар.
 Энди у юҳодай,

базмлар аро,

Айшли куйлар аро судралар аста...
 Фақат мен — беозор ҳазилларга ёт,
 Меҳр ила кўзгуга боқа олмасман:

* Қисқартирилган, саҳна варианты. (Таржимон)

Муҳаббат сеҳридан маҳрум ва дағал,
 Ишқ ишвасига тамом бегона,
 Табиат хўрлаган бир бадбашара.
 На чеҳра, на қомат, чўлоқ ва букур:
 Етилмасдан, маврутидан бурун
 Ҳаёт гирдобига улоқтирилган;
 Бир чала махлуқман, жирканч ва мараз,
 Қашқир улу тортар мени кўрганда!
 Атрофимда ланж айшу ишрат,
 Сокин куйлар янграр. Мен нима қилай?
 Не билан ўлдирай бу қунларимни,
 Не билан тўлдирай бу тунларимни!
 Е офтобда туриб тонгдан шомгача
 Букир кўланкамни қилай томоша?
 Йўқ, мен лаънатладим бу тинч ҳаётни,
 Мудҳиш ёвузликни этдим эҳтиёт,
 Яна фисқи фасод, тушлар, мишмишлар.
 Иғволар заҳрини ишга солдим-да,
 Қирол билан Қларенс ўртасида
 Яна яллиғланди даҳшатли низо!
 Агар акам Эдвард, шаҳаншоҳимиз,
 Найранг қопқонимга илинган бўлса,
 Укамиз Қларенс бугун кечасиёқ
 Зиндонда кўради ўзини.

Кларенс киради ёнида, соқчи ва Брекенбери.

Глостер

Салом, Қларенс! Бу қанақаси,
 Ёнингда дафъатан қуролли соқчи?

Кларенс

Қирол ҳазратлари ажаб раҳмдил,
 Каминанинг хавфсизлигин кўзлаб,
 Ёнимга посбон қўйиб қўйдилар.

Г л о с т е р

Нима гап, Қларенс?

К л а р е н с

Қаёқдан билай?

Г л о с т е р

Ҳа, эркак тизгинни хотинга берса,
Ишлар мана шундай бўлади, ука!
Сени ҳибсга олган қирол ўзи эмас,
Билиб қўй,— деди Грей, унинг хотини, —
Аҳволимиз мушкул, Қларенс, бу ерда.

К л а р е н с

Қиролнинг ўйнаши Шор кўшикидаги
Тунги югурдаклар роҳатда холос.

Г л о с т е р

Уша ўйнашининг ётоқхонасига
Хизматга кирмасам бўлмайди чоғи
Бу давлатда фақат ўйнашлару
Яна қиролича кампир ҳукмрон.

Б р е к е н б е р и

Герцог жаноблари, мени афв этинг,
Қиролимиз амри: бу банди билан
Ҳеч ким мулоқотда бўлмасин, деган.

(Глостерга)

У ҳолда, ўзинг ҳам суҳбатга қўшил:
Сендан сиримиз йўқ, кўриб турибсан,

Қирол олижаноб, доно, деяпмиз,
Қиролча эса гўзал, раҳмдил.
Шор хонимнинг лаблари гилосдек,
Нигоҳлари нозли, оёқчалари...
Қисқаси, бунга сен қарши эмассан.

Брекенбери

Бу гапларга менинг дахлим йўқ:

Глостер

Ё Шор хонимга ҳам дахлингиз йўқми?
Қошки бошқалар ҳам шундай ўйласа,
Хонимнинг ҳам иши бир киши билан,
Пинҳон бита қолса, кошкийди.

Брекенбери

Қимни кўзда тутяпсиз, тақсир?

Глостер

Ўз эрини, айёр!

Бизни сотиб кўр-чи!

Брекенбери

Йўғ-е, фақат гапни тўхтатинг.

Кларенс

Сен ҳам қулсан, майли, айтганинг бўлсин.

Глостер

Бизни қироличанинг жини севмайди,
Итоат қиламиз — начора! Хайр.
Қирол ҳузурига бораман, ука.

Тила тилагингни, хизматингдаман.
 Озод қилиш учун сени
 зарур бўлса,
 Кампирнинг қўлини ўпаман, майли.
 Ишон, жигар: сенинг мусибатинг
 Менинг ҳам қаддимни букди, ё мадад!

Кларенс

Гусса — иккимизга тенгдир, биламан.

Глостер

Бардош қил, зиндонда кўп ўтирмайсан,
 Инон: ё ўламан, ё қутқазаман!

Кларенс

Начора, чидайман! Яхши қол, ака!

Кларенс, Брекенбери ва соқчи кетадилар.

Глостер

Бор! Еруғ дунёни қайтиб кўрмайсан.
 Лақма! Меҳрим сенга шундай улуғки,
 Агар худо мендан ҳадя қабул қилса,
 Жонингни Азроилга совға қиламан.

Лорд Хестингс киради.

Хестингс

Салом, жаноб герцог!

Г л о с т е р

А, лорд-камергер!
Сени озодликда кўриб хурсандман.
Хўш, мушкул кунларни қандай кечирдинг?

Х е с т и н г с

Сабр-бардош билан кечирдим, шукур.
Аммо ким туфайли жабр тортган бўлсам,
Миннатдорлигимни билдирмоқчиман.

Г л о с т е р

Бўлмаса-чи! Қларенс ҳам шундай,
Унинг душманлари — сенинг душманинг.
Уни ҳам шу ҳолга солган — ўшалар.

Х е с т и н г с

Бургутлар қафасда беҳол ётса-ю,
Қузғунлар парвоз этса, алам қиларкан!

Г л о с т е р

Оламда нима гап, жаноб Хестингс?..

Х е с т и н г с

Оламда тинчлигу саройда иш чатоқ:
Қирол ғамгин, дардчил, бемажол.

Г л о с т е р

Тангри шоҳид: ишимиз мушкул!
Аммо мен биламан — кимлар айбдор,

Кимлар шоҳимизнинг дардига сабаб!
Бу ҳақда гапириш оғир... Айтганча,
Қирол ётибдими?

Хестингс

Ҳамон ётибди.

Глостер

Ҳозир ҳузурига кираман. Хайр.
(*Хестингс кетади*)

Энди туриб бўпти! Аммо укасини
У дунёга жўнатишга улгурса эди!
Яна гижгижлайман уларни бориб,
Кларенс эртагача тугаши керак.
Ундан кейин эса, худованди карим
Эдварднинг ўзини чорлар дўзахга,
Ўзимга қолади бу ёруғ дунё,
Ворвикнинг қизини хотин қиламан,
Тўғри, отасини ўзим ўлдирганман,
Ўзим ўлдирганман унинг эрини,
Аммо, нима бўпти? Унга мен ўзим,
Ҳам ота бўламан, ҳам эр: вассалом!
Энди-ку заррача кўнглим йўқ, аммо
Қўл келиши мумкин менга, бу никоҳ.
Хаёл олиб қочди шекилли, ҳай-ҳай,
Ҳали қирол тирик, Кларенс ўлмаган!
Аввал йўлни бўшат ва қон билан юв,
Сўнг чапгал соласан ўлжага дангал!

(*Чиқиб кетади*)

ИККИНЧИ САҲНА

Лондон. Бошқа кўча.

Очиқ тобутда қирол Генрих VI нинг жасадини олиб кирадилар. Мотам кийимидаги дворянлар ва хоним Анна тобутни кузатиб борадилар.

Анна

Елкангиздан олинг шарафли юкни,
Наҳотки шон-шавкат дафн этилса,
Ерга қўйинг, у беҳуда қурбон,
Қўзда қонли ёшим тугагани йўқ.
Буюк қиролимнинг совуқ жасади,
Бахтсиз хок-поки хонадонимнинг,
Ўглинг Эдуарднинг жуфт-ҳалолиман,
Тингла фарёдими, фарёдим чексиз.
Қалбингга жароҳат етказган қўллар —
Ўглингни ўлдирган қотилнинг қўли!
Лаънат, у қотилни туққанга лаънат,
Шоҳона қонингни тўкканга лаънат!
Заҳарга айлансин қалбида қони,
Қуну тун ёлбориб ўлим тиласа
Худованди карим бермасин ўлим,
Охиратга қадар илон-чаён каби
Ер юзида юрсин судралиб, омин!
Жирканч махлуқ бўлиб туғилсин
Агар ўғил туғса севган хотини;
Ўглининг даҳшатли турқини кўриб
Юраги ёрилиб ўлсин онаси!
Ва қотилнинг бутун дардларини
Мерос қилиб олсин ёлғиз боласи!

(Тобуткашларга)

Олинг бу шоҳона юкни елкага,
Агар толиқсангиз, яна қўярсиз.

Аммо мен толиқмам фарёд чекишдан,
Қиролим жасади узра йиғларман.

(Тобуткашлар елкага олиб бир неча қадам юрадилар.)

Г л о с т е р киради.

Г л о с т е р

Урнингиздан жилманг! Қўйинг тобутни.

А н н а

Бу лаънати иблис қаёқдан келди,
Эзгу маросимга халал берган ким?

Г л о с т е р

Ташла, ярамаслар, мурдани! Еки
Ичак-чавоғингни айлантирайми?

Д в о р я н

Яхшимас, тобутга йўл беринг, тақсир.

Г л о с т е р

Тилингни тий, кўппак! Мен айтганчи қил.
Ташла ойболтангни, буни ерга қўй.
Бўлмаса, ўзингни азбаройи худо,
Тобутга тиқаман, лаънати гадо!

(Тобуткашлар тобутни ерга қўядилар.)

А н н а

(ёнидагиларга)

Э-ҳа, қўрқдингизми? Бунча титрайсиз?
Эвоҳ, айб сиздамас, сиз — инсонларсиз.
Ёвузлик олдида инсон ожиздир.
Чекил йўлимиздан, дўзахи иблис!
Таҳқир этолсанг ҳам сен бу жасадни,

Г л о с т е р .

О, ҳурматли бекам, нега энди бунча,
Нега энди бунча бўлдинг дарғазаб?

А н н а

Йўқ, сен жирканч иблис, бизни холи қўй!
Еруғ дунёмизни жаҳаннам этдинг,
Лаънат, фарёдларга тўлдирдинг ерни,
Қонли жиноятлар сени қувонтирса,
Мана, қурбонингга хурсанд бўл, қотил.

(Йўлдошларига)

Қотган яралари очилиб, азизлар,
Қон оқадн томчилаб, қаранг!
Бу ҳам сенинг мудҳишлигинг, иблис,
Мурдадан қон томар касофатингдан.
Ё раббий, қон учун қасос ол, қасос,
Қон сирқиган тупроқ, қасос ол,
Қотилдан қасос ол, момақалди роқ!

Г л о с т е р

Бекам, ёвузликка эзгулик билан
Жавоб қайтаришни билмас экансиз.

А н н а

Илоҳий қонунни тилингга олма,
Ҳатто ҳайвон билар раҳм-шафқатни.

Г л о с т е р

Ҳайвон эмасман-да — раҳмни билмайман.

А н н а

Иблис ҳақ гап айтди, ёраб, ажабо!

Г л о с т е р

Ажабо, фаришта бўлди дарғазаб!
Рухсат бер, илоҳий гўзал маликам,
Сен жиноят билган қилмишларимдан,
Оғир гуноҳлардан ўзимни оқлай.

А н н а

Рухсат бер менга ҳам, о, жирканч махлуқ,
Сени қонли қилмишларинг учун
Яна лаънатлайман, лаънати беор!

Г л о с т е р

Дилрабо гўзалим, сенинг ҳуснингни
Сўзда таърифлашга ожизман ҳозир,
Аммо бир вақт мени афв этарсан.

А н н а

Чиркин бадбашара, қон қус, бўғилиб ўл,
Шунда ҳам мен сени афв этмасман.
Агар кўз олдимда ўзингни оссанг...

Г л о с т е р

Айбимни бўйнимга олган бўламан.

А н н а

Ушанда, ўлганлар олдида қиттак,
Ўзингни оқлаган бўласан, хоин!

Г л о с т е р

Мен уларни ўлдирганим йўқ.

А н н а

Сен ўлдирдинг уларни, иблис!

Г л о с т е р

Эрингни ўлдирган мен эмас.

А н н а

Елгон!

Г л о с т е р

Эрингни Эдуард ўлтирган, Анна.

А н н а

Елгон! Қиролича ўз кўзи билан
Ханжарингда кўрган унинг қонини.

Г л о с т е р

Қоним қайнаб кетди ҳақоратидан
 Бегуноҳ елкамга айб ортмоқ учун
 Қирол ҳузурига чақиртирибди.

А н н а

Қонсираган руҳинг сени чорлаган,
 Қатл-жиноятсиз тура олмайсан.
 Генрихни ҳам сен ўлдирдинг.

Г л о с т е р

Тўғри.

А н н а

Ана, иқрормисан! Худо ҳам мангу
 Тавқи лаънатини оссин бўйнингга.
 О, беозор эди, маъсум, меҳрибон!

Г л о с т е р

У дунё бон экан, яхши — кетибди.

А н н а

Сендек махлуқларга у ерда жой йўқ,

Г л о с т е р

Менга раҳмат айтгин: эринг шўрликни
 Узига муносиб жойга йўллабман.

А н н а

Сенга эса фақат — дўзах муносиб.

Г л о с т е р

Фақат дўзах эмас.

А н н а

Яна қаер экан?

Зиндонми?

Г л о с т е р

Йўқ, сенинг қучоғинг.

А н н а

Сен қирган хонадон мисли қора гўр!

Г л о с т е р

Ҳа, қора гўр — менинг ёлғизлигим,
Чунки ётоғимда сенсиз ухлайман.

А н н а

Шундай бўлса керак.

Г л о с т е р

Ҳозирча шундай.

Аммо, жоним Анна, бу баҳсни қўйиб,
Бошқа осойишта гапга ўтайлик.
Генрихни, Эдвардни ўлдирган кимса...
Балки унинг бордир — хуни, сабаби?

А н н а

Сабаб ҳам, қотил ҳам — фақат ўзингсан.

Г л о с т е р

Иўқ, бунинг сабаби — сенинг ҳуснингда.
Тушларимга кирган шу гўзаллигинг.
Бир нафас кўксингга бош қўймоқ учун
Қонли жиноятга тайёрман, Анна.

А н н а

Билсам, шу юзимдан тирноқларим билан
Сидириб ташлардим бу гўзалликни.

Г л о с т е р

Иўқ, бундай гўзаллик ҳалоқатини
Кўргунча, ўярдим кўзларимни мен!
Қуёш нурларидан олам баҳраманд,
Ҳуснинг — менинг учун ёғду ва ҳаёт.

А н н а

Учсин ўша ёғду, сўлсин ҳаётинг.

Г л о с т е р

Бундай қарғишни қўй, гўзал маликам!
Улимим ҳам сенсан, ҳаётим ҳам сен.

А н н а

Қошки шундай бўлса, олардим қасос.

Г л о с т е р

Бу ғайритабийй бўлади, жоним,
Қасос муҳаббатга муносиб эмас.

А н н а

Эрнинг қотилидан интиқом олиш —
Жуда муносиб иш, жуда табиий.

Г л о с т е р

Гўзални эридан жудо қилган одам
Уни ёлғиз қўйса гуноҳ бўлади.

А н н а

Менга ундан бўлак ёр — оламда йўқ.

Г л о с т е р

Бор. Бор. Унинг ишқи минг чандон кучли.

А н н а

Қани, ким у?

Г л о с т е р

Мана, шу ерда.

(Анна унинг юзига туфлайди)

Мана, бу қилигинг, жоним, ошиқча.

А н н а

Қошқийди тупугим заҳарли бўлса!

Г л о с т е р

Шундай лаблардан? Заҳар?! Ха-ха-ха!

Анна

Башаранг кўнглимни ағдарар, йўқол!

Глостер

Кўзларинг жонимни олади, гўзал...

Анна

О, жонингни суғуриб ололса эдим!

Глостер

Мен ҳам қутулардим ишқ азобидан.
Умрим бино бўлиб раҳм-шафқат билан
Кўзимдан бир қатра ёш томган эмас.
Муҳаббатинг сабаб: кипригимда нам,
Бегуноҳ гўдакдек йиғламоқдаман.
Умрим бино бўлиб дўсту душманга
Тиз чўкиб ёлборган одам эмасман.
Фақат сен юмшатдинг мағрур қалбимни,
Фақат сенинг ҳуснинг мени маҳв этди.
Тилларимга келди меҳри оташ сўз.

(Анна унга дарғазаб тикилиб туради.)

Ғазаб билан қисма дудоқларингни,
Бу лабларга фақат бўса муносиб.
Афв этолмаса шафқатсиз қалбинг,
Мана, ўткир тигли ханжаримни ол,
Ишқинг билан тўлган юрагимни тил,
Яланғоч кўксимни тутиб, қаршингда
Тиз чўкиб тилайман ажалимни, санч!

(Кўксини очади, Анна ханжар ўқталади.)

Имиллама! Ахир, ҳуснинг дастидан
Эрингни ўлдирган қулингман холос.

(*Анна яна ўқталади*)

Санч! Мана шу чехранг туфайли,
Эринг кўксини тилганман мен ҳам.

(*Анна ханжарни қўлидан тушириб юборади.*)

Ол ханжарни яна, ё қалбимни ол!

А н н а

Ўлимга лойиқсан, албатта, аммо
Тур! Сенинг қотилинг бўла олмайман.

Г л о с т е р

Буюр: ўз-ўзимни ўлдирай, буюр!

А н н а

Бир марта буюрдим.

Г л о с т е р

Ҳа, жаҳл устида.
Сең уни шу тонда яна такрорла.
Эринг ўлган — ишқинг, ҳуснинг дастидан,
Мен ҳам ўлай — ишқинг, ҳуснинг дастидан.
Икки жон уволи гарданингдадир.

А н н а

Дилингдан нималар борлигин билсам...

Г л о с т е р

Тилим изҳор этди дилимдагини,

А н н а

Қўрқаман: тилинг ҳам, дилинг ҳам сохта.

Г л о с т е р

Унда... ҳақиқат йўқ экан жаҳонда.

А н н а

Қинига солиб қўй ханжарингни.

Г л о с т е р

Айт!

Бир қошиқ қонимдан ўтдингми?

А н н а

Буни

Кейинроқ биласан.

Г л о с т е р

(Ханжарини қинига солиб)

Умид қилайми?

А н н а

Умид билан яшар барча инсонлар.

Г л о с т е р

Арзимас совғамни рат этмагайсан.

А н н а

Аммо мендан кутма, совға бермайман.

(Узукни бармоғига тақади)

Г л о с т е р

Қара, қўлингга қандай ярашди.
Қалбим ҳам ҳуснингга ярашиқ, валлоҳ!
Олгин — иккимиз ҳам сенинг мулкингмиз.
Яна бир қувончни ёлбориб сўрсам,
Мангу бахтли бўлур хокисор қулинг.

А н н а

Мендан яна нима сўрамоқчисан?

Г л о с т е р

Марҳумнинг мотамлик маросимини
Менга қўйиб, ўзинг Кросбига кетсанг,
Мен буюк монархни бунда дафн этиб,
Кўз ёшларим билан суғориб қабрин,
Тезликда изингдан этиб борардим.
Бундай илтимоснинг сирли ва муҳим
Сабаблари бордир, йўқ дема, жоним!

А н н а

Хўп бўлади. Тавба-тазарригинг,
Пушаймонинг кўриб, топдим тасалли.

(Йўлдошларига)

Беркли, Трессель, мен билан юринг.

Г л о с т е р

Мен билан хайрлаш.

А н н а

Кўп бўлмасмикин?
Кўнглимни хушомад билан овладинг,
Шунинг ўзи басдир.

(Анна, Трессель, Беркли кетадилар.)

Г л о с т е р

Мурдани кўтар!

Д в о р я н л а р

Саройгами, герцог?

Г л о с т е р

Йўқ, гўристонга!

(Тобуткашлар ўликни кўтариб кетадилар.)

Мана бундоқ бўлур муҳаббат баҳси,
Аёл кўнглин овлаш мундоқ бўлибди!
Ё воллоҳи азим, ишонди, кўнди.
Тождор отасидан жудо қилган одам,
Эрини пичоқлаб ўлдирган қотил
Келсаму мусибат дақиқасида,
Утмишни, худони писанд қилмасдан,
Фақат найранг билан, ҳомийсиз, ёлғиз,
Улик тепасида қасамёд ичиб,
Гўзал, мотамсаро, бахтсиз беванинг
Кўз ёш қатраларини қуритиб,
Қалбига ўт солсам! Мен кимман ахир?!
Ё ўзим ҳам билмасмиканман.
Ўзимнинг бебаҳо хислатларимни!

Хўш, энди ўликни бир ёқлик қилиб,
Кўзларга ёш олиб, етиб борайлик,
Гўзал маликамиз ҳузурларига!

(Кетади)

УЧИНЧИ САҲНА

Лондон. Қасрда бир хона.
Қиролича Елизавета, лорд Риверс ва Грей
киради.

Елизавета

Улса, менинг ҳолим нима кечади?

Грей

Мусибат дамлари тасалли берсин деб
Худо ато этган муносиб ўғил.

Елизавета

У ҳали жуда ёш. Болалиги ҳам
Герцог Глостернинг ихтиёрида;
У эса бизларни жини севмайди.

Риверс

У ҳукмдор этиб тайинланганми?

Елизавета

Қиролнинг сиҳати бу аҳволда бўлса,
Ахир бир кун бориб тайинланади.

Бекингем ва Стенли кирадилар.

Грей

Ана, лорд Бекингем ва Лорд Стенли.

Бекингем

Салом, қиролича бону, бизлардан.

Елизавета

Ола олдингизми қиролдан хабар?

Стенли

Ҳозиргина чиқдик ҳузурларидан.

Елизавета

Нечук ҳазратимнинг ҳол-аҳволлари?

Бекингем

Кўзимизга қувноқ кўринди, шукур.

Елизавета

Хайрият. Нималар деди суҳбатда?

Бекингем

Шоҳим сизнинг Глостер билан
Тотувлигингизни истади, бекам.
Қардошларингизни, лорд-камергерни
Бир суҳбатга чорлаш нияти ҳам бор.

Елизавета

Кошкйди! Аммо бу — дардчил бир хаёл,
Сезяпман: бахтимиз — жар ёқасида.

Глостер, Хестингс ва Дорсет кирадилар.

Глостер

Мен бундай туҳматга чидаб туролмайман!
Қирол ҳазратимга мени чаққан ким?
Шоҳга ёв эмишман, дағал эмишман!
Бундай туҳматларга журъат этган одам
Тож-тахтимизнинг ёвуз душмани!
Агар ёлгон гапириб, ширин илжайсам,
Таъзим бажо этсам саккиз букилиб,
Масхарабоз бўлсам маймун сингари
Туҳмат қилолмасди менга галамис!
Наҳотки беозор, соддадил одам
Таҳқирсиз, туҳматсиз яшай олмаса!

Грей

Кимни кўзда тутиб гапиряпсиз?

Глостер

Сени кўзда тутсам нима дер эдинг?
Нима гуноҳим бор менинг, виждонсиз?
Кимни хафа қилдим қора гуруҳингдан,
Қачон биронтангга берувдим озор?!
Буюк ҳукмдорга бир зум ором йўқ,
Кирасиз-чиқасиз, гап, фисқи фасод...

Елизавета

Йўқ, герцог Глостер, бу гапим галат,
Сенинг менга бўлган ёмон ниятингни

Қирол ўзи сезган, жуда ранжиган.
 Шунинг учун ўзи бу адоватни
 Орадан чиқариб ташлаш пайида.

Г л о с т е р

Билмадим. Бу дунё шундай расвоки,
 Зоғ парвоз этар бургут ўрнида.
 Ҳар бир масҳарабоз бунда зодагон,
 Зодагонлар эса масҳарабоздир.

Е л и з а в е т а

Биз биламиз, герцог, ниятларингни,
 Менинг авлодимга ҳасадинг чексиз,
 Илоҳо, кунимиз сенга қолмасин!

Г л о с т е р

Ҳозирча кунимиз сенга қолган, бекам,
 Шарофатинг билан укам зиндонда.
 Ўзим қувғиндаман, яхшилар бадном,
 Бир сариқ чақага арзимаганлар
 Улуғ мансабларга бўлди муяссар.

Е л и з а в е т а

Тож-тахт, мартабам, арши аъло ҳаққи,
 Мен қасамёд ичиб айтаман сенга:
 Қирол ҳузурида Кларенсга қарши
 Бир сўз айтган бўлсам, тилим кесилсин
 Герцог, ноҳақ шубҳаларинг билан
 Мени таҳқир этдинг, тангри кечирсин.

Г л о с т е р

Эҳтимол Гестингнинг қамалишига ҳам
 Менинг ҳеч даҳлим йўқ, демоқчидирсан?!

Риверс

Чиндан, маликанинг дахли йўқ, милорд.

Глостер

Наҳотки, лорд Риверс! Нима дедингиз?
Агар сизга ҳозир мансаб берсалару
Менинг дахлим йўқ, деб тураверсалар,
Ушанда ҳам қиролича ҳақ!

Риверс

«Ҳақ» эмиш!

Глостер

Ҳа, ҳа! Тегиб олиб бўйдоқ қиролга
Ишин эплаб кетса, қиролича ҳақ.

Елизавета

Лорд Глостер, бас қил заҳархандани,
Кўп узоқ чидадим таҳқирларингга!
Қиролича бўлиб таҳқир эшитгандан
Бир жория бўлганим афзалмасмиди.

Орқадан қиролича Маргарита кириб келади.

Маргарита

(ўзича)

Мендан тахтни тортиб олган эдинг,
Худонинг қаҳрига йўлиқибсан-ку.

Г л о с т е р

(Елизаветага)

Истасанг, қиролга етказ, қўрқмайман,
 Айтган гапларимни қирол ҳузурида
 Узим такрорлашга тайёрман яна.
 Қилган хизматларим унутилиб бўлди —
 Зиндонга ташласа — пушаймоним йўқ.

М а р г а р и т а

(ўзича)

Иблис! Унутмасман хизматларингни:
 Сен эримни турмада чиритдинг,
 Уғлим Эдуарднинг қотили сенсан.

Г л о с т е р

(Елизаветага)

Бир вақтлар, сен ул пайт Қироличамас
 Эринг ҳам тахтга чиқмаган эди,
 Хизматини қилдим қирчанғи отдек,
 Уругин қуритиб рақибларининг,
 Дўстларин мансабга этдим муяссар,
 Наслингда шоҳона қон бўлсин дея
 Уз қонимни тўқдим.

М а р г а р и т а

(ўзича)

Биламиз,
 Қўпроқ ўзгаларнинг қонини тўккансан!

Г л о с т е р

Кларенс қирол тарафида туриб
Унга курашларда тож олиб берди.
Мана оқибати — шўрлик зиндонда.
Қиролники каби тош бўлсайди қалбим,
Ёки унинг қалби мендай юмшаса!
Йўқ, жуда соддаман бу дунё учун!

М а р г а р и т а

(ўзича)

Ундай экан, даф бўл, бу дунёдан, иблис,
Ҳукмронлигингни жаҳаннамда қил.

Р и в е р с

Биз, жаноб Глостер, оғир йилларда
Доимо қиролнинг ёнида бўлдик.
Агар қиролимиз сен бўлсанг эдинг,
Сен билан бўлардик мудом ёнма-ён.

Г л о с т е р

Мен? Қирол? Қўйинг-е! Товба денг, тақсир,
Бир аттор бўлганим тузук эмасми!

Е л и з а в е т а

Қиролича бўлиб мен нима топдим...

М а р г а р и т а

(ўзича)

Мен ҳақиқий қиролича бўлиб
Бундан тополмадим заррача қувонч.

(Олдинга чиқиб, ҳаммага)

Э-ҳа, қароқчилар, ўлжа талашиб,
Бир-биринг тириклай ғажияпсанми?
Титра, фитначилар, қурбонларингман,
Титра қиролича олдида, қуллар!

(Глостерга)

Сен нега ўгирилдинг, зоти олий махлуқ?

Г л о с т е р

Нима демоқчисан, гўзал ёсуман?

М а р г а р и т а

Жиноятларингни санаб бермоқчиман.

Г л о с т е р

Ажал қувиб келган сени бу ерга.

М а р г а р и т а

Ҳа, таъқиб остида яшаганимдан
Менга ўлим афзал хонадонимда.
Ўғлимни, эримни топиб бер, Глостер!
Тахтимни қайтиб бер, Елизавета!
Бир кун бош қўясиз оёқларимга,
Бахту қувончимни ўғирлаганлар!

Г л о с т е р

Рўмолчангда бегуноҳ гўдакнинг
Қон юқини кўриб, бир маҳал сени

Олижаноб отам лаънатлагаңди.
Худонинг қаҳридан қутулолмайсан!

Елизавета

Тангри паноҳ бўлгай бегуноҳларга!

Хестингс

Гўдакнинг жонига қасд қилиш, эвоҳ,
Нақадар пасткашлик, мудҳиш жиноят!

Риверс

Ушанда қотиллар йиғлаган ҳатто.

Дорсет

Фалакдан интиқом тилаган ҳамма.

Маргарита

Ҳозир бир-бирининг ёқасидан олиб,
Юзига чангал солиб турган одамлар.
Энди менга қарши бирлашдингизми?
Ё фалак, қулоқ сол фарёдларимга:
О, қонли тож кийган ҳукмдорингиз
Илоҳо, қон қусиб, қутуриб ўлсин!
Сен ҳам, қиролича, мендан баттар бўл,
Эгнингдан тушмасин мотам либоси.
На она, на хотин, ўлимингни излаб,
Қиёматга қадар соядай судрал.
Сен Дорсет, сен Риверс, лорд Хестингс, сен ҳам
Ўғлим сўйилганда бўлгансиз гувоҳ,
Сизнинг ҳам бемаҳал, мудҳиш ажалингиз
Рўпарадан чиқсин дафъатан!

Г л о с т е р

Бас қил қағиллашни, ўлимтик қузғун!

М а р г а р и т а

Сенга алоҳида қарғишларим бор,
 Ё фалак, нимаки мусибатинг бўлса,
 Бўлса неки мудҳиш қора кунларинг,
 Ёлбориб сўрайман — барини бирдан
 Шу жирканч ҳашорат устига ташла!
 Бир умр каламуш бўлиб кемирсин
 Ифлос вужудингни виждон азоби.
 Қалтираб дўстларинг хиёнатидай
 Халойиқ қўлида мажақланиб кет,
 Сен ёвузлик билан қориштирилган
 Қиприксиз шилимшиқ, чала ташландиқ,
 Нафасингда дўзах тутуни бор,
 Сен она қорнининг нажосатисан!

Е л и з а в е т а

Сен ўзингни ўзинг лаънатлаяпсан.

М а р г а р и т а

О, бечора, сохта қиролича.
 Сен ўзинг ўргумчак уясидирсан,
 Яқинда ўзинг ҳам чекарсан фарёд
 Бу букри маккорнинг касофатидан.

Х е с т и н г с

Қарғишингни бас қил, қора жодугар!

М а р г а р и т а

Сизсиз — ғазабимни алангалатган.

Р и в е р с

Қимлигингни ошкор айтсакмикин?

М а р г а р и т а

Айтинг, аммо буни ҳамма билади:
Қироличаман мен, сиз — қулларимсиз!

Д о р с е т

У ақлдан озган, баҳсни қўйинглар.

М а р г а р и т а

Ўзинг жинни бўлиб қолгансан, гўдак!
Сенга ким қўйибди, қайдан билар эдинг
Юксаклик нима-ю, ҳалокат нима!

Г л о с т е р

(Дорсетга)

Тўғри, маркиз, буни билиш керак.

Д о р с е т

Билсангиз, сизга ҳам зиён қилмайди.

Г л о с т е р

Менга ҳалокат йўқ, ошиёним юксак,
Чақмоқлар, довуллар билан ошнаман.

М а р г а р и т а

Қуёшни тўсади букри кўланканг,
Ўғлим шон-шуҳратнинг шуъласи эди,

Сен зимистон этдинг унинг йўлини
 Ва унинг ўрнига зоғдай ин қўйддинг.
 Лекин ҳаммасидан худо беҳабар
 Ҳалокат кутади хонумонингни!

Бекингем

Худо ҳаққи, номус қилинг ахир!

Маргарита

Номус нима қилар бу хонадонда!
 Мени шу аҳволга солган номусми?
 Ҳурматли Бекингем, сизга гинам йўқ,
 Қўлингиз қонлимас, лаънатламайман.

Бекингем

Ҳеч кимни лаънатлаш керак эмас бекам,
 Лаънат мусибатнинг элчиси, дерлар.

Маргарита

О, сиз, соддасиз, соддасиз,
 Сиз қутурган итдан эҳтиёт бўлинг...

Глостер

Лорд Бекингем, у нима деяпти?

Бекингем

Герцог, такрорлашнинг ҳожати йўқдир.

Маргарита

Сиз унга хушомад қилаётирсиз,
 Аммо бошингизга қора кун солганда

Менинг сўзларимни эсларсиз, милорд.
Ҳамманг бир-бирингга қаҳрингни соч, майли,
Худо қаҳри эса — барчангизга тенг!

(Чиқиб кетади)

Хестингс

Сочим тикка бўлди бу қарғишлардан.

Риверс

Уни ўз эркига нечун қўйишган?

Глостер

Кўп уқубат чекди шўрлик, ачинаман,
Бунга қисман биз ҳам гуноҳкор.

Елизавета

Мен унга заррача озор берганим йўқ.

Глостер

Бироқ салтанати сенинг қўлингда,
Мен ҳам жаҳл устида тоҳо ранжитдим.
Қларенс ҳам бекорга қамалган эмас.
Тангри, ўзинг кечир бандаларингни.

Риверс

Дилозор рақиблар дуосидамиз —
Ҳай-ҳай-ҳай, нақадар олижаноблик.

Г л о с т е р

Меҳрим тошиб кетса доим шундайман.

(Ўзича)

Ўрни, хонаси бор заҳарли нишининг.

(Кетсби киради.)

К е т с б и

Қирол ҳузурига чорлар, маликам,
Жаноблар, сизни ҳам, сизни ҳам герцог.

Е л и з а в е т а

Ҳозир. Юрасизми сиз ҳам, жаноблар?

Р и в е р с

Биз ҳам, қиролича, сиз билан бирга.

(Глостердан бошқа ҳамма чиқиб кетади.)

Г л о с т е р

Евузликни қилгач, ўзинг жар солиб,
Айбни ўзгага ағдариш — санъат.
Амалда иблиснинг ишиси қилиб
Бир авлиё бўлиб кўриниш — санъат.

И к к и қ о т и л к и р а д и .

Г л о с т е р

Хўш, қотиллар, ишонган тоғларим,
Навбатдаги ишга тайёرمىсизлар?

Б и р и н ч и қ о т и л

Шаймиз, милорд, фақат рухсатнома йўқ,
Рухсатсиз қўймаслар бизни қасрга.

Г л о с т е р

Мана рухсатнома.

(Қоғозни беради)

Аmmo билиб қўй:

Тез, шовқин-суронсиз саранжом қилинг.
Гапига маҳлиё бўлиб қолманглар.
Биламан, Қларенс балодек нотик,
Юмшаб қолма тагин, қўлинг қалтираб.

Б и р и н ч и қ о т и л

Йўғ-е, милорд, нима деяпсиз,
Қўл билан ишлаймиз, тил билан эмас.

Г л о с т е р

Шунинг учун яхши кўраман-да,
Аҳмоқлар оҳ-воҳ деб йиғлаган жойда
Сизнинг кўзингиздан тош сачрайди.
Қани, ишга!

Б и р и н ч и қ о т и л

Биз кетдик, милорд.

(Кетадилар)

ТУРТИНЧИ САҲНА

Лондон. Тауэр қасрида бир хона.
Кларенс билан Брекенбери киради.

Брекенбери

Қарашингиз ғамгин, жаноб олийлари?

Кларенс

Емон тушлар кўриб, босинқирадим,
Минг-минг бахтли кунлар ваъда қилишса ҳам
Битта шундай тунга рози бўлмасдим.

Брекенбери

Нималар кўрдингиз, герцог, айтиб беринг.

Кларенс

Тушимда қамоқдан қочган эмишман.
Денгиз кемасида сузармишману
Акам Глостер ҳам ёнимда эмиш.
Таниш соҳилларга тикилиб икков
Хотирлар эмишимиз оғир йилларни
Бирдан акам қоқилиб кетди-ю,
Уни қутқазгани отдим ўзимни,
Аммо у негадир мени, укасини
Тўлқинлар қаърига ташлаб юборди.
Гирдобида қулоғим тинди, билсайдинг,
О, қандай азобда фарқ бўлганимни!
Гўё минг ўлимни бошдан кечирдим.
Уликлар сузармиш денгиз тубида,
Сочилиб ётганмиш ёқут, маржонлар,
Олтин, инжу, гавҳар, фируза, олмос...
Бари мурдаларнинг кўз чаноғида,
Тишлари ўрнида йилтилар эмиш.

Брекенбери

Ўлдим дедингиз-ку, жаноб олийлари,
Улгач олтинларни қандоқ кўрдингиз?

Кларенс

Ҳа, ҳа, ўлдим, бир неча бор ўлдим,
Аммо жон жисмимдан кетолмас эди,
Кўксим йиртилгандай бўлар эди-ю,
Тўлқинлар бўғарди ҳалқумда жонни.

Брекенбери

Шунча азобдан ҳам уйғонмадим денг?

Кларенс

Тушим, ўлгандан сўнг яна давом этди!
Дафъатан қалбимда бошланди тугён.
Қандайдир зимистон салтанатидан
Пайдо бўлган эмиш қайнотам Ворвик,
«Хўш, қасамхўр Кларенс, сени шу зиндонда
Мудҳиш ўлим кутар!»— деб бақирармиш.
Шунда бирдан у ғойиб бўлди-ю,
Бир фариштасимон чақалоқ келди,
Жингалак сочида қон юқи бормиш:
«Мана, Кларенс,— деди,— хоин, золим,— деди.—
Мени Тюксберида пичоқлаган шу,
Олинг уни,— деди,— ташланг дўзахга!»
Шунда бирдан бир тўда иблис
Бўкириб устимга ташланган экан,
Уйғониб кетибман терлаб, қалтираб,
Базўр кўз ўнгимдан қўвдим даҳшатни.

Брекенбери

Сиз айтяпсиз, мен титраб кетдим,

Кларенс

О, Брекенбери, гуноҳларим кўп,
 Виждон азобида тўлғанар руҳим,
 Эдвард учун қилдим бу гуноҳларни,
 Мана униг'менга миннатдорлиги!
 Е раббий, бу қайноқ илтижоларим
 Меҳру шафқатингни уйғотолмаса,
 Узимни дучор эт қаҳру ғазабингга,
 Болаларга тегма, улар бегуноҳ!

(Брекенберига)

Бирпас ёнимда бўл, дўстим, кўнглим ғаш...

Брекенбери

Ором олинг, милорд, мен шу ердаман.

(Кларенс креслога ўтириб уйқуга кетади.)

Мансаби шарафлик — ҳукмдорларнинг,
 Тиши ялтироғу ичи — қалтироқ.
 Шухрат шарпаси деб, жаҳону жаҳон
 Мусибат олурлар зиммаларига.

Икки қотил кириб келади.

Биринчи қотил

Ҳой, ким бор?

Брекенбери

Нима дейсан, муттаҳам? Бу ерга қандоқ кириб қолдинг?

Биринчи қотил

Қандоқ келардим, оёқларим билан келдим, Кларенс-
да гапим бор.

Брекенбери

Овора бўласан.

Иккинчи қотил

(шеригига)

Гапни кўпайтирмай фармонни қўлига бера қол.

Брекенбери

(Қоғозни ўқиб.)

Хўш, Герцогни сизларга топширишим керак экан.
Фармон бўлгандан кейин, сабабини суриштириб ўтир-
майман. Гуноҳи мендан соқит. Мана калит, Герцог уй-
қуда. Мен қирол ҳузурига кетдим.

Биринчи қотил

Хайр, тақсир, тушунадиган одам экансиз.

(Брекенбери чиқиб кетади.)

Иккинчи қотил

Нима қилдик, уйқусида бошлаб қўя қоламизми?

Биринчи қотил

Йўғ-е! Уйғониб кетиб, яна номардсанлар, деб юрмасин.

Иккинчи қотил

Уйғонармиш! Шу ухлаганча кетади асфаласопинга.

Биринчи қотил

Нариги дунёда мункарнакирга, мени ухлаб ётганим-да ўлдиришди, деса-чи?

Иккинчи қотил

Ҳа, бу гапингда жон бор.

Биринчи қотил

Ие-ие! Қўрқоқлик қилаётган бўлма тагин.

Иккинчи қотил

Ўлдиришга-ку қўрқмайман, чунки қўлимизда фармон бор. Лекин у дунёда бу фармон ора кирармикан?

Биринчи қотил

Бе, мен сени бунақанги латта деб ўйламагандим.

Иккинчи қотил

Иўқ, латта эмасман, гапим қатъий — ўлдирмаймиз.

Биринчи қотил

Герцог Глостер-чи, унга нима деймиз?

Иккинчи қотил

Иўқ, сабр қил. У дунё ҳақидаги гумонларим балки бирпасдан кейин ўтиб кетар, ўзим доим шунақаман,

виждонга ўхшаган бир нарса сал қимирлаб қўяди-ю,
кейин ўтиб кетади.

Биринчи қотил

Хўш, нима қилдик?

Иккинчи қотил

(Сал жим қолгач)

Очиғини айтсам, менда виждонга ўхшаш бир нима
борга ўхшайди-да.

Биринчи қотил

Иш битганда оладиган ҳаққингни ўйла, ўтиб кетади.

Иккинчи қотил

Бўпти, ўлдирамиз. Оладиганимни унугаёзибман.

Биринчи қотил

Ҳали виждонми, нима бало дедингу қаёққа кетди?

Иккинчи қотил

Герцог Глостернинг ҳамёнида.

Биринчи қотил

Ҳисоб-китоб вақтида ҳамён очилиши билан учиб
кетса-чи?

Иккинчи қотил

Учса учар, зарур кептими?

Биринчи қотил

Учиб яна ўзингга қайтиб келса-чи?

Иккинчи қотил

Кераги йўқ. Виждон хавфли нарса. Унинг касофатидан одам қўрқоқ бўлиб қолади; бир нимани ўғирлайман десанг — виждон халақит беради, ёлгондан қасам ичмоқчи бўлсанг, тўхтатади, ҳалигидай, бирор бегона хотиннинг ётоғига босиб кирмоқчи бўлсанг ҳам шаштингдан қайтаради. Виждон сен билан бизга шайтондай гап, туппа-тузук режаларимизни бузади. Виждон деб мен аҳмоқ бир маҳал топган ҳамёнимни эгасига элтиб берганман. Виждон одамни гадо қилади. У ҳозир зарарли нарса деб саройлардан қувишяпти. Жоннинг роҳатини билган ҳар бир ҳумпар аввало виждондан воз кечяпти.

Биринчи қотил

Мана, ҳозир ҳам туриб, Герцогни ўлдирманглар, деб шивирляяпти.

Иккинчи қотил

Қулоқ солма, ичингга кириб олади.

Биринчи қотил

Овора бўлади.

Иккинчи қотил

Тузуксан. Қани, ишга!

Биринчи қотил

Нариги хонада май тўла бочка турибди. Улдириб,
ўшанга тиқа қоламиз.

Иккинчи қотил

Яхши топдинг. Қайф қилиб ётади.

Биринчи қотил

Жим, уйғониб қолмасин!

Иккинчи қотил

Санч!

Биринчи қотил

Иўқ, у билан жиндак суҳбат қилайлик.

Кларенс

(уйғониб)

Соқчи қани? Майдан бер.

Биринчи қотил

Ҳозир майга тўясиз, тақсир.

Кларенс

Худо ҳаққи, кимсизлар?

Биринчи қотил

Сенга ўхшаган одаммиз.

Кларенс

Қирол одамига ўхшамайсизлар.

Биринчи қотил

Сендан фарқимиз шуки, ҳалолмиз.

Кларенс

Кўзинг қўрқоғу лекин гапинг қўрс.

Биринчи қотил

Гапим қиролники, кўз ўзимники.

Кларенс

Нега товушингда ёвузлик янграр?
Кўзингда таҳдиду юзингда қон йўқ?
Ким юборди сени, нима ишинг бор?

Иккала қотил

Биз... биз.. биз...

Кларенс

Мени ўлдиргани келдинглар?

Иккала қотил

Ҳа-ҳа!

Кларенс

Ниятингни айтолмаяпсану
Ўлдиришга қурбинг етармикин?
Сизга ёмонлигим текканмиди ҳеч?

Биринчи қотил

Бизга тегмагану қиролга теккан.

Кларенс

Яқинда у билан ярашмоқчиман.

Иккинчи қотил

Йўқ, герцог, ҳеч қачон! Қалима келтир.

Кларенс

Нимага бу ишга сизни танлашди?
Менинг гуноҳимни биласизларми?
Жиноят устида тутганмидингиз?
Қайси суд ҳукм этди мени ўлимга?
Исонинг бегуноҳ қони ҳурмати.
Тангрим номи билан қасам ичаман,
Чекининг, қон тўкманг, сизни бу гуноҳ
Мудҳиш фалокатга солиб кетади!

Биринчи қотил

Гуноҳ биздан соқит. Бизда буйруқ бор.

Иккинчи қотил

Қиролнинг фармони.

Кларенс

Огоҳ бўл бандаси,

Қироллар қироли — тангри бор кўкда,
Ҳар ерда муҳайё қаҳр шамшири.

Иккинчи қотил

Қасамхўрлик, қотиллигинг учун
Уша шамшир ҳозир бошинг устида.

Биринчи қотил

Сен ўз қиролингнинг ўғлини ўлдирдинг.

Кларенс

Эдвард учун қилдим бу жиноятни,
У эса ўзи ҳам ҳозир жинояткор —
Мени ўлдиргани сизни йўллапти!
Мен худога қарши борган бўлсам,
Жонимни олмасди бундай бегуноҳ!
Қиролни десангиз, мени тинч қўйинг,
Мен унинг туғишган биродариман.
Чекининг сизни бир хоин алдапти,
Глостерга боринг, у ҳаётим учун
Шоҳона ҳадясин сиздан аямас.

Иккинчи қотил

Бечора. Глостер — сенинг душманинг.

Кларенс

Йўқ, у акам, севикли акам,
Унинг ҳузурига боринг.

Иккала қотил

Хўп, кетдик.

Кларенс

Айтинг, у эсласин шавкатли Йоркни,
Бизнинг падаримиз, бузрукворимиз

Фотиҳа бераркан уч ўғлонига
Меҳру тотувликни этган васият,
Кўзига ёш олур эсласа акам.

Биринчи қотил

Ёш эмас, тош сачрар унинг кўзидан,
У бизни ҳам шунга ўргатди.

Кларенс

Бўхтон бу Ричардга, у меҳрибондир.

Биринчи қотил

Сен шўрлик қопқонга тушибсан. Ишон,
Бизларни бу ерга ўша юборди.

Кларенс

Ишонмайман. У кўзда ёш билан
Менга эрк бермоққа қасамёд этган.

Биринчи қотил

Ҳа, у сени озод қилади
Бу дунёнинг азобларидан.

Иккинчи қотил

Калимангни келтир — вақт ўтиб кетди.

Кларенс

Калима дейсизу ҳунар — қотиллик,
Қилган ишларингиз худога хилоф!

Қабиҳ жинойтга йўллаган одам,
Огоҳ бўл, сенларни омон қўймайди.

Иккинчи қотил

Хўш, нима қилайлик?

Кларенс

Қочиб қутулинг.

Иккинчи қотил

Номардлик-ку?

Биринчи қотил

Рўмол ёпинайлик!

Кларенс

Фақат иблис, қутурган ҳайвонлар
Раҳм-шафқат билмас. Агар ўзингиз
Қора зиндон ичра рўпарангизда
Шундай қотилларни кўриб турсангиз,
Ўлбормасмидингиз шафқат ўтиниб?
У кўзларингда ана, биродар,
Дек раҳмдиллик шарпасин кўрдим...

Иккинчи қотил

Орқангизга бир қаранг-чи, милорд.

Биринчи қотил

(Кларенсга ханжар уриб)

Мана бундоқ бўпти! Бу ҳам етмаса,
Вино бочкасида узилар жонинг.

(Шеригига)

Сен нега турибсан анқайиб, кўтар.

Иккинчи қотил

Бекор қилдик. Мен пушаймонман.

(Кетади)

Биринчи қотил

Ифлос, қўрқоқ! Расво қилди ишни.
Гумдон бўлиш керак пулни олибоқ!

(Уликни бочкага ташлаб чиқиб кетади.)

ИККИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Лондон, Саройда бир хона.

Хаста қирол Эдуард, унинг кетидан қиролича Елизавета, Дорсет, Риверс, Хестингс, Бекингем, Грей ва бошқалар кириб келади.

Қирол Эдуард

Ажойиб савобли иш қилдик, лордлар!
 Қадрланг, ардоқланг бирлигимизни.
 Мен эса тангрининг чорлаши билан
 Сизни тарк этишга шайман куну тун.
 Аммо тугамаса низоларингиз
 Сиздан ризо бўлиб кўз юмолмасман.
 Риверс, Хестингс, қани, бир-бирингизни
 Бадном қилмасликка қасамёд этинг.

Риверс

Худо ҳаққи, қирол менинг кўнглим пок,
 Мана ҳалол қўлим — дўстликнинг мухри.

Хестингс

Мен ҳам худди шундай қасам ичаман.

Қирол Эдуард

Қирол ҳузурида ёлғондан қўрқинг,
Едингизда бўлсин Раббил оламин.

Хестингс

Бахти қаро бўлай, ёлғон гапирсам!

Риверс

Дўстлик аҳдин бузсам, кўрмай рўшнолик!

Қирол Эдуард

Сен ҳам қиролича гуноҳингни юв,
Уғлинг Дорсет билан герцог Бекингем
Ярашмоғи керак, васиятим шу.
Лорд Хестингс, сен ҳам қироличанинг
Қўлини ўп, унут гинахонликни.

Қиролича Елизавета

Мана қўлим Хестингс, унутинг.

Қирол Эдуард

(Хестингс билан Дорсетга)

Сиз ҳам қулоқ очинг бир-бирингизга.

Дорсет

Онг ичай — мангудир иттифоқимиз.

(Қучоқлашадилар)

Қирол Эдуард

Ҳурматли Бекингем, сен бағринга ол
Менинг рафиқамнинг жигарбандларин.

Бекингем

(қироличага)

Агар лорд Бекингем хонадонингга
Бир кун қанда қилса сидқу хизматин,
Бир зум салтанатга бузса ақдини,

(Хестингс, Дорсет ва бошқаларга)

Ё сизни унутсам бир зум, дўстларим,
Шоҳона шафқатга муносиб эмасман.
Тангри ғазабига бўлай мубтало!

(Хестингс ва бошқаларни қучади)

Қирол Эдуард

Ана, малҳам топди дарднок кўнглим!
Бизнинг Глостер йўқ фақат, неғадир...

Бекингем

Ана, қувонч устига келиб қолдилар!

Глостер киради.

Глостер

Қиролимга таъзим, яхши соатда!
Маликага таъзим, сизга, азиэлар!

Қирол Эдуард

Ҳа, ҳа, яхши соат, қадрдон иним,

Яхши суҳбат қилдик худо йўлида.
Низолар даф бўлди. Дўстлик, тотублик!

Г л о с т е р

Худо ярлақасин, буюк ҳукмдор!
Агар бу табаррук олий даврада
Бирон тухмат ёки хато туфайли
Дўстлигим тарк этган бир кимса бўлса,
Ёки бирон дўстим жўн сўзларимдан
Динида сақлаган бўлса кудурат,
Уэр, ўтинаман шоҳ даргоҳида.
Низо, гинахонлик — ўлимдан ёмон!
Табъимга сиғмайди ҳеч фисқи фужур,
Меҳр-оқибатдан топганмиз шуур.
Олий қиролича, аввало сизга
Эзгу ҳисларимни изҳор этаман.
Сўнг, сендан ўтинчим, азиз Бекингем,
Бачкана баҳсларни ёдингдан чиқар.
Сен ҳам, Риверс, сен ҳам, лорд Грей,
Бекорга хўмрайманг меңи кўрганда.
Мен янги туғилган гўдак сингари
Мунис, мусаффомаң, худога шукур.

Қ и р о л и ч а Е л и з а в е т а

Бу кун — бир байрамдай ёдимда қолар,
Лаънати низолар топди хотима.
Энди буюк қирол, илтимосим бор:
Уканг Қларенснинг ҳам гуноҳидан кеч.

Г л о с т е р

Нима? Қиролича, бу қанақаси?
Кулги бўлиш учун қилдимми ҳозир
Мен дўстлик ҳақида аҳди паймонлар?

Ҳамма биладики, герцог халок бўлди.
Нечун хор қиласиз, хоки-покини?

(Ҳамма ҳайратда)

Қирол Эдуард

Халок бўлди? Ҳамма билади?
Қим билади?

Қиролича Елизавета

Яна нима кўргилик, тангрим!

Бекингем

Лорд Дорсет, менинг ҳам рангим ўчдими?

Дорсет

Ҳозир орамизда, марҳаматли Лорд,
Ҳеч кимнинг юзида қон асари йўқ.

Қирол Эдуард

Кларенс ўлди деми? Ахир фармонни
Бекор қилувдим-ку?!

Глостер

Бечора укам

Билмай ўлиб кетди сўнгги фармонни.
Элчи иш ўтганда етиб борибди.
О, аттанг, Кларенсдан садоқатлироқ
Қимсалар ҳам борки, юрибди тирик...

Стенли киради,

Стенли

(тиз чўкиб)

Қирол, оёғингга бош уриб келдим.

Қирол Эдуард

Тинч қўй. Қалбни гашлик бурдаламоқда.

Стенли

Арзимни айтмасдан турмайман, қирол.

Қирол Эдуард

Айта қол, нима гап?

Стенли

Бир хизматкорим
Бебош зодагонни сўйиб қўйипти,
Шунинг гуноҳидан кечинг, подшоҳим.

Қирол Эдуард

Ҳозир ўз укамни ўлдириб қўйдим,
Бир қул гуноҳидан кечайми энди?
Укам ахир одам ўлдирган эмас.
Унинг гуноҳини ким сўради мендан,
Қайси биринг қўйдинг оёғимга бош?
Қайси биринг келиб, шўрлик укамнинг
Шонли хизматларин менга эслатдинг?
Жангда ҳаётингни асраб қолган эди,
Кечир Қларенсни, дея келдингми?
Қирғиндан сўнг, ҳолсиз, қаҳратонда
Кийимини чешиб, устингга ёпган,
Давосиз дардингни давосин топган,
Жигарбандинг эди, дедингми?
Шоҳона ғазабим қайнаганда
Мени эзгуликка чорлаган қайсийг?
О, аминман, сизни ҳам, мени ҳам

Қаҳри ғазабига олади таангрим!
Олиб кетинг мени бу ердан, Хестингс;
Бечора Қларенс!

Қирол, қиролича, Хестингс, Риверс, Дорсет,
Грей чиқиб кетадилар.

Глостер

Ана, оқибати шошқалоқликнинг!
Қўрдинг, шумхабарни эшитганида
Қиролича насли оқариб кетди.
Шоҳни қонли йўлга солган ўшалар,
Бунинг учун бари тортар жабрини!
Хўш, юринглар энди, жаноблар,
Қиролнинг ҳолидан хабар олайлик.

Бекингем

Қани, бошласинлар, ҳазрати олий.

(Чиқиб кетадилар)

ИККИНЧИ САҲНА

Уша жойнинг ўзи.

Норк маликаси герцог Қларенснинг ўғли ва
қизчасини етаклаб киради.

Қларенснинг ўғли

Буви, айтинг, дадамиз ўлиб қолдимиз?

Қларенснинг қизи

Бўлмаса нима учун кўксингизга уриб, вой шўрлик
ўғлим, вой Қларенс, деб йиғлаяпсиз?

Қларенснинг ўғли

Дадамиз ўлмаган бўлса, нимага

Бошингизни мундоқ-мундоқ қимирлатасиз?
 Бизга бундоқ ғамгин-ғамгин қараб,
 Шўрлик етимчалар, дея атайсиз?

Йорк маликаси

Қиролимиз касал, шунга йиглайман,
 Утган ишга сиқтаб не фойда, болам.

Кларенснинг ўғли

Ана, буви, энди иқрор бўлдингиз,
 Дадамиз йўқ, дадамиз ўлган.
 Бунга қирол ўзи айбдор экан.
 Мен уни қаргайман, хўпми, бувижон?

Кларенснинг қизи

Мен ҳам.

Йорк маликаси

Жим бўлинглар. Сиз тушунмайсиз.
 Сизни қиролимиз яхши кўради.

Кларенснинг ўғли

Йўқ, бувижон, менга Глостер айтди,
 Қирол қироличанинг гапига кириб,
 Дадамни зиндонга ташлатган экан.
 Бунга гапирганда Глостер амаким
 Мени ўпиб-ўпиб, роса йиғлади.
 Менга ўзи ота бўлар эмиш,
 Севган ўғлимсан, деб босди бағрига.

Йорк маликаси

Меҳр ниқобига яширинар ёлгон,
Эзгу ниқоб кияр даҳшатли гуноҳ,
У— ўғлимдир менинг, шармисорлигим,
Унга сохталикни мен бермаганман.

Кларенснинг ўғли

Наҳот амакимиз ёлгон гапирса?

Йорк маликаси

Ёлгон, болам, ёлгон.

Кларенснинг ўғли

Қим келаяпти?

Қиролича Елизавета киради, юзида мусибат, унинг кетидан Риверс, Дорсет.

Қиролича Елизавета

О, халақит берманг, йиғлай, фарёд чекай,
Соч юлиб лаънатлай шум қисматимни!

Йорк маликаси

Яна нима бўлди, қандай фалокат!

Қиролича Елизавета

Қирол вафот этди! Буюк қиролимиз,
Сенинг ўғлинг Эдвард, жуфти ҳалолим!

Илдизимиз қуриди, энди сўламиз,
Менинг ҳам жонимни ол, нарвардигор,
Қувиб етиб олай ҳукмдоримни.

Йорк маликаси

Малика шерикман мусибатга,
Унинг қиёфаси кўнглимга яқин.
Эрим азасида кўз нурим тугаб,
Ўғлим чеҳрасига қараб қолгандим.
Энди мен нимага боқаман, айтинг!
Энг бадбини тирик қолармиди,
Шўрпешана бадбахт бўлмасам!
Сен энди бевасан, онасан лекин,
Кўзинг қувончлари — болаларинг бор.
Мен-чи, қани, менинг суянган тоғларим —
Эдувардим, Қларенсим! Қимга боқаман,
Қимга қолдирдингиз мени йиғлатиб?

Қларенсинг ўғли

(Қироличага)

Биз шерик бўлмаймиз гамингизга; янга,
Сиз йиғлаганмисиз дадам ўлганда?

Қларенсинг қизи

Аягансиз етимлардан кўз ёшингизни,
Биз ҳам йиғламаймиз.

Қиролича Елизавета

Майли, йиғламанг.
Кўксимда мусибат қат-қат бўлиб ётар,
Ўзимнинг фарёдим кўкка етади.

Фақат етармикан ҳукмдоримга!
О, шўрлик, Эдуардим, о, шоҳсуворим!

Бо л а л а р

О, шўрлик Қларенс, азиз отамиз!

И о р к м а л и к а с и

Шўрлик ўғилларим, Эдвард, Қларенс!

Қ и р о л и ч а Е л и з а в е т а

Таянчим, паноҳим Эдуард энди йўқ?!

Бо л а л а р

Қларенс, таянчимиз, паноҳимиз йўқ!

И о р к м а л и к а с и

Таянчим, паноҳим — ўғилларим йўқ?!

Бо л а л а р

Бормикан биздан ҳам бахтсиз етимлар!

И о р к м а л и к а с и

Мендек бахтиқаро она бормикан?
Барининг ғуссаси кўкрагимда жо.

Д о р с е т

(Елизаветага)

Онажон, бас қилинг, сабр-тоқат керак,
Бунча йиғлаш гуноҳ: ўлим — худодан.

Р и в е р с

Энди, қиролича, ёш шаҳзодани,
 Уғлингизни ўйлаш мавриди келди.
 Чорланг уни тезроқ, чопар юборинг,
 Эдуард — салтанатнинг меросхўридир.
 Уни тахтда кўриб таскин топарсиз.

Глостер, Бекингем, Стенли, Хестингс, Ретк-
 лиф ва бошқалар киради.

Г л о с т е р

Ёруғ илдиз сўнди. Сабр, қиролича.
 Барчамизга тенгдир сўнгсиз мусибат.
 Инглайверган билан у камаймайди.

(Йорк маликаси олдида тиз чўкиб)

Волидан азиз, афв эт мени,
 Гуссадан кўз тиниб, сени кўрмабман.

Й о р к м а л и к а с и

Худо инсоф, шафқат, осойиш берсин,
 Эзгу ният солсин кўнглинга.

Г л о с т е р

(ўзича)

Яхши қариб ўл, деб тилар кексалар,
 Негадир бунисни айтмади онам.

Б е к и н г е м

Гуссадан бош эгган азиз дўстларим,
 Дўстлик меҳри билан таскин топайлик.

Чинордек йиқилди кекса шоҳимиз,
Аммо ниҳол янглиғ ўсар фарзанди
Бир гуруҳ ёр-дўстни Ледолга йўллаб,
Лондонга келтирсак ёш шаҳзодани.

Р и в е р с

Кўпроқ одам юборайлик, герцог.

Б е к н и г е м

Йўқ, йўқ, милорд, шовқин-сурон, шубҳа,
Эски яраларнинг очилиши бор.
Ҳозир салтанатнинг тизгини ҳам бўш,
Давлат узра йўқдир паноҳгоҳимиз.

Г л о с т е р

Қирол баримизни яраштириб кетди,
Аҳди паймонимга содиқман.

Р и в е р с

Балли, аҳдимизга содиқ бўлайлик,
Одам озроқ бўлса, шунча кўнгил тўқ.

Х е с т и н г с

Мен ҳам шу фикрда.

Г л о с т е р

Бўпти бўлмаса.

Қимни юборишни ўйлаб кўрайлик.
Онажон, сиз, қиролича, сиз ҳам
Бир кенгаш берсангиз яхши бўларди.

Бекингем ва Глостердан бўлак ҳамма чиқади.

Бекингем

Шаҳзодага кимни юборсак ҳам,
Бунда сиз билан биз қола олмаймиз.
Йўлда, олдин тузган режамизга кўра,
Қиролича наслин шаҳзода ёнидан
Қандай четлатишни ўйлаб кўрамиз.

Глостер

Ўнг қўлим ўзингсан, азиз Бекингем,
Ўзинг башорат қил, ўзинг кенгаш бер.
Мен бир гўдак каби итоатингдаман.
Юр, Лондонга кетдик. Бу ерда иш йўқ.

(Кетадилар)

УЧИНЧИ САҲНА

Лондон кўчаларидан бири.
Икки ёнидан икки шаҳарлик киради.

Биринчиси

Салом, қўшни! Мунча шошмасанг?

Иккинчиси

Очиғини айтсам, гангиб юрибман.
Эшитдингми ахир?

Биринчиси

Ҳа, қирол ўлипти.

Иккинчиси

Ҳа, ҳа, ёмон бўпти. Энди иш чатоқ:
Ҳали тириқчиллик баттар бўлмаса.

Учинчи шаҳарлик кириб келади.

Учинчиси

Ҳорманглар, ҳамсоя!

Иккинчиси

Бор бўл, оғайни.

Учинчиси

Қиролни берибмиз, эшитдингларми?

Иккинчиси

Эшитдик, биродар. Худо сақласин.

Учинчиси

Замон ёмон келди, ишқилиб...

Биринчиси

Худо денглар: шаҳзодамиз бор.

Учинчиси

Гудак қирол бўлса — бизнинг шўримиз.

Иккинчиси

Сен ваҳима қилма! Ғўдак бўлса нима,
Енида бўлади донишмандлари.

Биринчиси

Генрих Олтинчи-чи, тож кийганида
Бир ёшига ҳам тўлмаган эди.

Учинчиси

У бошқа гап. У замонларда
Саройда бўларди жасур одамлар.

Биринчиси

Шаҳзодамизнинг ҳам улуғлари бор,
Ота томондан ҳам, она томондан...

Учинчиси

Фақат бир томондан бўлса тузук эди.
Чиқишолмай қолиб, худо сақласин,
Қалтак бошимизда синмаса гўрга.
Герцог Глостер айёр дейишади,
Қиролича томон — сипо, такаббур.
Бордию буларни қўлга олинмаса,
Халқ шўрликка кун йўқ, ҳамсоя.

Биринчиси

Унглиниб кетади, ваҳима қилма.

Учинчиси

Агар булут турса — бошпана қидир,
Хазонрезги келди — демак қиш яқин.

Қурғоқчилик эса — қаҳатчиликдир.
 Бари ўнгланади. Аммо бизларни
 Худо аллақачон эсдан чиқарган.

Иккинчиси

Ҳа, ҳа, одамларда юрак қолмапти.
 Қим билан гаплашсанг — қовоғи солиқ.
 Кўзларида қўрқув, жонсарак.

Учинчиси

Мусибат ёлдидан доим шунақа
 Одам фалокатни сезади экан.
 Ҳа, майли, худодан кўрдик.
 Йўл бўлсин?

Иккинчиси

Суддан одам кепти.

Учинчиси

Биз ҳам ўшаққа.
 (Кетадилар)

ТУРТИНЧИ САҲНА

Қиролича Елизавета, Йорк маликаси ва гер-
 цоги кирадилар.

Йорк маликаси

Шаҳзодани жуда кўргим келяпти,
 Бўй-басти чўзилиб қолгандир?

Қиролича Елизавета

Унча эмас эмиш, қайта менинг кенжам
Бўйга шаҳзодадан тикроқ дейишади.

Йорк герцоги

Буви, менинг сира ўсгим келмайди.

Малика

Нега, болам! Уссанг ёмонми?

Йорк герцоги

Яқинда-чи, буви, Риверс тоға менга
«Бўйинг ўсиб кетибди», деса,
Глостер амакимиз нима деди денг?
«Узун бўлар,— дейди,— текинхўр печак!»
Мен унақа печак бўлмайман, буви,
Мен секин ўсаман, гуллар сингари.

Малика

Шунақа де? Аммо бу мақол
Глостернинг ўзига тўғри келмапти:
Жуда заиф ўсди болалигида
Мақол тўғри келса, доно бўларди.

Йорк герцоги

Буни билганимда ўшанда мен ҳам
Герцогга бир аччиқ ҳазил қилардим.

Чопар киради.

Чопар

Афв этинг, малика, хушхабарим йўқ.

Елизавета

Шаҳзода омонми?

Чопар

Омон, маликам.

Йорк маликаси

Хўш, гапир, қанақа хабар келтирдинг?

Чопар

Лорд Риверс, лорд Грей, жаноб Воган ҳам
Ҳаммаси қамоққа олинди.

Йорк маликаси

Нима?

Чопар

Глостер, Бекингем қамоққа олди.

Қиролина Елизавета

Айби нима экан уларнинг? Нега?
Сабабини мен билмайман, бекам.

Қиролича Елизавета

Шўрим! Таҳликада хонадонимиз!
Қоплон панжасида бегуноҳ оху.

Ҳомийсиз, паноҳсиз тож-тахтимиз,
Мудҳиш ёвузликнинг қолди ҳукмида.

Йорк маликаси

Лаънати галаён кунларидир бу!
Умримда кўп кўрдим бундай кунларни.
Эрим ўлганда ҳам тахт атрофида
Қонли тугёнларнинг бўлдим гувоҳи.
Майдонда жанг тугамасдан туриб
Қасру гўшаларда бошланар эди.
Оға иниоига, бола отасига
Қўшни қўшнисига қараб от солар,
Ҳамон ўша, ҳамон ёвуз фитна
Ҳамон ўша, ҳамон оқар қон!
Ё раббий, ола қол кекса жонимни,
Яна даҳшатларни кўрмасдан кўзим!

Қиролича Елизавета

(ўғлига)

Юр, болам, кетайлик, хайр, малика.
Худо даргоҳида яширинайлик.

Йорк маликаси

Мен ҳам бутхонада топарман паноҳ.

УЧИНЧИ ПАРДА**БИРИНЧИ САҲНА**

Лондонда бир кўча.

Бурғи садоси. Кичик шаҳзода, Глостер, Бекин-
гем кирдилар.

Бекингем

Ҳурматли шаҳзода, қани Мархабо,
Лондонда жонажон хонадонингиз!

Глостер

О, кўнгил мулкимнинг шоҳи, ассалом!
Йўлда чарчадингми? Оромингни ол.

Шаҳзода

Ҳа, йўл узоқ экан, сафар оғир бўлди,
Қани сиздан бошқа амакиларим?

Глостер

Шаҳзода, кўнгли пок бир навқиронсан,
Бевафо дунёнинг икир-чикирини,
Зулми бедодини билмай қўя қол.
Кўнгил қаъридагин худо биледи.

Сен йўқлаган ўша амакиларинг .
Ичи қора одамлар эди.
Шакаргуфтор тилларида, қаранг,
Заҳар борлигини билмабмиз!
Сенга энг самимий тилагим шуки,
Хонн ошнолардан худо сақласин!

Шаҳзода

Аmmo мен улардан ёвузлик кўрмадим,
Пешвоз чиқишар деб ўйлаган эдим.
Ойим ҳам йўқ, укам бедарак,
Дангаса Хестингс ҳам кутиб олмади.

Хестингс киради.

Бекингем

Ана Хестингс, шошиб, терлаб кетибди.

Шаҳзода

Салом, муҳтарам лорд! Қиролича қани?

Хестингс

Онангиз, шаҳзода укангиз билан
Ибодатхонага яширинишди,
Сабаби худонинг ўзига маълум.
Кичик шаҳзодамиз ҳозир келмоқчийди,
Аmmo қиролича уни қўймади.

Бекингем

Қизиқ бўпти. Ахир яхши эмас!
Бориб қироличага етказиш керак,
Кичик герцог келиб акасини қучсин,

Муборакбод этсин тожини.
 Агар қиролича гапга кўнмаса,
 Зўрлик билан олинг болани, Хестингс!

Хестингс шошиб чиқиб кетади.

Шаҳзода

Менга қаранг, амак, мен укам билан
 Бирга бўламанми? Қайда турамиз?

Глостер

Истаганларингда, ҳукмдоримиз,
 Агар мендан сўрсанг — Тауэр қасри яхши.
 Унда бир-икки кун ором олинглар.
 Сўнгра ўз таъбингга, соғлигингга қараб
 Сокин бир гўшани танлаб оларсан.

Шаҳзода

Оёғим тортмайди ўша Тауэрга.

Йорк герцоги ва Хестингс кирадилар.

Бекингем

Ана, кичик герцог ҳам келди!

Шаҳзода

Укажоним! Эсон-омонмисан?

Йорк герцоги

Соғ-саломатмисан, ҳукмдоримиз!
 Шундай деб атасам сени, тўғрими?

Шаҳзода

Ҳо, укажон, энди афсус, афсус,
Бу номнинг эгаси орамизда йўқ.

Глостер

(кичик герцогга)

Олижаноб герцог, аҳволлар қалай?

Йорк герцоги

Раҳмат, амакижон. Эсингда борми
Узун ўсар девдинг текинхўр печак,
Ҳукмдоримизнинг бўйини қара!

Глостер

Ҳа, ҳа.

Йорк герцоги

Меннинг акам — печак экан-да.

Глостер

Мен ундай дейишга журъат этмайман.

Йорк герцоги

Демак, иккимизни бир хил севмайсиз?

Глостер

Аканг — ҳукмдорим, мен эса — қулман.
Сен эса жияним, жигарбандимсан.

Йорк герцоги

Унда, ханжарингни менга совга қил.

Глостер

Ханжар? Майли, мана, ола қол жиня.

Шаҳзода

Ҳой, тиланчи!

Йорк герцоги

Бу бир ўйинчоқ-ку,
Амаким шуни ҳам аяйдиларми?

Глостер

Асло аямайман.

Йорк герцоги

Қилич ҳам-а?

Глостер

Енгилроқ бўлса берардим.

Йорк герцоги

Фақат енгилига сахий экансиэ.

Шаҳзода

Укамиз аёвсиэ ҳазилкаш чиқди,

Амаким индамай кўтарадилар.

Йорк герцоги

Кўтаролмайдилар мени амаким,
Қоматим маймундек кичик бўлса ҳам
Елкада кўтариб юра олмайсиз.

Бекингем

Нозиклигин қаранг қочириғининг!
Бало бўлди бу, зеҳни ўткир.

Глостер

Хўқмдор, биз лорд Бекингем билан
Кетдик волидангиз ҳузурларига.
У киши Тауэрда кутарлар сизни.

Йорк герцоги

Тауэрда? Нимага Тауэрда, ака?

Шаҳзода

Глостер амаким шундай дедилар.

Йорк герцоги

Тауэрда кечаси ухлай олмайман.

Глостер

Нимаси бор экан Тауэрнинг, герцог?

Йорк герцоги

Кларенсинг арвоҳи кезиб юраркан,
Бувим айтди, Кларенс амаким
Унда ваҳшийларча ўлдирилибди.

Шаҳзода

Улган амакингдан қўрқармишсанми?

Глостер

Қўрқишга асос йўқ тиригидан ҳам.

Шаҳзода

Амакимиз бор-ку, кимдан қўрқамиз?

Шаҳзода. Йорк герцоги, Хестингс кетадилар.

Бскингем

Бу зумраша, милорд, жуда сергап-ку?
Онасидан ўрганмадимижин
Сизга таҳқиромуз ҳазил қилишни?

Глостер

Шундай бўлса керак. Юзи-хотирсиз,
Зеҳни ҳам жойида, айёр ва дадил —
Тамом онасига тортибди бола.

Кетсби киради.

Бекингем

Муҳтарам Кетсби, қани, бери кел,
Бизга ҳамкорликка қасам ичгансан,

Шунинг учун сенга сиримиз аён.
 Қани айт-чи, агар герцог Глостер
 Эртага қирол деб эълон қилинса
 Хестингс буйга рози бўлурми?

Кетсби

Марҳум ҳукмдорга садоқати зўр,
 Шаҳзодага қарши бормаса керак.

Бекингем

Стенли-чи? Визларга қўшилармикни?

Кетсби

Хестингс нима деса шунни қилади.

Бекингем

Бўлмаса, Хестингс, ҳозир бораёсан,
 Даромади билан бошлаб оҳиста
 Кўнгилга қўл солиб, ниятини бил.
 Таклиф қил — эртага Тауэрга келсин,
 Тожу тахт ҳақида кенгашимиз бор.

Кетсби чиқиб кетади.

Хестингс кожлик қилса нима қиламиз?

Глостер

Қалласини оласан, тамом,
 Ҳа, айтгандай, тахтга чиққанамда
 Азизим, ёдимга солиб қўярсан:

Қиролнинг Герфордда қолган мулкни
Сенга атаганман.

Бекингем

Шоҳона қўлдан
Шу ҳам бизга катта мукофот
Ҳа, ҳа, жоним билан, хўш, айтгандай
Кечки овқат вақти бўлибди.

(Чиқиб кетадилар)

ИККИНЧИ САҲНА

Эрталаб. Лорд Хестингс уйи олдида.
Чопар киради.

Чопар

(эшик қоқиб)

Менга қаранг, милорд!

Хестингс

(эшик ортида)

Нима гап?

Чопар

Мени лорд Стенли юборди сизга.

Хестингс киради.

Хестингс

Соат неча бўлди?

Чо пар

Соат тўрт, милорд.

Хестингс

Бошида ташвиш борми хўжайинингнинг?

Чо пар

Шундайга ўхшайди. Садом дедилар.
Сўнгра, сизга маълум бўлгайким,
Бугун тушларига қобон кирибди.
Қобон телпақларин олиб қочганмиш.
Яна сизга маълум бўлгайким,
Бугун тўпланаркан иккита кенгаш.
Эҳтимол бирининг аҳду қарори
Сизнинг бошингизга таҳдид солажак,
Шунинг учун сизга таклифлари шу:
От миниб шимолга қочар экансиз.

Хестингс

Қайт орқанга, Стенлига айт,
Кенгаш қарорлари бизга хавфлимас.
Бирида ўзимиз иштирок этсак,
Бирида дўстимиз Кетсби ўлтирар.
Туш эмиш... Бекорга ваҳма қилмасин.
Қобоннинг жаҳлини қўзғаш керакмас.
Менинг ҳузуримга лорд ўзи келсин,
Айтиб қўй. Тауэрга бирга борамиз.

Чопар

Хўп бўлади, милорд, айтаман.

(Чиқади)

Кетсби киради.

Кетсби

Хайрли тонг, олижаноб милорд!

Хестингс

Салом, Кетсби! Барвақт турибсан.
Қутсиз салтанатда нима гаплар бор?

Кетсби

Салтанат қалтираб, қалқиб турибди
Бизнинг Глостер чамбар киймаса
Қарор ва осойиш топиши маҳол.

Хестингс

Чамбар дединг, тож деганингми?

Кетсби

Тож деганим, тақсир.

Хестингс

Токи танда жон,
Тож билан ўйнашга йўл қўймасман, бил.
Сенингча Глостернинг мўлжали борми?

Кетсби

Мўлжали бор эмиш, фикр-зикри шу,
 Сенинг қўллашингга ишончи комил.
 Хушxabар етказ, деб мени юборди:
 Бугун сизнинг жами душманларингиз
 Қироличамизнинг наслу авлоди
 Кистель турмасида қатл этиларкан.

Хестингс

Ажаб бўпти. Аммо Глостернинг
 Еш шаҳзода тахтин ўғирлашга
 Мен ёрдам бермайман. Бўлманг хомтама.
 Онт ичайки, то ҳаёт эканман,
 Юзага чиқмайди унинг нияти.

Кетсби

Орзунгизга етинг, тангри ёр бўлсин!

Хестингс

Кўзимиз олдида жон берганларни
 Бир кун эслатамиз, худо хоҳласа.
 Кўрамыз, ўшанда баъзи бировлар
 Қани юзимизга тик қарасин-чи!

Кетсби

Ҳа, оғир дафъатан ўлимга бориш.

Хестингс

Даҳшат, милорд! Шундай ўлиб кетди
 Воган, Риверс, Грей ва бошқалар.

Яна бизга ўхшаш қанча-қанчалар
Жонини ҳовучлаб ўлим кутади.

Кетсби

Глостер ҳам Бекингем — дўстингиз, тақсир.
Фонардек осиглиқ кўришни истар...

Хестингс

Дўстликка муносиб хизмат қилганмиз.

Стенли киради.

Хестингс

(Стенлига)

Ҳа, қўлингда калтак кўринмайди,
Е энди қобондан қўрқмай қўйдингми?

Стенли

Кулсанг кулаверу, аммо, худо ҳақи,
Менга ёқмаяпти бу икки кенгаш.

Хестингс

Менга жон ҳам ширин, дўстим Стенли,
Ҳазиллашармидим, хавф-хатар сезсам!

Стенли

Кистелдаги лордлар ҳам ҳозир
Қиттак хавф-хатар сезаётгани йўқ.
Аммо эшитдингки, у шўрликларнинг

Бу ёруғ дунёда шўри битибди.
Мудҳиш кунлар, милорд, хатарли кунлар,
Қани, йўл олайлик энди Тауэрга.

(Кетадилар)

УЧИНЧИ САҲНА

Глостер, Бекингем ва Хестингс кирадилар.

Глостер

Айтинг-чи, жаноблар, менинг жонимга
Сеҳри жоду билан қасд қилган кимса
Қандай жазоларга муносиб?

Хестингс

Ҳай-ҳай,
Сизга садоқатим охиратликдир,
Шунинг учун айтай, ундай кимсалар
Ўлим жазосига лойиқ, тақсирим.

Глостер

Эдварднинг беваси, ифлос жодугар
Эрининг ўйнаши билан бирлашиб,
Мени сеҳрлашга қасд қилишибди:
Мана далил: қаранг қўлларим
Қуриб, тарашадай қоқ бўлиб қолди.

Хестингс

Наҳотки! Бу ишни, милорд, ўшалар...

Глостер

«Наҳотки!» Албатта сен ишонмайсан,
 Ҳомийсан у жирканч жодугарларга!
 Қасамёд этаман, сен ҳам хонсан!
 Тезда қатл этилсин! Тушки овқатгача
 Бунинг калласини кўрсатинг менга.
 Ловель, Редклиф, боринг, бажаринг!
 Ва мени деганлар — бу ёққа!

Хестингс, Ретклиф, Ловелдан булак ҳамма
 чиқиб кетади.

Хестингс

Ажаб қилди. Шунга муносибман,
 Даҳшатнинг олдини олсам бўларди.
 Ҳа, ўнгидан келди, Стенли, тушинг,
 Мен, аҳмоқ кирмадим сенинг гапингга.

Ретклиф

Бас қил, герцог бошингни кутиб
 Овқат қилмай ўтирибди, юр!

Хестингс

Зўравоннинг кулиб қарашига
 Лаққа тушганларнинг, о, шўри курсин!

Ловел

Йиғига нима бор, бас қил деяпман.

Хестингс

Британия! Бахтсиз, жонажон юртим,
 Бўғзингда Ричарднинг қонли панжаси,
 Яна нималар бор шум тақдирингда!

(Чиқиб кетадилар)

ТУРТИНЧИ САҲНА

Лондон. Тауэр қасрида.

Глостер билан Бекингем киради. Занглаган қилич-қалқон осиб олишган.

Глостер

Бекингем, сен бўзариб, титраб,
Талвасага тушиб гапироласанми?

Бекингем

Бўлмаса-чи! Жававали нутқда
Тропик актёрлардан қолишмайман мен.
Аланглайман, яна гапираман,
Қалтирайман, кўзларим бежо,
Ҳар шарпага сесканиб, оқариб,
Яна, керак бўлса, уриб қаҳқаҳа
Кўпик сочиб, даҳшат соламан.
Қани, Кетсби! Мэрга кетганмиди?

Глостер

Ана, Мэрни бошлаб келяпти.

Лорд-Мэр билан Кетсби киради.

Бекингем

(ўзини ташвишли кўрсатиб)

Ўзим айтақолай шумҳабарни. Лорд-Мэр..

Глостер

(У ҳам қалбаки ваҳимада)

Осма кўприкларнинг бузилганими?

Бекингем

Униси майли-я, Бонг урмаяпти!

Глостер

Кетсби! Девордаги соқчиларга боқ!

Бекингем

Лорд-Мэр, сизни безовта қилмасдик...

Глостер

Қоч, душман, бор орқангга қара!

Бекингем

Беғуноҳ бандангни ўзинг асра, о!

Ловел билан Бетклиф Хестингснинг калласини олиб
киради.

Глостер

Ўзингни бос. Дўстлармиз-ку:

Буниси сэр Ловель, буниси — Редклиф.

Ловел

Хоиннинг калласи. Қатл этилди
Мудҳиш жиноятчи, фитначи Хестингс.

Г л о с т е р

(йиғлайди)

Мен уни севардим, оҳ, кўз ёшларим!
Дунёда энг мунис, меҳрибон,
Ҳокисор дўстим деб билардим уни.
Унга аён эди эзгу ўйларим
Наҳот ниқоб бўлса гулгун чехраси?

Б е к и н г е м

Бундай уста ниқобланган ёвуз
Жаҳонда кам бўлган. Худо сақлабди,
Худо сақлабдики, азизим лорд-Мэр,
Барҳаёт юзма-юз турибмиз!
Ишонсангиз бу лаънати хоин
Бугун, ҳа, шу топда, куппа-кундузи
Глостер иккимизни сўймоқчи экан!

Л о р д - М э р

Наҳотки! Наҳотки!

Г л о с т е р

Нима, «Наҳотки?!»

Биз нима, худодан воз кечибмизми?
Бутун Англия, бизнинг ҳаётимиз
Хавф остида қолмаса, буни
Қатл этармидик судсиз-терговсиз?

Л о р д - М э р

Ундай бўлса, у ўлимга лойиқ,
Бошқа хоинларга сабоқ бўлибди.

Шор хоним билан ҳам ўралашган экан,
Ундан бир яхшилик кутиб бўлмасди.

Бекингем

Афсус, бўлмадингиз, бу номард хонин
Қора ниятларин сўзлаганида.

Лорд-Мэр

Сизга ишонаман, мухтарам лордлар,
Нима бўлган бўлса; барини
Элга етказаман.

Глостер

Балли, етказинг.

Лорд-Мэр чиқади.

Глостер

Ҳозир орқасидан югур, Бекингем,
Халойиқни йиғиб турганида
Қулай пайтни топиб эълон қил:
Эдуарднинг болалари — ҳароми, дегин.
Бир вақт шунга шама қилгани-чун
Қатл этганди, дегин, бир бечорани.
Эдуард бузуқ эди, ахлоқсиз эди,
Сава сон-саноқсиз ўйнашларини,
Саройда хотин-қиз қолмади, дегин,
Бу ҳирсга берилган ҳайвон дастидан,
Йўл-йўлакай аста менга тегиб ўт:
Эдуард дунёга келган йиллари
Падар бузрукворим сафарда эди,
Ўзи йўқ вақтда туғилган болани.

Уғлим деб аташга кўнгли бормаган.
 Гапингда шуни ҳам қистириб ўтки,
 Эдуард отамизга ўхшамас эди.
 Эҳтиёт бўл, шама билан гапир:
 Биласан, онамиз ҳали барҳаёт.

Бекингем

Асло шубҳа қилманг маҳоратимга.

Глостер

Нутқинг тугаганда аҳли аҳбобин
 Бейнарга бошлаб кел.

Бекингем

Хўп, жаноб герцог.

(Чиқиб кетади)

Глостер

Ловель, доктор Шоуни дарҳол бошлаб кел.

(Кетсбига)

Сен, Пенкерни чақир. Иккаласи ҳам
 Бир соатдан кейин Бейнарда бўлсин.

(Ловель билан Кетсби кетади)

Энди буюраман: гумдон қилишсин
 Кларенсинг кичкина итваччаларин.
 Токи бу тирранча шаҳзодаларга
 Бирон тирик жоннинг тушмасин кўзи.

(Кетади)

БЕШИНЧИ САҲНА

Лондон, Бейнар қасри.
Икки томондан Глостер ва Бекингем кириб келади.

Глостер

Қани, ишлар қалай? Халқ нима деди?

Бекингем

Оғиз очмайди денг халойиқ, жимжит.

Глостер

Айтдингми Эдуарднинг болаларини?

Бекингем

Бўлмаса-чи! Ҳаромилар дедим,
Эдуарднинг ўзи ҳам, дедим, арвоқ урсин,
Сира ўхшамасди ўз отасига.
Йўл-йўлакай сени мақтаб ўтдим,
Олижаноб дедим, қиёфаси ҳам
Шонли қиролимнинг нақ ўзгинаси.
Шотланд жангларида душманни қирган,
Сухбатида доно, сахий, меҳрибон,
Гўдак кўнгли каби кўнгли мусаффо,
Виждони пок, дедим, ишқилиб,
Маржон каби тердим фазилатларинг...
Нутқим пировардида: Ватан деганлар
Мен билан баробар ҳайқирсин, дедим:
«Қиролимиз Ричард, мангу омон бўли!»

Глостер

Халойиқ-чи? Ҳайқирдимми?

Бекингем

Иўқ.

Худо ҳаққи, тилсиз гўдак каби,
 Безабон қоядек тура берди халқ.
 Аъёнлар ҳам мурдадек оқариб
 Аланглайди холос бири-бирига.
 Мен Мэрдан сўрадим, нима гап, тақсир,
 Ё булар жонидан тўйганми?— дедим.
 Узи такрорлади халққа нутқимни,
 «Герцог ундай деди», «Ҳе... ҳе... бундай деди»—,
 Узидан бирон сўз қўшса-чи, лодон.
 Ахир одам ёллаб, ҳайқиртирдим, ҳа.
 Бироқ бўшроқ чиқди: «Қиролимиз... Риичард...»
 Пайтдан фойдаланиб, дарров «раҳмат» дедим;
 Қўрсатиб турибди олқишларингиз,
 Қи донишманд Ричард — сизга бебаҳо!

Глостер

Безабон тўнғақлар! Жим туришди денг?

Бекингем

Рости, жим туришди.

Глостер

Мэр келадими?

Бекингем

Келади. Дарғазаб кўрининг унга,
 Қулоқ солаверманг гапига дарров.
 Икки руҳонийни ёнингизга олиб,
 Инжил ушлаб туринг, жаноб лорд.

Эзгулигингиздан гап очмоқчиман,
 Ҳар сўзга «йўқ» дея ноз қилаверинг,
 Аммо сира қолманг билганингиздан.

Г л о с т е р

Мен «йўқ» деган сари, сен ҳам ялинавер.

Б е к и н г е м

Юқорига чиқинг, у келиб қолди.

(Глостер кетади)

Лорд-Мэр ва бир неча шаҳарликлар киради.

Б е к и н г е м

Салом, ҳурматли Мэр! Мен ҳам бу ерда
 Интизорман, аммо беҳуда бари.
 Гаплашмайди чоғи биз билан герцоғ.

Қасрдан Кетсби ҳам чиқади.

Б е к и н г е м

Хўш, Кетсби, жаноб лорд бир гап айтдимиз?

К е т с б и

Жаноб лорд ўтиниб илтимос қилди:
 Эрта ё индинга келармишсизлар.
 Руҳонийлар билан ўзи қасрда
 Эзгу ўйлар ила чўкмиш сукудга.
 Узоқ бу дунёнинг ташвишларидан
 Илоҳий орзулар банд этмиш кўнглин.

Бекингем

Яна кир ҳазрати олийларига
Лорд-Мэр, мана тагин азиз фуқаро
Муҳим юмуш билан келишибди, де.

Кетсби

Хўп, айтиб кўраман.

(Кетади)

Бекингем

(Мэрга)

Шунақа, милорд,
Биз Эдуард олдиға келганимиз йўқ,
Ағанаб ётган йўқ герцог тўшақда,
Тиз чўкиб, у эзгу дуо билан банд.
Нозанин жононлар қўйнида ҳам эмас,
Доно руҳонийлар билан суҳбатда.
Қани энди, шундай муносиб бир мард
Давлат тизгинини олса қўлига!
Эвоҳ безовтаман, кўнмаса керак.

Лорд-Мэр

Наҳотки кўнмаса? Худо сақласин!

Кетсби киради.

Бекингем

Хў, Кетсби?

Кетсби

Герцог ҳайрон, тақсир,
Нега бунча одам келибди, дейди.

Бекингем

Қасамёд ичаман, яна кириб айт,
Яхши ният билан келганмиз ахир.

(Кетсби кетади)

Шунақа-да, эзгу, художўй одам
Илоҳий ўйларга банд бўлиб, кетса,
Дунё ишларига қайтариш қийин.

Болохонада Глостер кўринади, ёнида икки рухоний
Кетсби қайтиб киради.

Лорд-Мэр

Ана ҳазрат олийлари, ёнида эса
Ҳамон руҳонийлар.

Бекингем

Улар суянчдир
Ҳамиша художўй шаҳзодамизга.
Яна кўрдингизми — қўлида инжил
Кўнгил поклигининг аломатидир.
Қуллуқ, ҳазрат! Буюк Ричардимиз,
Кечир, бўлиб қўйдик ибодатингни!

Глостер

Мен ўзим сизлардан узр сўрайман,
Дўстлар ҳузурига ҳаяллаб қолдим.

Қулоғим сизларда.

Бекингем

Худо номидан
Халқнинг илтижосин изҳор этайин,
Ҳукмдорсиз қолди азиз юртимиз.

Глостер

Безовтаман, бирор қилмишим билан
Озор бермадимми сизга, фуқаро?

Бекингем

Олижаноб герцог, ёлвориб келдик,
Юртнинг ташвишини гарданингга ол.
Арбоб, маслаҳатчи, ҳомий бўлиб эмас,
Тож-тахтнинг қонуний вориси бўлиб,
Ҳукмдори бўлиб салтанатингнинг!
Сени сидқидилдан севган халойиқ
Мажлисда садоқат ила олқишлаб,
Бизни ҳузурингга, эй улуғ Ричард,
Умид ва илтижо билан йўллади.

Глостер

Билмадим, мен фақир ҳокисор одам
Бундай илтимосга не жавоб қилай.
Жимгина кетсамми ибодатимга,
Кулсамми ўринсиз гапларингиздан?
Индамасам — ўйлашингиз мумкин
Олди деб тож-тахтнинг олтин юкини,
Кулсам, етказурман шундай сидқидил,
Меҳрибон дўстларнинг кўнглига озор.

Шубҳалардан холи бўлиш учун,
 Холи бўлиш учун дилозорликдан,
 Бирдан жавоб бериб қўя қолай сизга:
 Ишончимиз учун фақир миннатдор.
 Аммо хизматларим камтарин менинг,
 Қабул қилолмайман илтижонгизни.
 Бордию тож-тахтга ҳақим бўлса ҳам,
 Салтанатнинг йўли бўлса ҳам равон,
 Мен бандан ҳақдир, заиф бир инсон
 Ўзимни узлатга олиб қочардим.
 Умримнинг оддий ва кўҳна қайиғи
 Денгиз тўлқинида сузолмас дейман,
 Улуғвор дамларни билмаган кўксим
 Шухрат гирдобига чидолмас дейман.
 Тангри гувоҳдирки, азиз фуқаро
 Менга муҳтож эмас. Ноумид бўлманг.
 Улуғ давлатимиз гўзал боғида
 Мевадай етилур ёш шаҳзодамиз.
 Бир маҳал тож-тахтни гулдек безагай,
 Халқу давлатини этгай бахтиёр!

Бекингем

Йўқ, милорд, кутамиз илтифотингни,
 Халқингга марҳамат этмасанг бўлмас.
 Йўқ, дема, шоҳона насли насабинг,
 Аслзода ўзингсан, ягона ворис.

Лорд-Мэр

О, милорд, қайтарма илтижомизни,
 Тиз чўкар халойиқ оёқ остингда.

Бекингем

Юртингнинг тарк этма садоқатини.

К е т с б и

Бизни бир сўз ила этгил бахтиёр!

Г л о с т е р

О, шўрим! Не учун менинг елкамга
Бу шарафли юкни ағдармоқчисиз?
Мен шоҳлик тахти-чун туғилганмасман.
Кўнглингга олма, эй азиз фуқаро,
Қабул қилолмайман илтимосингни.

Б е к и н г е м

Биламиз, кўнглинг бўш, мушфиқ-меҳрибон,
Кўзинг қиймаяпти норасидани.
У сенинг укангинг ўғли, жигаринг.
Биламиз, сен учун эзгу муҳаббат,
Қавм-қариндошингга доим жонфидо.
Аммо шаштимизни қайтарма зинҳор.
Аҳду қароримиз қатъий, мустаҳкам!
Бир гўдак тож кийса — рози эмасмиз,
Йўқ, бу — салтанатнинг ҳалокатидир!

(Фуқарога)

Агар ерда қолса илтимосимиз,
Майли, биз жўнаймиз. Кетдик, фуқаро!

(Кетадилар)

К е т с б и

Қайтаринг уларни, муҳтарам герцог!
Бу ишингиз бутун мамлакатда
Руҳий тушкунликка сабаб бўлади!

Г л о с т е р

Начора, пешонам шўр экан! Майли!
Тош эмасман ахир! Қайтаринг, кўндим.

(Кетсби кетади)

Азобда бўлса ҳам виждону жоним,
Бундай илтижони рад этолмайман.

Бекингем халқ билан кириб келади.

Г л о с т е р

Бекингем биродар, софдил халойиқ,
Азму қарорингиз метиндай экан,
Кўриб турибманки, хоҳлай-хоҳламай,
Гарданга олмоққа юкни мажбурман.
Аммо, билиб қўйинг, агар бундан сўнг
Менга хуруж қилса бирор ғаламис
Ўзингиз асрайсиз мени исноддан.
Мана, тангри шоҳид, бугун кўрдингиз,
Хукмпарастликдан тамом йироқман...

Л о р д - М э р

Сенсан паноҳимиз, тангри ёр бўлсин!
Шунчалик бўлади олижаноблик.

Г л о с т е р

Халққа сўзлаб беринг кўнглим розини.

Б е к и н г е м

Қуллуқ сенга, қуллуқ, буюк ҳукмдор!

Қиролимиз Ричард, омон бўл!

Ҳаммаси

Омин!

Бекингем

Ижозат бергайсан, эй олимақом,
Бошлай тож кийгизиш маросимини.

Глостер

Азму қарорингиз шу бўлса — майли.

Бекингем

Ҳозир аъёнларни тўплаймиз, шоҳим,
Бизга рухсат этинг!

(Таъзим билан ниқишади)

Глостер

Хайр, азизлар.

(Рухонийга)

Энди ибодатга қайтайлик, тақсир.

ТУРТИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Тауэр дарвозаси олдида.

Бир томондан қиролича Елизавета, Йорк маликаси, маркиз Дорсет, иккинчи томондан хоним Анна Кларенсинг қизчасини етаклаб киради.

Йорк маликаси

Вой, ким келяпти? Набирачам-ку,
Гўзал Анна Глостер янга билан!
Улар ҳам биз билан балки боришар
Қичкина қиролни табриклагани.

(Аннага)

Салом, Анна қизим!

Анна

Тангри сизни ҳам
Беҳад қувончларга муяссар этсин.

Қиролича Елизавета

Сени ҳам, сени ҳам. Йўл бўлсин, синглим?

Анна

Бизлар ҳам Тауэрга, маликам. Қани,
Қўрайлик навқирон шаҳзодаларни.

Қиролича Елизавета

Раҳмат, синглим, юринг, бирга борайлик.

Брекенбери киради.

Қиролича Елизавета

Ана, назоратчи ўзи келиб қолди.
Қалай, Брекенбери, саломатмилар
Навқирон шаҳзода, ҳукмдоримиз?

Брекенбери

Саломатлар. Аммо, қиролича, мен
Сизни қўёлмайман унинг ёнига.
Шундайдир қиролнинг қатъий фармони.

Қиролича Елизавета

Қирол? Қандай қирол?

Брекенбери

Афв этасиз,
Ҳомий Глостер демоқчийдим.

Қиролича Елизавета

Бу буюк унвондан худо сақласин
Ҳомий Глостер жанобларини

Унинг қандай ҳадди сизга экан
Оналик меҳрига тўғаноқ солса?

Йорк маликаси

Мени қўйинг ахир! Улар ўғлимнинг
Пушти камаридан бўлган болалар!

Анна

Нега қўймас экан! Қани, нари тур,
Қўйвор, жавобини ўзим бераман.

Брекенбери

Иўқ, маликам, қўя олмайман.
Хизматга садоқат қасамёдим бор.

(Кетади)

Стенли киради.

Стенли

(Аннага)

Сарой хоним Анна, сизга мунтазир,
Юринг, тож кийгизиш маросимига
Қиролнинг муносиб рафиқасисиз!

Қиролича Елизавета

Мен... бўғиляпман, кўксимни тилинг,
Эрк беринг қалбимга!

Анна

О, мудҳиш хабар!

Дорсет

Узингизни босинг!

(Онасига)

Сизга нима бўлди?

Қиролича Елизавета

Қоч, ўғлим, қоч! Мени тилга олма,
Улим келтиради сизларга номим!
Ажал изингизга тушибди, қочинг,
Қочинг жаҳаннамдан, жон болаларим!
Сен тезда Ричмонднинг ҳузурига бор.
Ҳали мурдаларнинг қони совимай
Атрофингда изғир кушандаларинг!

Стенли

Маъқул, қиролича, доно маслаҳат,

(Дорсетга)

Ҳаялламай отлан, вақт ганимат!
Мактуб ёзиб берай ўғлим Ричмондга.

Йорк маликаси

Ераб, бола туққан қора кунларим,
Нега янгилатдинг менинг дардимни?..
Фарзанд деб, жаҳонга вабо туғибман!

Стенли

(Аннага)

Маликам, сиз юринг. Мен юшиляпман.

А н н а

Бораман. Бир жаҳон нафрат қалбимда.
 О, ўша тожининг олтин гардиши
 Утдай ёндирсаю бош суягимни,
 Қиролича сўзин эшитмай ўлсам!

Е л и з а в е т а

Узингни қарғишга қолдирма, шўрлик!
 Шонли қисматингдан худо сақласин!

А н н а

Сиз билмайсиз, ахир бу иблис
 Менга эр бўлажак бу жирканч махлуқ,
 Менинг Генрихимни кундуз пичоқлаб
 Кейин, қон юқин ҳам артмай қўлидан
 Эримнинг тобути устида, менинг
 Уксук ёшларимни қилган ҳақорат.
 Ушанда Ричарднинг афтига қараб:
 «Тавқи-лаънат тушмас,— дедим,— бўйнингдан,
 Алафдай сўлдирдинг гулгун ёшимни,
 Бир мусибат бўлсин олган хотининг,
 Чирмовиқдай ўссин кўксингда», дедим.
 Аммо у иблисдек макри жоду билан
 Таслим қилиб олди қашшоқ зеҳнимни.
 Узимни қарғайман ўшандан буён,
 Йиғласам, қолмади кўзимда ёшим.
 Ҳаётим бамисли даҳшатли бир туш,
 Сўзидан, кўздан ҳар зум қўрқаман...

Е л и з а в е т а

Тахтга чиқаётиб йиғламоқдасан,
 Муича йиғламовдим ундан тушганда.

Йорк маликаси

(Дорсетга)

Сен Ричмондга йўл ол, омадинг келсин.

(Аннага)

Сени... худо ўзи асрасин, боргин.

(Елизаветага)

Ибодатхонага бекин, дуо қил!
Мен эса қабримда топарман ором.
Бир зум қувонч учун не-не қора кунлар.
Қўрдим саксон йиллик бахтсиз умримда!

Елизавета

Кетманг, бир қасрга кириб ўтайлик,
О, кўҳна деворлар, раҳмингиз келсин,
Бағрингизда пинҳон норасидалар!
Гувоҳсиз гўдаклик ўйинларига,
Қувноқ кулгилари сизда янграган...
Наҳотки! Наҳотки,

Кўҳна деворлар,
Қайтиб бермасангиз болаларимни?!

(Кетади)

ИККИНЧИ САҲНА

Саройда салтанат қўшқи.

Бурғу садолари. Қирол Ричард тахтда Утирибди. Ени-
да — Бекингем, Кетсби, навкар ва аъёнлар.

Қирол Ричард

(сарой аҳлига)

Бекингем ҳозирми? Четроқ туринглар.

Бекингем

Ҳозирман, қиролим, ҳукмдоримиз!

Қирол Ричард

Қўлингни бер. Бу олий тахтга
Сенинг шарофатинг билан юксалдим.
Ниҳа дейсан, шони-шавкатимиз
Умри боқий бўлса кошкийди!

Бекингем

Умри боқий бўлгай, улуг қиролим!

Қирол Ричард

Синаб кўрмоқчиман энди мен сени —
Соф олтинданмисан ва ёки...
Ҳали гўдак — Эдуард, ҳамон барҳаёт...
Сенга тушунарлими менинг ўйларим?

Бекингем

Буюринг, ҳукмдор!

Қирол Ричард

Узинг билмайсанми?

Мен қирол бўлишни истайман!

Бекингем

Ахир,
Қирол эмасмисиз, буюк ҳукмдор?

Қирол Ричард

Айтяпман-ку сенга. Эдуард барҳаёт.

Бекингем

Шундай, ҳукмдорим.

Қирол Ричард

Э, бидиллайверма,
Эдуард тирик ахир, тушунмадингми?
Бир маҳаллар мянг жойида эди-ку!
Кел, бўлмаса — очикроқ айтай:
У итваччалардан халос қил мени,
Нима дейсан? Қачон? Чаққонроқ бўл!

Бекингем

Майли, шоҳимизнинг ихтиёрлари.

Қирол Ричард

Меров бўлиб қопсан, қонинг яхлабди,
Розимисан ахир, айтсанг-чи?

Бекингем

Қирол,
Жиндак ўйлаб туриб жавоб қилайин,

(Кетади)

Кетсби

(секин)

Оҳ, лабини тишлаб қолди-ку қирол.

Қирол Ричард

(тахтдан туша туриб)

Тавба, бундан кўра, бирон аҳмоққа,
Тўнгатка гап уқдириш осон!
Менга керак эмас бундай синовчан
Кўзимга тикилиб қарайдиганлар,
Анча эҳтиёткор бўлиб қопти бу!
Эй навкар, бери кел.

Навкар

Лаббай, қиролим!

Қирол Ричард

Қани, айт-чи менга, тилла туфайли
Одам ўлдирिशга қурби етгулик
Бирон шахсни танимайсанми?

Навкар

Мен бир зодагонни танийман тақсир,
Ҳа, қўруқ ҳамёнга сира хуши йўқ!
Пул десанг, отасин сўйиб келади.

Қирол Ричард

Оти нима?

Навкар

Жемс Тиррел, тақсир.

Қирол Ричард

Ҳа, уни танийман. Бор, чақириб кел.

(Навкар кетади)

Мен энди бу айёр Бекингем билан
Ҳай-ҳай, сирдошликка қўйдим хотима.
Шунгача мен билан ёнма-ён келиб,
Нафас ростламоқчи, аҳмоқ, бемаҳал.
Даф бўлгани маъқул!

Стенли киради.

Қирол Ричард

Нима гап, милорд?

Стенли

Ҳозиргина билдим, шаҳзода Дорсет
Ричмонд ҳузурига жўнабди пинҳон.

Қирол Ричард

Менга қара, Кетсби, сен шу бугуноқ
Қиролича Аннани дард чалибди деб
Миш-миш тарқатасан. Мен эса уни
Одам кўрмайдиган жойга тиқаман.
Кейин, Қларенсинг қизига эр топ,
Биронта зоти паст бойлардан бўлсин.
Уғли эса ақли қашшоқ гўдак,
Менга унақаси хатарли эмас.

Ҳа, нима, анқайиб турибсан, югур,
Қиролича Анна ўлапти дегин!

(Кетсби кетади)

Никоҳлаб олмасам Эдуарднинг қизин
Бу тахт қум устида тургандай, тегсиз,
Албатта, акани ўлдириб, қизин
Хотин қилиб олиш яхши иш эмас.
Аmmo мен бари бир қон ичидаман.
Жиноят етаклаб келар жиноят!

Навкар билан Тиррел киради.

Тиррел

(тиз чўкиб)

Мен Жемс Тиррелман, ҳукмдоримнинг
Фуқароси, қули ва хизматкори.

Қирол Ричард

Гапинг ростми?

Тиррел

Синаб кўринг, қирол!

Қирол Ричард

Бизга яқин биров ўлиши керак,
Бунга розимисан?

Тиррел

Буюринг, қирол!
Агар сизга душман одам бўлса,
Бирни эмас, иккисин бўғизлаб келай.

Қирол Ричард

Майли, шаштинг қайтмасин менинг
Ашаддий душманим худди иккита,
Кўзга уйқу келмас шулар туфайли.
Шунчаки гўдаклар, ишинг жуда осон.
Ҳозир иккиси ҳам Тауэр қасрида.

Тиррел

Менга рухсатнома берсангиз бўлди,
Бугун кўшкингизда тинч ухлайсиз.

Қирол Ричард

Мана рухсатнома. Тилингга шакар.
Тез бажариб келсанг, соврин оласан.

Тиррел чиқади. Бекингем киради.

Бекингем

Қирол, ўйлаб кўрдим айтганингизни.

Қирол Ричард

Уни қўя қолинг. Янги хабар бор,
Ричмонд паноҳига қочибди Дорсет.

Бекингем

Биламан, қиролим.

Қирол Ричард

Хўш, Стенли,
Угай ўглинг эди шекилли Ричмонд?
Эҳтиёт бўл!

Бекингем

Буюк қиролим,
Берган ваъдангизни эслатсам девдим.
Укамнинг мулкини — Герфорд беклигин
Сенга бағишлайман, деган эдингиз.

Қирол Ричард

Билиб қўй, Стенли, агар хотининг
Уғли Ричмонд билан тил бириктирса,
Мендан шафқат кутма.

Бекингем

Едингизда борми ўша ваъдангиз?

Қирол Ричард

Едимда — бир маҳал Генрих олтинчи
Ричмондга тожи тахт башорат қилган
Эҳтимол у ҳозир...

Бекингем

Қиролим, менга...

Қирол Ричард

Аммо Генрих нега айтмаганикин
Унинг оёғимда ўлажагини!

Бекингем

Ваъда қилгандингиз Герфорд мужини...

Қирол Ричард

Ҳа, Ричмонд! Фашимга тегмоқда оти.
Яқинда Экстерда бир қаср кўрдим
Бу қаср Ружмонт деб аталар экан.
Номини эшитиб сесканиб кетдим,
Ваҳима солмоқда кўнглимга бу ном!

Бекингем

Қирол!

Қирол Ричард

Соат неча?

Бекингем

Эсингиздами,
Менга мулк ваъда қилган эдингиз.

Қирол Ричард

Соат неча?

Бекингем

Унга бонг урмоқда.

Қирол Ричард

Иўқса, бонг урмоққа халақит берма.

Бекингем

Тушунмадим, қирол?

Қирол Ричард

Чунки аҳмоқсан.
 Ҳар ишга халақит берганинг-берган.
 Жаврайсан, ўйларим чалкашиб кетди,
 Саховат пайтими шу топда?

Бекингем

Ахир...

Қирол Ричард

Тиланчилик билан жонимга тегдинг.

(Сарой аҳлини бошлаб чиқиб кетади.)

Бекингем

Ана холос! Хизматга — туҳмат!
 Сенга шунинг учун тож кийгиздимми?
 Дарвоқе, Хестингснинг куни тушмасдан
 Жўнаб қолиш керак жоннинг борида!

(Кетади)

УЧИНЧИ САҲНА

Уша жой.

Тиррел киради.

Тиррел

Содир бўлди — қулоқ эшитмаган,
 Одамзод кўрмаган қонли жиноят.

Қотилнинг ўзи ҳам, ишни қилиб қўйиб,
Мисли бир гўдакдек ҳўнграб йиғлади.
Унинг айтишича, икки нораства
Худди тонг нурида гул баргидек соф,
Бир-бирин қучоқлаб ухлашар эди,
Енларида, пар ёстиқда эса
Очиқ ётар эди муқаддас инжил...

Р и ч а р д киради.

Т и р р е л

Қуллуқ сизга, олий ҳукмдор!

Р и ч а р д

О, меҳрибон Тиррел! Хушхабар борми?

Т и р р е л

Гар қувонч келтирса сизга бу хабар,
Айтганингиз бўлди!

Р и ч а р д

Уликларини

Сен ўз кўзинг билан кўрдингми?

Т и р р е л

Кўрдим.

Р и ч а р д

Узинг дафн этдингми, муҳтарам Тиррел?

Тиррел

Тауэрдаги монах дафн этиб келди,
Қаерга кўмганини сўраганим йўқ.

Ричард

Овқатдан сўнг, ҳузуримга кириб
Барини батафсил баён этарсан,
Ҳозир эса ўйла, бу хизмат учун
Қанақанги совға истайди кўнглинг.

Тиррел

Қулингизман, олий ҳукмдор!

(Чиқиб кетади)

Ричард

Дафн бўлди Эдуарднинг итваччалари,
Анна дунё билан хайр-хўшлашди.
Кларенснинг ўғли, зиндонда ҳамон,
Қизни беривордим бир бедавога.
Энди Ричмонд қолди. Тахтни мўлжаллаган!
Акамнинг қизига кўз олайтирган!

Кетбси киради.

Кетсби

Қиролим!

Ричард

Хўш?

Кетсби

Шум хабарлар бор.
Ричмонд ҳузурига Мартон қочибди,
Жангга тайёр эмиш герцог Бекингем.

Ричард

Бекингем тўдаси хатарли эмас,
Мени нотинч қилган — Ричмонд лашкари.
Аммо мен ҳам, Кетсби, анойимасман,
Мени ҳам ғафлатда боса олмайди.
Мен ҳам Мекурийдек олов пуркайман,
Лашкарларни тўпла, дарвозада ёв,
Бурғу садолари чорлар майдонга!

ТҮРТИНЧИ САҲНА

Уша жой. Сарой майдонида.
Қиролича Маргарита киради.

Маргарита

Паймонаси тўлди душманларимнинг,
Бари келиб қолди жар ёқасига.
Бу мудҳиш кунларни узоқ кутдим мен,
Энди жўнаб қолсам айни пайтидир.

Қиролича Елизавета ва Йорк маликаси киради.

Елизавета

О, менинг кичкина шаҳзодаларим,
Мурғак таянчларим, қаёқлардасиз!
Бемаҳал сўлдими шаффоф гулларим?

Маргарита

(ўзича)

Бежиз эмасдирки, бу қора тунда
Гўдак умрингизнинг сўнибди шами.

Йорк маликаси

Бошимдан кул сочиб йиғладим, лолман,
Наҳот бизни ташлаб кетдинг, Эдуард?!

Маргарита

(ўзича)

Эдуардни Эдуарднинг куни тортиб кетди,
Улим ўлим билан қасос олади.

Елизавета

Қўзичоқларимни ё парвардигор,
Нега оч бўридан ардоқламадинг?
Еки сен ҳам, тангрим, ғафлатдамидинг
Шу мудҳиш тунда-я?

Маргарита

(ўзича)

Эрим, ўғлим ўлган тундаги каби?

Йорк маликаси

(ўз кўксига уриб)

Қўзга тушган чўпсан, умр заволи,
Дарбадар кўланка мусибат юки,

Гўр тарк этган сени, ерга иснодсан,
Узоқ шум йилларнинг ёдгорлиги,—
Улдир, ғамларингни кўтаролмай, чўк
Бу таҳқир этилган она тупроққа!

(Ерга ўтиради)

Қиролича Елизавета

(унинг ёнига чўкиб)

О, қонга беланган жонажон тупроқ,
Бағринга ол ахир, тоқай қийнайсан?

Қиролича Маргарита

Ҳасратда қаридим, сиздан кексаман,
Тубсиз мусибатда улғайди ёшим.

(Қироличалар ёнига ўтиради)

Ғамдан, бахтсизликдан бошладингиз гап,
Мен ҳам баён этай сизга розимни.
Эдуард ўғлим эди, севган фарзандим,
Улди, қонхўр Ричард уни ўлдирди,
Бахт топган эдим ёстиқдошим билан,
Улди, бадбахт Ричард уни ўлдирди.
Сенинг Эдуардинг ҳам, сенинг Ричардинг
Бор эди, барини Ричард ўлдирди.

Йорк маликаси

(Маргаритага)

Менинг ҳам Ричардим бор эди, эвоҳ,
Эвоҳ, Ричардимни сен ҳалок этдинг.

Менинг Рютландим ҳам бар эди, эвоҳ,
Эвоҳ Рютландимни сен ҳалок этдинг.

Қиролича Маргарита

Сенинг Кларенсингни у гумдон этди,
У сенинг қорнингдан тушган бир мараз,
Ҳали баримизни гўрга судрайди.
У қашқир, туғилган кунлариданоқ,
Шилпиқ кўзларини очолмаса ҳам
Қон ҳидин сезарди, ўсарди тиши.
Мана қонга ботди қабиҳ ҳаёти,
Қарғиш, лаънатларга қолди тахтимиз,
Она авлодини қилди ҳақорат.
Е худо, биргина тасалли шуки,
Унинг онаси ҳам биз билан бирга
Сочига тупроқ сочиб, қилмоқда нола!

Йорк маликаси

Сен, қирол Генрихнинг бахтсиз беваси,
Менинг фарёдими тинглаб қувонма!
Сенга ҳамдард эдим, тангримиз гувоҳ.

Қиролича Маргарита

Қасосга ташнаман, мени афв эт,
Мусибат кўнглимга берар тасалли.
Қонли фожиалар гувоҳи бўлиб,
Гўрда чириб кетди болаларимиз.
Ҳали қон гирдоби қайнайди, чунки
Жаҳаннам даллоли — Ричардинг тирик.
Аммо ер ёрилар, дўзах ловиллар,
Жами авлиёлар қилар илтижо,
Иблислар ўкириб чорлайди уни,
Эзгу ниятимиз келганда бажо:

Итга ит ўлимин берганда худо,
Биз кўкрак тўлатиб олурмиз нафас!

Қиролича Елизавета

Ё илоҳо, айтганингиз келсин,
У ёруғ кунларга етказсин бизни.
Шу букри махлуқнинг мудҳиш арвоҳин
Бирга-бирга ўтириб қарғайлик, омин!

Қиролича Маргарита

Бир вақтлар мен сени бир қўғирчоқ деб,
Шўрлик кўланкам, деб атаган эдим.
Тақдир кўкка сени бир кўтардию
Сўнгра улоқтирди тубанликларга.
Худо фарзанд берди эрмак туфайли,
Ажал ўқларига айлади нишон.
Қани ҳозир эринг? Қани фарзандинг?
Борми бирон дўстинг, биродарларинг?
Қани атрофингда гирдикапалак
Хушомадгўйларинг, хизматкорларинг?
У кунларни унут, аҳволингга боқ,
Фарзандсиз, юпанчсиз, шўрлик бевасан,
Бадбахтсан, бир умр кўзларингда ёш.
Мени нафратлардинг сен ҳам бир замон,
Қиролича эдинг, қулсан безабон,
Ҳеч ким титрамайди энди қаршингда,
Энди сен титрайсан энди сен аянч,
Мен ҳам лаънатлайман шум тақдирингни.
Тахтни мендан тортиб олган эдинг,
Энди мусибат дардимни ҳам ол!

Қиролича Елизавета

Мени ташлаб кетма. Тилинг заҳарли,
Мудҳиш қарғишларга мени ҳам ўргат.

Қиролича Маргарита

Кунларинг оч ўтказ, тунлар ухлама,
 Толенгни эслаб бағрингни қон эт,
 Эсла қатл этилган гўдакларингни,
 Фарзанд доғи билан бағрингни қон эт!

Қиролича Елизавета

Мен сўзга ожизман, ўргат, маликам.

Қиролича Маргарита

Мусибат ўргатсин, алам ўргатсин.

(Кетади)

Йорк маликаси

Дод-фарёд учун сўз керак эмас.

Қиролича Елизавета

Сўзлаб бўшатмасам бўлмас қалбимни,
 Сўздан бўлак не бор бечораларда!
 Утмишнинг элчиси бўлиб келар сўз,
 Ғамнинг жарчисидек шошиб келар сўз.

Йорк маликаси

Сўз билан золимни бўғиб бўлсайкин!
 Сўздан муштипарнинг кўнгли тўлсайкин!
 Она сўзларининг аччиқ заҳридан
 Гўдаклар қотили бўғилиб ўлсайкин?

(Муסיқа эшитилади.)

Ана келяпти! Нафратингни соч!

Қирол Ричард киради. Енида сарой аҳли, навкарлар.

Қирол Ричард

(Бу икки аёлни кўрсатиб)

Ким бу, йўлимизни тўсиб турганлар?

Йорк маликаси

Сени қорнимдаёқ эзгилаб ташлаб,
Бу мудҳиш қотилнинг қонли йўлини
Тўсолмаганимга минг пушаймонман.

Қиролича Елизавета

Сен тахтнинг қонуний ворисларини
Улдириб, олтин тож кийдим, дейсанми?
Тож эмас, бошингда лаънат тамғаси!
Гўдакларим қани, пасткаш қул!

Йорк маликаси

Қани шўрлик уканг, қани Қларенс?

Қиролича Елизавета

Қани Риверс, Воган, Грей ва Хестингс?

Қирол Ричард

Наъра тортинг, чалинг ноғора!
Фалакка етмасин маънисиз нола!

(Бурғу ва ноғора садолари)

Сиз, тентак хотинлар, одоб сақлангиз,
Бўлмаса, гапингиз ҳарбий суронда
Кўмилиб кетади.

Йорк маликаси

Наҳот менинг ўғлим...

Қирол Ричард

Ҳа, тангрининг марҳамати билан,
Сизнинг ўғлингизман.

Йорк маликаси

Ҳа, ундай бўлса,
Она ғазабини бош эгиб тингла.

Қирол Ричард

Мен, маликам, сизга тортганман,
Гина-қудуратга асло тобим йўқ.

Йорк маликаси

Шошиляпсанми? Мен-чи? Мен, худо гувоҳ,
Сабр ила кутмаганман тўлғоқда сени.

Қирол Ричард

Қаридим, тўлғоқлар унутилгандир?

Йорк маликаси

О, йўқ, онт ичаман, ҳануз азобдаман,
Туғилдингу олам бир дўзах бўлди.

Болалигингдаёқ заҳил ва орсиз,
Усмирлигингдаёқ беомон эдинг,
Мудҳиш сирлар яшириб айёр қалбингга,
Заҳру ғазаб тўплаб, қутсиз улғайдинг.
Айт-чи, мен онангга бутун умрингда
Бағишлай олдингми бир зумлик қувонч?

Қирол Ричард

Мен сизга шу қадар манфур эканман,
Нега тўхтатдингиз йўлимдан? Қани —
Чалинг ноғорани!

Йорк маликаси

Қулоқ сол, кетма!

Қирол Ричард

Шаккоклик заҳри бор гапларингизда.

Йорк маликаси

Биргина гапимга қулоқ сол, қирол,
Сўнг менинг қорамни ҳеч кўрмайсан.

Қирол Ричард

Хўш?

Йорк маликаси

Е сен ер тишлайсан эртағи жангда,
Е мен мусибатдан ўлиб кетаман,
Тавқи-лаънатимни гарданингга ос,
Оғир жангларда у буксин қаддингни,

Кун-тун дуо қилай, душманларингни
 Бегуноҳ гўдаклар руҳи қўлласин!
 Бўғзингдан келсин бегуноҳ қонлар,
 Қузғун ҳазар қилсин ўлимтигингдан!

(Чиқиб кетади)

Қирóлича Елизавета

Бундан даҳшатлироқ сўз бор қалбимда,
 Аммо айтолмайман, сўзга заифман.
 Шунинг учун фақат шу қарғишларга
 «Омин!»— дея қолай.

Қирол Ричард

Тўхта, сен кетма.

Қирóлича Елизавета

Бунда нима қилай, қотил тиғига
 Энди йўқдир менинг шаҳзодаларим.

Қирол Ричард

Шаҳзоданг бўлмаса, қизалоғинг бор,
 Хушбичим гўзал қиз — Елизавета.

Қирóлича Елизавета

Унга тегма, зинҳор, уни сўлдирма!
 Хулқини бузаман, унга кўз тиксанг,
 Хуснини бузаман юзларинг тирнаб,
 Фоҳиша, бузуқ деб эълон қиламан,
 Уйвашдан бўлган деб тарқатаман гап,
 Қояли қўлларингга бермайман уни!

Қирол Ричард

Нечун шоҳ наслига иснод келтирмоқ?

Қиролича Елизавета

Шоҳ наслидан кечдим — қизимга тегма.

Қирол Ричард

Уни олий насаб оқлайди.

Қиролича Елизавета

Ҳа, ҳа,

Худди отасини «оқлагани»дек.

Қирол Ричард

Улимни тақдирдан кўрар одамлар.

Қиролича Елизавета

Одамлар, одамлар... уларга ҳатто
Гўдаклар ҳаёти халал беради.

Қирол Ричард

Кимса қисматидан қочиб қутулмас.

Қиролича Елизавета

Гар қисмат ёвузлар қўлида бўлса.

Қирол Ричард

Сенинг сўзларингга разм солсам, гўё
Мен ҳалок этганман жияяларимни.

Қиролича Елизавета

Фақат сен! Уларни ота-онадан,
 Ҳаётдан — тахтдан жудо қилган сен!
 Қотил ким — билмайман, аммо пичоғини
 Сенинг тош қалбингга қайрагани рост.
 Афсус, дармонимни олди мусибат,
 Йўқса чанг солардим ҳозир кўзингга...

Қирол Ричард

Қонли қилмишларим бекор кетсин, майли,
 Кўнглингдан дардингни кўтаролмасам.

Қиролича Елизавета

Дилим ёритгувчи нур йўқ дунёда.

Қирол Ричард

Қизингни қафтимда кўтарай.

Қиролича Елизавета

Йўқ, йўқ.
 Кўтариб, жаллодга топширасанми?

Қирол Ричард

Кўтариб элтаман арши аълога,
 Гулга, шон-шуҳратга буркайман, инон!

Қиролича Елизавета

Чўпчакларга бурка менинг дардимни?

Қирол Ричард

Давлатим, иродам, бутун борлиғим
То абад бахш этдим сенинг қизингга.
Ўз бахтингга шошиб, бутунлай унут
Менга бўлган ноҳақ гиналарингни!

Қиролича Елизавета

Сен шошил: лабингда қотиб қолмасин
Бу сенга ёт бўлган инсоний сўзлар.

Қирол Ричард

Қалбим сезиб турар, уни севаман.

Қиролича Елизавета

Ҳа, икки укасин севган сингари...

Қирол Ричард

Евузликка бурма қалб сўзларимни
Мен гўзал қизингни чиндан севаман,
Қиролича бўлсин, майли, бугундан!

Қиролича Елизавета

Унга эр бўлмоқчи қирол ким экан?

Қирол Ричард

Шоҳона насабни таклиф этган зот.

Қиролича Елизавета

Нима? Сенми?

Қирол Ричард

Ҳа, мен. Хўш, нима дейсан?

Қиролича Елизавета

Сен топа олмайсан унинг кўнглини.

Қирол Ричард

Қизингни биласан, сен маслаҳат бер.

Қиролича Елизавета

Менинг гапларимга кирасанми?

Қирол Ричард

Ҳа.

Қиролича Елизавета

Қизимга севимли укаларининг
Қонли юрагини келтириб бергин.
Йиғласа, гўдаклар қони тўкилган
Қора рўмол билан ёшларини арт.
Шунда ҳам бағрингга ташланмаса қиз,
Буюк ишларингни бир-бир баён эт:
Грей ва Кларенс амакингларни
Узим ўлдирганман дея мақтангил,
Сени севганимдан, Анна холангни ҳам
Бўғизладим дегин...

Қирол Ричард

Сен ҳазиллашма.

Қиролича Елизавета

Узга йўл йўқ, одам бўлиш учун
Сен қайтадан туғилишинг шарт.

Қирол Ричард

Неки қилган бўлсам, севгим туфайли.

Қиролича Елизавета.

Ҳа, ҳа, севгингни ҳам қонга булаб бер!

Қирол Ричард

Утган хатоларни тузатиб бўлмас,
Қилмишдан пушаймон бўлганлар озми!
Тахтни тортиб олдим болаларингдан.
Бунга пушаймонман. Аммо қизингга
Мен салтанат таклиф қилаяпман-ку!
Уша ўғилларинг ўрнига яна
Ўғил туғиб берар қизинг, йиғлама.
Фарзандинг туфайли умринг ғамда ўтди.
Менинг болаларим билан ором топ.
Йўқолганни қайтиб бера олмайман,
Бахтга алмаштирай фарзанд доғингни:
Сенинг қизинг, менинг рафиқам
Қиролича бўлиб тахтда ўлтирсин.
Елғиз қолган ўғлинг фитначи Дорсет
Тентираб юрибди ғурбатда ғариб,
Мен синглисин олсам, у бечора ҳам
Эл-юртига қайтиб топар ўрнини.
Она қиролича сен ҳам — бахти бут,
Яна шон-шуҳратда пири бадавлат,
Тўккан кўз ёшларинг ҳар бир томчиси
Дурри-гавҳар бўлиб қайтиб келажак!

Сен ҳозир қизингнинг ҳузурига бор,
 Кенгаш билан юмшат жажжи қалбини,
 То салмоқлаб кўрсин севги қадрини.
 Олтин тахтнинг эзгу ташналиги
 Мусаффо кўксида уйғонсин аста.
 Тафсилоти билан унга баён эт
 Никоҳ тунларининг сирли лаззатин.
 Мен эсам Бекингем тўдасин янчиб
 Зафар шуъласида қайтиб келарман.
 Бу жангнинг беҳисоб ўлжаларини
 Тўқарман қизингнинг оёқларига.
 Шоҳларга шаҳаншоҳ дея биларман
 У қалбим мулкининг маликасини!

Қиролича Елизавета

Унга ким деб атай ошиқни ахир,
 Отангнинг укаси — амакинг дейми?
 Ё қотили дейми укаларингнинг?
 Қандай бир сўз билан атай номингники,
 Шўрликнинг қулоғи оқиб тушмасин?

Қирол Ричард

Қирол ва ҳукмрон деб ата мени.

Қиролича Елизавета

Кўнмаса-чи?

Қирол Ричард

Тахт интизор дегин!

Қиролича Елизавета

Унда худди мендек қон йиғлаш учун.

Қирол Ричард

Бир умр ишқида ёнгайман.

Қиролича Елизавета

Аmmo

Қанча давом этар экан бу умр?

Қирол Ричард

Бир умр бағримда эркалатаман.

Қиролича Елизавета

Ҳаёт сўлмайдами сенинг бағрингда?

Қирол Ричард

Айтгил: буюк қирол, унинг қулиман.

Қиролича Елизавета

Инсон ор қилади сен каби қулдан.

Қирол Ричард

Қизишма, ғазабинг жуда бачкана.

Қиролича Елизавета

Йўқ, ғазабдан гўдакларим ётган,

Қора ер бағрида томир отмоқда.

Қирол Ричард

Онг ичай, авлиё Георг ҳурмати,

Олтин тонг ҳурмати қасамёд этай...

Қиролича Елизавета

Сен шармисор этдинг авлиёларни,
Олтин тожни эса — ўғирлагансан...

Қирол Ричард

Қасам ичай...

Қиролича Елизавета

Бас қил, қасам ичгали
Сен учун муқаддас нарса қолмаган.

Қирол Ричард

Еруғлик...

Қиролича Елизавета

Нурни ҳам ҳаром қиласан.

Қирол Ричард

Отам қабри...

Қиролича Елизавета

Унга иснод сўзларинг.

Қирол Ричард

Ўзим...

Қиролича Елизавета

Ўзинг эса — ёвуз бир руҳсан.

Қирол Ричард

Худо ҳаққи...

Қиролича Елизавета

Худо — сендан воз кечган.

Қирол Ричард

Келажагим ҳаққи...

Қиролича Елизавета

Келажагинг ҳам

Утмишинг туфайли гумроҳу макруҳ.

Бутун ер юзида сенинг дастингдән

Бахтсиз етим-есир, бева, дарбадар.

Асло келажакни тилга олма сен,

Келажак уларнинг кўз ёшига ғарқ.

Қирол Ричард

Қилган ишларимдан пушаймонман, рост.

Гапим ёлғон бўлса, ер ютсин, майли,

Худо маҳрум этсин бахтли дамлардан!

Қуним нурсиз ўтсин, туним уйқусиз,

Қизингни бир умр дилдан севмасам!

Билгил севгида тебранади тахт,

Бутун ҳаётимиз — сенинг ва менинг!

Агар у бўлмаса — бизга ва элга

Яна таҳдид солар фалокат, ўлим.

Фақат шу никоҳда — ҳаммага нажот.

Онажон деб атай сени, рухсат бер,

Бор, унга баён эт муҳаббатимни.

Менинг ўтмишимни ёд этма зинҳор,

Ғазабингни унут бахтинг йўлида!

Қиролича Елизавета

Хайҳот, мен иблисга ён бермоқдаман.

Қирол Ричард

Не ажаб, жаннатга чорласа иблис.

Қиролича Елизавета

Наҳот ўзлимни унута олсам!

Қирол Ричард

Унут, ёвузликка чап бера олсанг.

Қиролича Елизавета

Қўлимдан келарми бу иш, ё танграм!

Қирол Ричард

Келади, энг бахтли она бўласан!

Қиролича Елизавета

Мен кетдим бўлмаси. Менга мактуб ёз,
Нима бўлганини хабар қиларман.

Қирол Ричард

Хайр...

(Уни ўнади)

Бу бўсани дилбаримга етказ.

(Қиролича кетади.)

Хайрият-э, кўнди аҳмоқ, рўдапо!

Ретклиф кетидан Кетсби киради.

Қирол Ричард

Нима янгилик бор?

Ретклиф

Буюк ҳукмдор,
Қаранг-а, денгизнинг ғарбий уфқида
Сотқин дўсларингиз қочган томондан
Жанговар кемалар пайдо бўлмоқда.
Бу — Ричмонд. Қирғоққа тушмай турибди,
Бекингем лашкарин кутмоқда чоғи.

Қирол Ричард

Норфолькка тезроқ чопар юборинг,
Узинг чоп, Ретклиф. Кетсби қаёқда?

Кетсби

Шу ердан, буюк ҳукмдор!

Қирол Ричард

Сен дарров герцогнинг ҳузурига бор.

Кетсби

Бир зумда етаман.

Қирол Ричард,

(Ретклифга)

Салисберига чоп.

(Кетсбига)

Нимага анқайиб қолдинг?!

Кетсби

Герцогга нима дей? Айтмадингиз-ку?

Қирол Ричард

Дарвоқе... Айт унга: аскар тўпласин,
Кўтиб олсин бизни Салисберида!

Кетсби чиқиб кетади.

Ретклиф

Мен-чи, Салисберида нима қиламан?

Қирол Ричард

У ерга мен ўзим бораман? Ретклиф.

Ретклиф

Ахир мени жўна демадингизми?

Стенли киради.

Қирол Ричард

Хўш, Стенли?

Стенли

Тақсир, хушхабарлар йўқ.
Дилхира бўлгулик шумхабар ҳам йўқ.

Қирол Ричард

Бу қанақа жумбоқ? Нимага келдинг?

Стенли

Ричмонд кемалари денгизда, тақсир.

Қирол Ричард

Кема-пемасила гарқ бўлсин, аблаҳ!
Мақсади нимаикан?

Стенли

Аниғини билмайман, қиролим.
Аммо, назаримда...

Қирол Ричард

Нима, тез гапир!

Стенли

Лорд Бекингем, Дорсет, Мортон — учови
Уни қироликка мўлжаллашмоқда.

Қирол Ричард

Тахт бўш эканми? Қирол ўлиптими?
Бунда нима қилиб ўтирибман мен?
Ҳозир айт: Ричмонднинг мақсади нима?

Стенли

Мен буни билмайман.

Қирол Ричард

Билмайман, дегиң?!
Мени анойи деб ўйлаяпсанми!
Ричмондга сотилиб кетгансан, хойн!

Стенли

Мени хойнликда айблamanг, тақсир.

Қирол Ричард

Йўқса нега келдинг, қани лашкаринг?
Тез хабар қилдингми вассалларингга?
Ёвни пешвоз чиқиб қаршилаш учун
Дўстларинг ҳам тўп-тўп ғарбга қочмоқда!

Стенли

Дўстларим шимолда амрингизга шай.

Қирол Ричард

Шимол-изғириндек совуқ гапларинг,
Ахир душман хавфи ғарб томонда-ку!

Стенли

Фармон берганингиз йўқ, ахир, қирол
Буюринг, мен бошлай лашкарларимни,
Қаерда десангиз кутай.

Қирол Ричард

Биламан —

Сен тўғри Ричмондга қараб чопасан
Сенга ишонмайман.

Стенли

Ахир, ҳукмдор,
Шубҳангиз беҳуда, хоин эмасман.

Қирол Ричард

Хўп, бора қол, майли. Аммо билиб қўй:
Уғлингни гаровга олиб қоламан.

Стенли

Уғлим гаров бўлсин садоқатимга.

Биринчи чопар

(кириб)

Девонширдан келдим, улуғ ҳукмдор,
Ишончли дўстлардан келтирдим хабар.
Эдуард Кортмей билан унинг акаси
Яна Экзетарлик кибор епископ
Исён байроғини кўтарган эмиш.

Иккинчи чопар

(кириб)

Ижозат бергайсиз, буюк ҳукмдор,
Гильфод билан Кент ҳам қуролланибди.
Исёнчи оломон тошиб келмоқда.

Учинчи чопар

(кириб)

Бекингем қўшини, буюк ҳукмдор...

Қирол Ричард
(чопарларни қамчилаб)

Иўқол, шумхабаринг билан, бойўғли!
Кўзимга кўринма, тилинг кесилгур!

Учинчи чопар

Тақсир, Бекингемнинг босқинчилари
Дарё тошқинидек тирқирамоқда,
Лорднинг ўзи эса қочиб қутулди.

Қирол Ричард

Кечир мени. Мана сенга пул,
Малҳам олиб босгил жароҳатингга.
Хонн Бекингемнинг калласи учун
Эълон қилиндими мукофот?

Учинчи чопар

Шундай.

Тўртинчи чопар

(кириб)

Йоркширдан келдим, буюк ҳукмдор,
Дорсет билан Томас бош кўтарибди.
Аммо қиролимга хушхабар ҳам бор:
Ричмонд кемалари довулда қолган
Ва лорд Бекингемдан мадад келмагач,
Бретон соҳилига йўл олган!

Қирол Ричард

Олга!

Мен янчиб тақлайман фитначиларни.

Кетсби киради.

Кетсби

Тақсирим, Бекингем қўлга олинди
Аммо қиролимга шумхабар ҳам бор:
Ричмонд жуда катта лашкари билан
Қирғоққа тушибди.

Қирол Ричард

Бурғу чал! Жангга!
Бекингемни менга етказинглар,
Бошқалар — олға!

БЕШИНЧИ САҲНА

Лорд Стенли уйда бир хона.
Стенли ва жаноб Эрсуйк киради.

Стенли

Гапимни тез етказ граф Ричмондга:
Йиртқич қобон-хануз ўз уйда
Уғлимни гаровга ушлаб турибди.
Агар мен бу ерда исён кўтарсам,
Шу зумда боланинг боши кетади.
Ҳаяллаб қолганим сабаби ўша.
Дарвоқе, Ричмонднинг ўзи қаерда?

Эрсуйк

Пемброк яқинида, Раллисада, милорд.

Стенли

Енида арзирлик йигитлар борми?

Эрсуик

Вальтер Герберт унда, машхур жангари,
Гильберт Тальбот билан Вильям Стенли бор.
Яна қўрқмас Пемброк, Оксфорд, Блент,
Рейс Томос лашкари билан.
Ҳаммаси, ҳаммаси Лондонга томон
То йўл тўсилгунча оқиб турибди.

Стенли

Яна бир хабарни Ричмондга етказ:
Қиролича қизи Аннани
Никоҳлаб бермоқчи унга жон-жон деб.
Мана бу хатлардан нима зарур бўлса,
Узи билиб олар. Хайр, Юрsvик.

БЕШИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Салисбери. Майдон.

Соқчилари билан миршаб киради, улар Бекин-
гемни қатл этгани олиб келишяпти.

Бекингем

Ричард мен билан гаплашмас эканми?

Миршаб

Тақдирга тан беринг. Гаплашмас экан.

Бекингем

О, бегуноҳ қатл этилган жонлар,
Эдуарднинг бегуноҳ норасталари,
Адолатли қирол вориси Эдуард,
Гестингс, Риверс. Воген ва Грей,
Осмони фалакдан агар сиз ҳозир
Жаҳонга кўз солиб турган бўлсангиз,
Қувонинг охири соатларимга!

(Соқчига)

Бугун марҳумларни эслаш куними?

Миршаб

Шундай, милорд.

Бекингем

Эвоҳ, шундай кун
 Уримнинг охирги куни бўлса-я!
 Мен бу кун қиролнинг авлодларига
 Садоқат ҳақида қасам ичганман.
 Мен бу кун Ричардга хиёнат қилсам
 Худонинг қаҳрига бўлганман ризо.
 Мана, келди ўша интиқом куни,
 Мана, қасамхўрлик оқибати шу!
 Тангри ҳамма жойда ҳозир у нозир,
 Елғоннинг охири — қонли ҳақиқат!
 Евуз ўз тигига санчилиб ўлар.
 Ричарднинг шу кунга мени солишин
 Шўрлик Маргарита башорат қилган.
 Унинг қон ёш тўкиб қарғаганлари
 Зил-залвори билан бошимга тушди.
 Жаллод кундасига бош қўяй, майли,
 Дунё шу, дардга дард, аламга алам!

(Кетадилар)

ИККИНЧИ САҲНА

Қирол чодир. Қирол Ричард, Норфолк, Ретклиф
 ва Кетсби кириб келадилар.

Қирол Ричард

Соат неча?

Кетсби

Тўққиз. Овқат маҳали.

Қирол Ричард

Мен овқат қилмайман. Қоғоз-қалам бер.
Совут қалқонларим тайёрми?

Кетсби

Тайёр.

Қирол Ричард

Хўп, Норфолк, ўз жойингга бор,
Хушёр, кўз-қулоқ бўл соқчиларимга.

Норфолк

Кетдим, ҳукмдорим.

Қирол Ричард

Гафлатда қолма.

Норфолк

Тўрғай сайрамасдан, барвақт тураман.

(Кетади)

Қирол Ричард

Ретклиф, қайдасан?

Ретклиф

Лаббай, қиролим?

Қирол Ричард

Ҳозир чопар йўлла лорд Стенлига,
 Дарров лашкарларин етаклаб келсин.
 Акс ҳолда, гаровга қўйган боласи
 Зулмат гирдобида гумдон бўлади.
 Қани, шамни келтир, қадаҳга май қуй.

(Кетсбига)

Оқ ғиротни эгарлаб қўйинглар,
 Менга танлаб бергин енгилроқ найза.
 Ретклиф!

Ретклиф

Лаббай!

Қирол Ричард

Бугун ҳеч қаерда
 Кўрдингми бадқовоқ Нортomberлендни?

Ретклиф

Граф Серри билан икков тонгдаёқ
 Юрганди сафларини рағбатлантириб.

Қирол Ричард

Ҳа, майли, Ретклиф. Қадаҳни келтир.
 Бугун нимагадир кайфим чоғ эмас.
 Ҳам тетик эмасман илгаригидай,
 Қани, қоғоз-қалам тайёрма?

Ретклиф

Тайёр.

Қирол Ричард

Сен боравер, хайр. Соқчиларга боқ,
Тонгда яроғимни келтир, унутма.

Ретклиф билан Кетсби чиқадилар. Ричарднинг чодирини
ёпилади.

Ричмонднинг чодирини очилади. Унда Ричмонддан ташқари,
Стенли ва бошқа лордлар бор.

Стенли

(Ричмондга)

Ричмонд, яроғингга зафар ёр бўлсин.

Ричмонд

Утай бўлсангиз ҳам, азиз отамсиз,
Сизга бахт келтирсин бу қоронғу тун.
Айтинг, саломатми муштипар онам?

Стенли

Саломат, куну тун сенинг дуонгда,
Аммо ишдан гапир, қани, тонг яқин.
Тонгда лашкарингни сафга торт дадил,
Қисматингни тодшир қонли жангларга.
Мен сенга ҳозирдан қўшилолмайман,
Ҳал қилувчи зумда аммо мени кут!
Биласан, майдонда мени илғаса,
Ричард аямайди кичик укангни.
Хавфлидир ҳозирги суҳбатимиз ҳам,

Давом эттирамиз яхши дамларда.
Жангда омад сенга! Худо ёр бўлсин!

Ричмонд

(лордларга)

Жаноблар, кузатинг лорд Стенлини,
Эпюлсам, мен жиндак ором олайин.
То жангда ғалаба қанотларини
Уйқу қўрғошиндек босиб тушмасин.
Яхши ухланг, лордлар!

Стенли ва лордлар кетишади.

Е тангрим менинг!

Қўриб турибсанми лашкарларимни?
Қасос қиличини қўлларига бер,
Ки, ёв парчалансин зарбаларидан.
Улар қўли билан ёвузликдан ўч ол,
Тонг билан келтирган ғалабамизни!

(Уйқуга ётади)

Икки чодир орасида Генрих VI нинг ўғли Эдуард арвоҳи
пайдо бўлади.

Эдуард арвоҳи

(Қирол Ричардга)

Эртага қалбингга тош бўлиб ботар
Шаҳзода Эдуарднинг гуноҳсиз хуни.
Эсла майсазорга оққан қонимни,
Навқирон ёшимда бўғизлагансан.
Изтиробда жон бер!

Ричмонд, сен эса

Қаддингни рост тутгил, кўнглинг тўқ бўлсин,
Бегуноҳ арвоҳлар сени қўллайди!

Қирол Генрих VI нинг арвоҳи пайдо бўлади.

Қирол Генрих VI нинг арвоҳи.

(Қирол Ричардга)

Тахтга чиққан куним баданларимга
Битмас яра тошди сенинг қўлингдан.
Улим тўшагимни эсла, Эсла-ю,
Изтиробда жон бер!

Сен эса, Ричмонд,
Эзгу адолатинг, меҳринг туфайли,
Омин, тож-тахтга муяссар бўлгин!

Герцог Кларенс арвоҳи пайдо бўлади.

Кларенс арвоҳи

(Ричардга)

Эртага қалбингда тош бўлиб қотсин
Уканг Кларенснинг бегуноҳ қони.
Авжи жангда келиб исмим ёдингда
Қўлингдан қиличинг тушар дафъатан.
Изтиробда жон бер!

Ричмонд, сен ишон,
Бегуноҳ арвоҳлар сенинг дуонгда,
Бахт ва ғалаба сенга ёр бўлсин!

Риверс, Грей ва Воген арвоҳлари пайдо бўлади.

Риверс арвоҳи

(Қирол Ричардга)

Эртага кўксингга тош бўлиб ботсин

Сен чопган бошимнинг чаноқ суяги.
Изтиробда жон бер!

Грей арвоҳи

(Ричардга)

Грейни ёд эт,
Изтиробда жон бер!

Воген арвоҳи

(Ричардга)

Омин, қиличинг
Даҳшатдан қалтираб қўлингдан тушсин.

Уч арвоҳ бирдан.

(Ричардга)

Уйғон! Жангда сени кутар ғалаба,
Қаҳримиздан карахт ётар душманинг.

Хестингс арвоҳи пайдо бўлади.

Хестингс арвоҳи

(Ричардга)

Қонли ёзувликлар билан яшадинг,
Умринг охир бўлар қонли майдонда.
Сенга Хестингс руҳи қилар башорат,
Изтиробда жон бер!

(Ричмондга)

Сен, олижаноб,
Уйғон, юртинг учун жангда зафар куч!

Икки кичкина шахзоданинг, қирол Эдуард болаларининг арвоқлари пайдо бўлади.

Арвоқлар

(Қирол Ричардга)

Тауэр саройида бўғиб ўлдирган
Кичик жияларинг эсдан чиқмасин.
Кўксингга тош бўлиб ботармиз, Ричард,
Ўлимга судрармиз сени жангларда.
Сен эса, тинч ухла, меҳрибон Ричмонд,
Қувонч билан уйғон, дадил, хотиржам:
Едингда бегуноҳ фаришталаринг!

Қиролича Анна арвоҳи пайдо бўлади.

Қиролича Анна

(Қирол Ричардга)

Сенинг азобингдан ўлиб қутулган,
Сен кўпдан унутган шўрлик Аннаман.
Мени ҳам эсларсан эртаги жангда
Титраб қўлларингдан тушар қиличинг!
Изтиробда жон бер!

(Ричмондга)

Сен эса, ҳалол,
Тушда ғалабангни кўрсанг ҳаққинг бор.
Сенинг дуонгдаман, оромингни ол.

Бекингем арвоҳи пайдо бўлади.

Бекингем арвоҳи

(Ричардга)

Сенга тахтни довлаб берган Бекингем,
 Сўнгги қурбонингман, мени ҳам ёд эт
 Ва даҳшатдан бўғзинга қон келиб,
 Изтиробда жон бер!

(Ричмондга)

Мени койима,
 Етиб боролмадим жангда мададга
 Тангрим мададига, аммо амин бўл!

Арвоҳлар ғойиб бўлади, Ричард сакраб ўридан ту-
 ради.

Қирол Ричард

Отни алмаштиринг! Ярамни боғланг!
 Раҳм-шафқат қилинг, азиз авлиё!
 ...Тўхта, бу — бари туш, бари хаёл-ку?
 Бари фақат қўрқоқ виждон қийноғи!
 Нега чироғ кўм-кўк? Нега титраяпман?
 Нега пешанамда совуқ тер, даҳшат?
 Бу ерда ёлғизман, ўша-ўша Ричард,
 Ричард — менинг дўстим, буида қотил йўқ!
 Қотил? Йўқ, қотил бор! Қотил — ўзимман!
 Аммо қайга борай ўзимдан-қочиб!
 Нимадан қочаман, қонли қасосданми?
 Қасос оламанми ўзим ўзимдан?
 Нимага ўзимни яхши кўраман?
 Мен нима яхшилик кўрдим ўзимдан?
 Йўқ, мен ўз-ўзимга фақат ёвузлик,
 Хиёнат, пасткашлик қилолдим холос.
 Мен даҳшатли махлуқ, виждоним эса

Минг тилда сўзлайди мудҳиш эртақлар,
 Онтларимдан қайтдим, шум онтларимдан,
 Ваҳшийдек ўлдирдим ожиз жонларни,
 Дилда гуноҳларим дўзахдек қайнаб,
 Дардли зирқирайди устихонларим.
 Инсон муҳаббати менга бегона,
 Жасадим устига томмас томчи ёш!

Ретклиф киради.

Ретклиф

Хукмдорим!

Қирол Ричард

Ким у?

Ретклиф

Мен, Ретклифман
 Яқин қишлоқларда хўроз қичқирди.
 Ҳамма шай, лашкарлар оёқда, қирол!

Қирол Ричард

Емон босинқираб, ҳунук туш кўрдим,
 Лашкар ишончлими?

Ретклиф

Ишончли, тақсир.

Қирол Ричард

Мени қўрқув босди, кўнглимда гулув...

Ретклиф

Тушдан қўрқасизми, қўйинг, ҳукмдор.

Қирол Ричард

Авлиёлар ҳаққи, пасткаш Ричмонднинг
Ун минг лашкаридан қўрқмаган одам,
Шу тунги тушлардан даҳшатга келдим.
Қани, юр-чи, зимдан қулоқ солайлик.
Одамлар дилида, тилида нима гап,
Хиёнат яшириниб ётган бўлмасин.

(Чиқадилар)

Ричмонд уйғонади. Оксфорд ва бошқа лордлар
киради.

Лордлар

Хайрли тонг, Ричмонд!

Ричмонд

Кечирасизлар,
Мен тамбал, узоқроқ ухлаб қолибман.

Лордлар

Ором топдингизми?

Ричмонд

Роҳатижон уйқу,
Шундоқ бош қўйдиму бепарволарча
Ажойиб тушларга шўнғидим-кетдим.
Ричард ҳалок этган барчанинг руҳи
Шундоқ чодиримга кириб келганмиш.

«Дадил бўл! Ғалаба, ғалаба!» — дея
Мени чорлашармиш. Ажаб ширин туш.
Соат неча бўлди, жаноблар?

Л о р д л а р

Тўрт бўлди.

Р и ч м о н д

Оҳо, отланайлик, фурсат етибди,
Дўстлар, узун сўзининг хонаси эмас,
Гап шу: унутманглар — тангри биз билан!
Таҳқир этилганлар, ҳалок бўлганлар
Қувгин қилинганлар, бари — биз билан!
Евни бошлаб келган ким, биродарлар?
Евни бошлаб келган — золим ва қотил!
У мурдалар босиб тахтга чиқди,
Қаранг, юртимизнинг олтин тожида
Дур-гавҳар ўрнида чақир тош!
Қаранг, золим ҳамон қонга ташна,
Гўдаклар кўзида ҳамон ёш!
Ватан душманига қарши жанг қилинг,
Ватан мардлигингиз мангу унутмас!
Севгингиз, бахтингиз учун жанг қилинг,
Қучоқ очиб кутар жононларингиз!
Қизингиз, ўғлингиз учун жанг қилинг,
Увалик-жувалик бўлиб яшарсиз!
Она-Ер бағрида қолсам розман,
Агар бизга зафар муяссар бўлса,
Кафтда кўтаргайман жангчини! Олға!
Олға, ҳақ йўлида, инсон ҳаққи учун
Қилич яланғочла, кўтар байроқни!

Қирол Ричард, Ретклиф, сарой аҳли, нав-
қарлар киради.

Қирол Ричард

Нортomberленд нима депти эмиш?

Ретклиф

Ричмонд жанг илмидан беҳабар, депти.

Қирол Ричард

Ҳақ гап. Серри бунга нима деди?

Ретклиф

«Бечора Ричмонд!»— деб илжайиб қўйди.

Қирол Ричард

Бу ҳам ҳақ гап. Соат неча ўзи?
Қалендарни бер-чи. Қуёш чиққанми?

Ретклиф

Мен кўрмадим, тақсир.

Қирол Ричард

Нега мунча хира?
Ҳозир кун тиккада бўлиш керак-ку!
Кимнинг қора кунни туғдийкин! Ретклиф!

Ретклиф

Лаббай, қирол?

Қирол Ричард

Қуёш қани, қуёш?

Осмоннинг бу қадар қовоғи солиқ!
 Ерни гўё ёш билан қоплаган шабнам,
 Қўтарилса эди! Қуёш йўқ, қуёш..
 Дарвоқе, қуёшни нима қиламан!
 Ахир, бу даҳшатли қоп-қора осмон
 Ричмондга ҳам шундай боқаётгандир.

Норфолк киради.

Кечиринг, ҳукмдор! Душман майдонда!
 Норфолк

Қирол Ричард

Лашкарни сафга торт! Стенлига чоп,
 Қўшинни бошлаб ёнимга келсин!
 Узим бошқараман жангни бу сафар,
 Енгил суворийлар олдинги сафга.
 Мерган ўқчиларни ўртага олинг,
 Кейинги сафларда лорд Серри билан
 Герцог Норфолк пиёдалари
 Зарбдор отлиқларни мен бошқараман.

Норфолк

(қоғоз узатади)

Режа яхши, лекин улур ҳукмдор
 Буни остонадан топдим эрталаб

Қирол Ричард

(Ўқийди)

«Паноҳ топдинг қотилдан,
 Хўжайининг сотилган».
 Бунга парво қилманг, душман иғвоси.
 Ҳар ким жой-жойига турсин, жаноблар,
 Виждон чалғитмасин хаёлингизни.
 Номардда бўлади виждон деган гап,
 Бизнинг виждонимиз, мана, жаноблар!

(Муштини кўрсатади)

Қонунимиз эса — қилич ва найза!
 Жаннатми-жаҳаннам — тикка борамиз!

(Қўшинга мурожаат қилиб)

Билинг кимга қарши бораётирмиз!
 Олчоқлар тўдаси рўпарамизда.
 Сотқинлар тўдаси, паст, аянч қуллар
 Олдиндан ўлимга маҳкум этилган!
 Ана шулар бузди оромингизни,
 Молу мулкингизга кўз олайтирди.
 Севган жононингиз тортиб олмоқчи,
 Шулар бошингизга кулфат солмоқчи.
 Билинг номардларнинг раҳнамоси ким:
 Угай ҳаромиси менинг онаминг!
 Умри муҳтожликдан боши чиқмаган,
 Бадбахт бир мишиқи, бир ялангоёқ!
 Бу сассиқ, жангари каламушларнинг
 Талон-торождадир бутун умиди.
 Бу оч ва яланғоч, жирканч қулларни
 Супуриб денгизга улоқтирайлик!

Олга! Ларза солинг еру осмонга!
Отларга топтатинг мурдаларини!

Чопар киради.

Қирол Ричард

Хўш, қани Стенли? Қани лашкари?

Чопар

У бормайман дейди, ҳукмдор.

Қирол Ричард

Шундайми? Уғлининг калласин олинг!

Норфолк

Душманлар ботқоқни кесиб ўтишди,
Қатлни жанглардан сўнгга қолдилинг.

Қирол Ричард

Минг юрак зарб урар менинг кўксимга!
Байроқларни юксалт, ёвни бос!
Найзада йилтиллер зафар шуъласи!

(Чиқиб кетадилар)

УЧИНЧИ САҲНА

Жанг сурони. Лашкари билан Норфолк кўринади. Рўпарадан Кетсби чиқади.

Кетсби

Нажот керак, Норфолк, қиролга,
Жангга кириб кетди гўё қутуриб.

Ғазабдан кўзи кўр, хатарни кўрмас.
 Отдан қулаб тушди, ҳамон қилич чопар,
 Ажаб бўғзига кириб бормоқда,
 Нажот керак, милорд.

Булмаса —тамом!

Жанг сурони. Қирол Ричард югуриб киради.

Қирол Ричард

Тахтим эвазига от беринг! От! От!

Кетсби

От тайёр, ҳукмдор, қочинг тезроқ!

Қирол Ричард

Йўқол кўз лунгимдан, жирканч қул!
 Жонимни ўртага қўйганман, йўқол!
 Жангда олти Ричмонд бор, назаримда
 Бешини ўлдирдим, ўзи — барҳаёт!
 Тахтим эвазига от беринг! От! От!

(Чиқиб кетади)

Жанг давом этади. Қирол қўшинлари чекинади. Қирол Ричард билан Ричмонд киради. Улар қиличбозлик қилиб ўтиб кетишади. Бурғу садолари. Ниҳоят, Ричмонд билан тож тутган Стенли ва бошқа лордлар навкарлари билан кирадилар.

Ричмонд

Тангрига қуллуқ денг, азиэ дўстларим!
 Офарин қудрату бардошимизга!
 Тепамизда қуёш! Душман янчилди!

С т е н л и

Мардонавор Ричмонд, сенга офарин!
Сенинг ибратингдан ортди кучимиз,
Евуз ўғирлаган тожни қабул эт!
Бизнинг шодлигимиз, фароғатимиз
Ғолиб манглайингда нур сочиб тургай!

Р и ч м о н д

Майли, фаришталар омин дегувчи!
Ўғлинг омонмикин?

С т е н л и

Омон, жигарим!

Р и ч м о н д

Жангда кимлар ўлди?

С т е н л и

Лорд Вальтер, Фарерс,
Герцог Норфолк, Брекенбери ва Сэр Брондон.

Р и ч м о н д

Шони шавкат ила дафн этилсин.
Бизга таслим бўлган жангчиларга
Афви умумия эълон қилинсин.
Улкаю элларга сулҳу муроса,—
Бунга рози бўлмас фақат хоинлар.
Юртнинг тинқасини қуритган қутсиз,
Беҳуда низолар барҳам берилсин
Ака укасини, ота ўғлини,

Уғил отасини ўлдирди, етар!
Тангрини ёд этиб орзу қилайлик
Элнинг осойишта истиқболини,
Хуррам дақиқалар тақдиримизда,
Фаровон бўлғуси дастурхонимиз!
Хиёнат қиличин синдир, ё тангрим,
Ортиқ ёш тўкмасин бегуноҳ инсон,
Яралари битиб жонажон юртнинг,
Эзгу тотувликнинг балқсин қуёши!

(Кетадилар)

МУНДАРИЖА

5

ҚИШ ЭРТАГИ.

Жамол Қамол таржимаси.

171

ҚИРОЛ ГЕНРИХ IV.

Жамол Қамол таржимаси.

335

РИЧАРД III.

Асқад Мухтор таржимаси.

На узбекском языке

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР

Избранные произведения в 5-ти томах

ТОМ V

КОМЕДИЯ
ТРАГЕДИЯ

Тақризчилар: Ф. Саломов, Н. Комилов, А. Шеров. Редактор
Т. Норов. Рассом И. Кириакиди. Расмлар редактори А. Бобров.
Техн. редактор Т. Смирнова. Корректор О. Турдибекова.

ИБ № 2097

Босмахонага берилди 10. 07. 84. Босишга ружсат этилди 07. 02. 85.
Формати 70×90^{1/32}. Босмахона қоғози № 3. Адабий гарнитура.
Юқори босма. Шартли босма л. 18,42. Шартли кр.-оттиск 18,42.
Нашр. л. 18,52. Тиражи 10000. Заказ 1691. Баҳоси 2 с. 10 т. Ме-
лованний қоғозда 3 с. 70 т. Фафур Фулом номидаги Адабиёт ва
санъат нашриёти, 700129. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича
ЎзССР Давлат комитети Тошкент «Матбуот» полиграфия иш-
лаб чиқариш бирлашмасининг Бош қорхонаси, Тошкент — 700129.
Навоий кўчаси, 30.

Шекспир, Вильям.

Танланган асарлар: 5 жилдлик / [Таҳрир
хайъати: С. Азимов ва бошқ.; Рассом И. Ки-
риакиди].— Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти,
1985.—Ж. 5. 504 б.

Вильям Шекспир «Танланган асарлар»и ўзбек тилидаги
нашрининг охириги бешинчи жилдига «Қиш эртаги» комедияси,
«Қирол Генрих IV» ҳамда «Ричард III» каби машҳур фожна-
ларя киритилди.

Шекспир, Вильям. Избранные произведе-
ния: В 5-ти т. Т. 5.

И (Ингл)